

ISSN 2409-9805 (Print)

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
MINISTRY OF CULTURE OF UKRAINE

**Бібліотекознавство.
Документознавство.
Інформологія**

Library Science. Record Studies. Informology

**Науковий журнал
Виходить щоквартально**

Quarterly Scientific Journal

**№ 3
2025**

Київ – 2025

Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія : наук. журн. / М-во культури України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. Київ : НАКККиМ, 2025. № 3. 106 с.

У фаховому науковому журналі «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» висвітлюють актуальні питання в галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Видання адресоване фахівцям у галузі бібліотекознавства, документознавства, архівознавства, соціальних комунікацій та інформаційної діяльності, а також науковцям, викладачам, аспірантам, студентам, усім, хто прагне набути ґрунтовні знання теоретичного та прикладного характеру.

Редакційна колегія

Вікторія Добровольська –	доктор наук із соціальних комунікацій, професор, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, <i>головний редактор</i>
Оксана Збанацька –	доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, Київський національний університет культури і мистецтв, <i>заступник головного редактора</i>
Оксана Бугайова –	кандидат філологічних наук, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, <i>відповідальний секретар</i>
Валентина Бездрабко –	доктор історичних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв
Тетяна Білуцзяк –	кандидат історичних наук, Національний університет «Львівська політехніка»
Наталія Веретеннікова –	кандидат наук із соціальних комунікацій, Національний університет «Львівська політехніка»
Наталія Вовк –	кандидат історичних наук, доцент, Національний університет «Львівська політехніка»
Юрій Горбань –	кандидат культурології, професор, Київський національний університет культури і мистецтв
Любов Дубровіна –	доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
Олексій Кобелєв –	доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, Харківська державна академія культури
Юлія Куліш –	кандидат наук із соціальних комунікацій, Київський національний університет культури і мистецтв
Наталія Кунанець –	доктор наук із соціальних комунікацій, професор, Національний університет «Львівська політехніка»
Сергій Литвин –	доктор історичних наук, професор, академік ГО НАН ВО України, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Україна
Володимир Маслак –	доктор історичних наук, професор, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
Тетяна Новальська –	доктор історичних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв
Збігнєв Осінський –	доктор наук (габілітований), професор, Університет Марії Кюрі-Скłodовської (Польща, Люблін)
Анатолій Ржеуський –	кандидат наук із соціальних комунікацій, Національний університет «Львівська політехніка»
Оксана Тур –	доктор наук із соціальних комунікацій, професор, Кременчуцький національний університет імені М. Остроградського
Людмила Чередник –	кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
(протокол № 6 від 22.12.2025)*

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») в галузі соціальних комунікацій зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» / В 13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» (Наказ МОН України від 26.11.2020 № 1471)

Журнал індексується в міжнародних базах даних:
Google Scholar; Research Bible; Polish Scholarly Bibliography; BASE

Статті, подані до редакції журналу, *рецензують члени редакційної колегії*

Автори зберігають за собою право на авторство роботи без обмежень та передають журналу право першої публікації цієї роботи на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License International CC-BY.

Засновник залишає за собою право на дизайн верстки, художнє оформлення та назву журналу.

За точність викладених фактів та коректність цитування відповідальність несе автор.

Рік заснування – 2004

Ідентифікатор медіа – R30-03465

Рішення Національної ради України з питань

телебачення та радіомовлення № 781, протокол № 10 від 14.03.2024

© Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2025

© Автори

Library Science. Record Studies. Informology : scientific journal / Ministry of Culture of Ukraine, National Academy of Culture and Arts Management. Kyiv : NACAM, 2025. № 3. 106 c.

The academic journal “Library Science. Document Studies. Information Science” addresses topical issues in the fields of information, library, and archival research.

The publication is intended for specialists in library science, document studies, archival studies, social communications, and information activities, as well as for researchers, lecturers, postgraduate students, students, and all those seeking to acquire in-depth theoretical and applied knowledge.

Editorial Board

Victoriya Dobrovolska –	Doctor of Science of Social Communications, Professor, National Academy of Culture and Arts Management, Ukraine, <i>Editor-in-Chief</i>
Oksana Zbanatska –	Doctor of Science of Social Communications, Associate Professor, Professor, Kyiv University of Culture, Ukraine, <i>Deputy Editor-in-Chief</i>
Oksana Buhaiova –	PhD in Philological Sciences, National Academy of Culture and Arts Management, Ukraine, <i>Managing Editor</i>
Valentyna Bezdrabko –	Doctor of Historical Sciences, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine
Tetiana Bilushchak –	PhD in Historical Sciences, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University, Ukraine
Nataliia Veretennikova –	PhD in Social Communication, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University, Ukraine
Nataliia Vovk –	PhD in Historical Sciences, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University, Ukraine
Yuriy Horban –	PhD in Cultural Studies, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine
Liubov Dubrovina –	Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the NAS of Ukraine, The Director General of the V.I. Vernadsky National Library of Ukraine, Ukraine
Oleksii Kobieliev –	Doctor of Science of Social Communications, Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Ukraine
Yuliia Kulish –	PhD in Social Communications, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine
Serhii Lytvyn –	Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of Ukraine, National Academy of Culture and Arts Management, Ukraine
Zbigniew Osinski –	Doctor of Science (Habilitation), Professor, Maria Curie-Skłodowska University, Poland
Nataliia Kunanets –	Doctor of Science of Social Communications, Professor, Lviv Polytechnic National University, Ukraine
Volodymyr Maslak –	Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of Ukraine, Kremenchuk Mykhaylo Ostrohradsky National University, Ukraine
Tetiana Novalska –	Doctor of Historical Sciences, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine
Antonii Rzhetskyyi –	PhD in Social Communications, Assistant, Lviv Polytechnic National University, Ukraine
Oksana Tur –	Doctor of Science of Social Communications, Kremenchuk Mykhaylo Ostrohradsky National University, Ukraine
Liudmyla Cherednyk –	PhD in Philology, Associate Professor, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Ukraine

*Recommended for publication by the Academic Council
of the National Academy of Culture and Arts Management
(minutes dated December 22, 2025, No. 6)*

The journal is included in the List of Scientific Professional Publications of Ukraine (Category “B”) in the field of social communications under specialty 029 “Information, Library and Archival Studies” / B 13 “Library, Information and Archival Studies” (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated November 26, 2020, No. 1471).

The journal is indexed in international databases:
Google Scholar; Research Bible; Polish Scholarly Bibliography; BASE.

Articles submitted to the journal’s editorial office are reviewed by members of the Editorial Board.

The authors retain the right to the authorship of the work without restrictions and transfer to the journal the right to first publish this work under the terms of the Creative Commons Attribution License International CC-BY.

The founder reserves the right to design the layout, artwork and title of the journal. The author is responsible for the accuracy of the facts presented and the correctness of citations.

The year of foundation – 2004

Media identifier – R30-03465

Decision of the National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting
No. 781, minutes No. 10 dated March 14, 2024

© National Academy of Culture and
Arts Management, 2025

© Authors

Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія

Науковий журнал	Виходить щоквартально	Заснований у лютому 2004 р.	№ 2 2025
--------------------	--------------------------	--------------------------------	-------------

ЗМІСТ

БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

Добровольська В. В. Бібліотеки козацької старшини XVI–XVIII століть: читальські інтереси та книжковий репертуар	6
Філіна Т. В. Трансформація публічних бібліотек України у відкриті громадські простори: досвід бібліотеки майдану	13
Прокопенко Л. І. Бібліотека як простір психосоціальної підтримки користувачів в умовах воєнного стану	19
Ніколайчук А. П. Англосаксонська модель публічної бібліотеки та особливості її впровадження в країнах ЄС	26
Opirskyi M. Normative legal acts as a source of library science terminology for reference publications	32

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО

Денисюк Ж.З. Комунікативні стратегії репрезентації та документування національної культурної спадщини в умовах консцієнтальної війни	43
Лобузін К. В., Боровик В. В., Омеляшко Р. О. Тезаурус як семантичне ядро науково-довідкового апарату чорнобильського науково-інформаційного фонду етнокультурної спадщини	50
Біловус Л. І. Вплив російсько-української війни на систему збереження та відновлення культурної спадщини України: інституційний та емпіричний вимір	66
Чередник Л. А. Цифрові сервіси та системи електронного документообігу в органах публічного управління	73

ІНФОРМОЛОГІЯ. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Філіпова Л. Я., Корчукова Д. І. Інтеграція інформаційних і медійних комунікацій в умовах електронного бізнесу	79
Збанацька О. М. Сучасні цифрові тренди та їхній вплив на соціокультурну сферу України	87
Охріменко Г. В., Костюченко О. М. Система внутрішніх комунікацій у репутаційному менеджменті закладу культури в Україні: вимір корпоративної культури	96

ПОДІЇ ТА ФАКТИ НАУКОВОГО ЖИТТЯ

II Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог»	102
Кафедра артменеджменту та інформаційних технологій оголошує набір	105

CONTENT

LIBRARY STUDIES

<i>Dobrovolska V.</i> Libraries of the Cossack Elite in the 16th–18th Centuries: Reading Interests and Book Repertoire	6
<i>Filina T.</i> Transformation of Public Libraries of Ukraine Into Open Public Spaces: the Experience of the Maidan Library	13
<i>Prokopenko L.</i> Library as a Space for Psychosocial Support for Users in Conditions of Martial Law	19
<i>Nikolaychuk A.</i> Anglo-Saxon Model of Public Library and Peculiarities of Its Implementation in EU Countries	26
<i>Opirskyi M.</i> Normative legal acts as a source of library science terminology for reference publications [Нормативно-правові акти як джерело бібліотекоз-навчої термінології для довідкових видань]	32

RECORD STUDIES

<i>Denysiuk Zh.</i> Communicative Strategies for Representing and Documenting National Cultural Heritage in the Context of a War of Conscience	43
<i>Lobuzina K., Borovyk V., Omelashko R.</i> Thesaurus as Semantic Core of Research and Reference Tools of Chernobyl Scientific and Information Collection of Ethnocultural Heritage	50
<i>Bilovus L.</i> The Impact of the Russian-Ukrainian War on the System of Preservation and Restoration of Ukraine's Cultural Heritage: Institutional and Empirical Dimensions	66
<i>Cherednyk L.</i> Digital Services and Electronic Document Circulation Systems in Public Administration Bodies	73

INFORMOLOGY. SOCIAL COMMUNICATIONS

<i>Filipova L., Korchukova D.</i> Integration of Information and Media Communications in the Conditions of Electronic Business	79
<i>Zbanatska O.</i> Modern Digital Trends and Their Impact on Socio-Cultural Sphere of Ukraine	87
<i>Okhrimenko H., Kostiuchenko O.</i> Internal Communications System in Reputation Management of a Cultural Institution in Ukraine: A Dimension of Corporate Culture	96

EVENTS AND FACTS OF ACADEMIC LIFE

<i>2nd All-Ukrainian Scientific and Practical Conference with International Participation</i> <i>"Culture, Information, Communication: Interdisciplinary Dialogue"</i>	102
<i>Department of Art Management and Information Technologies announcing</i> <i>a call for the enrollment</i>	105

БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

УДК 027.7(477):94(477.1):929

DOI 10.32461/2409-9805.3.2025.350569

Цитування:

Добровольська В. В. Бібліотеки козацької старшини XVI–XVIII століть: читацькі інтереси та книжковий репертуар. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 3. С. 6–12.

Dobrovolska V. (2025). Libraries of the Cossack Elite in the 16th–18th Centuries: Reading Interests and Book Repertoire. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 6–12 [in Ukrainian].

Добровольська Вікторія Василівна,
доктор наук із соціальних комунікацій,
професор, завідувач кафедри артменеджменту
та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв,
провідний науковий співробітник
відділу теорії та історії бібліотекознавства
Інституту бібліотекознавства
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського
<https://orcid.org/0000-0002-0927-1179>
vika_dobrovolska@ukr.net

**БІБЛІОТЕКИ КОЗАЦЬКОЇ СТАРШИНИ XVI–XVIII СТОЛІТЬ:
ЧИТАЦЬКІ ІНТЕРЕСИ ТА КНИЖКОВИЙ РЕПЕРТУАР**

Метою статті є комплексний аналіз бібліотек козацької старшини XVI–XVIII століть як феномену ранньомодерної української документної культури через дослідження їх книжкового репертуару, читацьких інтересів власників та впливу європейських інтелектуальних традицій на формування національного книжкового простору. **Методологія дослідження**. Використано історико-культурний, бібліографічний та бібліотекознавчий підхід. Застосовано порівняльний і контекстуальний аналіз для відстеження впливу європейських інтелектуальних традицій на формування книжкових колекцій та читацьких запитів козацької еліти. **Наукова новизна** статті полягає в комплексному дослідженні бібліотек козацької старшини XVI–XVIII ст., визначенні складу й тематичної структури їх книжкових колекцій, виявленні читацьких практик старшини та впливу європейських інтелектуальних традицій на формування національного книжкового репертуару, що актуалізує історичний досвід для сучасних бібліотечно-інформаційних досліджень. **Висновки**. Дослідження демонструє, що бібліотеки козацької старшини не лише виконували функцію сховищ рукописів та друкованих видань, а й слугували інструментом соціального статусу, освіти та формування культурної ідентичності. Домінували богословські, історичні, правничі й освітні тексти, а багатомовний склад колекцій відображав інтеграцію української еліти в загальноєвропейський культурний простір. Приватні бібліотеки сприяли розвитку української книжкової традиції, були інформаційними вузлами адміністративної та освітньої діяльності та закладали основу для подальших інституційних колекцій. Отримані результати мають практичне значення для сучасних бібліотечно-інформаційних досліджень, зокрема в питаннях формування колекцій, управління інформацією та моделювання читачів.

Ключові слова: бібліотеки козацької старшини, XVI–XVIII століття, приватні бібліотеки, книжковий репертуар, читацькі інтереси, ранньомодерна документна культура, національна книжкова традиція, інформаційні практики.

Dobrovolska Viktoriia,

Doctor of Science in Social Communications, Professor,
Head of the Department of Art Management and Information Technologies
of the National Academy of Managers of Culture and Arts,
Leading Researcher of the Department of Theory and History of Library Science
of the Institute of Library Science of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

LIBRARIES OF THE COSSACK ELITE IN THE 16TH–18TH CENTURIES: READING INTERESTS AND BOOK REPERTOIRE

*The purpose of the article is a comprehensive analysis of the libraries of the Cossack elite in the 16th–18th centuries as a phenomenon of early modern Ukrainian documentary culture through the study of their book collections, the reading interests of their owners, and the influence of European intellectual traditions on the formation of the national book space. **Research methodology.** The study employs a historical-cultural, bibliographic, and library-science approach. Comparative and contextual methods are applied to trace the impact of European intellectual traditions on the formation of book collections and the reading demands of the Cossack elite. **The scientific novelty** lies in the comprehensive study of the libraries of the Cossack elders of the 16th–18th centuries, determining the composition and thematic structure of their book collections, identifying the elders' reading practices and the influence of European intellectual traditions on the formation of the national book repertoire, which actualizes historical experience for modern library and information research. **Conclusions.** The research demonstrates that the libraries of the Cossack elite functioned not only as repositories of manuscripts and printed works but also as instruments of social status, education, and the formation of cultural identity. Dominant thematic areas included theology, history, law, and education, while the multilingual composition of the collections reflected the integration of the Ukrainian elite into the broader European cultural space. Private libraries contributed to the development of Ukrainian book culture, served as information hubs for administrative and educational activities, and laid the foundation for subsequent institutional collections. The results have practical significance for contemporary library and information studies, particularly in terms of collection development, information management, and reader modeling.*

Keywords: Cossack elite libraries, 16th–18th centuries, private libraries, book repertoire, reading interests, early modern documentary culture, national book tradition, information practices.

Актуальність теми дослідження. Вивчення історії бібліотек як осередків формування, збереження та трансляції знань є важливим напрямом сучасного бібліотекознавства й інформології. Особливе місце в цьому контексті посідають приватні бібліотеки козацької старшини XVI–XVIII століть, які стали вагомим чинником розвитку книжкової культури та документної комунікації в ранньомодерній Україні. Саме ці зібрання відображали інтелектуальні запити козацької еліти, її читачські інтереси та світоглядні орієнтири, а також засвідчували інтеграцію українського культурного простору в загальноєвропейський інтелектуальний процес.

У наукових дослідженнях переважає історико-культурний підхід, тоді як питання структури книжкових зібрань, їхнього репертуару та читачських практик потребують осмислення крізь призму сучасних бібліотечно-інформаційних концепцій.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження бібліотек козацької старшини XVI–XVIII століть здійснювалося в рамках історико-культурного, соціального та бібліотекознавчого аналізу. Основні праці, присвячені цій темі, охоплюють як

соціальну структуру старшини, так і склад та функції її книжкових зібрань.

В. Кривошея у монографії «Козацька еліта гетьманщини» аналізує соціальну організацію козацької старшини та її роль у формуванні культурного середовища. Автор акцентує увагу на освітньому рівні та інтелектуальних потребах старшини, що безпосередньо впливало на створення приватних бібліотек як засобу накопичення знань і символу соціального статусу [7]. С. Абросимова досліджує духовну культуру запорожців і козацьких старшин, приділяючи увагу приватним бібліотекам як складовій духовного життя та освітньої практики [1]. Її праці показують, що бібліотеки старшини були не лише сховищем книг, а й місцем формування культурної та релігійної ідентичності власників.

Однією з фундаментальних праць, що безпосередньо розглядає книжкові зібрання козацької старшини, є праця В. Соколова «Книжкові зібрання козацької старшини наприкінці XVII – XIII століття», у якій автор описує особливості формування і тематичну структуру приватних бібліотек окремих представників старшини, їхній мовний і жанровий склад, а також механізми

поповнення фондів у контексті культурно-інтелектуальних процесів того часу [13].

Історико-культурні дослідження також містять матеріали, що опосередковано стосуються проблематики бібліотек старшини, зокрема через вивчення світогляду, освітнього рівня та повсякденного життя козацької еліти. У роботах джерелознавчого характеру, зокрема в публікаціях І. Кривошеї, проаналізовано актові книги Лівобережжя другої половини XVII ст., що дозволяє реконструювати соціальні практики та культурні запити козацької верхівки [8].

Значний внесок у вивчення матеріалів козацької старшини робив Ю. Мицик через публікацію архівних документів XVII–XVIII ст., що містять письмові джерела й відомості про повсякденну діяльність і культурні практики старшини, включно з записами та згадками про книжкові збірки [9].

Науковці присвячують увагу не лише книжковим збіркам як таким, але й широкому культурному й освітньому контексту, у якому вони формувалися. Так, дослідження історіографії козацької старшини вказує на розвиток освіти, європейські впливи на читацькі інтереси, а також на поступове поширення як релігійної, так і світської літератури серед представників старшини [15].

Незважаючи на наявність цих напрацювань, систематичне бібліотекознавче осмислення приватних бібліотек козацької старшини, їхнього репертуару та читання як інформаційної практики потребує подальшої уваги.

Метою статті є комплексний аналіз бібліотек козацької старшини XVI–XVIII століть як феномена ранньомодерної української документної культури через дослідження їх книжкового репертуару, читацьких інтересів власників та впливу європейських інтелектуальних традицій на формування національного книжкового простору.

Виклад основного матеріалу. Формування приватних бібліотек козацької старшини XVI–XVIII століть було зумовлене комплексом соціокультурних чинників, пов'язаних із трансформацією козацтва з військової спільноти у впливову політичну та адміністративну еліту. Зростання ролі старшини в управлінні Гетьманщиною, участь у дипломатичних зносинах, судочинстві та адміністративному діловодстві сприяли підвищенню освітнього рівня цієї соціальної групи та формуванню стійкої потреби в книжковій інформації [7; 9].

Важливу роль у цьому процесі відігравала система освіти, зокрема братські школи, колегіуми та Києво-Могилянська академія, випускниками яких були багато представників козацької верхівки. Саме освітнє середовище формувало

культуру читання, знайомило з латиномовною, польськомовною та церковнослов'янською книжною традицією, що безпосередньо впливало на склад приватних бібліотек старшини [13]. Володіння книжковими зібраннями поступово набувало ознак символічного капіталу, засвідчуючи соціальний статус, освіченість і культурну легітимність козацької еліти [14].

Приватні бібліотеки козацької старшини займали помітне місце в системі книжкової комунікації ранньомодерної України, функціонуючи як проміжна ланка між інституційними книжковими осередками – монастирськими, братськими та шкільними бібліотеками – і приватною сферою читання [13]. Вони не лише акумулювали книжкові пам'ятки, а й сприяли циркуляції текстів у межах старшинського середовища, родинних і професійних мереж.

Комплектування бібліотек здійснювалося через придбання книжок у друкарнях, отримання дарів, спадкування, а також через активні контакти з духовенством і освітніми інституціями. У результаті в бібліотеках старшини поєднувалися рукописні та друківані документи різного походження – українські, польські, латиномовні видання, що свідчить про включеність козацької еліти до трансрегіонального книжкового обігу та європейського інформаційного простору [14; 15].

Бібліотеки козацької старшини виконували не лише функцію індивідуального користування, а й відігравали важливу роль у збереженні та трансляції знань. Накопичення богословських, історичних, правничих, освітніх і риторичних творів сприяло фіксації інтелектуального досвіду епохи та забезпечувало спадкоємність культурної традиції [9]. Частина книжкових зібрань після смерті власників передавалася церквам, монастирям або навчальним закладам, що сприяло включенню приватних колекцій у ширший документно-інформаційний простір.

У цьому контексті бібліотеки козацької старшини можна розглядати як ранні форми приватних інформаційних центрів, що забезпечували збереження документної спадщини та її передачу наступним поколінням [13]. Вони сприяли формуванню інтелектуального середовища, у якому поєднувалися традиційні релігійні знання та нові світські уявлення, характерні для ранньомодерної європейської культури [15]. Значення цих бібліотек виходить за межі приватного користування, адже вони стали важливим чинником становлення української бібліотечної традиції та розвитку документної культури загалом.

Книжковий репертуар бібліотек козацької старшини XVI–XVII століть характеризувався поєднанням рукописних і друківаних документів,

що відображало перехідний характер книжкової культури ранньомодерної доби. Рукописні книги, зокрема богослужбові тексти, хроніки, збірники проповідей, юридичні записи та особисті нотатки, продовжували відігравати важливу роль у бібліотеках старшини, особливо в першій половині XVII століття [9].

Паралельно з цим зростала частка друкованих видань, які надходили з українських, польських і західноєвропейських друкарень. У бібліотеках козацької еліти фіксується наявність видань Києво-Печерської лаври, Острога, Львова, Кракова, Вільна, а також латиномовних книг західноєвропейського походження, що свідчить про поступову модернізацію книжкових зібрань і розширення інформаційного горизонту їхніх власників [13; 14].

Мовний склад бібліотек козацької старшини був багатомовним і відображав освітні траєкторії та професійні потреби їхніх власників. Домінували церковнослов'янська та староукраїнська мови, які використовувалися в богослужбових, полемічних і частині історичних текстів. Водночас значну частку становили польськомовні та латиномовні видання, що було зумовлено поширенням латинської освіти та активними культурними контактами з Річчю Посполитою і Західною Європою [7–9].

Тематично книжковий репертуар бібліотек старшини охоплював кілька ключових блоків. Провідне місце посідала богословська та богослужбова література, що відповідало традиційній ролі релігії в суспільному житті. Водночас широко представленими були історичні твори, хроніки, літописи, правничі збірники (Литовський статут, судові кодекси), риторичні та освітні тексти, що активно використовувалися у практиці управління та судочинства [13]. Наявність світської літератури засвідчує поступовий зсув читацьких інтересів у бік раціонального осмислення історії, права й політики.

Комплектування бібліотек козацької старшини здійснювалося через різноманітні канали, характерні для ранньомодерної системи книжкової комунікації. Основними джерелами надходження книжок були купівля у друкарнях і книготорговців, отримання дарів від духовенства та освітніх осередків, спадкування родинних бібліотек, а також обмін книжками в межах старшинського середовища [14].

Особливістю обліку книжкових пам'яток у бібліотеках старшини була відсутність уніфікованих каталогів у сучасному розумінні. Інформація про склад бібліотек реконструюється на основі інвентарних описів майна, тестаментів, актових книг і маргінальних записів на самих книгах [7–9].

Такі джерела дозволяють простежити не лише кількісний і тематичний склад зібрань, а й індивідуальні читацькі практики, що робить бібліотеки козацької старшини важливим об'єктом бібліотекознавчого та документознавчого аналізу.

У цілому книжковий репертуар бібліотек козацької старшини відображав синтез традиційної релігійної культури та нових світських знань, формуючи інформаційне середовище, що сприяло розвитку управлінської, освітньої та культурної діяльності козацької еліти в XVI–XVIII століттях.

Репрезентативним прикладом розвиненої приватної бібліотеки козацької старшини є книжкове зібрання гетьмана Івана Мазепи, яке включало богословські, історичні, філософські, риторичні та правничі твори церковнослов'янською, польською та латинською мовами, а також окремі західноєвропейські видання [13]. Значну частину книг гетьман передавав монастирям і церквам, зокрема Києво-Печерській лаврі, що засвідчує його усвідомлену роль у збереженні та трансляції книжкової спадщини [9]. Бібліотека І. Мазепи виконувала не лише функцію особистого інформаційного ресурсу, а й культурно-меценатську місію.

Бібліотека наказного гетьмана Павла Полуботка відображала практичні потреби адміністративної та судової діяльності. Інвентарні описи свідчать, що в його збірці були представлені правничі тексти, збірники законів, богословська література та історичні твори, необхідні для управління та судочинства [7]. Це ілюструє орієнтацію старшини на прикладне використання книги як джерела нормативної інформації та засобу формування професійних компетенцій.

Своєю чергою, бібліотеки Івана Самойловича, гетьмана другої половини XVII століття, були зосереджені на богословських, історичних та риторичних виданнях, серед яких особливе місце займали книги з хроніками та мемуарами, що дозволяло підтримувати культурно-інтелектуальні контакти з іншими козацькими родинами та освітніми центрами [15]. Книжкові зібрання І. Самойловича відігравали також роль засобу політичної легітимації, демонструючи освіченість і культурний рівень гетьмана.

Бібліотека Данила Апостола, гетьмана початку XVIII століття, включала богослужбові книги, хроніки, правничі збірки та риторичні тексти для освіти і підготовки державних службовців [14]. Його книжкове зібрання свідчить про збереження традицій попередніх поколінь і поступову інтеграцію нових європейських ідей у освітню та політичну практику козацької еліти.

Окрему групу становили бібліотеки генеральних писарів, які формувалися переважно під потреби діловодства і правничої практики. У їхніх

зібраннях домінували документи законодавчого та адміністративного характеру, хроніки, облікові книги, а також богословські тексти для особистого використання. Такі бібліотеки були важливими інформаційними вузлами, що забезпечували накопичення, облік і передачу знань у системі державного управління [7–9].

Наведені приклади свідчать, що бібліотеки козацької старшини мали як практичне, так і культурно-інтелектуальне значення. Вони формувалися відповідно до соціального статусу, освітнього рівня та професійних обов'язків власників, поєднуючи рукописні та друковані документи різного походження. Через такі бібліотеки здійснювалася інтеграція козацької еліти в загальноєвропейський культурно-інформаційний простір, а книжкові зібрання стали важливим компонентом розвитку української бібліотечної традиції ранньомодерної доби.

Приватні бібліотеки козацької старшини формувалися під впливом соціокультурних, освітніх та політичних потреб власників. Аналіз джерел показує, що домінуючими тематичними напрямками читання були богослов'я, історія, право та освіта. Богословська література забезпечувала духовний розвиток та виконання релігійних обов'язків, а також формування морально-етичних норм у поведінці старшини [1]. Історичні твори, включно з хроніками та мемуарами, слугували джерелом для самоідентифікації та підтримки політичного статусу в епоху Гетьманщини [7]. Правничі тексти та збірники законів відповідали адміністративним і судовим функціям старшини, а риторика та педагогічна література використовувалися для освіти нащадків та формування елітної культурної компетентності.

Читацькі практики включали регулярне звернення до рукописних та друкованих книг, ведення власних каталогів та нотаток, обмін виданнями між приватними колекціями та монастирськими бібліотеками. Книга виконувала кілька функцій: інформаційну, освітню, символічну та соціальну, слугуючи ознакою статусу та інтелектуальної спроможності старшини [13; 14].

Важливим фактором формування читацьких запитів був вплив європейських інтелектуальних традицій, зокрема польської, латинської та західноєвропейської книжкової культури, що потрапляла до бібліотек через придбання друкованих видань, дипломатичні контакти та освітні поїздки. Це сприяло інтеграції старшинських бібліотек у ширшу систему ранньомодерної європейської інформаційної комунікації.

Бібліотеки козацької старшини відіграли роль попередників інституційних бібліотек, оскільки вони накопичували і систематизували

книжкові зібрання, які згодом використовувалися для створення публічних і монастирських колекцій [7; 13]. Ці приватні зібрання формували базу для національного книжкового репертуару, зокрема забезпечуючи збереження видань церковнослов'янською, польською, латинською мовами та книжок на освітні, правничі й історичні теми [1; 14].

Внесок старшинських бібліотек у формування національного книжкового репертуару проявлявся через збереження унікальних рукописних і друкованих видань, підготовку фахівців для державної та церковної служби, а також передачу знань наступним поколінням. Фактично, ці бібліотеки виконували роль осередків культурної пам'яті та освітньо-інформаційних центрів ранньомодерної України.

Сучасні бібліотечно-інформаційні дослідження можуть актуалізувати історичний досвід старшинських бібліотек для розуміння механізмів формування читачів, структурування книжкових колекцій та управління інформаційними потоками у приватних і публічних бібліотеках [13; 14]. Дослідження таких колекцій дає змогу реконструювати соціокультурний контекст епохи та оцінити роль книги як засобу збереження, трансляції та легітимізації знань у суспільстві.

Наукова новизна полягає у комплексному дослідженні бібліотек козацької старшини XVI–XVIII століть, визначенні складу та тематичної структури їх книжкових колекцій, виявленні читацьких практик старшини та впливу європейських інтелектуальних традицій на формування національного книжкового репертуару, що актуалізує історичний досвід для сучасних бібліотечно-інформаційних досліджень.

Висновки. Приватні бібліотеки козацької старшини XVI–XVIII століть являють собою важливий феномен ранньомодерної документної культури України, що поєднує соціокультурні, освітні та інформаційні аспекти діяльності еліти. Вони функціонували як осередки накопичення, збереження та трансляції знань, а також як символи соціального статусу та культурної легітимності власників.

Книжковий репертуар бібліотек старшини включав як рукописні, так і друковані документи, що відображало перехідний характер ранньомодерної книжкової культури. Домінуючі тематичні напрями читання охоплювали богослов'я, історію, право та освіту, а мовний склад бібліотек – церковнослов'янську, староукраїнську, польську та латинську мови – засвідчував освітні та культурні контакти з Європою.

Читацькі практики старшини включали регулярне користування книгами, ведення власних каталогів і нотаток, обмін виданнями з монастирськими

та приватними колекціями. Книга виконувала інформаційну, освітню, символічну та соціальну функції, слугуючи джерелом інтелектуального, управлінського та культурного розвитку.

Вплив європейських інтелектуальних традицій був одним із ключових факторів формування читацьких запитів та комплектування бібліотек старшини. Книги з польських та західноєвропейських друкарень, а також латиномовні видання сприяли інтеграції української еліти в

загальноєвропейський культурний простір.

Внесок бібліотек старшини у розвиток української бібліотечної традиції проявлявся через їхню роль як попередників інституційних бібліотек та формувачів національного книжкового репертуару. Вони забезпечували підготовку фахівців для державної та церковної служби, підтримували культурну спадкоємність і сприяли розвитку системи документної комунікації.

Список використаних джерел

1. Абросимова С. Духовна культура запорожців: козацькі бібліотеки. *Українське козацтво: витоки, еволюція, спадщина* : матер. Міжнар. наук. конф. : у 3-х вип. Вип. 3 (Київ, 13–17.05.1991). Київ, 1993. С. 36–40.
2. Білокінь С. Книжні інтереси Миколи Ханенка. *Προσφώνημα*. Історичні та філологічні розвідки, присвячені 60-річчю академіка Ярослава Ісаєвича / уклад Б. Якимович. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* : зб. наук. пр. Львів, 1998. Вип. 5. С. 117–124.
3. Борщак І. В книгозбірні гетьмана Орлика. *Літературно-науковий вісник*. 1923. Кн. XI. С. 260–266.
4. Дзюба О. Приватні бібліотеки України XVIII ст. : власники та репертуар зібрань. *Україна в Центральній-Східній Європі (з найдавніших часів до XVIII ст.)*. Київ, 2002. Вип. 2. С. 292–302.
5. Ісаєвич Я. Українське книговидавництво: витоки, розвиток, проблеми. Львів, 2002. – 520 с.
6. Історія української культури : у 5 т. / голов. ред. Б. Є. Патон. Т. 3: Українська культура другої половини XVII–XVIII століть / голов. ред. В. А. Смолій. Київ, 2003. 1247 с.
7. Кривошея В. В. Козацька еліта Гетьманщини : монографія. Київ : ІПІЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 452 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kryvosheia_Volodymyr/Kozatska_elita_Netmanschynu.pdf? (дата звернення: 12.11.2025).
8. Кривошея І. Світ козацької старшини другої половини XVII ст. крізь призму актових книг Лівобережжя. *Історичні джерела в українському інформаційному й освітньому просторі: верифікація та інтерпретація* : монографія / наук. ред. О. О. Салати. Вінниця : Твори, 2018. С. 7–24.
9. Мищик Ю. А. Кілька документів до історії козацько-татарського союзу 1625 року та православної церкви в Україні. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 1998. Вип. 4. С. 139–146.
10. Модзалевський В. З історії книги на Україні. *Книгарь*. 1918. Ч. 5. С. 235–238.
11. Павленко С. О. Іван Мазепа і книга. *Бібліотечний вісник*. 1994. № 3. С. 26–28.
12. Сєдих В. В., Войнова М. Г. Приватні бібліотеки «золотого віку» української культури (друга половина XVII – остання чверть XVIII ст.). *Регіональні проблеми розвитку українознавства Східної України* : матер. наук-практ. конф. (Харків, 10.09.2003). Харків, 2003. С. 67–78.
13. Соколов В. Книжкові зібрання козацької старшини наприкінці XVII–XVIII ст. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 1. С. 22–28.
14. Соколов В. Ю. Книжкові зібрання козацької старшини XVII–XVIII століть. *Українська бібліотечна енциклопедія*. URL: https://ube.nlu.org.ua/article/Книжкові_зібрання_козацької_старшини_17-18_століть?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 05.11.2025).
15. Фицик Л. Виникнення та еволюція української козацької старшини Гетьманщини (1648–1782 рр.). *Історіографія проблеми. Medievalist*. 23.05.2014. URL: https://www.medievalist.org.ua/2014/05/1648-1782.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 05.11.2025).

References

1. Abrosymova, S. (1993). Spiritual culture of the Zaporozhians: Cossack libraries. Ukrainian Cossacks: origins, evolution, heritage. Mat. Int. Scientific Conference. May 13–17, 1991. In 3 issues, (3). Kyiv, 36–40 [in Ukrainian].
2. Bilokin, S. (1998). Book interests of Mykola Khanenko. Proclamation. Historical and philological explorations dedicated to the 60th anniversary of academician Yaroslav Isayevich. Compiled by B. Yakymovych. Ukraine: cultural heritage, national consciousness, statehood: collection of scientific works. Lviv, (5), 117–124 [in Ukrainian].

3. Borshchak, I. (1923). In the book collection of Hetman Orlyk. Literary and Scientific Bulletin. Book XI, 260–266 [in Ukrainian].
4. Dzyuba, O. (2002). Private libraries of Ukraine in the 18th century: owners and repertoire of collections. Ukraine in Central and Eastern Europe (from ancient times to the 18th century). Kyiv, (2), 292–302 [in Ukrainian].
5. Isaevych, Ya. (2002). Ukrainian book publishing: origins, development, problems. Lviv, 520 [in Ukrainian].
6. History of Ukrainian Culture. In 5 volumes. Editor-in-chief Paton B. E. T. 3. Ukrainian Culture of the Second Half of the 17th–18th Centuries. Editor-in-chief Smolii V. A. Kyiv, 2003. 1247 [in Ukrainian].
7. Kryvosheya, V. V. (2008). Cossack elite of the Hetmanate: monograph. Kyiv: I. F. Kuras Institute of Cossacks and Cossacks of the NAS of Ukraine, 452. Retrieved from: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kryvosheia_Volodymyr/Kozatska_elita_Hetmanschyny.pdf? [in Ukrainian].
8. Kryvosheya, I. (2018). The world of the Cossack foremen of the second half of the 17th century through the prism of the act books of the Left Bank. Historical sources in the Ukrainian information and educational space: verification and interpretation: monograph. Scientific editor. Doctor of History, Prof. O.O. Salaty. Vinnytsia, LLC “TVORY”, 7–24 [in Ukrainian].
9. Mytsyk, Yu. A. (1998). Several documents on the history of the Cossack-Tatar union of 1625 and the Orthodox Church in Ukraine. Manuscript and Book Heritage of Ukraine, (4), 139–146 [in Ukrainian].
10. Modzalevsky, V. (1918). From the history of books in Ukraine. Bookkeeper, (5), 235–238 [in Ukrainian].
11. Pavlenko, S. O. (1994). Ivan Mazepa and the Book. Library Bulletin, (3), 26–28 [in Ukrainian].
12. Sedykh, V. V. & Voynova, M. G. (2003). Private libraries of the "golden age" of Ukrainian culture (second half of the 17th - last quarter of the 18th century. Regional problems of the development of Ukrainian studies in Eastern Ukraine: Proceedings of the scientific-practical conference of September 10, Kharkiv, 67–78 [in Ukrainian].
13. Sokolov, V. (2014). Book collections of the Cossack elders at the end of the 17th–18th centuries. Bulletin of the Book Chamber, (1), 22–28 [in Ukrainian].
14. Sokolov, V. Yu. Book collections of the Cossack elders of the 17th–18th centuries. Encyclopedic article in the Ukrainian Library Encyclopedia. Retrieved from: https://ube.nlu.org.ua/article/Книжкові_зібрання_козацької_старшини_17-18_століть?utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].
15. Fitzyk, L. (2014). The emergence and evolution of the Ukrainian Cossack starshyna of the Hetmanate (1648–1782). Historiography of the problem. Medievalist. Retrieved from: https://www.medievalist.org.ua/2014/05/1648-1782.html?utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 07.11.2025
Отримано після доопрацювання 08.12.2025
Прийнято до друку 16.12.2025
Опубліковано 29.12.2025*

УДК 027.021:021.4:[316.334.52:352]:94(477)"2013/2014"
DOI 10.32461/2409-9805.3.2025.350570

Цитування:

Філіна Т. В. Трансформація публічних бібліотек України у відкриті громадські простори: досвід Бібліотеки Майдану. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 3. С. 13–18.

Filina T. (2025). Transformation of Public Libraries of Ukraine Into Open Public Spaces: the Experience of the Maidan Library. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 13–18 [in Ukrainian].

Філіна Тетяна Вікторівна,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри артменеджменту
та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0002-0685-8177>
tfilina01@gmail.com

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ У ВІДКРИТІ ГРОМАДСЬКІ ПРОСТОРИ: ДОСВІД БІБЛІОТЕКИ МАЙДАНУ

Мета статті – дослідити вплив волонтерської ініціативи «Бібліотека Майдану» на трансформацію публічних бібліотек в Україні. **Методологія дослідження** передбачає використання загальнонаукових методів. Завдяки методу інформаційного аналізу опрацьовано джерела з теми дослідження; аналітичний метод дав змогу з'ясувати вплив ідей волонтерства на трансформацію публічних бібліотек; структурно-функціональний метод застосовано при розгляді впливу реформи децентралізації на процеси змін публічних бібліотек територіальних громад у відкриті громадські простори; метод узагальнення використано під час підбиття підсумків дослідження. **Наукова новизна** статті полягає в осмисленні впливу волонтерських проєктів Революції Гідності на формування моделі публічної бібліотеки як відкритого громадського простору. **Висновки.** Революція Гідності стала потужним поштовхом для декомунізації та деколонізації соціокультурного простору України. Ініціативи Майдану продемонстрували згуртованість українського суспільства і вплинули на трансформацію закладів культури. Бібліотечні установи перетворилися із закритих книгосховищ на осередки громадської активності. Феномен стихійної Бібліотеки Майдану, який виник як простір самоорганізації, інтелектуального спротиву та вільного обміну думками, заклав нові стандарти людиноцентричності, клієнтоорієнтованості та багатофункціональності публічних бібліотек. Це стимулювало перетворення установ у відкриті громадські простори, започаткувало впровадження коворкінгів та хабів, стало місцем проведення волонтерських заходів, вплинуло на модернізацію приміщень. Зміни остаточно закріпили за публічними бібліотеками роль центрів розвитку територіальних громад і майданчиків реалізації громадських ініціатив.

Ключові слова: Революція Гідності, Майдан, соціально-культурні трансформації, публічна бібліотека, волонтерські ініціативи, Бібліотека Майдану, відкриті громадські простори, децентралізація.

Filina Tetyana,
PhD in History, Associate Professor,
Art Management and Information Technologies Department
National Academy of Culture and Arts Management

TRANSFORMATION OF PUBLIC LIBRARIES OF UKRAINE INTO OPEN PUBLIC SPACES: THE EXPERIENCE OF THE MAIDAN LIBRARY

The purpose of the article is to investigate the impact of the volunteer initiative «Maidan Library» on the transformation of public libraries in Ukraine. **The research methodology** involves the use of general scientific methods. Through the method of information analysis, sources on the research topic were processed; the analytical method allowed for clarifying the influence of volunteering ideas on the transformation of public libraries; the structural-functional method was applied when considering the impact of the decentralization reform on the processes of changing public libraries of territorial communities into open public spaces; the

generalization method was used during the synthesis of the study results. **The scientific novelty** lies in the conceptualization of the influence of the Revolution of Dignity's volunteer projects on the formation of the public library model as an open public space. **Conclusions.** The Revolution of Dignity became a powerful impetus for the decommunization and decolonization of the socio-cultural space of Ukraine. Maidan initiatives demonstrated the cohesion of Ukrainian society and influenced the transformation of cultural institutions. Library institutions have evolved from closed book depositories into centers of civic activity. The phenomenon of the spontaneous Maidan Library, which emerged as a space for self-organization, intellectual resistance, and free exchange of ideas, established new standards of human-centricity, customer focus, and multifunctionality of public libraries. This stimulated the transformation of institutions into open public spaces, initiated the introduction of coworking spaces and hubs, provided venues for volunteer events, and influenced the modernization of premises. These transformations have finally consolidated the role of public libraries as centers for the development of territorial communities and platforms for the implementation of civic initiatives.

Keywords: Revolution of Dignity, Maidan, socio-cultural transformations, public library, volunteer initiatives, Maidan Library, open public spaces, decentralization.

Актуальність теми дослідження. Революція Гідності докорінно змінила українське суспільство, остаточно закріпивши європейський цивілізаційний вибір. Внаслідок подій відбулося формування громадянського суспільства, здатного до самоорганізації та контролю над владою. Майдан спричинив системні реформи децентралізації та активізував процеси відродження української культури. Революція перетворила українців на активну політичну націю, посилила цінність свободи, незалежності та людської гідності. Революційні події стали унікальним досвідом самоорганізації, закріпивши у свідомості українців відчуття особистої відповідальності за долю країни, а волонтерські ініціативи заклали фундамент національної стійкості. Однією з таких ініціатив була *Бібліотека Майдану*, яка продемонструвала модель відкритого громадського простору, побудованого на принципах горизонтальної комунікації та оперативного реагування на суспільні виклики. Отриманий суспільством досвід вплинув на усвідомлення необхідності модернізації мережі публічних бібліотек у багатофункціональні простори, де здійснюється діалог між мешканцями та органами самоврядування. Приклад Бібліотеки Майдану довів, що ефективність бібліотек визначається не лише фінансуванням, але і здатністю залучати громаду до спільного управління та волонтерства. В процесі децентралізації такий підхід забезпечує сталий розвиток регіонів, перетворюючи публічні бібліотеки на відкриті громадські простори, що є критично важливим для стійкості українського суспільства у кризові періоди.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання пов'язані з впливом Революції Гідності на соціокультурний простір України стали предметом розгляду українських і зарубіжних науковців. Так, колектив авторів В. Коцюк, Л. Гуцало, І. Григорчак, А. Гавриш та О. Стадник [13] аналізував причини Майдану та його суспільне значення. Трансформацію української культурної ідентичності в

контексті Революції Гідності розглядала Н. Родінова [10] та В. Шеховцова-Бурьянова [15]. Д. Долина [2] та О. Кендус [4] досліджували соціально-культурні зміни спричинені революцією. Канадський дослідник J. Krapfl та німецький науковець E. Kühn von Burgsdorff у своїй спільній праці [14] дослідили процеси самоорганізації та волонтерських ініціатив, що виникали під час Майдану. Вплив революції на трансформації публічних просторів досліджували І. Тищенко та С. Шліпченко [11]. В. Колеснікова [5] аналізувала значення волонтерського проєкту «Бібліотека Майдану». Важливою частиною дослідження стало опрацювання джерел, які розглядають роль публічних бібліотек в умовах російської агресії, зокрема, колективна праця Т. Новальської, Ю. Горбаня, Н. Бачинської та Г. Пристай [7], наукова розвідка Л. Пугач [9]. Процеси трансформації бібліотек у публічні простори проаналізовано в роботі О. Кузьменко та В. Загуменної [6]. Трансформація інформаційних ресурсів публічних бібліотек стала предметом зацікавлення Є. Чумака [12].

Мета статті – дослідити вплив волонтерської ініціативи «Бібліотека Майдану» на трансформацію публічних бібліотек в Україні.

Виклад основного матеріалу. Публічна бібліотека – це загальнодоступна установа, що фінансується коштом громади або держави та надає вільний доступ до знань, інформації та культурних цінностей усім охочим незалежно від віку, професії чи соціального статусу. Особливостями публічних бібліотек є універсальність: фонди охоплюють усі галузі знань і види літератури; безкоштовність: користування виданнями у залах, видача книг та доступ до електронних джерел інформації є безоплатним; демократичність: простори бібліотеки доступні не лише для роботи з джерелами інформації, але і для спілкування, навчання та реалізації творчих проєктів.

Сьогодні публічні бібліотеки переживають найбільшу трансформацію, перетворюючись на

багатофункціональні простори. Т. Новальська та Н. Бойчук зазначають, що нині у провідних країнах світу публічні бібліотеки «функціонують як спеціально уповноважені установи, які покликані збирати, організовувати, зберігати і надавати у суспільне користування різні джерела інформації, носії історичної та національної пам'яті, що акумулюють історичний досвід певної нації і є своєрідним історичним депозитарієм держави у її реалізації національної функції, а також виступають активним комунікаційним засобом увіковічення та трансляції культурних цінностей» [8, 225].

Цифрова революція, зміна освітніх технологій, запит на соціалізацію та подолання цифрового розриву вплинули на переосмислення форми бібліотечного простору. О. Кузьменко та В. Загуменна зауважують, що «раніше акцент робився на планування і будівництво бібліотечних приміщень, сьогодні здійснюється орієнтація на концепцію відкритого бібліотечного простору. Саме простір здатний формуватися, змінюватися і розвиватися у рухомих межах, саме простір об'єднує матеріальне, технологічне та соціальне, традиційне та інноваційне. Публічний простір дає можливість акумулювати різні види діяльності, поєднувати реальне і віртуальне, фізичне та інтелектуальне, стабільність і спонтанність, комунікативні аспекти і усамітнення. У цьому контексті публічна бібліотека розглядається як основний елемент бібліотечної системи, культурно-освітній заклад, що об'єднує мережу загальнодоступних бібліотек країни, які надають широкий спектр послуг для різної категорії користувачів» [6, 26].

Можна стверджувати, що поштовхом для перетворення українського соціокультурного простору в цілому і публічних бібліотек зокрема стали події Революції Гідності (2013–2014) та подальша реформа децентралізації. Н. Родінова зауважує, що «соціальні практики солідарності, громадські ініціативи, волонтерський рух і активне громадянське життя демонструють, що цінності Майдану стали не лише символічними, а й практично реалізованими у повсякденному житті. Формування національної єдності базується на інтеграції цінностей свободи, гідності та справедливості у соціальні інститути, освіту, медіа та культурні практики» [10].

Під час Революції Гідності активно розвивалися різноманітні волонтерські ініціативи. І. Тищенко та С. Шліпченко підкреслюють, що «ціла низка ініціатив громадян – і тих, хто самоорганізувався в боротьбі за свої громадянські права, і тих, хто оперував чи управляв урбаністичним спільним – утворила *ситуативні спільноти* Майдану. Ситуативними спільнотами їх можна називати через те, що більшість з них постали,

зорганізувалися й самоідентифікувалися саме у певній ситуації – як реакція на певні виклики, – об'єднані спільною метою, цілями, місцем і способом дії» [11, 100].

Однією з таких ініціатив був проєкт «Бібліотека Майдану», який став одним з найпотужніших символічних та практичних імпульсів для трансформації публічних бібліотек в Україні. Досліджуючи процес постання проєкту В. Колеснікова зазначає, що «бібліотека була заснована фактично відразу після звільнення (у ніч з 25 на 26 січня 2014 р.) Українського Дому, в якому впродовж майже двох місяців дислокувалися силовики. Сама ідея створення бібліотеки належала подружжю із Дніпра – Інні і Віктору Бісовецьким, які на той час упродовж кількох днів перебували в Києві. Саме вони придумали назву і створили сторінку *Бібліотека Майдану* на Фейсбукі, де й повідомили про свої наміри організувати в Українському Домі бібліотеку для людей на барикадах, запрошували киян приносити з дому книги, а волонтерів – долучатися до роботи бібліотеки» [5, 24–25].

Як зазначено на сайті проєкту «*Бібліотека Майдану* – добродійна книжкова платформа, громадська ініціатива, що виникла 26 січня 2014 року у стінах Українського Дому, як *місце розуму*, що на той час органічно доповнило *місце сили* (Грушевського) та *місце духу* (сцена Майдану). Метою було стати тим місцем на Майдані, де люди читають, мислять, говорять та діють, а також духовно відновлюються. Фактично з перших днів бібліотека із революційної читальні перетворилася на справжню всеукраїнську платформу по збору та відправці літератури, долучившись до добродійного руху *100 книжок для сільської бібліотеки*» [1].

Бібліотека була стихійною відповіддю на запит протестувальників, де була сформована унікальна для того часу візія, яка виходила за межі простого обміну книгами. Український Дім став відкритим інтелектуальним простором, що сприяв самоосвіті, розвитку критичного мислення та змістовному дозвіллу учасників протестів. Виникнення *Бібліотеки Майдану* підкреслило, що Революція Гідності – це не лише боротьба за свободу, але і боротьба за культуру та знання. Аналізуючи діяльність бібліотеки, можна визначити наступні завдання, які вона виконувала під час революції: інформаційне забезпечення та освіта: надання доступу до актуальної літератури, популяризація знань про демократію, права людини, досвіди успішних політичних протестів, проведення лекцій, дискусій, зустрічей з інтелектуалами; культурна дипломатія: демонстрація образу протестувальника як освіченої, культурної та інтелектуальної людини, збереження української культурної спадщини в епіцентрі подій; психологічна і соціальна

підтримка: створення простору емоційного розважання та відпочинку для учасників протестів, формування спільноти однодумців через обговорення прочитаного; архівування пам'яті: збір книжок з автографами та відгуками читачів, фіксація духу часу через вибір літератури.

Н. Зелінська зазначає, що «*Бібліотека Майдану* була інформаційним приводом у новинах і хроніках багатьох світових телеканалів, виступаючи активним пропагандистом і розповсюджем книжок. Бібліотекою було задекларовано місію розвитку відкритого демократичного суспільства та відродження української ідентичності з основними напрямками діяльності: інформаційно-ресурсний центр, культурно-просвітницький простір, платформа для книжкового обміну, організація мистецьких заходів, зустрічі з письменниками» [3, 97].

Бібліотека Майдану базувалася на принципах, які в майбутньому стали взірцем для публічних просторів. Основним з них був принцип довіри – видання видавалися без документів і застави, читач зобов'язувався повернути книжку на будь-яку точку збору. Під час збору літератури була відсутня цензура, приймалися усі книги, за винятком тих, що відверто пропагували насильство та нетерпимість. Закладом ініціативи були горизонтальні зв'язки, волонтерське спрямування, де кожен охочий міг долучитися до спільної справи.

Під час роботи *Бібліотека Майдану* збирала значну кількість примірників книжок. Після закінчення активної фази Революції Гідності фонди було передано до сільських бібліотек, військових частин, вони стали частиною *Музею Майдану*. Отже, ініціатива була успішним прикладом *партизанського урбанізму* – незалежного створення громадянами дієвої моделі публічної установи без залучення відповідальних органів та чиновників.

Одним із здобутків Майдану стала реформа децентралізації, яка вплинула на трансформацію публічних бібліотек від традиційних книгосховищ до мультифункціональних просторів. Після передачі бібліотек на баланс територіальних громад їх місія стала більш людиноцентричною, простори перетворилися на майданчики для нетворкінгу, місця започаткування громадських ініціатив та реалізації проєктів. Бібліотеки почали працювати як хаби цифрової освіти, де жителі громад можуть безоплатно опановувати цифрові навички або отримувати допомогу в доступі до державних послуг онлайн. Децентрація надала громадам право самостійно вирішувати зміст і напрями культурних послуг, у зв'язку з чим бібліотеки стали інформаційними посередниками, центрами дозвілля та творчості, просторами єднання у кризові

часи. Реформа змінила внутрішні механізми управління та фінансування публічних бібліотек. Територіальні громади самостійно фінансують бібліотеки, що створює можливості для активних спільнот і ризики недофінансування, брак коштів на поповнення фондів та реалізацію проєктів у бідніших регіонах. Тому, бібліотеки почали активніше залучати грантові кошти для оновлення технічної бази, поповнення фондів та ремонту приміщень.

Отже, досвід отриманий під час Революції Гідності призвів до переосмислення філософії публічних бібліотек від *місця для зберігання книжок до відкритого простору для громади*, а подальша реформа децентралізації зробила такі зміни можливими. Принципи, закладені *Бібліотекою Майдану*, стали основою реформування бібліотечної галузі. До 2014 року більшість публічних бібліотек залишалися закритими консервативними структурами. *Бібліотека Майдану* продемонструвала нову модель організації бібліотечної установи, що підштовхнуло професійну спільноту і користувачів до думки про те, що бібліотека – це в першу чергу люди і їх взаємодія. Вільний доступ і максимальна довіра, які були визначальними чинниками *Бібліотеки Майдану*, стали прикладом відкритості і демонстрацією відсутності бар'єрів між читачем та книгою.

Під час Революції Гідності бібліотека в Українському Домі була не лише місцем для читання, а центром громадської активності. У післяреволюційний період такий досвід вплинув на масовий рух створення на базі публічних бібліотек корвокінгів, медіатек, громадських хабів. Територіальні громади почали активніше працювати з меценатами, залучати грантові кошти, переходячи від моделі очікування до активних дій.

Навіть у складних умовах Майдану бібліотека виглядала сучасно, була створена креативна навігація, використовувалися саморобні меблі, яскраві плакати, написані учасниками протестів. Відбулася візуальна та естетична трансформація, усвідомлення того, що бібліотека може бути сучасною і модною. Все частіше громади почали реалізовувати проєкти ревіталізації, завдяки яким публічні бібліотеки перетворюються у відкриті громадські простори з мінімалістичним дизайном, багатофункціональними приміщеннями та ергономічними локаціями.

Бібліотека Майдану стала прикладом для наслідування і прототипом сучасної української публічної бібліотеки – відкритої, гнучкої та інтегрованої у життя громади. Такий досвід став важливим у 2022 році, коли бібліотеки остаточно вийшли за традиційні рамки і перетворилися на об'єкти цивільного захисту та гуманітарної

політики. Установи перетворилися на логістичні хаби для волонтерів, пункти збору допомоги та простори адаптації внутрішньо переміщених осіб, надаючи не лише доступ до інформації, але і психологічну підтримку. В умовах інформаційної війни бібліотеки є частиною критичної інфраструктури, осередками, які тримають культурний та соціальний фронт громад, забезпечуючи зв'язок, освіту та вільний доступ до джерел інформації.

Дослідники зазначають, що з початком повномасштабної війни «змінювалися вектори діяльності публічних бібліотек в Україні, а саме: набуття нових функцій центрів інформаційного спротиву, які активно впроваджують дистанційні сервіси та формують тематичні електронні ресурси для забезпечення віддаленого доступу користувачів до інформації; зростання протистояння в інформаційному просторі: публічні бібліотеки збільшили кількість заходів, спрямованих на підвищення інформаційної грамотності та розвитку критичного мислення серед населення; співпраця та обмін досвідом: бібліотеки розширили співпрацю з міжнародними організаціями та бібліотечними установами з інших країн, обмінюючись досвідом і найкращими практиками в контексті інформаційного спротиву російській агресії; акцентуація діяльності на збереженні та підтримці культурної спадщини, яка стала ще важливішою в контексті інформаційної війни й цілеспрямованих спроб руйнування української ідентичності» [7, 75].

Отже, без досвіду волонтерських ініціатив Майдану реформування бібліотечного простору України, ймовірно, тривало б набагато довше.

Наукова новизна статті полягає в осмисленні впливу волонтерських проєктів Революції Гідності на формування моделі публічної бібліотеки як відкритого громадського простору.

Висновки. Революція Гідності стала потужним поштовхом для декомунізації та деколонізації соціокультурного простору України. Ініціативи Майдану продемонстрували згуртованість українського суспільства і вплинули на трансформації закладів культури. Бібліотечні установи перетворилися із закритих книгосховищ на осередки громадської активності. Феномен стихійної *Бібліотеки Майдану*, який виник як простір самоорганізації, інтелектуального спротиву та вільного обміну думками, заклав нові стандарти людиноцентричності, клієнтоорієнтованості та багатофункціональності публічних бібліотек. Це стимулювало перетворення установ у відкриті громадські простори, започаткувало впровадження корвокінгів та хабів, стало місцем проведення волонтерських заходів, вплинуло на модернізацію приміщень. Трансформації остаточно закріпили за публічними бібліотеками роль центрів розвитку територіальних громад та майданчиків реалізації громадських ініціатив.

Список використаних джерел

1. Бібліотека майдану. *Litcentr*. URL: <https://litcentr.in.ua/board/20-1-0-265> (дата звернення: 02.11.2025).
2. Долина Д. Є. Трансформаційні процеси у сфері культури і мистецтв, викликані Революцією Гідності в Україні. *Південний архів (історичні науки)*. № 51. С. 11–18. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2025-51-2>.
3. Зелінська Н. М. Просування книжкових видань у традиційних та новітніх українських медіа у контексті європейської практики. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2014. № 56. С. 96–99. URL: <https://surl.it/jcmngc> (дата звернення: 02.11.2025).
4. Кендус О. Євромайдан – Революція Гідності на фоні культурно-мистецького простору українського суспільства. *Грані*. 2022. № 25 (6). С. 35–44. DOI: <https://doi.org/10.15421/172267>.
5. Колеснікова В. Бібліотека Майдану: шлях від революційної читальні до бібліотеки Музею Революції Гідності. *Бібліотечний вісник*. 2019. № 2. С. 24–32. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000978852> (дата звернення: 02.11.2025).
6. Кузьменко О., Загуменна В. Бібліотека як соціокультурний публічний простір: трансформаційні зміни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 4. С. 24–31. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2020.227084>.
7. Новальська Т. В., Горбань Ю. І., Бачинська Н. А., Пристай Г. І. Публічні бібліотеки України як складова інформаційного спротиву російській агресії. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2024. № 65. С. 69–82. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.065.05>.
8. Новальська Т., Бойчук Н. Публічні бібліотеки як інституції історичної пам'яті українського народу. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2024. № 13. С. 222–232. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.13.2024.307253>.
9. Пугач Л. Діяльність публічних бібліотек в умовах трансформацій, викликаних повномасштабною російською військовою агресією. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 3. С. 28–33. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2023.290979>.
10. Родінова Н. Л. Трансформація української культурної ідентичності в контексті Революції Гідності. *Вісник гуманітарних наук*. 2025. № 11. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17232625>.

11. Тищенко І., Шліпченко С. Майдан: від «простору протесту» до «урбаністичного суспільного». Як творилась урбаністична евтопія. (Не)задоволення публічними просторами : урбаністичні студії / упоряд. С. Шліпченко, І. Тищенко. Київ : Всесвіт, 2017. С. 96–109. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/59dcb2dc-9322-4fda-a63e-7dcdca72031/content> (дата звернення: 02.11.2025).
12. Чумак Є. Трансформація інформаційних ресурсів публічних бібліотек України в сучасних умовах. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. № 10. С. 36–48. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.10.2022.269445>.
13. Kotsiuk V., Hutsalo L., Hryhorchak I., Havrysh A., Stadnyk O. Ukrainian Revolution of Dignity 2013–2014: Origins, Progress, and Impact on Society. *Journal of Information Systems Engineering and Management*. 2025. № 10 (12s). P. 599–607. DOI: <https://doi.org/10.52783/jisem.v10i12s.1868>.
14. Krapfl J., Kühn von Burgsdorff E. Ukraine's Euromaidan and Revolution of Dignity, ten years later. *Canadian Slavonic Papers*. 2023. № 65 (3–4). P. 325–334. DOI: <https://doi.org/10.1080/00085006.2023.2293420>.
15. Shekhovtsova-Burianova V. A. The Influence of the Revolution of Dignity on the National Identity of Ukrainians. *Humanitarian Studios: Pedagogics, Psychology, Philosophy*. 2023. Vol. 14 (4). P. 218–223. DOI: [https://doi.org/10.31548/hspedagog14\(4\).2023.218-223](https://doi.org/10.31548/hspedagog14(4).2023.218-223).

References

1. Litcentr. (2014, 15th December). The Maidan Library. Retrieved from: <https://litcentr.in.ua/board/20-1-0-265> [in Ukrainian].
2. Dolina, D. Y. (2025). Transformational processes in the field of culture and arts caused by the Revolution of Dignity in Ukraine. *Pivdennyi Arkhiv (Istorychni Nauky)*, (51), 11–18. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2025-51-2> [in Ukrainian].
3. Zelinska, N. M. (2014). Promotion of book publications in traditional and newest Ukrainian media in the context of European practice. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky*, (56), 96–99 [in Ukrainian].
4. Kendus, O. (2022). Euromaidan – Revolution of Dignity against the background of the cultural and artistic space of Ukrainian society. *Naukovo-teoretychnyi almanakh Hrani*, 25(6), 35–44. DOI: <https://doi.org/10.15421/172267> [in Ukrainian].
5. Kolesnikova, V. (2019). Maidan Library: the path from a revolutionary reading room to the library of the Museum of the Revolution of Dignity. *Biblioteknyi Visnyk*, (2), 24–32 [in Ukrainian].
6. Kuzmenko, O., & Zahumenna, V. (2020). Library as a socio-cultural public space: transformational changes. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, (4), 24–31. Retrieved from: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2020.227084> [in Ukrainian].
7. Novalska, T. V., Horban, Yu. I., Bachynska, N. A., & Prystai, H. I. (2024). Public libraries of Ukraine as a component of information resistance to Russian aggression. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury*, (65), 69–82. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.065.05> [in Ukrainian].
8. Novalska, T., & Boichuk, N. (2024). Public libraries as institutions of historical memory of the Ukrainian people. *Ukrainian Journal on Library and Information Science*, (13), 222–232. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.13.2024.307253> [in Ukrainian].
9. Puhach, L. (2023). Activities of public libraries in the conditions of transformations caused by full-scale Russian military aggression. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, (3), 28–33. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2023.290979> [in Ukrainian].
10. Rodinova, N. L. (2025). Transformation of Ukrainian cultural identity in the context of the Revolution of Dignity. *Visnyk humanitarnykh nauk*, (11). DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17232625> [in Ukrainian].
11. Tyshchenko, I., & Shlipchenko, S. (2017). Maidan: From «Protest Space» to «Urban Public». How an Urban Eutopia Was Created. In S. Shlipchenko & I. Tyshchenko (Eds.), (Dis)satisfaction with Public Spaces: Urban Studies, 96–109. *Vsesvit* [in Ukrainian].
12. Chumak, Ye. (2022). Transformation of information resources of public libraries of Ukraine in modern conditions. *Ukrainian Journal on Library and Information Science*, (10), 36–48. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.10.2022.269445> [in Ukrainian].
13. Kotsiuk, V., Hutsalo, L., Hryhorchak, I., Havrysh, A., & Stadnyk, O. (2025). Ukrainian Revolution of Dignity 2013–2014: Origins, Progress, and Impact on Society. *Journal of Information Systems Engineering and Management*, 10(12s), 599–607. DOI: <https://doi.org/10.52783/jisem.v10i12s.1868> [in English].
14. Krapfl, J., & Kühn von Burgsdorff, E. (2023). Ukraine's Euromaidan and Revolution of Dignity, ten years later. *Canadian Slavonic Papers*, 65(3–4), 325–334. DOI: <https://doi.org/10.1080/00085006.2023.2293420> [in English].
15. Shekhovtsova-Burianova, V. A. (2023). The Influence of the Revolution of Dignity on the National Identity of Ukrainians. *Humanitarian Studios: Pedagogics, Psychology, Philosophy*, 14(4), 218–223. DOI: [https://doi.org/10.31548/hspedagog14\(4\).2023.218-223](https://doi.org/10.31548/hspedagog14(4).2023.218-223) [in English].

Стаття надійшла до редакції 03.11.2025
Отримано після доопрацювання 05.12.2025
Прийнято до друку 15.12.2025
Опубліковано 29.12.2025

УДК 02:316.6:159.9:355.01

DOI 10.32461/2409-9805.3.2025.350571

Цитування:

Прокопенко Л. І. Бібліотека як простір психосоціальної підтримки користувачів в умовах воєнного стану. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 3. С. 19–25.

Prokopenko L. (2025). Library as a Space for Psychosocial Support for Users in Conditions of Martial Law. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 19–25 [in Ukrainian].

Прокопенко Людмила Іванівна,
кандидатка культурології, доцентка,
доцентка Київського національного
університету культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0003-0657-4550>
lyudmila976@ukr.net

БІБЛІОТЕКА ЯК ПРОСТІР ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ КОРИСТУВАЧІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Мета статті – виявити практичний досвід українських бібліотек як просторів психосоціальної підтримки користувачів в умовах воєнного стану та виділити перспективні напрями цієї діяльності. **Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні загальнонаукових методів пізнання (аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення) та спеціальних методів (контент-аналіз сайтів бібліотек) на емпіричному й теоретичному рівнях, що дали змогу комплексно вивчити різноманітні аспекти дослідження. **Наукова новизна**. У статті розглянуто особливості практичного досвіду бібліотек України щодо психосоціальної підтримки користувачів в умовах воєнного стану та визначено перспективні напрями цієї діяльності. **Висновки**. Розглянуто особливості використання проєктів психосоціальної підтримки в бібліотечній діяльності на сучасному етапі; з'ясовано, що підтримка ментального та психоемоційного здоров'я населення є одним із пріоритетних напрямів діяльності бібліотек України, які виконують роль соціальних центрів громади в умовах кризи, стресу, конфліктів та під час воєнних дій. Виявлено, що ключовими завданнями бібліотек є: забезпечення широкого доступу до інформації про психічне здоров'я, що допомагають користувачам долати стрес і життєві труднощі; організація консультацій із психологами та інших форм психологічної підтримки; організація заходів, спрямованих на розвиток психічного здоров'я та соціальної адаптації; розробка методик щодо використання книг як універсального засобу емоційного відновлення та розвитку особистості. З'ясовано, що використання бібліотерапії є інструментом психосоціальної підтримки, яка сприяє подоланню стресу, депресії, відновленню ментального здоров'я за допомогою книги. Визначено перспективні напрями подальшого розвитку бібліотек як просторів психосоціальної підтримки та обслуговування користувачів. Окреслено шляхи подальших наукових розвідок.

Ключові слова: бібліотека, публічна бібліотека, простір психосоціальної підтримки, користувач, обслуговування, інноваційна діяльність, проєкти, бібліотерапія, компетентності, комунікація.

Prokopenko Lyudmyla,
PhD in Cultural Studies, Associate Professor
of the Kyiv National University of Culture and Arts

LIBRARY AS A SPACE FOR PSYCHOSOCIAL SUPPORT FOR USERS IN CONDITIONS OF MARTIAL LAW

The purposes of the article to identify the practical experience of Ukrainian libraries as spaces for psychosocial support for users in conditions of martial law and to highlight promising areas for this activity. **Research methodology** is based on the application of general scientific methods of cognition (analysis, synthesis, comparison, generalisation) and special methods (content analysis of library websites) at the empirical and theoretical levels, which helped to comprehensively study various aspects of the research. **The scientific novelty**. The article examines the practical experience of Ukrainian libraries in providing psychosocial support to users in conditions of martial law and identifies promising areas for this activity.

Conclusions. *The article examines the peculiarities of using psychosocial support projects in library activities at the present stage. It has been established that supporting the mental and psycho-emotional health of the population is one of the priority areas of activity for libraries in Ukraine, which act as social centres for the community in times of crisis, stress, conflict, and during military operations. It has been found that the key tasks of libraries are: ensuring broad access to information about mental health that helps users cope with stress and life difficulties; organising consultations with psychologists and other forms of psychological support; organising events aimed at developing mental health and social adaptation; developing methods for using books as a universal means of emotional recovery and personal development. It has been established that the use of bibliotherapy is a tool for psychosocial support that helps to overcome stress and depression and restore mental health with the help of books. Promising areas for the further development of libraries as spaces for psychosocial support and user services have been identified. Directions for further scientific research have been outlined.*

Keywords: *library, public libraries, psychosocial support space, user, service, innovative activity, projects, bibliotherapy, competence, communication.*

Актуальність теми дослідження. В умовах російсько-української війни та оголошеного в Україні воєнного стану бібліотеки продовжують свою діяльність не тільки, як інформаційні, культурні, освітні центри, але й діють як консультаційні, гуманітарні, психологічні центри допомоги суспільству. Цей напрямок роботи бібліотеки активізували у своїй діяльності ще з 2014 року, коли було розпочату російську збройну агресію проти України. Вже тоді бібліотеки стали центрами громадської допомоги, осередками соціальної реабілітації та психосоціальної підтримки. Широкомасштабне вторгнення РФ в Україну в 2022 році стало новим випробовуванням для бібліотек, проте вони продемонстрували високий рівень адаптивності та стійкості, трансформувались на багатофункціональні хаби підтримки громад. Інформаційно-комунікативна діяльність бібліотек “набула виразної соціальної спрямованості, поєднуючи традиційні функції з новими ролями – інформаційних фільтрів, осередків психологічної допомоги, центрів гуртування громад та документування історії” [7]. Бібліотеки стали важливими, загальнодоступними та безкоштовними громадськими просторами підтримки, де можна знайти потрібну інформацію, отримати необхідну консультацію, емоційну розраду, можливість соціалізації, творчого самовираження та психологічного відновлення, в умовах, коли «тривожність, стрес, страх перед майбутнім та постійний інформаційний тиск стали буденністю для більшості населення» [19].

Участь у бойових діях, перебування в прифронтовій зоні (чи в окупації) під постійними ракетними та артилерійськими обстрілами, вимушене переміщення в інші регіони або країни з втратою роботи й звичного середовища, побутові негаразди, фінансові труднощі, соціальна ізоляція та невизначеність майбутнього, значно підвищують ризик психосоціального стресу серед населення та сприяють поширенню психічних розладів,

зокрема депресії, тривожних станів і посттравматичних стресових розладів [3]. Усі ці виклики стали предтечею організації Міністерством культури та стратегічних комунікацій спільно з ЮНЕСКО проєкту «Бібліотеки як простір психосоціальної підтримки» (2024) щодо створення в бібліотеках просторів для психологічної підтримки населення (ветеранів, військовослужбовців та їхні сім'ї, вимушено переміщених осіб, мешканців громад та ін.), в межах пріоритетного проєкту «Мистецтво допомагати» Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?» за ініціативи першої леді Олени Зеленської [4].

Отже, бібліотеки, зберігаючи свої традиційні функції, водночас стають осередками психологічної підтримки та відновлення ментального здоров'я населення.

Аналіз досліджень і публікацій. Науковці та практики бібліотечно-інформаційної сфери приділяють значну увагу використанню методик та інструментів психосоціальної підтримки, які бібліотеки реалізують у своїй інноваційній діяльності задля підтримки користувачів, зокрема в кризових умовах, та детально обґрунтовують у своїх працях концептуальні засади їх використання. Основні аспекти використання психосоціальної підтримки користувачів в діяльності бібліотек висвітлено у працях: Ю. Амельченко [2], В. Горчинської [8], Н. Журавель [10], С. Кирій [11], С. Остроги [12], С. Сердюк та С. Герасимової [17], В. Фоміних, Л. Ленчинської та О. Сидоренко [19] та багатьох інших.

Ю. Амельченко розкрила досвід бібліотек Одещини із реалізації комплексу заходів у межах Програми ментального здоров'я «Ти як?». Підкреслено, що бібліотеки стали просторами психологічної допомоги та культурними центрами підтримки мешканців громади: людей похилого віку, внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців, ветеранів [2]. Досвід підтримки ментального та психоемоційного здоров'я населення як пріоритетного

напрямку діяльності Сумської обласної універсальної наукової бібліотеки в умовах воєнного часу висвітлює С. Острога. Авторка представила практику реалізації різноманітних заходів для громади, серед яких: цикл навчальних зустрічей, лекцій, тренінгів із психологами та експертами; заходи в рамках психологічного клубу «Просто про складне» та клубу «Мистецтво бути здоровим»; цикл психологічних заходів програми «Турбота та взаємопідтримка», створеної психологами та педагогами американської некомерційної організації Sesame Workshop («Майстерня Сезам») та ін. Підкреслено, що під час таких заходів відвідувачі бібліотеки «вчаться контролювати свій емоційний стан, користуватися прийомами арттерапії, релаксації», знайомляться з книгами психологічної тематики, проходять різні тести і вивчають практики для стабілізації психоемоційного стану, отримують необхідну інформацію [12]. Практичний досвід Охтирської публічної центральної бібліотеки Сумської області щодо реалізації проєктів, спрямованих на підтримку користувачів у період воєнного стану, висвітлює Н. Журавель. Авторка розкрила досвід реалізації проєкту «Креативний культурний простір "Фабрика добра та відпочинку"», спрямованого на надання психосоціальної підтримки мешканцям громади [10]. В. Фоміних, Л. Ленчинська та О. Сидоренко висвітлюють досвід наукової бібліотеки Хмельницького національного університету як простору для надання психологічної підтримки здобувачам освіти «через організацію психологічних тренінгів, семінарів, занять з арттерапії, бібліотерапії та бібліотечних ресурсів» [19].

Досвід реалізації соціально-інформаційного проєкту «Психологічна допомога» Національної наукової медичної бібліотеки України (ННМБУ) представила С. Кириї. Авторка висвітлює основні практичні засади реалізації проєкту, спрямованого на надання інформації щодо психологічної допомоги через організацію інформаційних заходів із залученням практичних психологів, психотерапевтів, науковців, здобувачів медичних закладів освіти, педагогів, бібліотекарів, а також усіх, хто в умовах війни працює з пораненими, біженцями, переміщеними особами та іншими постраждалими внаслідок воєнних дій. Акцентовано увагу на популяризації знань НМБУ про здоровий спосіб життя, попередження і профілактику захворювань серед громадян [11].

Низка публікацій присвячена бібліотерапії, арттерапії, як методів психологічної підтримки, емоційної розрядки, подолання стресу та відновлення користувачів бібліотек в умовах воєнного стану. Окремі висновки щодо реалізації бібліотеками зазначених методів представлені в публікаціях:

Н. Аксьонової [1], Н. Демиденко [9], О. Романюк [16], Н. Федорової та Н. Лябах [18], О. Шевченко [20] та ін.

Зокрема, Н. Аксьонова зазначає, що важливим напрямом діяльності бібліотек є впровадження бібліотерапевтичних програм і заходів, спрямованих на подолання стресових ситуацій, зокрема тих, що зумовлені війною [1]. Н. Демиденко наголошує, що особливо актуальною стає потреба у застосуванні бібліотерапії в період російсько-української війни та в післявоєнний період, коли зростатиме необхідність подолання наслідків емоційного вигорання, спричиненого пережитими втратами, а також відновлення психічної рівноваги [9]. Вчені підкреслюють, що читання книг як обов'язковий компонент бібліотерапевтичної практики позитивно впливає на інтелектуальний розвиток та психологічний стан людини [1], а позитивний зміст книги не лише зміцнює психічну стійкість, а й сприяє розвитку комунікативних навичок, формує оптимістичне бачення світу та допомагає людині віднайти сили для подальшого життя [9].

О. Романюк акцентує на посиленні соціальної функції Публічної бібліотеки імені Лесі Українки для дорослих м. Києва під час воєнного стану та реалізації низки проєктів, спрямованих на соціальну адаптацію, психологічну підтримку та допомогу користувачам. Наголошено, що бібліотерапія – це «різні форми і види психологічної і соціальної допомоги, яку відвідувач отримує від користування бібліотекою» [16]. О. Шевченко висвітлює досвід Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія щодо реалізації проєкту «Книжка замість ліків», який сприяв подоланню життєвих труднощів користувачами бібліотеки. Розкрито практики використання книго- і арттерапії, як невід'ємних складових діяльності сучасної бібліотеки [20]. Використання арттерапії як методу соціокультурної адаптації у воєнний час в бібліотеках Харківщини висвітлюють Н. Федорова та Н. Лябах. Застосування в роботі бібліотек методів арттерапії, зокрема ізотерапії (малювання) є ефективним інструментом для подолання негативних переживань і відновлення психоемоційної рівноваги [18].

В. Горчинська, аналізуючи діяльність бібліотек України як просторів психосоціальної підтримки та відновлення, визначає низку рекомендацій щодо вдосконалення їх роботи з підтримки ментального здоров'я, а саме: організація освітніх заходів, програм та інформаційних кампаній, створення ресурсної бази, співпраця з місцевими організаціями, психологічні консультації та ін. [8].

Водночас, незважаючи на наявність широкого кола наукових робіт щодо досвіду роботи бібліотек як осередків інформаційного захисту, так і психологічної підтримки в умовах війни, визначена проблематика потребує окремого дослідження та узагальнення.

Мета статті полягає у висвітленні практичного досвіду українських бібліотек як просторів психосоціальної підтримки користувачів в умовах воєнного стану та виділенні перспективні напрямів цієї діяльності

Виклад основного матеріалу. Бібліотеки активно включились у громадську роботу в складних реаліях сьогодення: допомагають волонтерським організаціям та створюють власні пункти волонтерської допомоги, гуманітарні штаби; співпрацюють із закордонними та українськими організаціями, благодійними фондами; ініціюють благодійні акції на підтримку Збройних Сил України; створюють центри переселенців та надають допомогу внутрішньо-переміщеним особам (інформаційно-консультаційну, адаптаційну, психологічну та ін.).

Бібліотеки стають хабами психосоціальної підтримки та соціальної реабілітації на місцях, «територією безпеки, психологічного комфорту, де кожний, хто потребує цього, отримає підтримку та допомогу у вирішенні своїх життєвих складнощів» [17, 13]. Тому бібліотеки всіх типів і видів України один із напрямів інноваційної діяльності спрямували на психосоціальну підтримку користувачів, які потребують психологічної допомоги та ментального відновлення.

Кризові умови сьогодення активізували проблему захисту ментального здоров'я населення, що на рівні держави стало одним із пріоритетних завдань. Надзвичайно важливими є координація дій органів державної влади, профільних освітніх і науково-дослідних закладів, неурядових організацій, представників громадського сектору, центрів психологічної реабілітації, закладів культури. Бібліотеки створюють безпечні середовища для подолання травматичних досвідів, надають доступ до необхідних ресурсів користувачам, які потребують психологічної допомоги [3].

Вагомою є реалізація проєкту Міністерства культури та стратегічних комунікацій – «Мистецтво допомагати: психосоціальна підтримка в галузях культури та інформаційної політики» щодо використання бібліотек з метою забезпечення комплексної психосоціальної підтримки громадян України завдяки залученню фахівців закладів культури, мистецької освіти та бібліотек. Проєкт містить три компоненти: навчання працівників і здобувачів закладів мистецької освіти (надання першої психологічної допомоги та піклування про

ментальне здоров'я); бібліотеки як простір для отримання психологічної підтримки; створення відеорекомендацій щодо відвідування культурних заходів [3; 4]. У 2024 році було визначено ключові кроки з реалізації другого етапу відомчого проєкту – «Бібліотеки як простір психосоціальної підтримки», у межах якого було заплановано перетворення бібліотек на місця, де кожен зможе отримати необхідну психологічну допомогу та підтримку. Проєкт реалізовувався у 15 бібліотеках шести пілотних областей України (Київській, Львівській, Івано-Франківській, Тернопільській, Житомирській, Одеській) [3;4]. Під час реалізації проєкту бібліотеками впроваджено соціально-інформаційні проєкти, створено куточки ментального здоров'я, реалізовано спеціалізовані заходи, створено тематичні виставки, організовано та проведено онлайн-семінари, круглі столи з питань психосоціальної підтримки громад, проведено соціологічні дослідження, розроблено навчальні програми, впроваджено інноваційні методики в обслуговування користувачів та створено відповідні умови для надання психосоціальної підтримки. У межах підвищення фахових компетентностей для бібліотекарів було проведено низку навчань, тренінгів, семінарів з психосоціальної допомоги та арттерапевтичних практик.

Як приклад, є досвід Житомирської обласної бібліотеки для дітей та юнацтва. У бібліотеці створено куточки ментального здоров'я «Бачу, чую, відчуваю», реалізуються цікаві практики, які заспокоюють у стресових ситуаціях та допомагають впоратися з емоціями (інтерактивно-пізнавальні екскурсії, розвантажувальні заняття з психосоціальної підтримки), організовуються інтерактивні виставки «Книги змістів», практикуються вправи для підтримки ментального здоров'я («коло емоцій») та ін. В межах проєкту проведено тренінг для бібліотекарів щодо методів і практик покращення психологічного стану; психологічної стійкості; ролі бібліотечної спільноти в питаннях ефективності бібліотерапії і дихальних практик. Такі заходи допомагають знайти внутрішню рівновагу, розуміння себе та емоційної гармонії, вміти надавати психологічну підтримку тим, хто її потребує [21].

Зазначимо значну кількість інформаційно-методичних рекомендацій, аналітичних довідок, присвячених досвіду роботи бібліотек, як осередків психосоціальної підтримки населення в межах реалізації Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?», сучасні підходи до організації бібліотечних заходів, що сприяють зміцненню емоційного добробуту жителів громади, ментального здоров'я, його збереження та підтримкою в умовах війни тощо.

Водночас, в умовах сьогодення у своїй практичній діяльності бібліотеки організовують заходи за допомогою бібліотерапії як однієї із форм психологічної підтримки та емоційної розрядки користувачів [17]. До таких бібліотерапевтичних методик належать: ігротерапія, казкотерапія, арттерапія, графоманія, музикотерапія, іпотерапія, екотерапія, театралізована бібліотерапія (художнє слово на сцені), спрямовані на формування у людини навичок і здібностей запобігати стресовим обставинам, депресії, апатії тощо.

Серед бібліотек, які ініціюють проекти із циклу бібліотерапевтичної допомоги користувачам, прикладом є Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих м. Києва. З 2018 року бібліотекою реалізується проєкт «Бібліотерапія: твоя книга щастя» з метою допомоги користувачам у подоланні душевної кризи, депресивного стану та відчаю за допомогою книги і читання [13]. Також бібліотека реалізує проєкти: «Я жінка», «Я Є!», «Видима бібліотека», «Жіноче коло Тані Срібної». За допомогою проєктів користувачі отримують експрес-консультації від психолога, беруть участь в психолого-практичних та арттерапевтичних заняттях, займаються вебграфікою в артлабораторії, відвідують творчі виставки, отримують рекомендації щодо художньої літератури тощо [13]. На YouTube-каналі бібліотеки – «Бібліотерапія. Столична бібліотека» можна переглянути онлайн-лекції психологів. Водночас, фахівці бібліотеки підвищують компетентності щодо використання артпрактик і бібліотерапії в практичній діяльності, засвоюючи знання із важливих аспектів психоедукації (інформаційно-просвітницька робота), основ ментального здоров'я, протидії впливу стресу, розвитку стійкості тощо [14].

Варто зазначити книжкові виставки, організовані бібліотеками України, як у традиційній формі, так і у віртуальному середовищі, які сприяють інформаційній просвіті користувачів щодо подолання кризового стану, пов'язаного із реаліями в умовах війни. Наприклад, Дніпропетровською обласною універсальною науковою бібліотекою ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія організовано захід-виставку «Психологічна реабілітація військовослужбовців в Україні: як допомогти», під час якої учасники дізналися, які сигнали в поведінці військового вказують на необхідність вчасної психологічної підтримки, які спеціалісти можуть її надавати для адаптації до звичайного життя поза зоною бойових дій [15].

Отже, проведене дослідження дає підстави для висновку, що підтримка ментального та психоемоційного здоров'я населення є одним із пріоритетних напрямів діяльності бібліотек України. Бібліотечні установи виконують роль соціальних

центрів громади в умовах кризи, стресу, конфліктів та під час воєнних дій [12]. В умовах воєнного стану бібліотеки є комунікаційними майданчиками та центрами достовірної інформації для різних категорій користувачів, де можна отримати оперативний доступ до: новин про актуальні події, офіційні повідомлення державних органів, правил безпеки та цивільного захисту; інформації для волонтерів та громадських організацій; освітніх ресурсів; правової та соціальної інформації; психологічно орієнтованих матеріалів щодо подолання стресу та ін.

Серед пріоритетних завдань бібліотек є: забезпечення широкого доступу до інформації про психічне здоров'я та ресурсів, що допомагають людям долати стрес і життєві труднощі; організація консультацій із психологами, проведення психологічних сеансів та інших форм психологічної підтримки; зустрічі та спілкування з лікарями; організація заходів, спрямованих на розвиток психічного здоров'я та соціальної адаптації; розробляють та застосовують методики, що базуються на використанні книги як універсального засобу емоційного відновлення та розвитку особистості. Бібліотеки реалізують програми ментального здоров'я в «партнерстві з органами влади, громадськими організаціями, освітніми та дозвілєвими установами, видавництвами, комерційними структурами та бібліотеками інших відомств» [6].

У діяльності бібліотек використовують сучасні підходи до організації бібліотечних заходів, спрямовані на зміцнення емоційного добробуту мешканців громади. Особлива увага приділяється методам ефективної комунікації, впровадженню різноманітних форм роботи, розвитку партнерських програм з психологами та громадськими організаціями [5]. Водночас, у роботі бібліотек відмічено використання інтерактивних пізнавальних методик з використанням бібліотерапії як засобу соціально-психологічної адаптації людей до реалій сьогодення, спричинених війною.

Наукова новизна. У статті розглянуто особливості практичного досвіду бібліотек України щодо психосоціальної підтримки користувачів в умовах воєнного стану та визначено перспективні напрями цієї діяльності.

Висновки. Серед перспективних напрямів подальшого розвитку бібліотек як просторів психосоціальної підтримки та обслуговування користувачів, виділимо наступні: підвищення рівня обізнаності працівників бібліотек щодо проблем ментального здоров'я, навичок надання першої психологічної допомоги та способів підтримки психоемоційного стану користувачів; розвиток компетентностей бібліотекарів у використанні бібліо-

та арттерапевтичних методик для організації заходів з психоемоційного розвантаження; формування іміджу бібліотек як хабів психосоціальної підтримки та популяризація їх діяльності на рівні громади; взаємодія з місцевими організаціями; активізація інформування громади про бібліотечні простори як про хаби психосоціальної підтримки через інформаційно-просвітницькі заходи; забезпечення

доступу до психологічних консультацій.

Подальше дослідження буде спрямоване на висвітлення ролі бібліотек у психосоціальній реабілітації ветеранів та внутрішньо переселених осіб (ВПО), а також аналізу впливу різних методик бібліотечного обслуговування щодо підтримки адаптації та соціалізації користувачів.

Список використаних джерел

1. Аксьонова Н. Бібліотерапія як напрям діяльності бібліотек в умовах російсько-української війни. *Наукові праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2022. Вип. 64. С. 107–119.
2. Амелченко, Ю. «Ти як?». Підтримка людини – зброя бібліотеки у воєнний час. *Бібліотечна планета*. 2024. №2. С. 6–9.
3. Бібліотека – простір психологічної допомоги. / Запоріж. обл. універс. наук. б-ка ; підгот. Л. Мажара. 2024. 21 серп. URL: <https://zounb.zp.ua/resource/zaporizkyy-kray/zaporizhzhya-bibliotechne/fahova-osvita/biblioteka-prostir-psiologichnoi-dopomogi#q4> (дата звернення: 04.11.2025).
4. Бібліотеки як простір психосоціальної підтримки: в МКІП визначили наступні кроки реалізації проєкту. *Урядовий портал Кабінету Міністрів України*. 05.08.2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/biblioteki-ia-prostir-psykhosotsialnoi-pidtrymky-v-mkip-vyznachyly-nastupni-kroky-realizatsii-proektu> (дата звернення: 04.11.2025).
5. Бібліотеки на захисті ментального здоров'я громади : метод. поради бібліотекаря. *Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека імені Софії та Олександра Русових* / уклад. О. Шурубенко; відп. за вип. В. Примак. Вип. 11. Чернігів, 2025. 28 с.
6. Бібліотека як простір психосоціальної підтримки: досвід бібліотек Одещини : аналіт. довідка / Департамент культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одес. облдержадмін.; Одес. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Грушевського ; підгот. Ю. С. Амелченко. Одеса, 2025. 8 с.
7. Горбань Ю., Прокопенко Л., Каракоз О. Специфіка діяльності публічних бібліотек України за умов російсько-української війни. *Український інформаційний простір*. 2025. № 1(15). С. 188–200. DOI: [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(15\).2025.335357](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(15).2025.335357).
8. Горчинська В. Ментальне здоров'я: бібліотека як простір психосоціальної підтримки та відновлення. *Блог Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого*. 25.07.2024. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=9737> (дата звернення: 04.11.2025).
9. Демиденко Н. М. Бібліотерапія як метод психопрофілактики та психологічної реабілітації: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Вісник Національного університету оборони України*. 2025. № 2(84). С. 44–51.
10. Журавель Н. Проєкт «Креативний культурний простір "Фабрика добра та відпочинку"» Охтирської публічної бібліотеки Сумської області. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2024. № 1. С. 31–35.
11. Кириї С. Соціально-інформаційний проєкт «Психологічна допомога» в Національній науковій медичній бібліотеці України. *Бібліотечна планета*. 2023. №3. С. 37–39.
12. Острога С. Підтримка ментального та психоемоційного здоров'я населення як пріоритетний напрям діяльності Сумської ОУНБ в умовах воєнного часу. *Бібліотечна планета*. 2025. № 3. С. 22–34.
13. Проєкт «Бібліотерапія: твоя книга щастя». *Публічна бібліотека імені Лесі Українки*. 01.02.2024. URL: <https://lukl.kyiv.ua/proyekt-biblioterapiya-tvoya-knyha-shchasttya/> (дата звернення: 04.11.2025).
14. Розвиток психосоціальної підтримки у бібліотеці. *Публічна бібліотека імені Лесі Українки*. 29.10.2024. URL: <https://lukl.kyiv.ua/rozvitok-psyhosotsialnoyi-pidtrimki-u-biblioteci/> (дата звернення: 04.11.2025).
15. Психологічна реабілітація військовослужбовців в Україні: як допомогти". *Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Первочителів слов'янських Кирила і Мефодія*. 17.09.2024. URL: <https://www.lib.dp.ua/?do=podiy&year=2024&idm=9> (дата звернення: 04.11.2025).
16. Романюк О. Книготерапія духу. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2024. № 1. С. 38–41.
17. Сердюк С., Герасимова С. Бібліотеки України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2022. № 3 (29). С. 9–14.
18. Федорова Н., Лях Н. Арттерапія як метод соціокультурної адаптації у воєнний час в бібліотеці. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2024. № 3(37). С. 23–25.
19. Фоміних В., Ленчинська Л., Сидоренко О. Психологічна підтримка студентів під час воєнного стану (на прикладі наукової бібліотеки Хмельницького національного університету). *Бібліотека в освітньому просторі. Національно-патріотичне виховання студентської молоді у бібліотеках ЗВО в умовах воєнного стану* : інформ. бюл. для працівників бібліотек ЗВО Хмельницької області. № 29. Хмельницький : ХНУ, 2024. С. 41–49. URL: https://library.khmnmu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/12/buletyn_29_2024.pdf (дата звернення: 04.11.2025).
20. Шевченко О. Книготерапія на допомогу людям. *Бібліотечна планета*. 2023. № 3 (101). С. 22–25.

21. Search Results for: Бачу, чую, відчуваю. Житомирська обласна бібліотека для дітей та юнацтва. URL: <https://www.libertyspace.org.ua/?s=%D0%91%D0%B0%D1%87%D1%83%2C+%D1%87%D1%83%D1%8E%2C+%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%87%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%8E> (дата звернення: 04.11.2025).

References

1. Aksionova, N. (2022). Bibliotherapy as a field of activity for libraries in the context of the Russian-Ukrainian war. Scientific works of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, 64, 107–119 [in Ukrainian].
2. Amelchenko, Y. (2024). “How are you?” Human support – the library’s weapon in wartime. Library Planet, 2, 6–9 [in Ukrainian].
3. Mazhara, L. (2024). Library – a space for psychological assistance. Zaporizhzhia Regional Universal Scientific Library Retrieved from: <https://zounb.zp.ua/resource/zaporizkyy-kray/zaporizhzhya-bibliotechne/fahova-osvita/biblioteka-prostir-psihiologichnoi-dopomogi#q4> [in Ukrainian].
4. Libraries as spaces for psychosocial support: the Ministry of Culture and Information Policy has outlined the next steps for implementing the project. Government portal of the Cabinet of Ministers of Ukraine. (05.08.2024). Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/biblioteki-iaak-prostir-psykhosotsialnoi-pidtrymky-v-mkip-vyznachyly-nastupni-kroky-realizatsii-proektu> [in Ukrainian].
5. Shurubenko, O. (Comp.). (2025). Libraries in the protection of community mental health: a methodological guide for librarians. Chernihiv Regional Sofia and Alexander Rusov Universal Scientific Library, 11, 28 [in Ukrainian].
6. The library as a space for psychosocial support: the experience of libraries in Odesa region: analytical reference. (2025). Department of Culture, Nationalities, Religions, and Protection of Cultural Heritage Objects of Odessa Regional State Administration; Odessa Regional M. Hrushevskiy Universal Scientific Library [in Ukrainian].
7. Horban, Yu., Prokopenko, L., & Karakoz, O. (2025). Specifics of Ukrainian public libraries' activities amid the Russian-Ukrainian war. Ukrainian Information Space, 1(15), 188–200 [in Ukrainian].
8. Horchynska, V. (2024). Mental health: the library as a space for psychosocial support and recovery. Blog of the Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine. Retrieved from: <https://oth.nlu.org.ua/?p=9737> [in Ukrainian].
9. Demydenko, N. M. (2025). Bibliotherapy as a method of psychoprophylaxis and psychological rehabilitation: domestic and foreign experience. Bulletin of the National University of Defense of Ukraine, 2(84), 44–51 [in Ukrainian].
10. Zhuravel, N. (2024). Project “Creative Cultural Space ‘Factory of Goodness and Leisure’” of the Okhtyrka Public Library in Sumy Region. Library Forum: History, Theory, and Practice, 1, 31–35 [in Ukrainian].
11. Kiri, S. (2023). Social and informational project ‘Psychological Assistance’ at the National Scientific Medical Library of Ukraine. Library Planet, 3, 37–39 [in Ukrainian].
12. Ostroha, S. (2025). Supporting the mental and psycho-emotional health of the population as a priority area of activity for the Sumy Regional Universal Scientific Library in wartime. Library Planet, 3, 22–34 [in Ukrainian].
13. ‘Bibliotherapy: Your Book of Happiness’ Project. (February 1, 2024). Lesya Ukrainka Public Library. Retrieved from: <https://lukl.kyiv.ua/proyekt-biblioterapiya-tvoya-knyha-shchasttya/> [in Ukrainian].
14. Development of psychosocial support in the library. (October 29, 2024). Lesya Ukrainka Public Library. Retrieved from: <https://lukl.kyiv.ua/rozvitok-psihiolosocialnoyi-pidtrimki-u-biblioteci/> [in Ukrainian].
15. Psychological rehabilitation of military personnel in Ukraine: how to help. Dnipropetrovsk Regional Universal Scientific Library named after Cyril and Methodius, the First Teachers of the Slavs. (September 17, 2024). Retrieved from: <https://www.lib.dp.ua/?do=podiy&year=2024&idm=9> [in Ukrainian].
16. Romaniuk, O. (2024). Book therapy for the spirit. Library Forum: History, Theory, and Practice, 1, 38–41 [in Ukrainian].
17. Serdiuk, S., & Herasymova, S. (2022). Libraries of Ukraine during the war: adapting to new realities and setting priorities. Library Forum: History, Theory, and Practice, 3 (29), 9–14 [in Ukrainian].
18. Fedorova, N., & Liabakh, N. (2024). Art therapy as a method of sociocultural adaptation in wartime in the library. Library Forum: History, Theory, and Practice, 3(37), 23–25 [in Ukrainian].
19. Fomin, V., Lenchynska, L., & Sydorenko, O. (2024). Psychological support for students during martial law (based on the example of the scientific library of Khmelnytsky National University). Library in the educational space. National-patriotic education of students in higher education libraries under martial law: information bulletin for employees of higher education libraries in the Khmelnytskyi region, 29, 41–49. Retrieved from: https://library.khmn.edu.ua/wp-content/uploads/2024/12/buleten_29_2024.pdf [in Ukrainian].
20. Shevchenko, O. (2023). Book therapy to help people. Library Planet, 3 (101), 22–25 [in Ukrainian].
22. Search Results for: I see, I hear, I feel. (n.d.). Zhytomyr Regional Library for Children and Youth. Retrieved from: <https://www.libertyspace.org.ua/?s=%D0%91%D0%B0%D1%87%D1%83%2C+%D1%87%D1%83%D1%8E%2C+%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%87%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%8E> [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 07.11.2025
Отримано після доопрацювання 08.12.2025
Прийнято до друку 16.12.2025
Опубліковано 29.12.2025*

УДК 021.6:316.422](477)"364"(045)
DOI 10.32461/2409-9805.3.2025.350572

Цитування:

Ніколайчук А. П. Англосаксонська модель публічної бібліотеки та особливості її впровадження в країнах ЄС. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 3. С. 26–31.

Nikolaychuk A. (2025). Anglo-Saxon Model of Public Library and Peculiarities of Its Implementation in EU Countries. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 26–31 [in Ukrainian].

Ніколайчук Антон Петрович,
аспірант Київського національного
університету культури і мистецтв
<https://orcid.org/0009-0008-9439-4245>
antiknik7@gmail.com

АНГЛОСАКСОНСЬКА МОДЕЛЬ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ В КРАЇНАХ ЄС

Мета статті полягає у виявленні особливостей англосаксонської моделі публічної бібліотеки та простежити особливості її запровадження в країнах ЄС на сучасному етапі. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні загальнонаукових методів дослідження: аналізу, синтезу, узагальнення, порівняльного аналізу. **Наукова новизна**. Розглянуто актуальні питання англосаксонської моделі публічної бібліотеки, її реалізації в бібліотечних установах Великобританії і Сполучених Штатів Америки, а також її впровадження країнами Європейського Союзу на сучасному етапі розвитку соціокультурного простору. **Висновки**. Виявлено, що модель передбачає створення безпечного, динамічного та локального простору для взаємодії і розвитку спільнот (надання відвідувачам інструментів для вдосконалення навичок та відкриття нових можливостей; об'єднання людей та надання інформаційних і консультаційних послуг; реагування на потреби та проблеми місцевих громад). На основі розгляду робочої програми *Libraries deliver: ambition for public libraries in England 2016 to 2021* з'ясовано, що діяльність мережі публічних бібліотек за англосаксонською моделлю у Великобританії передбачає: культурне та творче збагачення; збільшення читання та грамотності; розвиток цифрового доступу та грамотності; підтримку кожного в досягненні свого повного потенціалу; сприяння здоровішому та щасливішому життю; сприяння більшому процвітання; сприяння сильнішим, стійкішим громадам. Специфікою розвитку моделі в США є розбудова громади: публічна бібліотека надає доступ до інформації та навчання, сприяє соціальній інтеграції, рівності, громадянській активності, економічній життєздатності громади та ін. Наголошено на перспективі інтегрування окремих елементів англосаксонської моделі публічної бібліотеки в діяльність сучасних українських бібліотечних установ.

Ключові слова: англосаксонська модель, публічна бібліотека, бібліотечний простір, громадський центр, користувачі, соціальна комунікація, модернізація бібліотек, цифрові технології.

Nikolaychuk Anton,
Postgraduate Student, Kyiv National University of Culture and Arts

ANGLO-SAXON MODEL OF PUBLIC LIBRARY AND PECULIARITIES OF ITS IMPLEMENTATION IN EU COUNTRIES

The purpose of this article is to study the features of the Anglo-Saxon model of public library, its implementation in library institutions of Great Britain and the United States of America, as well as its implementation by the countries of the European Union at the current stage of development of the socio-cultural space. **The research methodology** consists in the application of general scientific research methods: analysis, synthesis, generalisation, comparative analysis. **The scientific novelty**. The article examines topical issues of the Anglo-Saxon model of public libraries, its implementation in library institutions in the United Kingdom and the United States of America, as well as its introduction by European Union countries at the current stage of socio-cultural development. **Conclusions**. It was found that the model involves the creation of

a safe, dynamic and local space for interaction and development of communities (providing visitors with tools to improve skills and discover new opportunities; uniting people and providing information and consulting services; responding to the needs and problems of local communities). Based on the review of the work programme 'Libraries deliver: ambition for public libraries in England 2016 to 2021', it was found that the activities of the public library network according to the Anglo-Saxon model in the UK include: cultural and creative enrichment; increasing reading and literacy; developing digital access and literacy; supporting everyone in achieving their full potential; promoting healthier and happier lives; promoting greater prosperity; promoting stronger, more resilient communities. The specifics of the development of the model in the USA are community building – a public library provides access to information and learning, promotes social integration, equality, civic engagement, economic viability of the community. The perspective of integrating individual elements of the Anglo-Saxon model of public libraries into the activities of modern Ukrainian library institutions is emphasised.

Keywords: *Anglo-Saxon model, public library, library space, community centre, users, social communication, library modernisation, digital technologies.*

Актуальність теми дослідження. Відповідно до євроінтеграційних процесів, характерних для соціокультурного простору України першої чверті XXI ст., розвиток бібліотечних закладів відбувається з урахуванням провідних тенденцій, започаткованих західними сусідами – створення цифрових колекцій бібліотечних фондів, електронних бібліотек, урізноманітнення послуг, надання широкого доступу до інформації відвідувачам та ін. Однією з визначальних у діяльності бібліотечних закладів країн Європейського Союзу є тенденція до трансформації бібліотечного простору, що заснована на концепції англосаксонських публічних бібліотек про багатофункціональний простір, орієнтований на спільне навчання, відпочинок та взаємодію. Актуальність дослідження полягає у важливості теоретизації провідного досвіду бібліотечних практик країн ЄС з метою подальшого інтегрування в українських реаліях.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема модернізації діяльності публічних бібліотек, в тому числі і закордоном, на сучасному етапі розвитку соціокультурного простору викликає значний дослідницький інтерес. Серед українських науковців різноманітним аспектам означеного питання присвячено публікації І. Бурміс [1], Я. Дейнеки [2], І. Кузьменко та В. Загуменної [3], Л. Філіпової [4] та ін. Проте особливості англосаксонської моделі публічної бібліотеки і особливості її впровадження країнами ЄС лишаються недостатньо висвітленими.

Мета статті – виявити особливості англосаксонської моделі публічної бібліотеки та простежити особливості її запровадження в країнах ЄС на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Концепція публічної бібліотеки, що розуміється як місцева служба, а не лише бібліотечний комплекс, почала розвиватися в англосаксонських країнах в середині XIX ст. У тогочасній Європі існувало багато

бібліотек, відкритих для публіки, проте вони не були державними закладами в сучасному розумінні, а великі державні бібліотеки були призначені переважно для використання виключно науковцями [10, 47]. Варто зазначити, що публічні бібліотеки англосаксонського типу не мали витоків створення як форма відновлення церковних бібліотечних комплексів на благо нації (як, наприклад, у Франції, під час Французької революції), а також не сприймалися як установи, присвячені збереженню документів для захисту історичної пам'яті. Подібні приклади можна знайти в Італії після об'єднання, наприклад, у державні публічні бібліотеки [12, 235]. Із самого початку англосаксонська публічна бібліотека мала на меті «надання послуг читання, що, у свою чергу, входять до ширших рамок соціальної комунікації і які поступово визначатимуть її функцію залежно від конкретних обставин і запитів» [12, 236]. Щодо походження установи, на думку В. Каріні Дайнотті, публічна бібліотека виникла у Сполучених Штатах Америки, а модель згодом була перенесена по всьому світу [6, 35]. Ця теза була пізніше переглянута П. Траньєлло [12, 234], який стверджує, що інституційний генезис відбувся майже одночасно у Великобританії та США, оскільки обидві країни спочатку найбільше постраждали від феномену промислової революції. При цьому дослідники поділяють думку про те, що ідея бібліотеки як установи, відкритої для всіх громадян за умов рівності, походить від принципів Французької революції, обмежених визнанням теоретичного права, тоді як ці прагнення знайшли реальну основу лише в потребах побудови нового індустріального суспільства, «що сколихнулося драматичними контрастами, прагнучи завоювання прав, не ідеалів, а реальних: і завоювання зумовлене досягненням вищого рівня цивілізації та культури, чудовим інструментом якого бібліотека незабаром виявляється» [6, 12].

На початку XXI ст. тема соціальної інтеграції

в англосаксонських бібліотечних організаціях тісно пов'язана з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, що розглядаються як можливість перемістити публічну бібліотеку «в центр публічної сфери інформації» [13, 151]. Перехід способу доступу до інформації з друкованих джерел на онлайн зумовив суттєві трансформації в діяльності публічних бібліотек, що торкнулося не лише оцифрування фондів та пропонування прокату електронних книг. Замість того щоб бути переважно простором для інформації бібліотеки зосередили увагу на перетворенні на центр залучення громади, переосмислюючи себе як простір, що активно взаємодіє з громадою та іншими місцевими організаціями через нові програми, заходи та партнерства.

У 2002 р. в Лондоні було створено так звані «Крамниці ідей» Idea Stores [14, 109], що незабаром стали всесвітньо відомими моделями бібліотек. «Крамниці ідей» об'єднують вимоги свого середовища з класичними бібліотечними послугами і таким чином перетворюються на центри знань і творчості протягом усього життя. Головна мета цих сучасних бібліотек – бути важливим чинником урбаністичного вдосконалення знедоленого району, а також надавати послуги для навчання та освіти, особливо для людей з неблагополучних верств населення. Центри Discovery, розташовані на півдні Англії, перейняли модель мережі та розробили абсолютно інноваційну концепцію, відповідно до якої користувач розглядається як клієнт, прихильність якого потрібно завоювати.

Активізація перетворення бібліотек на інтелектуальні громадські центри та зосередження уваги на посиленні зв'язку всередині громади в англосаксонських країнах відбувається в середині 2010-х рр. Так, наприклад, у 2014–2015 рр. користувачами бібліотек Великобританії стало 60 % населення, а кількість відвідувань загалом перевищила сукупну кількість глядачів футбольної ліги, кінопоказів та відвідувань десяти найкращих туристичних визначних пам'яток Англії [9, 12].

У 2016 р. було прийнято робочу програму багаторічну інвестиційну програму на період 2016–2021 рр. для підтримки місцевих бібліотек «Libraries deliver: ambition for public libraries in England 2016 to 2021», відповідно до якої перед місцевими органами влади постало питання щодо нагальності вирішенні фінансових проблем та нестачі економічних ресурсів шляхом розвитку ефективних, інноваційних послуг у синергії з іншими державними установами або приватними структурами. У цьому контексті особливий акцент робиться на підтримці ініціатив, що приносять користь громаді, таких як цифрова інклюзія, грамотність та надання послуг місцевому бізнесу. В

документі наголошується на тому, що бібліотеки є життєво важливими громадськими центрами – «вони об'єднують людей, надаючи доступ до послуг та підтримки, необхідних для кращого життя» [9, 13]. Підтверджено фундаментальну соціальну роль бібліотек, яка не обмежується лише наданням книг, а загалом позитивно впливає на життя людей. Серед іншого, бібліотеки: надають користувачам інструменти, за допомогою яких вони можуть вдосконалювати свої навички та відкривати нові можливості; є структурами, що об'єднують людей та надають інформаційні та консультаційні послуги; як відповідальні за місцеві послуги, бібліотеки готові реагувати на потреби та проблеми своїх місцевих територій [9, 12].

Основними результатами, на досягненні яких має зосередитися мережа публічних бібліотек є: культурне та творче збагачення; збільшення читання та грамотності; розвиток цифрового доступу та грамотності; підтримка кожного у досягненні свого повного потенціалу; сприяння здоровішому та щасливішому життю; сприяння більшому процвітання; сприяння сильнішим, стійкішим громадам» [9, 6–7]. Іншими словами, особливий акцент робиться на питаннях, що пов'язані із сучасними потребами, які конкретно визначені у п'яти основних сферах: добробут, читання, цифрові технології, інформація та навчання, відповідно до перспективи, яка зміщує фокус з окремих користувачів на користувачів громади: бібліотеки, фактично, об'єднують людей та створюють добробут, структуруючи себе як соціальні агрегатори, спрямовані на зміцнення громади. Збільшення читання, традиційна тема бібліотечного активізму, є однією із семи цілей, яких потрібно досягти, але на першому місці знаходиться культурне та творче збагачення, оскільки бібліотеки задумані як простори для дії, для творення, місця, що заохочують уяву та сприяють соціальній та економічній ролі мистецтва та культури [9, 21–24].

У США публічні бібліотеки підтверджують своє покликання бути громадськими центрами – протягом другого – початку третього десятиліття ХХІ ст. ці структури повільно еволюціонують з культурних центрів на багатофункціональні простори, куди люди приходять, щоб навчитися користуватися цифровими технологіями, а також шукати роботу в інтернеті та ін. Р. Скотт, досліджуючи діяльність Бібліотеки округу Кінг (KCLS) та Публічної бібліотеки Сіетла (SPL) (округ Кінг, штат Вашингтон, США) наголошує на ефективності побудови громади через бібліотечні послуги. Дослідниця називає п'ять аспектів розбудови громади в межах нової моделі: бібліотека як провідник для доступу до інформації та навчання; сприяння соціальній інтеграції та рівності; сприяння

громадянській активності; створення містка до ресурсів та участі в громаді; сприяння економічній життєздатності громади [11, 161].

Багато громадян використовують їх як точки доступу до широкого спектру цифрової інформації та форм культурного вираження, розповсюджених у цифровому вигляді. На цьому тлі публічні бібліотеки також можуть ефективно сприяти розвитку міст, створюючи точки доступу до публічних послуг. Бібліотеки відіграють дедалі важливішу роль як культурні простори, пропонуючи громадянам відкритий, неавторитарний та некомерційний публічний культурний простір громади. Вони перетворюються з місця інформаційного обслуговування (як основної мети) в місце для перебування та використання широкого спектру пропозицій і послуг, зокрема для багатьох людей вони стають «другою домівкою» та місцем для самостійного навчання. Завдяки спеціальним програмам публічні бібліотеки пропонують ознайомлення з культурними подіями та івентами. «Ефективність міського розвитку в даний час залежить не тільки від наявності у міста міцної інфраструктури («фізичного капіталу»), але також, і все більше, від наявності та якості комунікацій знань і соціальної інфраструктури – людського та соціального капіталу» [5, 1]. Публічні бібліотеки – це місцеві установи, які надають різні базові послуги для населення, мають найбільшу кількість відвідувачів культурних чи освітніх заходів і, отже, є невід’ємною складовою відповідної інфраструктури місцевої громади. Публічні бібліотеки розвивають свої послуги на основі запитів та інтересів громадян і в спілкуванні зі своїми фінансовими органами і таким чином роблять головний внесок у розвиток міст. Успіх публічних бібліотек також залежить від їхньої позиції в ключових міських місцях, де люди можуть об’єднати свої різноманітні особисті проблеми та наміри в одному місці.

Дослідники наголошують на тому, що іноді публічні бібліотеки ініціюють розташування комерційних підприємств неподалік [7]. На цьому тлі протягом останнього десятиліття в багатьох великих містах США і Європи було побудовано сучасні публічні бібліотеки, які стали всесвітньо відомими пам’ятками: наприклад, Бірмінгем, Сіетл, Штутгарт, Відень та ін. Ці сучасні та зазвичай незвичайні в архітектурному плані будівлі пропонують гостинні приміщення для багатьох цілей. Вони дуже привабливі для населення будь-якого віку та усіх соціальних груп і загалом стають центром спільноти. Наприклад, з 2013 р. Бірмінгемська публічна бібліотека є однією з найбільших публічних бібліотек у Європі з приміщеннями площею 31 000 квадратних метрів. Кількість відвідувачів бібліотеки після зміни приміщення

зросла на 250 %: замість 4000 щоденних відвідувачів бібліотека нараховує 10 000 відвідувачів на день [8].

На сучасному етапі англосаксонська модель публічної бібліотеки активно впроваджується в країнах Європейського Союзу. Так, наприклад, модернізація публічних бібліотек в Італії спирається на англосаксонську модель бібліотечного закладу як багатофункціонального простору, орієнтованого на спільне навчання, відпочинок та взаємодію [10, 243]. У цьому контексті документальні колекції відступають на другий план на користь широкої та партисипативної соціальності. Бібліотечні заклади діють як центри культури та соціальної інтеграції, пропонують широкі можливості для набуття/удосконалення цифрових навичок і грамотності. Динаміка розвитку цифрових технологій дозволяє бібліотекам зробивши акцент на діяльності, що підтримує громадян, включаючи навчальні шляхи для нових технологій, допоміжні послуги для шкільного викладання та, звичайно, пропаганду читання, зокрема через збільшення доступності електронних книг на порталах бібліотечної мережі. При цьому поширення читання в цифровому середовищі не обов’язково означає дистанціювання користувачів від публічних бібліотек, а може являти собою новий етап у використанні текстів, в якому, незважаючи на поступову втрату центральності книги як об’єкта основного джерела знань, акцент робиться на підтримці читацької діяльності. У цьому сенсі особливо цікавими вбачаються експерименти із соціальним читанням як практикою спільного читання та обговорення текстів, стимулювання створення нарративного контенту у співпраці, опосередковано популярними онлайн-платформами та ін.

Наукова новизна. Розглянуто актуальні питання англосаксонської моделі публічної бібліотеки, її реалізації в бібліотечних установах Великобританії і Сполучених Штатів Америки, а також її впровадження країнами Європейського Союзу на сучасному етапі розвитку соціокультурного простору.

Висновки. Відповідно до англосаксонської моделі публічних бібліотек відбувається перетворення зі статичного бібліотечного фізичного простору на активний та безмежний простір. З розвитком даної моделі публічної бібліотеки, громадяни отримують безпечний, динамічний та локальний простір для взаємодії і розвитку спільнот. Зростання відвідувачів бібліотек безпосередньо пов’язане з їх швидким перетворенням на громадські центри, які, окрім поширення культури, пропонують різноманітні послуги. Подібно до мереж книжкових магазинів або Starbucks, англосаксонська модель публічної бібліотеки пропонує

інноваційний імідж закладу та використовує основоположні для сучасного розвитку спільноти цінності та соціальні зв'язки, роблячи акцент на наданні відвідувачу нового досвіду на емоційному та інтелектуальному рівні, пропонуючи стиль життя і особливу атмосферу.

Звернення до певних елементів англосаксонської моделі публічної бібліотеки в умовах

сучасного вітчизняного соціокультурного простору вбачається надзвичайно перспективним, оскільки посприяє посиленню конкурентоспроможності бібліотечного закладу, надаючи можливість залучення користувача до культури різноманітними, привабливими та інноваційними способами в умовах розвитку розважальної індустрії.

Список використаних джерел

1. Бурміс І. В. Формування моделі публічної бібліотеки в умовах об'єднаних територіальних громад півдня України. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 1. С. 12–20. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.1.2021.229837>.
2. Дейнека Я. Особливості діяльності бібліотек Сполучених Штатів Америки в період світових воєн. Пропаганда і цензура в бібліотечній системі США у воєнний час. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 67. С. 206–217. DOI: <https://doi.org/10.15407/nr.67.206>.
3. Кузьменко О. І., Загуменна В. В. Трансформація та розширення функцій бібліотек у сучасному цифровому просторі. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 3. С. 38–44. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2021.244715>.
4. Філіпова Л. Я. Цифрові технології в американських бібліотеках: сучасні тенденції розвитку. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 06–08.10.2020). Київ, 2020. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/913> (дата звернення: 15.09.2025).
5. Caragliu A. et al. Smart cities in Europe. *Serie Research Memoranda*. 2009. № 0048. URL: <https://ideas.repec.org/p/vua/wpaper/2009-48.html> (дата звернення: 12.09.2025).
6. Carini Dainotti V. La biblioteca pubblica come istituto della democrazia. Volume primo: L'elaborazione internazionale del concetto di biblioteca pubblica. Milano, Fabbri, 1964. 466 p.
7. Giersberg D. New Image of Public Library Buildings: Anchors for Urban Development. 2014. URL: <https://www.goethe.de/en/kul/bib/20437847.html> (дата звернення: 12.09.2025).
8. IFLA Public Libraries Section. The Value of Public Libraries. 2014. URL: <http://www.ifla.org/files/assets/public-libraries/projects/roi.pdf> (дата звернення: 13.09.2025).
9. Libraries taskforce. Libraries deliver: ambition for public libraries in England 2016 to 2021. 2018. URL: <https://www.gov.uk/government/consultations/libraries-deliver-ambition-for-public-libraries-in-england-2016-2021/libraries-deliver-ambition-for-public-libraries-in-england-2016-2021> (дата звернення: 14.09.2025).
10. Reginato S. Le biblioteche pubbliche nell'er "social". Tesi di Laurea. Università Ca' Foscari Venezia, 2020. 269 p. URL: <https://unitesi.unive.it/retrieve/2b2bd9b0-94be-4327-a174-d2cdde84d4d8/806149-1167598.pdf> (дата звернення: 13.09.2025).
11. Scott R. The Role of Public Libraries in Community Building. *Public Library Quarterly*. 2011. Vol. 30. P. 191–227. DOI: <https://doi.org/10.1080/01616846.2011.599283>.
12. Traniello P. La biblioteca pubblica: storia di un istituto nell'Europa contemporanea. Bologna, Il mulino, 1997. 392 p.
13. Traniello P. Biblioteche e società. Bologna, Il mulino, 2005. 186 p.

References

1. Burmis, I. V. (2021). Formation of a public library model in the context of amalgamated territorial communities in southern Ukraine. *Library Science. Documentation Science. Informology*, 1, 12–20. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.1.2021.229837> [in Ukrainian].
2. Deineka, Ya. (2023). Features of the activities of libraries in the United States of America during the world wars. Propaganda and censorship in the US library system during wartime. *Scientific works of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 67, 206–217. DOI: <https://doi.org/10.15407/nr.67.206> [in Ukrainian].
3. Kuzmenko, O. I., & Zahumenna, V. V. (2021). Transformation and expansion of library functions in the modern digital space. *Library Science. Documentation Science. Informology*, 3, 38–44. DOI:

<https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2021.244715> [in Ukrainian].

4. Filipova, L. Ya. (2020). Digital technologies in American libraries: current trends in development. Library. Science. Communication. Development of library and information potential in the context of digitalisation: materials from the international scientific conference (Kyiv, 6–8 October 2020). <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/913> [in Ukrainian].

5. Caragliu, A. et al. (2009). Smart cities in Europe, in Serie Research Memoranda, n. 0048/2009. Retrieved from: <https://ideas.repec.org/p/vua/wpaper/2009-48.html> [in English].

6. Carini Dainotti, V. (1964). La biblioteca pubblica come istituto della democrazia. Volume primo: L'elaborazione internazionale del concetto di biblioteca pubblica. Fabbri [in French].

7. Giersberg, D. (2014). New Image of Public Library Buildings: Anchors for Urban Development. Retrieved from: <https://www.goethe.de/en/kul/bib/20437847.html> [in English].

8. IFLA Public Libraries Section (2014). The Value of Public Libraries. Retrieved from: <http://www.ifla.org/files/assets/public-libraries/projects/roi.pdf> [in English].

9. Libraries taskforce (2018). Libraries deliver: ambition for public libraries in England 2016 to 2021. Retrieved from: <https://www.gov.uk/government/consultations/libraries-deliver-ambition-for-public-libraries-in-england-2016-2021/libraries-deliver-ambition-for-public-libraries-in-england-2016-2021> [in English].

10. Reginato, S. (2020). Le biblioteche pubbliche nell'er 'social'. Tesi di Laurea. Università Ca' Foscari Venezia. Retrieved from: <https://unitesi.unive.it/retrieve/2b2bd9b0-94be-4327-a174-d2cdde84d4d8/806149-1167598.pdf> [in Italian].

11. Scott, R. (2011). The Role of Public Libraries in Community Building. Public Library Quarterly, 30, 191–227. DOI: <https://doi.org/10.1080/01616846.2011.599283> [in English].

12. Traniello, P. (1997). La biblioteca pubblica: storia di un istituto nell'Europa contemporanea. Il mulino [in Italian].

13. Traniello, P. (2005). Biblioteche e società. Il mulino [in Italian].

*Стаття надійшла до редакції 03.11.2025
Отримано після доопрацювання 05.12.2025
Прийнято до друку 15.12.2025
Опубліковано 29.12.2025*

УДК 021:001.4:340.134:030

DOI 10.32461/2409-9805.3.2025.350573

Цитування:

Opirskiy M. (2025). Normative Legal Acts as a Source Of Library Science Terminology for Reference Publications. Library Science. Record Studies. Informology, 3, 32–42 [in English].

Опірський М. Ю. Нормативно-правові акти як джерело бібліотекознавчої термінології для довідкових видань. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 3. С. 32–42.

Opirskiy Maksym,

Postgraduate Student,

Kyiv National University of Culture and Arts

<https://orcid.org/0009-0008-7042-7874>

maxym.opirskiy97@gmail.com

NORMATIVE LEGAL ACTS AS A SOURCE OF LIBRARY SCIENCE TERMINOLOGY FOR REFERENCE PUBLICATIONS

The purpose of the article is to clarify the content of the terminological sections of current legislative acts of Ukraine in order to reveal their potential and possibilities of reflection in reference publications on library science. The research methodology is based on the application of general scientific and specialised methods of cognition. In processing sources and scholarly studies on the topic, the following methods were applied: empirical-descriptive, terminological, analysis, synthesis, and generalisation. The scientific novelty of the article lies in developing normative legal acts as sources of terminology for reference publications in library science. Conclusions. It has been established that normative legal acts are an important source of library science terminology for sectoral reference publications. Fundamental for library affairs is the Law of Ukraine 'On Libraries and Library Affairs', while the framework law for the activities of libraries and library institutions is the Law of Ukraine 'On Culture'. For the standardisation of library science terminology, significant are those acts that regulate the activities of certain categories of libraries as research and educational institutions, as well as their performance of other naturally inherent functions ('On Education', 'On Scientific and Scientific-Technical Activity', 'On Publishing'). Important also are acts that have indirect significance for the field, representing particular value for areas related to library science – archival, museum, and information. These include: 'On Museums and Museum Affairs', 'On the National Archival Fund and Archival Institutions', 'On the Protection of Cultural Heritage', among others. Another category of acts concerns the legal aspects of the development of the information society in the digital environment (laws 'On Digital Content and Digital Services', 'On Cloud Services', 'On Electronic Documents and Electronic Document Flow', etc.). The terminological sections of laws reflect the state of development of specialised professional vocabulary, recorded at the time of their enactment, and are an important source for understanding the level of development of various spheres of social activity, including library affairs. It is noted that the study of the source base of library science terminology, and of individual types of sources, will allow for the revision and expansion of the list of lexemes in sectoral terminological reference books and encyclopaedias.

Keywords: library, library affairs, library science, library science terminology, term, source of terminology, source of library science terminology, reference publication.

Опірський Максим Юрійович,

аспірант Київського національного університету культури і мистецтв

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ЯК ДЖЕРЕЛО БІБЛІОТЕКОЗНАВЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ДЛЯ ДОВІДКОВИХ ВИДАНЬ

Метою статті є з'ясувати зміст термінологічних частин чинних актів законодавства України задля розкриття їх потенціалу й можливостей відображення в довідкових виданнях із бібліотекознавства. Методологія дослідження базується на загальних і спеціальних наукових методах пізнання.

Під час опрацювання джерел і наукових студій з теми застосовано такі методи: емпірично-описовий, термінологічний, методи аналізу, синтезу, узагальнення. **Наукова новизна** розвідки полягає в розробленні нормативно-правових актів як джерел термінології довідкових видань із бібліотекознавства.

Висновки. З'ясовано, що нормативно-правові акти є важливим джерелом бібліотекознавчої термінології для галузевих довідкових видань. Основоположним для бібліотечної справи є Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», а рамковим законом діяльності бібліотек, бібліотечних установ – Закон України «Про культуру». Для унормування бібліотекознавчої термінології значущими є ті акти, які урегульовують діяльність окремої категорії бібліотек як науково-дослідних, освітніх установ, виконання ними інших природно властивих функцій («Про освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про видавничу справу»). Важливими є акти, що мають опосередковане для галузі значення, представляючи особливу цінність для сфер суміжних із бібліотечною – архівною, музейною, інформаційною. До таких належать: «Про музеї та музейну справу», «Про Національний архівний фонд і архівні установи», «Про охорону культурної спадщини» та ін. Ще одна категорія актів стосується правових аспектів розвитку інформаційного суспільства в цифровому середовищі (закони «Про цифровий контент і цифрові послуги», «Про хмарні послуги», «Про електронні документи та електронний документообіг» та ін.). Термінологічні частини законів віддзеркалюють стан розвитку спеціальної, професійної лексики, зафіксовану на момент набуття ними чинності, і є важливим джерелом для розуміння рівня розвитку різних сфер діяльності суспільства, зокрема бібліотечної. Зазначено, що вивчення джерельної бази бібліотекознавчої термінології, окремих видів джерел дозволить переглянути й розширити перелік лексем галузевих термінологічних довідників, енциклопедій.

Keywords: бібліотека, бібліотечна справа, бібліотекознавство, бібліотекознавча термінологія, термін, джерело термінології, джерело бібліотекознавчої термінології, довідкове видання.

Relevance of the research. Terminology is understood as the lexical construct of a science, that is, a system of interrelated words and word combinations used to denote clearly defined concepts and categories inherent to a particular discipline or sphere of social activity. Terminology is essential for sustaining professional communication, discussing and developing scientific ideas, formulating concepts and theories, testing principles (semantic, morphological, syntactic) of term formation, elaborating methods of development, applying them in practice, studying variability, conducting expert evaluation, and incorporating concepts into dictionaries, encyclopaedias, and reference works.

The successful integration of library information resources into the global digital space has enriched the sectoral thesaurus, which has already been reflected in specialised publications, scholarly articles, and large-scale studies. However, the exploration of the potential of normative legal acts for expanding the vocabulary of library science terminology, its conceptualisation, and effective application remains an under-researched topic.

Analysis of research and publications. The historiographical foundation of the topic is rather extensive. Therefore, for its presentation, it is reasonable to focus only on research studies, excluding works that are considered classics of the subject. Several historiographical problem-oriented thematic blocks can be distinguished: universal terminological studies; general developments in library science terminology; investigations devoted to specific directions and aspects of the sectoral term

system; and “niche” explorations addressing narrowly defined terminological issues within library science and related disciplines or subfields.

Among universal terminological developments based on cognitive-philosophical and interdisciplinary approaches to the formation and application of terms, one may cite the monograph by Spanish philologists S. Molina-Plaza and N. Maroto *Aspects of Cognitive Terminology Studies: Theoretical Considerations and the Role of Metaphor in Terminology* (2024) [51], the collaborative projects of American scholars in research methodology J. Creswell and V. Plano Clark *Designing and Conducting Mixed Methods Research* (2018) [44], as well as their recent publication *Revisiting Mixed Methods Research Designs Twenty Years Later* (2023) [45]. Joint studies with T. Guetterman and J. Molina-Azorin, *Terminology and Mixed Methods Research: A Persistent Challenge*» (2024), further exemplify this line of inquiry [50].

In the Ukrainian scholarly context, general principles of terminological theorisation are represented in the works of philologists and terminologists such as M. O. Vakulenko *Modern Ukrainian Terminology: Methodology, Codification, Lexicographic Practice* (2023) [5]; T. Krashenninnikova *Language and Terminology of Scientific Research* (2021) [16]; M. Dorofieieva *Variability of Translation Studies Terms: Problems of Usage and Analysis of Translation Decisions (Experimental-Methodological Study)* (2024) [8]; as well as I. Kochan and library scholar M. Komova *Scientific Research in Ukrainian Terminology* (2020)

[15], among others. The principal advantage of these works lies in the development of interdisciplinary methods for studying terminology and the advancement of contemporary mixed methodological approaches to the construction of scientific term systems, taking into account the modern capabilities of information sciences.

The most influential studies in library science terminology are rightly considered to be the works of prominent Ukrainian scholars: H. I. Soloidenko *Ukrainian Library Terminology: Formation and Main Stages of Development* (2010) [36]; R. Z. Bilousova *Terms of Library Science and Bibliography in the Ukrainian Language of the Late 20th – Early 21st Century (System-Structural Organisation)* (2021) [4]; N. V. Strishenets *English-Ukrainian Reference Dictionary of Library-Information Terminology* (2004) [38] and *Modern American Library-Information Term System* (2011) [39]. In addition, separate studies on the terminology of related disciplines – bibliography, documentation studies, and archival studies – by V. V. Bezdrabko [2, 3], M. Komova [13, 14], O. Tur [40], H. Shvetsova-Vodka [41], and others have made significant contributions.

A substantial historical overview of the evolution of Ukrainian library science terminology, the harmonisation and dissemination of foreign terms, the lexicographic output of these specialists at the contemporary level, the unification and standardisation of definitions of terms and concepts, as well as other projects – such as the unique international scholarly-practical seminar Terminology of Documentation Studies and Related Fields of Knowledge, whose participants actively engaged in the discussion and representation of pressing terminological issues – have become important achievements in the development of this significant direction in the theory of library science [1].

It is also necessary to highlight research devoted to specific, narrowly focused aspects of library science terminology. These include, in particular: lexicographic sources of library science (M. Komova) [13]; the terminology of bibliographic information (H. Shvetsova-Vodka, Z. Romanukha) [42]; library science terminology in reference publications (S. Lisina) [17]; terminological dictionaries and lexical items of the legislative framework in Ukraine within the context of digitalisation (V. Hedikov, O. Zbanatska, N. Zorina) [7; 10; 11]; and modern Ukrainian library-information standards (N. Strishenets) [37], among others. The aforementioned works have formed the historiographical and source base of the present study.

The purpose of the article is to clarify the content of the terminological sections of current

legislative acts of Ukraine in order to reveal their potential and possibilities for representation in reference publications on library science. A brief presentation of the historiographical foundation of the study, which incorporates the most notable works of recent decades, convincingly demonstrates the absence of specialised investigations in the Ukrainian scholarly domain devoted to reference publications as a source base for library science terminology. At the same time, the content of reference works in library science equally requires a robust source base for the compilation of an appropriate vocabulary, the definition of its terms and concepts, and the unification and standardisation of its lexicon. Such sources include laws and subordinate acts; regulatory and scientific-methodological documents; national, international, and interstate standards; reference publications; as well as individual and collective monographs. This study is specifically devoted to normative legal acts – laws of Ukraine – as a source for the formation and validation of library science terminology in reference publications.

The principal information resources employed to achieve the research objective were the official web portals of the Verkhovna Rada of Ukraine (Rada) and of the European Union (Europa) [6, 47]. In processing sources and scholarly studies on the topic, the following methods were applied: empirical-descriptive, terminological, analytical, synthetic, and generalisation. The empirical-descriptive method was used to represent the principal legal sources that may be considered foundational for reference publications in library science. The terminological method served to actualise lexemes of both general and specialised usage within the professional vocabulary of library science. The analytical-synthetic method was applied to provide the study with historiographical grounding. The method of generalisation formed the basis for the concluding section of the work.

Presentation of the main findings. Terminological issues rank among the most complex theoretical problems in any field of knowledge or sphere of social activity. On the one hand, terminology serves to record, in general terms, the level of scientific development; on the other, it delineates the salient tendencies of its evolution. A distinctive feature of its development is the constant renewal, refinement, supplementation, the emergence of new proposals, and even the contestation of the semantic content of the existing conceptual and categorical apparatus of science. This occurs through the ongoing scholarly search for lexical equivalents to the facts, phenomena, and processes that take place in the evolution of science and in the spheres of social activity associated with it.

Library science and library practice jointly

determine the development of their own terminology. This refers to the fact that the diverse forms and types of library work, as well as the processes arising from the implementation of the core functions of libraries – preservation of information resources, management of information, provision of user access, and support for education, science, culture, and all spheres of civil society – both sustain the stability of sectoral terminology and stimulate its revision. Researchers at the terminological level delineate and record these changes, or else anticipate them by formulating concepts for phenomena, processes, and facts that are already discernible in contemporary practice but have not yet acquired lexical equivalents.

Accordingly, library professionals and library scientists, together with representatives of related disciplines such as bibliography, book studies, and documentation studies, work directly or indirectly on enriching library science terminology and defining the vocabulary of the professional language. The results of this collaboration become evident through the publication of their terminological achievements in the form of regulatory documents, encyclopaedic and reference works, individual monographs, and other scholarly outputs.

One of the notable sources of library science terminology is the legislative and regulatory framework of Ukraine, particularly the laws that govern library activities. Each of these laws typically contains valuable data for retrospectively tracing the evolution of sectoral terminology. It is precisely the terminological sections of normative legal acts that shed light on how their authors understood the fundamental and contemporaneously relevant definitions and concepts of terms at the time of drafting.

The general legal framework for library activities is provided by the Law of Ukraine *On Culture* (2010). This law is aimed at regulating social relations connected with the creation, use, dissemination, preservation of cultural heritage and cultural values, and ensuring access to them. It contains terms relating to the general provisions on culture that may be applicable to the library sphere. These include the following: basic set of cultural services, domestic (national) cultural product, state policy in the field of culture, activity in the field of culture (cultural activity), cultural institution, culture, cultural service, cultural space of Ukraine, cultural goods, cultural values, national cultural heritage, national-cultural state target program, cultural worker, among others [25].

The fundamental normative legal act of the field is the Law of Ukraine *On Libraries and Library Activity* (1995). In its terminological section, definitions are provided for the following concepts:

library, depositary library, library service, Library System of Ukraine, library activity, library collection, library resources, document, depositing, library user, interlibrary loan, and centralised library system [19]. The list of terms records the principal concepts of the legal act, and their definitions demonstrate not only the substantive content of the document but also indicate the level of development of library activity at the time.

The Law of Ukraine *On the Mandatory Copy of Documents* (1999), which regulates information relations connected with the replenishment of the National Information Fund of Ukraine, contains definitions of terms and concepts of primary importance for the library sector, in particular: mandatory copy of a document, system of mandatory copy of documents, document, reproduced document, producer of documents, National Information Fund of Ukraine, and recipient of the mandatory copy of documents [30]. Various types of documents reproduced by legal or natural persons ultimately constitute the objects of acquisition and collection development in every library. The related sphere of legal relations thereby generates terms that are characteristic of the professional vocabulary of librarians.

The legal and organisational foundations for ensuring library access to documentary heritage are set forth in the Law of Ukraine *On Copyright and Related Rights* (2022). The terminological section of this Law contains concepts of particular importance for library science, including: author, database (data compilation), reproduction, state system of legal protection of copyright and related rights, lawful user of a database, author's name, copy, disclosure, publication, originality of a work, person with limited ability to perceive printed information, pseudonym, distribution, among others [18]. The Law establishes the rules for copying, digitisation, dissemination, and use of works protected by copyright. These provisions are of significant importance in the everyday practice of library activity.

Traditionally, specialists in library science adhere to the legal foundations of information relations in Ukraine, in particular the rights of citizens to access information, as well as the procedures for its dissemination, preservation, and protection. Accordingly, the Law of Ukraine *On Information* (1992), which contains a terminological section, is likewise an important source for the formation of library science terminology. This pertains to such lexemes as document, protection of information, and information [24]. A continuation of the aforementioned law is the normative legal act *On Access to Public Information* (2011), which specified the procedures for exercising and ensuring the right

of every individual to access information. The list of terms recorded in the law, together with explanations of their meanings, includes: public information, information with restricted access, and information request [22]. The clear differentiation of the types of information that constitute matters of public interest, as opposed to those subject to other discretionary limits of dissemination, serves as an important supplement to the clarifications of relevant definitions provided in other laws.

Important areas of library activity include educational, research, publishing, and others. In this regard, the relevance of a number of laws regulating the corresponding spheres of social and professional activity arises. Therefore, the Law of Ukraine *On Education* (2017) is likewise significant for understanding the educational function of libraries. Certain terms that define the content of education in general and its object-subject domain are of considerable importance for library activity, since sectoral institutions may include structural units of postgraduate education. For example, the Vernadsky National Library of Ukraine has postgraduate and doctoral programs, as well as a specialised academic council, which together ensure the training of scientific personnel for libraries, institutions of related activity (such as museums and archives), and institutions of higher education, among others [31].

We should also note another legislative act regulating scientific and scientific-technical activity, namely the Law of Ukraine *On Scientific and Scientific-Technical Activity* (2015). Concepts significant for libraries include: production-oriented (sectoral) scientific institution, state research infrastructure, research infrastructure, scientific activity, scientific expedition, scientific (scientific-technical) product, scientific (scientific-technical) work, scientific institution, scientific publication, scientific subdivision, scientific employee, scientific result, scientific (scientific-technical) project, applied scientific research, fundamental scientific research, among others [28]. Undoubtedly, the aforementioned legislative acts are not equally relevant for the functioning of every library. Nevertheless, even a small segment of their provisions requires the use of terminologically standardised vocabulary, as presented in these laws without specific or sectoral reservations. We maintain, however, that their terminology is likewise necessary to ensure the implementation of certain areas of library activity and, accordingly, to support accurate professional communication.

The legal foundations for the organisation and implementation of publishing activities in libraries are defined by the Laws of Ukraine *On Publishing* (1997) and *On Media* (2022). The terminological

sections of these acts contain concepts important for library science and library practice, including: publishing house, publisher, publishing activity, edition, imprint data of an edition, electronic catalogue *Books on the Market*, international standard number, socially necessary editions, print run, data not subject to disclosure, printed media, identification data, media, online media, format, among others [21, 26]. While the Law of Ukraine *On Publishing* remains relevant primarily for traditional types of printed products, the Law of Ukraine *On Media* is oriented toward information media operating in digital formats and technologically supported by corresponding innovations. Since modern libraries actively function in the context of mastering new information-technological capabilities – offering users electronic catalogues, databases, diverse digital services, and providing access to resources through innovative communication platforms and international information systems on a global scale – the use of the aforementioned terminology is of great importance for all those engaged with the library both as a traditional repository of books and as a cloud-based information hub.

A widespread view in society regards libraries as repositories of the historical and cultural heritage of humanity. This perception is well-founded, being motivated by the traditional functions of these institutions. Accordingly, the terminological section of the Law of Ukraine *On the Protection of Cultural Heritage* (2000) is likewise important for library science and library practice. It defines the content of such socially significant concepts as: cultural heritage, object of cultural heritage, protection of cultural heritage, research, conservation, restoration, alteration of a cultural heritage object, outstanding universal value, registration documentation, among others [32]. Each of these concepts is relevant to specific areas of library activity connected with safeguarding and preserving book and manuscript monuments, works of art, and other storage units.

In the context of the aggression of the Russian Federation against Ukraine, the Law of Ukraine *On the Export, Import, and Return of Cultural Property* (1999) has acquired particular relevance. It regulates relations connected with the movement of cultural property, the protection of national cultural heritage, and the development of Ukraine's international cooperation in the sphere of culture. Accordingly, the definitions of the term's cultural property and collection of cultural property are especially pertinent for libraries that hold collections containing relevant artifacts, unique, and particularly valuable documents [20]. This standardises the circulation of the corresponding terminology, ensures professional communication, and advances the narrative necessary

for understanding within the circle of professional discourse.

The laws regulating related spheres of social activity – information, archival, and museum – should also be considered potential sources for enriching the professional vocabulary of library science [9, 35]. Libraries, archives, and museums, as components of social institutions, perform common functions: they collect and preserve sources of social, historical, and national memory, organise their safeguarding, and carry out scientific, informational, and cultural activities. Their principal functions are defined as the preservation and study of historical and cultural sources, the dissemination of objective information and scientifically grounded knowledge about documentary cultural heritage, as well as its use in contemporary informational-analytical, memorial, socio-political, cultural-educational, and other activities aimed at shaping and affirming national memory.

The legislative foundations of these institutions' activities are highlighted accordingly. For instance, the Law of Ukraine *On Museums and Museum Activity* (1995) contains lexical units such as preservation, conservation, restoration, and cultural property. All of these are important for library activity, particularly in connection with conservation and restoration measures, as well as in cases involving the functioning of museums within libraries or library museums [27]. Equally significant is the Law of Ukraine *On the National Archival Fund and Archival Institutions* (1993), which records the meaning and content of concepts similar to those in library practice, including document, unique document, and reference apparatus, among others [29].

Undoubtedly, library science terminology is enriched and expanded by those legislative acts that concern producers of digital content and consumers of the corresponding resources [12]. This refers to the Law of Ukraine *On Digital Content and Digital Services* (2023), which regulates the circulation of such terms as: durable medium, integration, compatibility, digital service, digital environment, digital content, and others [34]. For the conquerors of the digital space – namely libraries of recent decades – no less important is the Law of Ukraine *On Cloud Services* (2022), which provides definitions of the following terms and concepts: (public) user of cloud services, provider of cloud services, cloud (cloud infrastructure), cloud service, cloud resources, and data processing centre [33]. Of course, these and other terms mentioned above do not contain sector-specific reservations or clarifications. Nevertheless, their circulation within the library environment, precisely in the general sense presented in the Law, is both possible and permissible. No less important in this

context is the Law of Ukraine *On Electronic Documents and Electronic Document Circulation* (2003), in which, for the first time in Ukrainian legislation, the issue of using electronic documents and organising electronic document circulation was addressed. Although the terminological section of the Law is relatively brief, it nevertheless contains key concepts of electronic document circulation that are essential for operation within the library environment, in particular: electronic document, original of an electronic document, electronic document circulation, data, subjects of electronic document circulation, author of an electronic document, mandatory requisite of an electronic document, among others [23].

Undoubtedly, within the framework of Ukraine's European integration processes, it is important to take into account the legal achievements in the field of library science of the European Union. Although the EU does not have a single so-called 'library law', a number of directives and general regulations that govern the information sphere of activity in European societies and states are of significance for library institutions. These include the Data Governance Act (DGA), the Digital Services Act (DSA), the Database Directive (DBD, Directive 96/9/EC), the Directive on Copyright in the Digital Single Market (Directive (EU) 2019/790), the Information Society Directive (2001/29/EC), the Open Data Directive (2019/1024/EU), the Directive on the Re-use of Public Sector Information (PSI Directive, 2003/98/EC, updated 2019/1024/EU), and the General Data Protection Regulation (GDPR, 2016/679), among others [43, 46, 48, 49].

The aforementioned normative acts establish the legal framework for the production of information products, the provision of information services, and other measures related to information activity in the digital space. Concepts such as copyright, open data, digital library, digital heritage, and access to information – among others – are essential elements of the conceptual and categorical apparatus of contemporary European, and particularly Ukrainian, library science.

Conclusions. Normative legal acts constitute an important source of library science terminology for sectoral reference publications. Distinctions are made between legal acts that are fundamental to library activity. Such is the Law of Ukraine *On Libraries and Library Activity*. The framework law for library operations within the legal field is the Law of Ukraine *On Culture*. A separate category is formed by acts that have indirect significance for library activity, representing value primarily for fields adjacent to the library sphere – archival, museum, and informational. These include the laws *On Museums and Museum Activity*, *On the National Archival Fund and Archival*

Institutions, On the Protection of Cultural Heritage, among others.

For the enrichment of library science terminology, significant are those acts that regulate the activities of specific categories of libraries as research and educational institutions, as well as their performance of other naturally inherent functions (e.g., *On Education, On Scientific and Scientific-Technical Activity, On Publishing*). Another category of acts addresses the development of the information society in the digital environment. These include the laws *On Digital Content and Digital Services, On Cloud Services, On Electronic Documents and Electronic Document Circulation*, and others.

The terminological sections of these laws

reflect the state of development of specialised professional vocabulary, recorded at the time of their enactment, and serve as an important source for understanding the level of development of various spheres of social activity. The authors and developers of legislative drafts are specialists representing the fields of their application, as well as terminologists and lexicographers, who standardise lexemes to ensure logical and semantic precision in professional communication. The study of the source base of library science terminology, and of particular types of sources, makes it possible to expand the lexicon and to revise, for purposes of clarification, the lexemes of sectoral terminological reference works and encyclopaedias.

References

1. Bezdrabko, V. (2017). Bibliographic index of the content of the scientific collection 'Terminology of Documentation Studies and Related Fields of Knowledge' (2007–2017). *Terminology of Documentation Studies and Related Fields of Knowledge*, 10, 219–234 [in Ukrainian].
2. Bezdrabko, V. V. (2009). *Documentation Studies: Institutionalisation and Modern Development*. Chetverta khvyliia [in Ukrainian].
3. Bezdrabko, V. V. (2007). Terminological studies in modern Ukrainian documentation science *Terminology of Documentation Studies and Related Fields of Knowledge*, 1, 7–45 [in Ukrainian].
4. Bilousova, R. Z. (2021). *Terms of Library Science and Bibliography in the Ukrainian Language of the Late 20th – Early 21st Century (System-Structural Organisation): Abstract of PhD Thesis*. Lviv Ivan Franko National University [in Ukrainian].
5. Vakulenko, M. O. (2023). *Modern Ukrainian Terminology: Methodology, Codification, Lexicographic Practice: Manuscript of Doctoral Thesis*. Ministry of Education and Science of Ukraine; Taras Shevchenko National University of Kyiv [in Ukrainian].
6. Verkhovna Rada of Ukraine: Official Web Portal of the Parliament of Ukraine. <https://www.rada.gov.ua/> [in Ukrainian].
7. Hedikov, V. (2024). General analysis of regulatory acts in the field of digitalisation in Ukraine. *Legal Bulletin*, 3, 54–61 [in Ukrainian].
8. Dorofieieva, M. S. (2024). Variability of Translation Studies Terms: Problems of Usage and Analysis of Translation Decisions (Experimental-Methodological Study). *Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Teaching Foreign Languages*, 100, 83–95. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2024-100-08> [in Ukrainian].
9. Dubrovina, L., Kyrydon, A., & Matiash, I. (2017). Archives, Libraries, Museums – Source Basis of National Memory and Cultural Heritage of Ukraine. *Library Bulletin*, 1, 3–10 [in Ukrainian].
10. Zbanatska, O. M. (2020). Terminology of Legislation in the Context of Digitalisation. *Library Science. Documentation Studies. Informology*, 1, 98–105 [in Ukrainian].
11. Zorina, N. Ie. (2021). Terminological Dictionary as an Effective Tool for Mastering Professional Terminology in the Library Field. *Scientific-Pedagogical Studies*, 5, 161–172 [in Ukrainian].
12. Kovtaniuk, Yu. S. (2025). Conceptual Foundations of Digital Transformation of the System of Preserving Documentary Historical and Cultural Heritage of Ukraine. In: *Library. Science. Communication. Priorities of Today and Prospects: International Scientific Conference (October 1–3, 2025, Kyiv) [Abstracts]*. Retrieved from: <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/2563> [in Ukrainian].
13. Komova, M. V. (2019). Lexicographic Sources of Library Science. In: *Library. Science. Communication: Abstracts of International Scientific Conference (Kyiv, October 8–10, 2019)*. NBUV, 45–47. Retrieved from: <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/792> [in Ukrainian].
14. Komova, M. V. (2011). *Ukrainian Documentation Terminology: Ways of Formation and Functional Features*. Lviv Polytechnic [in Ukrainian].
15. Komova, M. V., & Kochan, I. M. (2020). *Scientific Research in Ukrainian Terminology. Triada Plus* [in Ukrainian].

16. Krashenninnikova, T. V. (2021) Language and Terminology of Scientific Research. VNPTs 'DGU' [in Ukrainian].
17. Lisina, S. (2019). Library Science Terminology in Reference Publications. Library Bulletin, 4, 27–33 [in Ukrainian].
18. Law of Ukraine 'On Copyright and Related Rights' of 01.12.2022. (2022). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2811-20#top> [in Ukrainian].
19. Law of Ukraine 'On Libraries and Library Affairs' of 27.01.1995. (1995). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/32/95-vr#Text> [in Ukrainian].
20. Law of Ukraine 'On Export, Import and Return of Cultural Values' of 21.09.1999. (1999). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14#Text> [in Ukrainian].
21. Law of Ukraine 'On Publishing' of 05.06.1997. (1997). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/318/97-vr#Text> [in Ukrainian].
22. Law of Ukraine 'On Access to Public Information' of 13.01.2011. (2011). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> [in Ukrainian].
23. Law of Ukraine 'On Electronic Documents and Electronic Document Flow' of 25.05.2003. (2003). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> [in Ukrainian].
24. Law of Ukraine 'On Information' of 02.10.1992. (1992). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2657-12#Text> [in Ukrainian].
25. Law of Ukraine 'On Culture' of 14.12.2010. (2010). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> [in Ukrainian].
26. Law of Ukraine 'On Media' of 13.12.2022. (2022). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2849-20#Text> [in Ukrainian].
27. Law of Ukraine 'On Museums and Museum Affairs' of 29.06.1995. (1995). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/249/95-vr#Text> [in Ukrainian].
28. Law of Ukraine 'On Scientific and Scientific-Technical Activity' of 06.11.2015. (2015). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> [in Ukrainian].
29. Law of Ukraine 'On the National Archival Fund and Archival Institutions' of 24.12.1993. (1993). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> [in Ukrainian].
30. Law of Ukraine 'On Mandatory Copies of Documents' of 09.04.1999. (1999). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-14#Text> [in Ukrainian].
31. Law of Ukraine «On Education» of 05.09.2017. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text> [in Ukrainian].
32. Law of Ukraine 'On Protection of Cultural Heritage' of 08.06.2000. (2000). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1805-14#Text> [in Ukrainian].
33. Law of Ukraine 'On Cloud Services' of 17.02.2022. (2022). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2075-20#Text> [in Ukrainian].
34. Law of Ukraine 'On Digital Content and Digital Services' of 10.08.2023. (2023). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20#Text> [in Ukrainian].
35. Bezdrabko, V. V., Boiko, V. F., Haranin, O. Ya., Romanovskyi, R. V., Sverdlyk, Z. M. (2021). Dictionary of Terms on Audiovisual Documents in the Field of Archival Studies. Kyiv [in Ukrainian].
36. Soloidenko, H. I. (2010). Ukrainian Library Terminology: Formation and Main Stages of Development. [s. n.] [in Ukrainian].
37. Strishenets, N. V. (2018). Modern Ukrainian Library-Information Standards: Terminological Analysis. Library Bulletin, 3, 28–40 [in Ukrainian].
38. Strishenets, N. V. (2004). English-Ukrainian Reference Dictionary of Library-Information Terminology. Kyiv [in Ukrainian].
39. Strishenets, N. V. (2011). Modern American Library-Information Term System: Library Science Aspect. NBUV [in Ukrainian].
40. Tur, O. M. (2018). Documentation Terminology: Problems of Unification and Standardisation. PP Shcherbatykh [in Ukrainian].
41. Shvetsova-Vodka, H. M. (2012). Documentation Studies: Dictionary-Reference of Terms and Concepts. Znannia [in Ukrainian].
42. Shvetsova-Vodka, H., & Romanukha, Z. (2016). Terminology of Bibliographic Information. Library Bulletin, 1, 46–51 [in Ukrainian].
43. A Guide to FAIR Practices in Research Libraries. (2024). https://libereurope.eu/wp-content/uploads/A-Guide-to-FAIR-Practices-in-Research-Libraries_2024.pdf [in English].

44. Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). Designing and conducting mixed methods research. Los Angeles. Retrieved from: <https://bayanbox.ir/view/236051966444369258/9781483344379-Designing-and-Conducting-Mixed-Methods-Research-3e.pdf> [in English].
45. Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2023). Revisiting mixed methods research designs twenty years later. In: The Sage handbook of mixed methods research design / Poth C. N. (Ed.). Los Angeles, 21–36 [in English].
46. Directorate-General for Research and Innovation (European Commission). (n.d.). Improving Access to and Reuse of Research Results, Publications and Data for Scientific Purposes: Study to Evaluate the Effects of the EU Copyright Framework on Research and the Effects of Potential Interventions and to Identify and Present Relevant Provisions for Research in EU Data and Digital Legislation, with a Focus on Rights and Obligations. Retrieved from: <https://data.europa.eu/doi/10.2777/633395> [in English].
47. Europa. (n.d.). <https://www.europa.eu> [in English].
48. Geiger, C., & Schönherr, F. (2014). Information Society Directive (ISD): Protection of copyright in the digital environment including an exception for research and education. In: EU Copyright Law / ed. I. A. Stamatoudi, P. Torremans. Edward Elgar, 395–527 [in English].
49. Graaf M. van der. (2023). Open Science Services by Research Libraries: Organisational Perspectives – A LIBER and ADBU Report. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8086627> [in English].
50. Guetterman T. C., Plano Clark V. L., & Molina-Azorin J. F. (2024). Terminology and Mixed Methods Research: A Persistent Challenge. Journal of Mixed Methods Research, 18, 1. DOI: <https://doi.org/10.1177/15586898231217855> [in English].
51. Molina-Plaza, S., & Maroto, N. (2024). Aspects of Cognitive Terminology Studies: Theoretical Considerations and the Role of Metaphor in Terminology. De Gruyter Mouton. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783111073149> [in English].

Список використаних джерел

1. Бездрабко В. Бібліографічний покажчик змісту наукової збірки «Термінологія документознавства та суміжних галузей знань» (2007–2017). *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань*. Київ, 2017. Вип. 11. С. 219–234.
2. Бездрабко В. В. Документознавство: інституціоналізація та сучасний розвиток. Київ : Четверта хвиля, 2009. 726 с.
3. Бездрабко В. В. Термінологічні студії у сучасному вітчизняному документознавстві. *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань*. Київ, 2007. Вип. 1. С. 7–45.
4. Білоусова Р. З. Терміни бібліотекознавства та бібліографознавства в українській мові кінця ХХ – початку ХХІ століття (системно-структурна організація) : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2021. 20 с.
5. Вакуленко М. О. Сучасна українська термінологія: методологія, кодифікація, лексикографічна практика: рукопис дис. ... д. філол. н. / Міністерство освіти і науки України; Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2023. 445 с.
6. Верховна Рада України: офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua/> (дата звернення: 05.09.2025).
7. Гедіков В. Загальний аналіз нормативно-правових актів у сфері цифровізації в Україні. *Юридичний вісник*. 2024. № 3. С. 54–61
8. Дорофєєва М. С. Варіантність термінів перекладознавства: проблеми терміновживання й аналізу перекладацьких рішень (експериментально-методологічне дослідження). *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2024. №100. С. 83–95. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2024-100-08>.
9. Дубровіна Л., Киридон А., Матяш І. Архіви, бібліотеки, музеї – джерельна основа національної пам'яті, культурної спадщини України. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 1. С. 3–10.
10. Збанацька О. М. Термінологія законодавства в контексті цифровізації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. Вип. 1. С. 98–105.
11. Зоріна Н. С. Термінологічний словник як ефективний засіб оволодіння фаховою термінологією у бібліотечній галузі. *Науково-педагогічні студії*. 2022. №5. С. 161–172.
12. Ковтанюк Ю. С. Концептуальні засади цифрової трансформації системи зберігання документальної історико-культурної спадщини України. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Пріоритети сьогодення та перспективи* : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 01–03.10.2025) URL: <http://conference>.

nbuv.gov.ua/report/view/id/2563 (дата звернення: 23.05.2025).

13. Комова М. В. Лексикографічні джерела бібліотекознавства. *Бібліотека. Наука. Комунікація* : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2019 р.). Київ : НБУВ, 2019. С. 45–47.

14. Комова М. В. Українська документознавча термінологія: шляхи творення та функційні особливості. Львів : Львівська політехніка, 2011. 316 с.

15. Комова М. В., Кочан І. М. Наукові дослідження з українського термінознавства : навч. посіб. / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка Львів : Тріада плюс, 2020. 143 с.

16. Крашеніннікова Т. В. Мова і термінологія наукових досліджень : навч. посіб. Дніпро: ВНПЗ «ДГУ», 2021. 88 с.

17. Лісіна С. Бібліотекознавча термінологія в довідкових виданнях. *Бібліотечний вісник*. 2019. № 4. С. 27–33.

18. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2811-20#top> (дата звернення: 10.05.2025).

19. Про бібліотеки та бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.05.2025).

20. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей : Закон України від 21.09.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14#Text> (дата звернення: 09.05.2025).

21. Про видавничу справу : Закон України від 05.06.1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/318/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 05.05.2025).

22. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 04.05.2025).

23. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 25.05.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 05.05.2025).

24. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2657-12#Text> (дата звернення: 01.05.2025).

25. Про культуру : Закон України від 14.12.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення: 02.05.2025).

26. Про медіа : Закон України від 13.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2849-20#Text> (дата звернення: 20.05.2025).

27. Про музеї та музейну справу : Закон України від 29.06.1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/249/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.05.2025).

28. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 06.11.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 11.05.2025).

29. Про Національний архівний фонд і архівні установи : Закон України від 24.12.1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> (дата звернення: 11.05.2025).

30. Про обов'язковий примірник документів : Закон України від 09.04.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-14#Text> (дата звернення: 11.05.2025).

31. Про освіту : Закон України від 05.09.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text> (дата звернення: 10.05.2025).

32. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1805-14#Text> (дата звернення: 03.05.2025).

33. Про хмарні послуги : Закон України від 17.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2075-20#Text> (дата звернення: 03.05.2025).

34. Про цифровий контент і цифрові послуги : Закон України від 10.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20#Text> (дата звернення: 03.05.2025).

35. Словник термінів щодо аудіовізуальних документів у сфері архівної справи / В. В. Бездрабко, В. Ф. Бойко, О. Я. Гаранін, Р. В. Романовський, З. М. Свердлик. Київ, 2021. 67 с.

36. Солоіденко Г. І. Українська бібліотечна термінологія: становлення та основні етапи розвитку: монографія. Київ : б. в., 2010. 204 с.

37. Стрішенець Н. В. Сучасні вітчизняні бібліотечно-інформаційні стандарти: термінологічний аналіз. *Бібліотечний вісник*. 2018. № 3. С. 28–40.

38. Стрішенець Н. В. Англо-український словник-довідник бібліотечно-інформаційної термінології. Київ, 2004. 329 с.

39. Стрішенець Н. В. Сучасна американська бібліотечно-інформаційна терміносистема: бібліотекознавчий аспект. Київ : НБУВ, 2011. 501 с.

40. Тур О.М. Документознавча термінологія: проблеми уніфікації та стандартизації. Кременчук:

ПП Щербатих, 2018. 301 с.

41. Швецова-Водка Г. М. Документознавство: словник-довідник термінів і понять. Київ: Знання, 2012. 320 с.

42. Швецова-Водка Г., Романуха З. Термінологія бібліографічного інформування. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 1. С. 46–51.

43. A Guide to FAIR Practices in Research Libraries. URL: https://libereurope.eu/wp-content/uploads/A-Guide-to-FAIR-Practices-in-Research-Libraries_2024.pdf (2024) (дата звернення: 30.05.2025).

44. Creswell J. W., Plano Clark V. L. Designing and conducting mixed methods research. Los Angeles, 2018. 552 p. URL: <https://bayanbox.ir/view/236051966444369258/9781483344379-Designing-and-Conducting-Mixed-Methods-Research-3e.pdf> (дата звернення: 08.05.2025).

45. Creswell J. W., Plano Clark V. L. Revisiting mixed methods research designs twenty years later. *The Sage handbook of mixed methods research design* / Poth C. N. (Ed.). Los Angeles, 2023. P. 21–36.

46. Directorate-General for Research and Innovation (European Commission). Improving Access to and Reuse of Research Results, Publications and Data for Scientific Purposes: Study to Evaluate the Effects of the EU Copyright Framework on Research and the Effects of Potential Interventions and to Identify and Present Relevant Provisions for Research in EU Data and Digital Legislation, with a Focus on Rights and Obligations. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2777/633395> (дата звернення: 08.05.2025).

47. Europa. URL: <https://www.europa.eu> (дата звернення: 10.05.2025).

48. Geiger C. Schönherr F. Information Society Directive (ISD): Protection of copyright in the digital environment including an exception for research and education. *EU Copyright Law* / ed. I. A. Stamatoudi, P. Torremans. Cheltenham; Northampton: Edward Elgar, 2014. P. 395–527.

49. Graaf M. van der. Research Data Management Support Services by Libraries – A LIBER/ADBU Toolkit. (2023). DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8101818>.

50. Guetterman T. C., Plano Clark V. L., Molina-Azorin J. F. Terminology and Mixed Methods Research: A Persistent Challenge. *Journal of Mixed Methods Research*. 2024. Vol. 18. Issue 1. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1177/15586898231217855> (дата звернення: 02.05.2025).

51. Molina-Plaza S., Maroto N. Aspects of Cognitive Terminology Studies: Theoretical Considerations and the Role of Metaphor in Terminology. Berlin, Boston: De Gruyter Mouton, 2024. 309 p. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783111073149> (дата звернення: 01.05.2025).

Стаття надійшла до редакції 30.10.2025
Отримано після доопрацювання 01.12.2025
Прийнято до друку 12.12.2025
Опубліковано 29.12.2025

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО

УДК 930.85:304.44

DOI 10.32461/2409-9805.3.2025.350574

Цитування:

Денисюк Ж. З. Комунікативні стратегії репрезентації та документування національної культурної спадщини в умовах консцієнтальної війни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 3. С. 43–49.

Denysiuk Zh. (2025). Communicative Strategies for Representing and Documenting National Cultural Heritage in the Context of a War of Conscience. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 43–49 [in Ukrainian].

Денисюк Жанна Захарівна,

доктор культурології, доцент,
проректор з наукової та виховної роботи
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв

<https://orcid.org/0000-0003-0833-2993>

<http://www.researcherid.com/rid/G-9549-2019>

jdenesuk@dakkkim.edu.ua

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ КОНСЦІЄНТАЛЬНОЇ ВІЙНИ

Метою статті є аналіз комунікативних стратегій репрезентації і документування національної культурної спадщини в умовах консцієнтальної війни, а також виявлення ключових інформаційно-комунікаційних викликів і загроз для збереження культурної пам'яті, ідентичності та символічного простору нації. Особливу увагу зосереджено на ролі документування як інструменту фіксації, легітимації та захисту культурних сенсів і цінностей у глобальному інформаційному просторі. **Методологія дослідження** ґрунтується на комплексному підході з використанням методів соціокомунікаційного, культурологічного, історико-порівняльного та семіотичного аналізу. Застосовано елементи теорій комунікації, культурної пам'яті та ідентичності. Джерельну базу становлять наукові публікації, нормативно-правові документи міжнародних організацій, а також кейси сучасних медійних, цифрових і документаційних практик щодо репрезентації культурної спадщини. **Наукова новизна.** У статті вперше національну культурну спадщину системно осмислено як об'єкт і водночас інструмент комунікативного впливу в умовах консцієнтальної війни. Запропоновано типологію інформаційно-комунікаційних загроз культурній спадщині, що охоплює: фізичне знищення об'єктів, символічну апропріацію, семантичну девальвацію, маніпулятивне переосмислення культурних метанаративів, а також викривлення або втрату документаційних контекстів. Обґрунтовано значення документування як стратегічного чинника культурної безпеки та збереження національного наративу. **Висновки.** У результаті проведеного дослідження встановлено, що в умовах консцієнтальної війни національна культурна спадщина функціонує не лише як об'єкт деструктивних інформаційних впливів, а і як ресурс комунікативної стійкості та культурного спротиву. Ефективні стратегії її захисту передбачають поєднання інституційного документування, цифрових технологій, медіакомунікацій, освітніх практик і міжнародної співпраці. Акцентовано на необхідності активної репрезентації задокументованих національних культурних наративів у глобальному інформаційному просторі як умови збереження культурного суверенітету.

Ключові слова: національна культурна спадщина, консцієнтальна війна, соціальні комунікації, документування, культурна пам'ять, комунікативні стратегії, символічний простір.

Denysiuk Zhanna,

Doctor Science of Cultural Studies, Associate Professor,
Vice-Rector for Scientific and Educational Work
of National Academy of Management Culture and Arts

COMMUNICATIVE STRATEGIES FOR REPRESENTING AND DOCUMENTING NATIONAL CULTURAL HERITAGE IN THE CONTEXT OF A WAR OF CONSCIENCE

The aim of the article is to analyze communicative strategies for representing and documenting national cultural heritage in the context of a war of conscience, as well as to identify key information and communication challenges and threats to the preservation of cultural memory, identity and symbolic space of the nation. Particular attention is paid to the role of documentation as a tool for fixing, legitimizing and protecting cultural meanings and values in the global information space. The research methodology is based on a comprehensive approach using methods of socio-communication, culturological, historical-comparative and semiotic analysis. Elements of theories of communication, cultural memory and identity are applied. The source base is scientific publications, regulatory and legal documents of international organizations, as well as cases of modern media, digital and documentation practices regarding the representation of cultural heritage. Scientific novelty. The article is the first to systematically conceptualize national cultural heritage as an object and at the same time a tool of communicative influence in the conditions of a war of conscience. A typology of information and communication threats to cultural heritage is proposed, which includes: physical destruction of objects, symbolic appropriation, semantic devaluation, manipulative rethinking of cultural metanarratives, as well as distortion or loss of documentary contexts. The importance of documentation as a strategic factor of cultural security and preservation of the national narrative is substantiated. Conclusions. As a result of the research, it was established that in the conditions of a war of conscience, national cultural heritage functions not only as an object of destructive information influences, but also as a resource of communicative stability and cultural resistance. Effective strategies for its protection involve a combination of institutional documentation, digital technologies, media communications, educational practices, and international cooperation. The emphasis is on the need for active representation of documented national cultural narratives in the global information space as a condition for preserving cultural sovereignty.

Keywords: national cultural heritage, conscientious war, social communications, documentation, cultural memory, communicative strategies, symbolic space.

Актуальність теми дослідження. Культурна спадщина будь-якої нації складає основу культурного і гуманітарного розвитку, є підґрунтям національної ідентичності та ціннісного самовизначення. Культурні набутки як квінтесенція історичного та цивілізаційного поступу людства вбирають в себе емоційно-естетичний досвід поколінь, уособлюють і траншують ціннісне ставлення до світу крізь призму етнонаціональної специфіки, а тому є дієвим засобом виховання естетичної культури, а також патріотичних почуттів і громадянської позиції людини.

В умовах повномасштабної війни та постійних гібридних загроз національна культурна спадщина дедалі частіше стає об'єктом цілеспрямованого комунікативного впливу в межах консцієнтальної війни, спрямованої на трансформацію колективної свідомості, руйнування історичної пам'яті та підрив культурної ідентичності суспільства. У цьому контексті культура постає не лише сферою духовних цінностей, а й стратегічним ресурсом гуманітарної та інформаційної безпеки, від якого залежить стійкість нації до деструктивних інформаційно-ідеологічних впливів. В умовах постійного зростання загроз національній

культурній спадщині, що реалізуються через медіакомунікаційні практики, зокрема фізичне знищення культурних об'єктів в ході позиційної російсько-української війни, їх символічну апропріацію, семантичне викривлення смислів, маніпулятивне переосмислення історико-культурних наративів та дискредитацію документальних джерел, втрата або спотворення культурної спадщини відбувається не лише на матеріальному рівні, а й у площині комунікації та документування, що ускладнює процеси фіксації, легітимації та передавання культурної пам'яті. Особливої ваги ця проблема набула для України, яка перебуває в умовах воєнного стану та окупації окремих територій, де захист культурної спадщини стає складовою гуманітарної безпеки та інструментом протидії інформаційно-ідеологічній агресії. У цьому зв'язку документування культурної спадщини, її цифрова фіксація та репрезентація в національному й глобальному інформаційному просторі набувають значення ключових комунікативних стратегій збереження культурного суверенітету.

Аналіз досліджень і публікацій. У науковому дискурсі останніх років питання національної культурної спадщини в умовах війни набуває

дедалі більшої уваги як в Україні, так і за кордоном. Це, зокрема праця Н. Мусієнко щодо збереження культурної спадщини України під час російсько-української війни, де авторка аналізує масштаби руйнувань і стратегічні завдання її відновлення та охорони у перший рік повномасштабного вторгнення [9]. Окремі дослідження висвітлюють питання документування пошкоджень та руйнування пам'яток в Україні під час бойових дій та у контексті реальних втрат і загроз для об'єктів культурної спадщини [17].

Практичні аспекти захисту спадщини відомбражені у публікації Н. Малиш та С.Москаленко, якими здійснено державно-управлінський аналіз проблем охорони культурних цінностей під час війни, зокрема у контексті навмисного знищення об'єктів і культурного впливу агресора [8]. Крім того, низка сучасних дослідників приділяють увагу міжнародному виміру проблеми. Так, Д. Живоглядова аналізує сучасні реалії захисту культурної спадщини та міжнародну співпрацю, що формується у відповідь на виклики повномасштабної агресії проти України [4]. Не менш важливим був фокус на вивченні спадщини української діаспори за кордоном та проблем її збереження [7]. Серед робіт також є присвячені розгляду культурної спадщини як ресурсу суспільного розвитку (В. Іонов) [6], питанням цифровізації культурної спадщини (Т. Горбул) [1]; також наявні дослідження про роль міжнародних організацій у захисті та відновленні культурної спадщини під час війни, що розглядають фінансові, юридичні й організаційні аспекти підтримки таких ініціатив [18] та ін.

У зарубіжних публікаціях питання культурної спадщини в умовах збройних конфліктів розглядається в ширшому міжнародному контексті, з аналізом конкретних випадків руйнувань і шкоди об'єктам культурної спадщини під час російського вторгнення, спираючись на польові спостереження в Україні [12]. Дослідження, підготовлене для Європейського парламенту, аналізує міжнародні правові рамки та практики захисту спадщини під час збройних конфліктів, включно з висновками щодо заходів, які може вжити ЄС для зміцнення цього захисту [16]. У міжнародному правовому контексті ключову роль відіграє Гаазька конвенція 1954 р. та її протоколи, що створюють рамки для захисту культурної спадщини під час війни і включають механізми спеціального маркування та захисту об'єктів культурної цінності [14].

Загалом, українські й зарубіжні джерела створюють комплексне поле для аналізу впливу війни на культурну спадщину, поєднуючи емпіричні дані про руйнування, правові підходи, міжнародне співробітництво та стратегічні рекомендації щодо її захисту.

Метою статті є аналіз комунікативних стратегій репрезентації та документування національної культурної спадщини в умовах консцієнтальної війни, а також виявлення ключових інформаційно-комунікаційних викликів і загроз для збереження культурної пам'яті, ідентичності та символічного простору нації. Особливу увагу зосереджено на ролі документування як інструменту фіксації, легітимації та захисту культурних сенсів і цінностей у глобальному інформаційному просторі.

Виклад основного матеріалу. Культура, включаючи культурну спадщину, сприяє переходу до сталого розвитку, необхідного для досягнення цілей Європейської зеленої угоди та Порядку денного до 2030 року. Цифрові технології також відіграють ключову роль у цьому контексті. Тому інновації в культурному та креативному секторі, цифрова трансформація та доступність культури та культурної спадщини в цифровому просторі потребують подальшого посилення. Відповідно до останньої резолюції Ради ЄС щодо Робочого плану ЄС у сфері культури на 2023–2026 роки, (освіта, молодь, культура і спорт) схвалено наприкінці листопада 2022 року одним з пріоритетів є просування культурного розмаїття та формування спільного європейського простору даних для культурної спадщини. Таким чином, головним вектором стає прийняття глобальних рішень для різних потреб в питанні доступу, захисту та збереження культурної спадщини [3, 14].

На пріоритетності захисту культурної спадщини наголошено у Довгостроковій стратегії розвитку української культури, зокрема зазначається, що «культурна спадщина, рухома, нерухома та нематеріальна, свідчить про людську творчість і лежить в основі ідентичності народу. Здатність оцінювати, зберігати та передавати традиції, знання та навички визначає самобутність культури окремих груп, громад і суспільств; посилення зусиль у сфері збереження і відтворення культурної (матеріальної і нематеріальної) та природної спадщини, як це зазначено в програмах довгострокового розвитку Європи та ООН, є одним із пріоритетів Стратегії, що визначає культуру як базовий елемент національної пам'яті через переосмислення значення і ролі культурної спадщини в розвитку суспільства» [10].

На жаль, розгорнута російською федерацією проти України війна, починаючи з 2014 р. і подальше повномасштабне вторгнення 2022 р. найгіршим чином позначилося на руйнації, незаконному відчуженні (подекуди й просто пограбуванню) численних пам'яток музейного фонду, об'єктів культурної спадщини, що можна прирівнювати до свідомої політики культурного геноциду. Відтак культурна спадщина стає не тільки

об'єктом нищення колективної історичної пам'яті, але й інструментом триваючої гібридної війни, яку сучасні дослідники окреслюють як консцієнтальну (лат. *conscientia* – «свідомість»), тобто війну пов'язану зі свідомістю. Консцієнтальна війна, як підкреслюють вчені, пов'язана насамперед із психологічним впливом, тобто є такою за своєю формою, «цивілізаційна за змістом та інформаційна за засобами, де об'єктом руйнування і перетворення є ціннісні установки народонаселення противника, в результаті чого первинні життєві цілі замінюються вторинними, третинними і більш низьким» [5, 203].

У контексті цієї форми гібридної агресії «визначальною ознакою концепції консцієнтальної війни є її суб'єктно-об'єктне спрямування. «Культурний капітал» (людина, культурна спадщина, архіви, музеї, бібліотеки) одночасно фігурує як об'єкт цієї форми теоретичного рівня пізнання, на який спрямована діяльність держави-агресора (конкурента) з метою руйнування пам'яток духовної та матеріальної культури і деформації культурного коду індивідуальної й суспільної свідомості держави-жертви» [2, 13].

У сучасних гібридних конфліктних контекстах національна культурна спадщина дедалі частіше стає об'єктом цілеспрямованих інформаційно-комунікаційних впливів, спрямованих на зміну уявлень про минуле та трансформацію колективної свідомості. Окрім фізичних атак на пам'ятки та архіви, ці впливи реалізуються через медіа, цифрові канали та дипломатичні наративи, що мають потенціал підривати національну ідентичність та історичну пам'ять [11].

У межах консцієнтальної війни культурна спадщина стає не лише об'єктом фізичного знищення і мародерства, а й інформаційного протидіювання. Як зазначає Н. Мусієнко, під час повномасштабного вторгнення російсько-української війни (з лютого 2022 р.) збереження й відновлення культурної спадщини України розглядаються як стратегічні завдання, що творчо інтерпретуються міжнародними організаціями та медіа для підтримки інформаційного фронту [9, 45]. Аналітичні матеріали з питань руйнації культурної спадщини демонструють систематичні злочини проти культурної спадщини, включно з руйнуванням архітектурних пам'яток і крадіжками музейних колекцій, що мають наслідки для національної ідентичності й історичної пам'яті [16].

У цьому зв'язку варто зазначити, що міжнародні організації і дослідницькі інституції мають розроблені рекомендації щодо захисту культури в умовах збройного конфлікту (як-от UNESCO *Safeguarding culture in times of crisis* [19]), а також практичні інструменти для запобігання мародерству й незаконному обігу культурних цінностей

(ICOM *Emergency Red List* [12]). Рада Європи, Європарламент та Єврокомісія акцентують увагу на тому, що дії проти культурної спадщини можуть бути частиною інформаційної й ідеологічної війни, а, отже, захист культури має стати компонентом національної безпеки та повоєнного відновлення [19].

Охорона культурних об'єктів повинна інтегруватися в гуманітарні плани (евакуація, укріплення, консерваційні заходи тощо), а не конкурувати за ресурси з порятунком людей. Відповідно міжнародні практики підкреслюють важливість координації між гуманітарними і культурними службами [19]. Доречною у цьому зв'язку є розробка національних та регіональних оперативних планів захисту культурних об'єктів: евакуації найцінніших артефактів, мобільні консерваційні бригади тощо.

Швидке, стандартизоване документування пошкоджень, обліку музейних фондів і переміщень культурних цінностей є першим кроком до подальшого відновлення культурної спадщини. Для цього доцільним є впровадження цифрових реєстрів, використання «червоних списків» та інших інструментів, співпрацюючи з міжнародними профільними інституціями [12].

Комунікативні практики репрезентації культурної спадщини виступають важливим механізмом формування культурних наративів у публічному просторі, а репрезентація в медіа, цифрових архівах і музейних експозиціях визначає, які історичні смисли, символи та історичні наративи стають домінуючими для суспільства. Відтак стратегії репрезентації можуть або зміцнювати національний культурний наратив, або навпаки - піддаватися маніпуляціям, що спотворюють історичну пам'ять і делегітимізують традиційні культурні цінності.

Документування у ході війни виконують подвійну функцію: воно фіксує фізичний стан матеріальних об'єктів і пам'яток і водночас створює інформаційну базу для збереження культурних сенсів у цифровому середовищі. Дослідження з цифрового збереження аудіовізуальної спадщини України підкреслює, що сучасні методи цифровізації, зокрема оцифрування архівних документів, фотографій, фільмів є доволі суттєвими засобами для збереження культурної ідентичності під час воєнних дій [15, 75]. Крім того, ініціативи ЮНЕСКО щодо навчання журналістів документувати наслідки війни для культури підсилюють роль документування як інструменту протидії інформаційним маніпуляціям і зміцнення культурної пам'яті [20].

Важливо зазначити, що загрози культурній спадщині мають кілька вимірів: від фізичного руйнування до символічної апропріації, семантичної девальвації й маніпулятивної інтерпретації

історичних наративів у мас-медіа. У цьому контексті документування таких процесів та їхніх наслідків виступає основою для розуміння впливів консцієнтальної війни на культурну пам'ять та ідентичність, а також забезпечує інформаційну платформу для розробки відповідних стратегій захисту.

На тлі цих викликів культурна спадщина може також виступати ресурсом культурної стійкості й підвалинами для побудови нових стратегій комунікації, що сприяють консолідації суспільства, формуванню національного наративу та міжнародному визнанню. Таким чином, комунікативні стратегії репрезентації й документування культурної спадщини в умовах консцієнтальної війни постають як критично важливі елементи не лише культурної політики, але й інформаційної безпеки держави.

Варто також зазначити, що сьогодні на порядку денному українських державних інституцій стоїть питання зміни акцентів культурної політики й розробки нових стратегій щодо збереження, повернення та відновлення культурної спадщини України, оскільки постійні загрози гібридних консцієнтальних війн вимагають особливих зусиль з метою активізації співпраці в сфері збереження культурної спадщини. Залучення міжнародних партнерів до означених проблем є не лише питанням фінансів, але й політичної підтримки, адвокації, проведення відповідної експертизи тощо (консервація, правова допомога, попередження контрабанди). Наразі можна сказати, що UNESCO та ЄС активно координують свої дії щодо України [13]. Оцифрування колекцій, хмарні архіви, відкриті каталоги й політики доступності підвищують стійкість культурних ресурсів, що водночас зменшує ризик втрати знань і полегшує міжнародну допомогу [13].

Динаміка діяльності міжнародних інституцій засвідчує той факт, що сьогодні важливо формувати комплексний підхід до системи збереження культурної спадщини, зокрема засобами цифрових технологій та цифрової інфраструктури, що в змозі трансформувати загальний алгоритм збереження, поширення та репрезентації культурної спадщини для широкого загалу.

Наукова новизна. У статті вперше національну культурну спадщину системно осмислено як об'єкт і водночас інструмент комунікативного впливу в умовах консцієнтальної війни. Запропоновано типологію інформаційно-комунікаційних загроз культурній спадщині, що охоплює: фізичне знищення об'єктів, символічну апропріацію, семантичну девальвацію, маніпулятивне переосмислення

культурних метанаративів, а також викривлення або втрату документаційних контекстів. Обґрунтовано значення документування як стратегічного чинника культурної безпеки та збереження національного наративу.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що в умовах консцієнтальної війни національна культурна спадщина набуває статусу стратегічного об'єкта інформаційно-комунікаційного протистояння, спрямованого на трансформацію колективної свідомості, переосмислення історичної пам'яті та підірив культурної ідентичності. Консцієнтальні впливи реалізуються не лише через фізичне знищення або пошкодження культурних об'єктів, а й через системні комунікативні практики символічної апропріації, семантичного викривлення та маніпулятивного конструювання альтернативних культурних наративів.

Зазначено, що ключову роль у протидії таким впливам відіграють комунікативні стратегії репрезентації культурної спадщини, які формують смислові рамки її сприйняття в національному та глобальному інформаційному просторі. Репрезентація культурної спадщини в медіа, освітніх і цифрових середовищах постає як активний процес символічного конструювання, що здатний як посилювати культурний суверенітет, так і створювати ризики його ерозії у разі втрати наративного контролю. Документування національної культурної спадщини в умовах консцієнтальної війни виконує подвійну функцію: з одного боку, забезпечує фіксацію та збереження матеріальних і нематеріальних культурних цінностей, а з іншого - слугує інструментом комунікативної легітимації культурних сенсів, доказовості автентичності та захисту від інформаційних фальсифікацій. Особливого значення набувають цифрові форми документування, які дозволяють інтегрувати культурну спадщину в глобальні інформаційні мережі та міжнародний контекст.

Отже, ефективний захист національної культурної спадщини в умовах консцієнтальної війни потребує інтеграції державної культурної політики, системи інституційної пам'яті, сучасних документаційних і цифрових технологій, а також узгоджених медіакомунікаційних стратегій. Активна репрезентація задокументованих втрат культурної спадщини у міжнародному інформаційному просторі постає необхідною умовою збереження культурного суверенітету, зміцнення культурної стійкості суспільства та забезпечення збереження і цілісності національної ідентичності в умовах сучасних гібридних загроз.

Список використаних джерел

1. Горбул Т. О. Діджиталізація культурної спадщини в контексті соціокультурних трансформацій ХХІ століття : дис. ... д-ра філос. 034 Культурологія / Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Міністерство культури та інформаційної політики України. Київ, 2024. 260 с.
2. Гула Р. В., Передерій І. Г., Сажко В. В. Вітчизняні архіви, бібліотеки та музеї як об'єкт і суб'єкт консцієнтальної війни в умовах збройної агресії РФ проти України. *Вісник ХДАК*. 2022. Випуск 62. С. 7–40.
3. Денисюк Ж. З. Засади формування стратегій розвитку культури та національної стійкості в умовах війни. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір* : матеріали ІХ Всеукр. наук. конф. молод. вч., асп. та магістран. / М-во культ. та страт. ком. України ; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистецтв. ; Наук. тов. студ., асп., доктор. і молод. вч. (Київ, 06 листопада 2025 р.). Київ : НАКККиМ, 2025. С. 14–16.
4. Живоглядова Д.. Захист культурної спадщини: сучасні реалії та досвід міжнародної співпраці. *Українські культурні студії*. 2022. №2(11). С. 48–51. DOI: [https://doi.org/10.17721/UCS.2022.2\(11\).09](https://doi.org/10.17721/UCS.2022.2(11).09).
5. Задорожний Г. В. Консцієнтальна війна – провідна форма геоекономічного підкорення свідомості як нового предмету праці в умовах неоліберальної глобалізації. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 1. С. 200–206.
6. Іонов В. І. Культурна спадщина як ресурс: проблеми та стратегічні перспективи її розвитку. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2025. № 2. С. 59–63. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2025.338820>.
7. Катаргіна Т. Українська культурна спадщина за кордоном: проблеми дослідження та збереження. *Міжнародні відносини України: наукові пошуки та висновки*. 2024. Вип. 33. С. 226–251. DOI: <https://doi.org/10.15407/mzu2024.33.226>.
8. Малиш Н., Москаленко С. Проблема захисту культурної спадщини під час війни: державно-управлінський аспект. *Науковий вісник: Державне управління*. 2024. № 2(16). С. 176–190. DOI: [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-2\(16\)-176-190](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-2(16)-176-190).
9. Мусієнко Н. Культурна спадщина України в контексті російсько-української війни. *Художня культура. Актуальні проблеми*. 2023. № 19 (2). С. 40–52. DOI: [https://doi.org/10.31500/1992-5514.19\(2\).2023.294622](https://doi.org/10.31500/1992-5514.19(2).2023.294622).
10. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.02.2016 № 119-р «Про схвалення Довгострокової стратегії розвитку української культури – стратегії реформ». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/248862610> (дата звернення: квітень 2025 р.).
11. Українська культурна спадщина: матеріальні та духовні надбання нації. URL: <https://mcsc.gov.ua/news/ukrayinska-kulturna-spadshhyna-materialni-ta-duhovni-nadbannya-nacziyi/> (дата звернення: квітень 2025 р.).
12. Червоний список загроженої культурної спадщини України. URL: <https://icom.museum/wp-content/uploads/2022/11/Emergency-Red-List-Ukraine-Ukrainian.pdf> (дата звернення: квітень 2025).
13. Action Plan for Culture in Ukraine. May 2024. URL: https://conference.unesco.it/wp-content/uploads/2024/06/Action-plan-for-Ukraine_6-factsheets_5-June-2024.pdf (дата звернення: квітень 2025).
14. Cultural heritage and armed conflicts. URL: https://www.unesco.org/en/heritage-armed-conflicts?utm_source (дата звернення: квітень 2025).
15. Kovalenko Yu. Digital preservation of ukrainian audiovisual heritage during wartime: challenges and institutional practices. *Culture Crossroads*. 2025. Vol. 27. P. 73–86. URL: <https://doi.org/10.55877/cc.vol27.534> (дата звернення: квітень 2025).
16. Protecting cultural heritage from armed conflicts in Ukraine and beyond. Policy Department for Structural and Cohesion Policies Directorate-General for Internal Policies. March, 2023. 105 p. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/733120/IPOL_STU%282023%29733120_EN.pdf (дата звернення: квітень 2025).
17. Shydlovskiy P., Kuijt I., Skorokhod V., Zotsenko I., Ivakin V., Donaruma W., Field S. The tools of war: conflict and the destruction of Ukrainian cultural heritage. *Antiquity*. 2023. Vol. 97 (396): e36. Pp. 1–7. DOI: <https://doi.org/10.15184/aqu.2023.159>.
18. Tsugorka O., Byrkovych T., Denysiyuk Zh., Kravchenko A., Boyko V., Kotviakovskiy Yu. The role of international organizations in the protection and restoration of the cultural heritage of Ukraine in the conditions of armed aggression: Financial, economic and legal aspects. *Edelweiss Applied Science and Technology*. 2024. Vol. 8, No. 6, 1430-1444. DOI: <https://doi.org/10.55214/25768484.v8i6.2259>.
19. UNESCO. Safeguarding culture in times of crisis. URL: <https://www.unesco.org/en/emergencies/culture> (дата звернення: листопад 2025).
20. Ukraine: UNESCO to document war's impact on culture with help of photojournalists. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/ukraine-unesco-document-wars-impact-culture-help-photojournalists> (дата звернення: квітень 2025).

References

1. Horbul, T.O. (2024). Digitalization of cultural heritage in the context of sociocultural transformations of the 21st century: dissertation.... Ph.D. 034 Culturology / National Academy of Culture and Arts Management, Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. Kyiv. 260 p. [in Ukrainian].
2. Gula, R. V., Perederiy, I. G., Sazhko, V. V. (2022). Domestic archives, libraries and museums as an object and subject of conscientious war in the conditions of armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. Bulletin of the KhDAK, (62), 7–40 [in Ukrainian].
3. Denisyuk, Zh. Z. (2025) Principles of formation of strategies for the development of culture and national resilience in conditions of war. Culture and art: modern scientific dimension: materials of the IX All-Ukrainian scientific conference of young scholars, assoc. and master's degrees / M.V. Kult. and strat. com. of Ukraine; National acad. of cultural and artistic personnel management; Scientific com. student, assoc., doctor and young scholar (Kyiv, November 6, 2025). Kyiv: NAKKKiM, 14–16 [in Ukrainian].
4. Zhivoglyadova, D. (2022). Protection of cultural heritage: modern realities and experience of international co-operation. Ukrainian cultural studies, 2(11), 48–51. DOI: [https://doi.org/10.17721/UCS.2022.2\(11\).09](https://doi.org/10.17721/UCS.2022.2(11).09) [in Ukrainian].
5. Zadorozhny, G. V. (2021). Conscientious war — the leading form of geoeconomic subjugation of consciousness as a new subject of labor in the conditions of neoliberal globalization. Bulletin of economic science of Ukraine, (1), 200–206 [in Ukrainian].
6. Ionov, V. I. (2025). Cultural heritage as a resource: problems and strategic prospects for its development. Bulletin of the National Academy of Managers of Culture and Arts: scientific journal, (2), 59–63. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2025.338820> [in Ukrainian].
7. Katargina, T. (2024). Ukrainian cultural heritage abroad: problems of research and preservation. International relations of Ukraine: scientific research and conclusions, (33), 226–251. DOI: <https://doi.org/10.15407/mzu2024.33.226> [in Ukrainian].
8. Malysh, N., Moskalenko, S. (2024). The problem of protecting cultural heritage during the war: state and administrative aspect. Scientific Bulletin: State Administration. No. 2(16). P. 176-190. DOI: [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-2\(16\)-176-190](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-2(16)-176-190) [in Ukrainian].
9. Musienko, N. (2023). The cultural heritage of Ukraine in the context of the Russian-Ukrainian war. Art Culture. Current Problems, 19 (2), 40–52. DOI: [https://doi.org/10.31500/1992-5514.19\(2\).2023.294622](https://doi.org/10.31500/1992-5514.19(2).2023.294622) [in Ukrainian].
10. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 1, 2016 No. 119-p “On approval of the Long-term Strategy for the Development of Ukrainian Culture — Strategy of Reforms”. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248862610> [in Ukrainian].
11. Ukrainian Cultural Heritage: Material and Spiritual Heritage of the Nation. Retrieved from: <https://mcsc.gov.ua/news/ukrayinska-kulturna-spadshhyna-materialni-ta-duhovni-nadbannya-nacziyi/> (access date: April 2025) [in Ukrainian].
12. Red List of Endangered Cultural Heritage of Ukraine. Retrieved from: <https://icom.museum/wp-content/uploads/2022/11/Emergency-Red-List-Ukraine-Ukrainian.pdf> [in Ukrainian].
13. Action Plan for Culture in Ukraine (May 2024). Retrieved from: https://conference.unesco.lt/wp-content/uploads/2024/06/Action-plan-for-Ukraine_6-factsheets_5-June-2024.pdf [in English].
14. Cultural heritage and armed conflicts. Retrieved from: https://www.unesco.org/en/heritage-armed-conflicts?utm_source [in English].
15. Kovalenko, Yu. (2025). Digital preservation of ukrainian audiovisual heritage during wartime: challenges and institutional practices. Culture Crossroads, (27), 73–86. Retrieved from: <https://doi.org/10.55877/cc.vol27.534> [in English].
16. Protecting cultural heritage from armed conflicts in Ukraine and beyond (2023). Policy Department for Structural and Cohesion Policies Directorate-General for Internal Policies. 105 p. Retrieved from: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/733120/IPOL_STU%282023%29733120_EN.pdf [in English].
17. Shydlovskiy, P., Kuijt, I., Skorokhod, V., Zotsenko, I., Ivakin, V., Donaruma, W., Field, S. (2023). The tools of war: conflict and the destruction of Ukrainian cultural heritage. Antiquity, 97 (396): e36. Year 1–7. DOI: <https://doi.org/10.15184/aqy.2023.159> [in English].
18. Tsugorka, O., Byrkovych, T., Denysiyuk, Zh., Kravchenko, A., Boyko, V., Kotviakovskiy, Yu. (2024). The role of international organizations in the protection and restoration of the cultural heritage of Ukraine in the conditions of armed aggression: Financial, economic and legal aspects. Edelweiss Applied Science and Technology, 8(6), 1430–1444. DOI: <https://doi.org/10.55214/25768484.v8i6.2259> [in English].
19. UNESCO. Safeguarding culture in times of crisis. Retrieved from: <https://www.unesco.org/en/emergencies/culture> [in English].
20. Ukraine: UNESCO to document war's impact on culture with help of photojournalists. Retrieved from: <https://www.unesco.org/en/articles/ukraine-unesco-document-wars-impact-culture-help-photojournalists>. [in English].

Стаття надійшла до редакції 03.11.2025
Отримано після доопрацювання 04.12.2025
Прийнято до друку 15.12.2025
Опубліковано 29.12.2025

Цитування:

Лобузіна К. В., Боровик В. В., Омеляшко Р. А. Тезаурус як семантичне ядро науково-довідкового апарату Чорнобильського науково-інформаційного фонду етнокультурної спадщини. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 3. С. 50–65.

Lobuzina K., Borovyk V., Omelashko R. (2025). Thesaurus as Semantic Core of Research and Reference Tools of Chernobyl Scientific and Information Collection of Ethnocultural Heritage. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 50–65 [in Ukrainian].

Лобузіна Катерина Вілентіївна,

старший науковий співробітник
відділу науково-архівних фондів
Державного наукового центру захисту
історико-культурної спадщини
від техногенних катастроф
<https://orcid.org/0000-0003-3371-4029>
cloboozina@gmail.com

Боровик Віталій Володимирович,

завідувач відділу науково-архівних фондів
Державного наукового центру захисту
історико-культурної спадщини
від техногенних катастроф
<https://orcid.org/0009-0004-1244-1214>
dnczkstk@ukr.net

Омеляшко Ростислав Андрійович,

директор Державного наукового центру захисту
історико-культурної спадщини
від техногенних катастроф
<https://orcid.org/0009-0000-5884-8782>
dnczkstk@ukr.net

ТЕЗАУРУС ЯК СЕМАНТИЧНЕ ЯДРО НАУКОВО-ДОВІДКОВОГО АПАРАТУ ЧОРНОБИЛЬСЬКОГО НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ФОНДУ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Мета статті полягає у визначенні функціональної ролі та науково-методичних засад укладання тезауруса як ключової частини науково-довідкового апарату Чорнобильського науково-інформаційного фонду етнокультурної спадщини. **Методологія роботи** базується на консолідаційному підході концепції БАМ (Бібліотека – Архів – Музей); основними орієнтирами для формування науково-довідкового апарату стали концептуальні моделі метаданих об'єктів культурної спадщини, основані на онтологічному підході; на кожному етапі розробки тезауруса етнокультурної спадщини були використані спеціальні методи різних галузей знань (джерелознавство, інженерія знань, лінгвістична семантика, прикладна лексикографія). **Наукова новизна.** Представлено аналіз та модель предметної галузі, яку має охоплювати науково-довідковий апарат Чорнобильського науково-інформаційного фонду; обґрунтовано, що основними структурними елементами організації тематичного пошуку інформаційних ресурсів є тематичний рубрикатор і термінологічний тезаурус; визначено етапи створення галузевого тезауруса; встановлено, що особливістю досліджуваної предметної галузі є зазначення географічної приналежності діалектних синонімів; виокремлено шість основних категорій об'єктів, які будуть представлені в тезаурусі: поняття, топографічний об'єкт, населений пункт, персоналія, інституція, експедиція; розроблено оригінальну структуру фрейма-прототипу дескрипторної статті галузевого тезауруса етнокультурної спадщини; для організації ефективного інформаційного пошуку, для кожного описового запису в інформаційно-пошуковій системі передбачено блок визначення тематики, який задаватиме тематичний пошуковий образ документа класифікаційною та дескрипторною інформаційно-пошуковими мовами. **Висновки.** Обґрунтовано, що розроблена оригінальна мультидисциплінарна структурна модель предметної галузі та визначені науково-методичні принципи формування науково-довідкового апарату надали можливість: консолідувати інформаційні ресурси за тематичним принципом; створити на основі експертних думок вчених та спеціалістів базу знань, яка буде

© Лобузіна К. В., 2025. CC BY 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

© Боровик В. В., 2025. CC BY 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

© Омеляшко Р. А., 2025. CC BY 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

відтворювати картину етнічного життя ураженого Чорнобильською катастрофою регіону українського Полісся; забезпечити зручний природно-мовний доступ до інформаційних ресурсів. Отримані результати можуть бути використані для розробки лінгвістичного забезпечення та організації інтелектуального доступу до цифрових історико-культурних колекцій територій постраждалих від техногенних катастроф або воєнних дій.

Ключові слова: інтелектуальний доступ; інформаційні ресурси; культурна спадщина; інформаційно-пошукова система; лінгвістичне забезпечення; техногенна катастрофа.

Lobuzina Kateryna,

Senior Researcher, State Scientific Centre for Protection of Historical and Cultural Heritage from Man-Made Disasters

Borovyk Vitaliy,

Head of the Department of Scientific and Archival Collection, State Scientific Centre for Protection of Historical and Cultural Heritage from Man-Made Disasters

Omelashko Rostislav,

Director State Scientific Centre for Protection of Historical and Cultural Heritage from Man-Made Disasters

THESAURUS AS SEMANTIC CORE OF RESEARCH AND REFERENCE TOOLS OF CHERNOBYL SCIENTIFIC AND INFORMATION COLLECTION OF ETHNOCULTURAL HERITAGE

The purpose of the article is to determine the functional role and scientific and methodological principles of compiling a thesaurus as a key part of the scientific and reference apparatus of the Chernobyl Scientific and Information Collection for Ethnocultural Heritage. The research methodology is based on the consolidation approach of the LAM (Library, Archive, Museum) concept. The main guidelines for the formation of the research and reference tools are conceptual models of cultural heritage object metadata based on an ontological approach. At each stage of the development of the ethnocultural heritage thesaurus, special methods from various fields of knowledge (source studies, knowledge engineering, linguistic semantics, applied lexicography) were used. Scientific novelty. An analysis and model of the subject area to be covered by the scientific and reference apparatus of the Chernobyl Scientific and Information Collection are presented. It is substantiated that the main structural elements of the organisation of thematic search for information resources are a thematic rubricator and a terminological thesaurus. The stages of creating an industry thesaurus are determined. It has been established that a distinctive feature of the subject area under study is the indication of the geographical origin of dialectal synonyms. Six main categories of objects to be represented in the thesaurus have been identified: concept, topographic object, settlement, personality, institution, expedition. An original structure of the frame-prototype of a descriptive article of the sectoral thesaurus of ethnocultural heritage has been developed. To organise effective information retrieval, each descriptive record in the information retrieval system will have a subject definition block that will specify the thematic search image of the document in classification and descriptor information retrieval languages. Conclusions. It has been proven that the developed original multidisciplinary structural model of the subject area and the defined scientific and methodological principles of forming the research and reference tools made it possible to: consolidate information resources according to thematic principles; create a knowledge base based on the expert opinions of scientists and specialists, which will reproduce the picture of ethnic life in the Ukrainian Polissia region affected by the Chernobyl disaster; ensure convenient natural language access to information resources. The results obtained can be used to develop linguistic support and organise intellectual access to digital historical and cultural collections of territories affected by man-made disasters or military actions.

Keywords: intellectual access; information resources; cultural heritage; information retrieval system; linguistic support; man-made disaster.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю надання ефективного доступу до культурної спадщини населення ураженого Чорнобильською катастрофою регіону українського Полісся. Повернення в суспільне життя надбань

народної культури населення вражених радіацією територій можливе лише при забезпеченні широкого доступу до збережених музейних та архівних історико-культурних цінностей, що є запорукою популяризації та актуалізації традиційної культурної

спадщини постраждалого населення Українського Полісся. Особливо актуалізувались ці завдання в умовах гібридної військової агресії, спрямованої на знищення самосвідомості українського етносу, оскільки саме етнокультурна спадщина є запорукою збереження ідентичності народу, що є невід'ємною частиною національної безпеки України. Ключовим елементом Чорнобильського науково-інформаційного фонду етнокультурної спадщини (ЧНІФ), що забезпечить ефективний доступ до інтегрованих інформаційних ресурсів врятованої етнокультурної спадщини, є його інтелектуальний науково-довідковий апарат.

Аналіз досліджень і публікацій. Згідно з міжнародною «Енциклопедією організації знань» (Encyclopedia of Knowledge Organization) сучасні цифрові технології дають змогу консолідувати всі традиційні складові дослідницької інфраструктури на єдиній електронній платформі, яка базується на концепції БАМ (Бібліотека – Архів – Музей), відомої з кінця 90-х років 26. К. Лобузіна підсумовує, що розповсюдження документів через Інтернет стало каталізатором поновлення інтересу до взаємовідносин між цими установами, де посилене використання цифрових ресурсів розмиває традиційні кордони між ними і відбувається поступова міжвідомча цифрова конвергенція 10. Р. Botticelli зазначає, що функціональна диференціація бібліотек, музеїв та архівів не відповідає потребам користувача, зацікавленого в якомусь аспекті навчання, дослідження або життя. Для індивіда ідеалом залишається особистий кабінет, який містить все, що необхідне для певної мети, незалежно від природи залучених артефактів, чи то книг, чи предметів, даних, документів тощо 16. Р. Langley для вирішення цього завдання пропонує концепцію семантичної електронної бібліотеки, яка призначена інтегрувати інформацію на основі метаданих з різних джерел за допомогою високоякісної семантики та змістовно пов'язаної інформації 27. Багаторічний досвід розробки наукових цифрових ресурсів в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського свідчить про те, що формування інтегрованих цифрових ресурсів історико-культурної спадщини є складним міждисциплінарним завданням, розв'язання якого потребує поєднання методів технічних та гуманітарних наук, що у підсумку забезпечує реалізацію проєктів цифрової гуманітаристики високої інтелектуальної якості 5. Дослідники з Львівської політехніки обґрунтовують доцільність поєднання різних полідокументних інформаційних ресурсів місцевих установ соціальної пам'яті в єдиний консолідований інформаційний ресурс. Консолідований інформаційний ресурс бібліотек, архівів та музеїв територіальної громади має бути

оснащений детальними описами – метаданими, створеними за відповідними стандартами 29.

Вагомою подією у затвердженні базових підходів до інтеграції інформації про об'єкти культурного надбання стало завершення розробки у 2023 році концептуальної довідкової моделі метаданих CIDOC CRM (Conceptual Reference Model). Оглядова стаття S. Maranga та ін. підсумовують, що семантичні підходи CIDOC CRM до побудови системи організації знань про культурні об'єкти сприяють розв'язанню таких важливих завдань: а) вирішення проблем семантичної сумісності та забезпечення обміну інформацією та інтеграції між різнорідними джерелами інформації про культурну спадщину, б) документуванню нематеріальної культурної спадщини, в) оптимізації методів документування, оцифрування та представлення історико-культурної спадщини, г) об'єднанню різних просторово-часових концепцій та даних про культурну спадщину 30.

А. Kamal та К. Golub на основі аналізу онлайнових бібліотечних та музейних каталогів констатують, що тематичні (*subject*) метадані можуть значно покращити виявлення об'єктів у колекціях культурної спадщини, але мало які пошукові системи підтримують для користувачів перегляд концептуальних зв'язків, зафіксованих у тезаурусах або системах класифікації, варіанти вужчих, ширших або пов'язаних понять, усунення термінологічної неоднозначності. Підсумовуючі автори констатують, що цифрові технології надають можливість реалізувати стандартизований тематичний доступ до різних історико-культурних об'єктів бібліотек та музеїв на основі узгоджених стандартів описових метаданих 24.

У міру збільшення обсягів інформації і різноманіття її видів та способів фіксації з'являється необхідність пошуку нових способів її зберігання, подання, формалізації, пошуку, систематизації та автоматичного опрацювання. Однією з необхідних умов ефективного використання користувачами ресурсів інформаційної системи є оволодіння відповідною термінологією, вміння оперувати нею, використовувати концептуальні термінологічні знання. Тезаурус, як засіб лінгвістичного забезпечення, утворює для користувачів інтерфейс між природною мовою та інформаційно-пошуковою системою. Це відповідає сучасній тенденції розвитку веборієнтованих проєктів від простих інформаційно-пошукових систем (*information retrieval system*) до систем виявлення (розкриття) ресурсів (*discovery system*) 6.

Метою статті є визначення науково-методичних підходів формування науково-довідкового апарату ЧНІФ, семантичним ядром якого є проблемно-орієнтований тезаурус.

Проведене дослідження базується на комплексі загальнонаукових методів аналізу, синтезу, прогнозування та на застосуванні системного, інформаційного, структурно-функціонального та порівняльного підходів. Також на кожному етапі дослідження використовувались спеціальні методи різних галузей знань (джерелознавство, інженерія знань, лінгвістична семантика, прикладна лексикографія).

Створення спільної для всіх ресурсів ЧНІФ системи організації знань на основі тезауруса базується на концепції БАМ (Бібліотека – Архів – Музей) консолідації всіх традиційних складових історико-культурної спадщини на єдиній електронній платформі 26.

Базовими орієнтирами для формування науково-довідкового апарату та удосконалення тематичного доступу до ресурсів ЧНІФ стали концептуальні моделі метаданих об'єктів культурної спадщини, основані на онтологічному підході: EDM (Europeana Data Model), CIDOC CRM (Conceptual Reference Model), контексту RiC-CM (Records in Contexts-Conceptual Model). Правильні підходи до створення метаданих об'єктів культурної спадщини є особливо актуальними зважаючи на те, що багато з них мають нетекстовий характер і зберігаються у вигляді зображень, відео або звуку. Проблеми поєднання неоднорідних метаданих об'єктів культурної спадщини докладно розроблялись в межах проєкту Europeana [8, 18. Важливими напрацюваннями у галузі створення семантичних метаданих об'єктів культурної спадщини та архівних документів є CIDOC CRM та RiC-CM. Концептуальна довідкова модель CIDOC CRM (Conceptual Reference Model) – це теоретичний та практичний інструмент для інтеграції інформації в галузі культурної спадщини, який є підсумком понад 20 річної роботи відповідної робочої групи Міжнародної ради музеїв (ICOM – International Council of Museums) 17,31. Починаючи з 2006 модель метаданих CIDOC CRM зафіксована стандартом ISO 21127 як базова онтологія для обміну інформацією про культурну спадщину 22. Концептуальна модель створення архівних описів з урахуванням контексту RiC-CM (Records in Contexts-Conceptual Model) – це модель «сутність-зв'язок» високого рівня, розроблена Міжнародною радою з архівів (ICA – International Council on Archives) як частина стандарту «Records in Contexts» (RiC). Вона має на меті забезпечити комплексну основу для опису архівних матеріалів та пов'язаних з ними сутностей, включаючи людей, дії, місця (локалізації), дати, теми. Перша робоча версія RiC-CM оприлюднена у 2023 році 32.

Для аналізу предметної галузі та формування джерельної бази тезауруса використовували

моделі та методи інженерії знань: концептуальне моделювання (принципи побудови науково-довідкового апарату, взаємозв'язок інформаційних ресурсів та лінгвістичних інструментів) та системно-структурний аналіз (виокремлення систем та підсистем).

Для визначення основних функціональних вимог та розробки схеми тезауруса використовувались методи лінгвістичної семантики, прикладної лексикографії, термінологічного аналізу та джерелознавства. Базова структура статей тезауруса побудована на основі міжнародного стандарту DSTU 4032 (ISO 2788:1986) 4 з урахуванням особливостей етнографічної інформації. Обрані методи використовувались для формування лексико-семантичного зібрання термінів тезауруса ЧНІФ: виділення лексичних одиниць, формування глосарія термінів; виявлення семантичних зв'язків між термінами (ієрархія, синонімія, асоціація); актуалізація зв'язків – встановлення зв'язків між термінами.

Для розробки інформаційної архітектури та комп'ютерної моделі тезауруса використовувались методи побудови інтелектуальних (експертних) систем та баз знань: системи організації знань (онтологія, тезаурус, рубрикатор), методи подання знань (фрейми та семантичні мережі), метод категоризації (виокремлення характерних класів на основі спільних характеристик та атрибутів), інтеграційний підхід (об'єднання всіх інформаційних ресурсів в єдиному інтерфейсі).

Виклад основного матеріалу. Концепція Чорнобильського науково-інформаційного фонду етнокультурної спадщини (ЧНІФ, або Фонд) розглядає його як регіональний ресурсний центр, який має інтегрувати усі наявні інформаційні ресурси, що стосуються етнокультурної спадщини Українського Полісся. Метою створення ЧНІФ є інформаційне забезпечення на сучасному рівні вирішення проблеми збереження врятованої (зафіксованої) частини культурної спадщини постраждалого населення та завдань її наукового опрацювання і забезпечення широкого доступу до неї. Фонд культурної спадщини Чорнобильської зони відчуження, зібраний під час експедицій та упорядкований співробітниками Державного наукового центру захисту культурної спадщини від техногенних катастроф (ДНЦЗКСТК) став мультиформатним зібранням різних інформаційних ресурсів: музейні та архівні (паперові, аудіо, відео, фото) інформаційні ресурси, інституційний репозитарій (науково-технічна документація і наукові публікації) 12.

Основою сучасного концептуального моделювання проблемно-орієнтованих предметних галузей є онтологічний підхід. В інженерії знань під

онтологією розуміється детальний опис певної проблемної галузі, який використовується для формального та декларативного визначення її концептуалізації. Онтологія – це точна специфікація певної галузі, яка включає словник термінів цієї галузі та їхні логічні зв'язки, які описують, як ці терміни співвідносяться між собою. За такого підходу поняття онтології щільно перетинається з уже прийнятим в інформатиці та лінгвістиці поняттям тезауруса 33.

Тезаурус застосовується як інструмент термінологічного контролю в процесі аналізу та індексування документів та інформаційних запитів, а також у процесі автоматизованого пошуку інформації. Функціональна роль тезауруса в інформаційно-пошукових системах висуває високі вимоги до якості підготовки тезауруса, від ступеня досконалості якого переважно залежить ефективність пошуку. Створення тезауруса є одним із засобів моделювання предметної галузі у формі множини термінів та множини відношень між цими термінами 25. Тезаурус було розглянуто як частину концептуального моделювання бази знань предметної галузі. Сучасні мультимедійні та гіпертекстові технології дають можливість доповнити формальне текстове індексування за допомогою тезауруса поданням довідкової інформації, зображеннями, посиланнями до зовнішніх джерел інформації (онлайнових енциклопедій, довідників, наукових публікацій). У такому розширеному розумінні тезаурус буде не лише реалізовувати механізми лінгвістичного пошукового апарату, але й надавати формалізовану довідкову інформацію про специфічні поняття предметної галузі через: 1) інформаційно-пошукову мову, призначену для автоматизованого індексування та пошуку інформації у вигляді контрольованого змінюваного дескрипторного словника з вказаними в ньому семантичними відношеннями; 2) довідково-фактографічну систему, яка включає тлумачення та візуальне представлення знань про предметну галузь; 3) контекстну інформацію, яка має обов'язково включати територіальний аспект, який буде відображати діалектні особливості назв понять предметної галузі. Щодо предметної галузі традиційної культури етапи створення тезауруса консолідованих у ЧНІФ інформаційних ресурсів мають включати вирішення таких послідовних завдань: формування джерельної бази; розробку наукової та класифікаційної схеми тезауруса; визначення інформаційної архітектури та структури тезауруса (окремих статей та міжстатейних зв'язків); створення комп'ютерної моделі та визначення вимог до програмного забезпечення тезауруса як частини інтегрованої інформаційно-пошукової системи.

Предметна галузь народної культури Правобережного Полісся. В процесі опрацювання термінологічного фонду тезауруса передусім необхідно визначити предметну галузь його застосування. Предметна галузь – це частина реального світу, що розглядається в межах певного контексту. В інженерії знань під предметною галуззю розуміють сукупність інформаційних об'єктів та зв'язків між ними, якими характеризується досліджуваний фрагмент дійсності, що підлягає формалізації для розробки інформаційної системи та її бази знань 7, 13. Можна виділити два основні аспекти предметної галузі НДА ЧНІФ на рівні галузей знань та інформаційних ресурсів: 1) дослідження народної культури та забезпечення збереження етнокультурної спадщини регіону Українського Полісся – з погляду завдання представлення наукових знань про народну культуру регіону та забезпечення доступу до них – це: 1) частина реального світу з матеріальними об'єктами, які прямо пов'язані з народною культурою; 2) документна частина, що містить результати польових безпосередніх спостережень та фіксації предметів і явищ етнокультури або розповідей про них та більш чи менш достовірного відтворення таких явищ; 3) наукові публікації, які містять результати інтерпретації та узагальнення результатів польових досліджень; 4) людина в її соціокультурних проявах: місцеві жителі – носії культури, автори чи власники матеріальних об'єктів культурно-історичного значення, а також інформанти, які є джерелами інформації, яких можна вважати частиною предметної галузі (за прикладом соціології та антропології).

З урахуванням структури системи знань про народну культуру, досліджувану предметну галузь можна охарактеризувати як мультидисциплінарну, яка є системою предметних підгалузей – наукових галузей. Зокрема, це галузі етнографії, етнології, фольклористики, етномузикології, які можуть далі поділятися на підгалузі, інколи отожднюючись з напрямками досліджень 12. У науково-дослідницькому аспекті предметну галузь ЧНІФ та його НДА можна уявити як систему пов'язаних за багатьма ознаками джерел наукової інформації, яка базується на багатоаспектній документальній базі: архівні фонди та документація, музейна документація, наукові публікації, науково-технічна документація. Система документних зв'язків відображає науковий, географічний, хронологічний та інші контексти процесів досліджень, внаслідок яких і утворились згадані документні масиви. Схематичне зображення структури предметної галузі НДА ЧНІФ у контексті наукових досліджень подано на рис. 1.

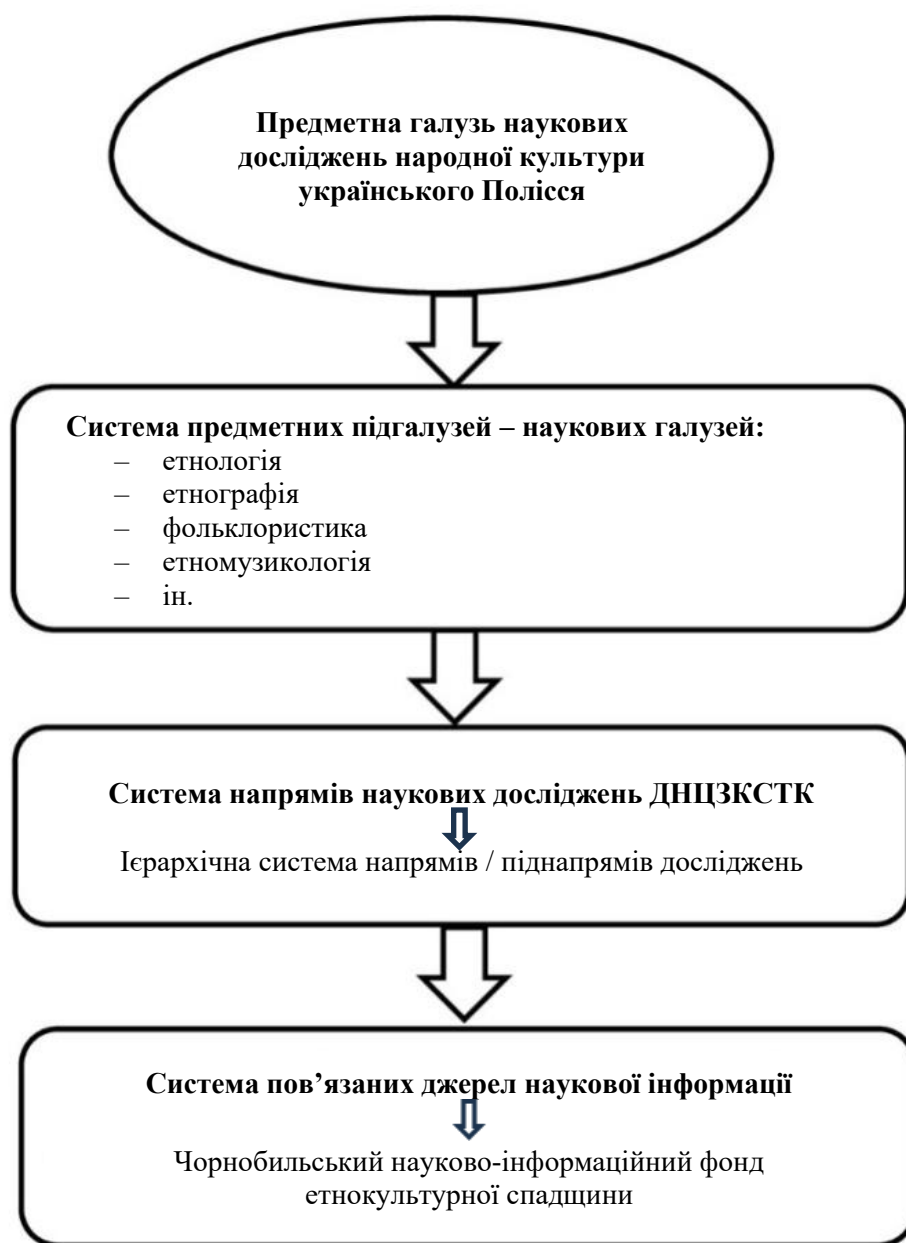

Рис. 1. Схематичне представлення формування структури предметної галузі НДА ЧНІФ у контексті наукових досліджень народної культури регіону

Джерело: розробка авторів

У контексті національної матеріальної і нематеріальної культурної спадщини та наукової спадщини це частина реального світу – рухомі пам'ятки, зібрані науковцями в обстежених селах, та документована інформація про об'єкти і явища традиційної культури, інструментально зафіксовані дослідниками під час експедицій, які свідчать про багату етнокультурну спадщину Поліського регіону. Ці надбання, у відповідності до загальної структури предметної галузі збереження культурної спадщини, складають музейні та архівні зібрання, основна частина яких зберігається в ДНЦЗКСТК (рис. 2). Вони є елементами

культурної спадщини регіону і джерельною базою наукових досліджень, які дозволяють глибше розуміти їх місце та функції у системі живої народної культури, з одного боку, і проявити їх справжню історико-культурну цінність, з іншого. Отже, розглядаючи у різних контекстах предметну галузь, яку охоплює НДА ЧНІФ, можна констатувати, що вона об'єднує декілька предметних галузей, які можна розглядати як її підгалузі, що відповідають структурним елементам (сегментам) Фонду, а саме – музейному, архівному, бібліотечному/бібліографічному.

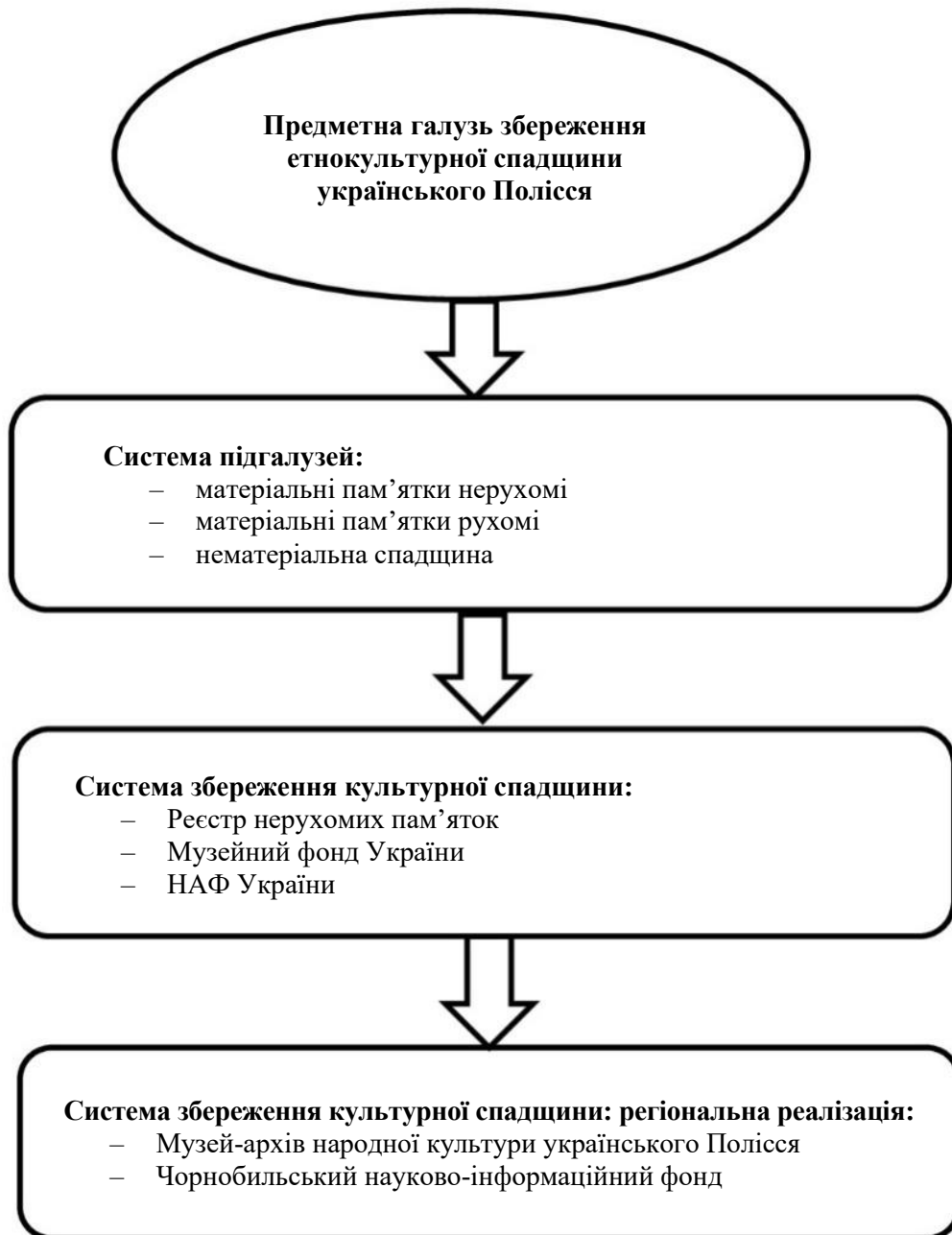

Рис. 2. Схематичне представлення формування предметної галузі НДА ЧНІФ у контексті збереження культурної спадщини регіону

Джерело: розробка авторів

Створення інформаційної системи Чорнобильського науково-інформаційного фонду етнокультурної спадщини – у прагматичному сенсі НДА ЧНІФ розглядається і реалізується як інформаційна система, призначена для підтримки процесів пошуку джерел наукової інформації у зібранні консолідованих інформаційних ресурсів ЧНІФ та надання диференційованого інтелектуального доступу до них різним категоріям користувачів. Тут предметною галуззю виступає сукупність консолідованих у ЧНІФ інформаційних ресурсів, пов'язаних з етнокультурою обстежених районів, яка структурно складається з архівного,

музейного та бібліотечного/бібліографічного сегментів. Такий підхід відповідає загальній світовій тенденції консолідації всіх традиційних складових історико-культурної спадщини на єдиній електронній платформі, яка базується на концепції БАМ (Бібліотека – Архів – Музей).

Таким чином, розглянуті аспекти предметної галузі завдання створення НДА ЧНІФ проявляють риси спорідненості, що дає можливість у практичному плані використовувати належність до певних напрямів досліджень як універсальну характеристику (властивість) для всіх її об'єктів. Такий консолідований підхід відкриває можливості

сформувати спільну систему організації знань (тезаурус), яка буде відображати характеристики та відношення між об'єктами, які входять до різних складових предметної галузі та ресурсної бази ЧНІФ.

Формування джерельної бази тезауруса ЧНІФ. Основними джерелами формування понятійного апарату тезауруса предметної галузі традиційної культури є: номенклатура музейних предметів та обліковий апарат документальних джерел; спеціалізовані термінологічні словники та довідники; наукові публікації. Відповідно до поставлених завдань дослідження створення тезауруса ЧНІФ було ґрунтовно забезпечено розробленими у ДНЦЗКСТК термінологічними словниками: «Термінологічний словник культурних традицій Правобережного Полісся» 2 та «Словник традиційної нематеріальної культури Правобережного Полісся» 1. Створення цих термінологічних словників заклало базове підґрунтя при вирішенні актуального для ДНЦЗКСТК завдання лінгвістичного забезпечення науково-довідкового апарату ЧНІФ та його інформаційно-пошукової системи, яке було реалізовано у вигляді тезауруса. Тематичний склад Словників є комплексним, тобто включає в себе тематику як матеріальної, так і нематеріальної, духовної традиційно-побутової культури. Специфікою досліджуваного термінологічного матеріалу є наявність різних термінологічних варіантів на позначення окремого однорідного культурного елемента чи явища. Польовий матеріал, покладений в основу Словників, показав, що певне атомарне явище чи його елемент в межах обстеженої території (понад 600 постраждалих від Чорнобильської катастрофи сіл, а також багатьох інших населених пунктів регіону Правобережного Полісся) називається по-різному, може мати не один, а декілька термінів. За цих обставин постало питання, який термінологічний варіант слід прийняти за ключовий, що матиме певне визначення (дефініцію). Перевага надавалась найвідомішому, поширеному терміну, у порівнянні з яким інші його варіанти були локальними і менш поширеними. У свою чергу, при виборі термінологічних варіантів зазвичай брався до уваги лексикографічний критерій.

На етапі аналізу джерельної бази тезауруса важливим є виявлення дескрипторів та аскрипторів. У випадку, якщо певне поняття може бути виражене за допомогою двох або більшої кількості термінів, один з них вибирається як основний термін – дескриптор, а всі інші тотожні чи близькі за значенням терміни вважаються аскрипторами (діалектними синонімами). Дескриптор фактично розглядається як представник термінів, що виражають таке ж або майже таке ж поняття, тобто

встановлюється відношення еквівалентності між термінами. Набір дескрипторів тезауруса повинен відповідати таким вимогам: виділені дескриптори мають забезпечувати описи тем абсолютної більшості текстів предметної галузі; для будь-якої сукупності близьких за змістом дескрипторів має бути визначений основний дескриптор (домінанта), всі інші позначаються як умовні синоніми до нього. Синонімія усувається формуванням класів умовної еквівалентності – сукупностей умовних синонімів, тобто груп термінів, поєднаних одним із видів зв'язків: *рівнозначність* (повний збіг); *перехрещування* (частковий збіг обсягів понять), *підлеглість* (обсяг одного є лише частиною обсягу іншого) 9. Під час дослідження предметної галузі термінології культурних традицій визначеного регіону важливим є зазначення географічної приналежності діалектних синонімів на рівні адміністративних галузей, районів, населених пунктів.

Розробка наукової та класифікаційної схем тезауруса, визначення його інформаційної архітектури та структури. У процесі створення тезауруса після формування термінологічного фонду варто перейти до другого етапу – розробки класифікаційної схеми понять. В основу класифікації понять повинна бути покладена певна концепція. Класифікація має бути чіткою і гнучкою, давати можливість вносити доповнення без зміни всієї структури системи. Найбільш важливими зв'язками між поняттями під час укладання класифікаційної схеми є ієрархічні відносини, де основним принципом є «все, що можна сказати про ціле можна сказати і про його частини» (*ціле – частина, рід – вид, система – елемент, властивість – значення, предмет – функція*). Ці відносини визначаються логічним поділом понять (множини на підмножини) у відповідності із певною «основою поділу» 6.

Проведена робота з упорядкування та класифікації термінологічного зібрання в процесі укладання термінологічних словників є ґрунтовною основою створення реєстрової частини тезауруса з розподілом понять відповідно до затвердженого списку визначених категорій. Створення класифікатора об'єктів архівного фонду відповідає загальним методичним рекомендаціям Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (УНДІАСД) щодо ведення каталогів у державних архівах України 7. Методика передбачає розробку Головної таблиці класифікаційної схеми тематичного каталога 15.

У процесі опрацювання архівного та музейного фонду ДНЦЗКСТК було створено головну класифікаційну схему тематичного каталога Фонду у вигляді «Тематичного рубрикатора напрямів наукових досліджень», яка може бути

використана для індексування всіх об'єктів, які входять до складу ЧНІФ (аудіовізуальних документів, музейних предметів, наукових публікацій тощо). Запропонована класифікаційна схема є робочим інструментом для тематичного упорядкування музейних та архівних колекцій ДНЦЗКСТК, надалі вона може розширюватись, уточнюватись та доповнюватись. Основні розділи «Тематичного рубрикатора напрямів наукових досліджень» представлені у «Додатку Г» до звіту про НДР ДНЦЗКСТК за 2017 рік 12.

Для побудови інформаційної архітектури тезауруса найчастіше використовуються моделі фреймів та семантичних мереж, де фрейми розглядаються як окремі вузли семантичної мережі з власною внутрішньою структурою, а зв'язки між слотами фреймів реалізуються через інструментарій семантичної мережі (Globa *et al.*, 2011). Фрейм можна розглядати як фрагмент семантичної мережі, призначений для опису будь-якого об'єкта (події, ситуації) предметної галузі з усією сукупністю властивих йому (їй) властивостей. Вони представляють блоки знань, кожним з яких можна маніпулювати як єдиним цілим, що дозволяє краще структурувати базу знань. Семантичні мережі – це моделі предметної галузі, подані у вигляді графа, вершини якого відображають поняття, а дуги – відношення між ними 19,34.

У цьому випадку основними структурними елементами організації тематичного пошуку об'єктів ЧНІФ будуть тематичний рубрикатор («дерево знань») та термінологічний тезаурус. Ієрархічні зв'язки семантичної мережі буде забезпечувати «Тематичний рубрикатор напрямів наукових досліджень», семантичні асоціативні та синонімічні зв'язки буде формувати система пов'язаних даних фреймів (статей) тезауруса. Кожна стаття тезауруса буде представлена дескриптором, хмарою синонімів різного типу (еквівалентами, діалектичними варіантами), пов'язаними дескрипторами, які можна позначити як зв'язок «дивись також» з відповідним коментарем. Приналежність до певної категорії понять позначається класифікаційним індексом. Основний понятійний сегмент термінологічного реєстру тезауруса будуть утворювати докладно опрацьована науковими співробітниками ДНЦЗКСТК термінологія культурних традицій Правобережного Полісся та назви предметів музейної колекції ДНЦЗКСТК.

Важливим сегментом тезауруса є також іменний покажчик, який має включати весь пласт антропоніміки, пов'язаний з історією, культурою та дослідженням Чорнобильської зони відчуження: історичні особистості, видатні персоналії, дослідники регіону та його культурної спадщини, автори наукових публікацій, учасники експедицій

(інтерв'юери) та респонденти тощо. Зазвичай виникає необхідність до персонального сегменту тезауруса додатково укладати покажчик назв інституцій, як історичних, які вели діяльність на зазначеній території, так і дослідницьких установ, які вивчають історичні та сучасні реалії Чорнобильської зони. Потреба в інституційному сегменті є природною, бо життя та діяльність персоналій переважно пов'язані з певним колом інституцій, назви яких мають різночитання, що потребують фіксації в статтях тезауруса для організації семантичного пошуку за всіма варіантами назв інституцій та імен персоналій. Географічний контекст тезауруса буде відображено на основі географічного покажчика одиниць адміністративно-територіального поділу Українського Полісся, який відповідає реаліям цього регіону на час аварії на ЧАЕС (станом на 1986 рік), що важливо для створення інформаційно-пошукової системи ЧНІФ, яка призначена для збереження історико-культурної інформації цього часового зрізу. Географічний покажчик має також включати населені пункти, інші географічні та топографічні об'єкти, їх типологію та геодані їхнього розташування. В даному випадку для топонімів важливим є також відображення хронології перейменувань одиниць адміністративно-територіального поділу та географічних об'єктів.

Проведений аналіз основних структурних сегментів тезауруса дає можливість виокремити шість основних категорій об'єктів, які будуть в ньому представлені: поняття, топографічний об'єкт (природний або штучний), населений пункт, персоналія, інституція, експедиція. У процесі опрацювання інформаційних ресурсів виникла необхідність докладнішої структуризації категорій (зазвичай не вище третього рівня ієрархії) на вужчі типи об'єктів (наприклад, інституція – заклад культури – музей). Аналіз основних сегментів та структури статей різних категорій (поняття, особи, інституції, топоніми), які мають входити до тезауруса, показує, що вони у своїй основі мають багато спільних елементів, а саме: заголовок (термін, назва установи або географічного об'єкта, ім'я особи); синоніми до терміна, варіанти (різночитання) назв інституцій, географічних об'єктів, населених пунктів, імен осіб; ієрархія (ширший або вужчий термін), підпорядковані інституції (відомства, установи, підрозділи установ) або адміністративні об'єкти (область, район); пов'язані поняття, інституції та експедиції пов'язані з населеними пунктами, особи пов'язані з інституціями.

Для успішної реалізації описаної семантичної моделі тезауруса необхідно розробити структуру фрейму-прототипу, який буде включати всі необхідні елементи, які будуть заповнюватись за

необхідності для кожного терміна досліджуваної предметної галузі.

Комп'ютерна модель тезауруса та блок визначення тематики. Розробка комп'ютерної моделі тезауруса базується на основних положеннях стандарту ДСТУ 4023 (ISO 2788:1986): *фрейм-прототип* статей тезауруса розробляється для головних термінологічних одиниць, якими є *дескриптори* – нормовані терміни, представники групи змістовно пов'язаних термінів; між термінами певної термінологічної системи існують три типи семантичних відношень (взаємозв'язків), які утворюють *семантичну мережу* терміносистеми: *синонімія* (термін-еквівалент, умовний синонім, діалектний синонім); *ієрархія* (рід – вид, ціле – частина, система – елемент, властивість – значення, предмет – функція); *асоціація* (відношення семантичної близькості) 4.

Г. Мацюк на підставі проведеного аналізу та узагальнення міжнародного досвіду розробки інформаційно-пошукових тезаурусів для різних галузей знань, зазначає, що їх структура містить як стандартні елементи загальні для всіх тезаурусів, так і оригінальні елементи, які відображають специфіку галузі знань 11.

Найрозвиненіша система тематичного доступу до документних ресурсів була розроблена в межах розвитку бібліотечно-інформаційних систем. Успішним прикладом багаторічного розвитку та використання тезауруса в інформаційних бібліотечних системах є Предметні рубрики Бібліотеки Конгресу США (Library of Congress Subject Headings – LCSH) 28. Структура записів LCSH відповідає класичним правилам укладання тезаурусів: заголовки; ID (ідентифікатор заголовку); UF (аскриптор) – термін, не використовується для індексування, наводиться посилання «USE» до терміна дескриптора; BT (ширша тема) – відноситься до більш загальних предметних рубрик; RT (схожа тема) – відсилка до інших

близьких тем (асоціативні відносини); SA (дивись також) – посилання до інших способів пошуку тієї самої теми (суміжні поняття з близьких галузей знань).

На рівні формату записів для підтримки бази даних LCSH використовуються маркери полів формату UNIMARC / Authorities – UNIMARC-стандарт для авторитетних записів (UNIMARC / Authorities, 2001). Досвід розробки фрейму-прототипу термінологічної статті рубрикатора на основі полів формату UNIMARC / Authorities докладно розглянуто у монографії К. Лобузіної 9.

Стосовно українського досвіду вагомою розробкою є інформаційно-пошуковий тезаурус (ІПТ) Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, до словникової статті якого входять: «Вживається» – коли існує вибір між кількома синонімами, то цей термін є дескриптором; «Не вживати» – термін є аскриптором, синонімом дескриптора; «Ширший термін» – родовий термін, який передає ширше за обсягом, загальніше поняття; «Вужчий термін» – термін, який передає вужче за обсягом поняття, з конкретнішим значенням; «Асоціативний термін» – термін, пов'язаний, споріднений з даним поняттям, але не є його синонімом, родовим або видовим поняттям. Статті тезауруса також містять текстові примітки різного характеру: дефініція терміна, енциклопедична довідка, уточнююча довідка, розмежування змісту асоціативних термінів, комплексна примітка, шаблонна примітка 36.

Відповідно до міжнародних стандартів ДСТУ 4032 4, UNIMARC/Authorities 35, досвіду упорядкування проблемно-орієнтованих тезаурусів, термінологічних напрацювань наукових співробітників ДНЦЗКСТК, з урахуванням мультимедійних та гіпертекстових можливостей сучасних вебтехнологій було запропоновано структуру словникових статей інформаційно-пошукового тезауруса ЧНІФ (табл. 1).

Таблиця 1

Структура словникової статті інформаційно-пошукового тезауруса ЧНІФ

№	Назва елемента тезауруса	Пояснення щодо змісту елемента
1.	Ідентифікатор	Унікальний числовий код
2.	Категорія	Тип словникової статті
3.	Термін	Заголовок – дескриптор, усталений загальновідомий визначник поняття
4.	Ширший термін	Ширший дескриптор
5.	Дефініція терміна	Стисле визначення терміна
6.	Зображення	Характерне зображення, що ідентифікує та доповнює зміст дескриптора
7.	Вужчий термін	Дескриптор вужчого за обсягом поняття
8.	Синонім	Аскриптор, синонім до заголовка
9.	Примітка щодо застосування	Інформація, яка уточнює сферу застосування терміна для індексування
10.	Пов'язані терміни	Дескриптори тезауруса – дотичні поняття, споріднені з даним терміном
11.	УДК	Індекс Універсальної десятикової класифікації
12.	Рубрикатор	Індекс «Рубрикатора напрямів наукових досліджень ДНЦЗКСТК»

№	Назва елемента тезауруса	Пояснення щодо змісту елемента
13.	Бібліографія	Інформаційні джерела формулювання та визначення термінів
14.	Автор-укладач	Зазначаються укладачі словникової статті тезауруса
15.	Примітка укладача	Службові примітки укладача словникової статті

Джерело: розробка авторів

Для того щоб розроблюваний тезаурус став ефективним пошуковим інструментом, необхідно, відповідно до стандартів, узгоджених з принципами концепції БАМ (Бібліотека – Архів – Музей), тематичного індексування документів ISO 5127 23 та створення записів опису інформаційних ресурсів ISO 15489-1 19, для кожного описового запису в інформаційно-пошуковій системі необхідно передбачити «Блок визначення тематики»,

який буде визначати тематичний пошуковий образ документа класифікаційною та дескрипторною інформаційно-пошуковими мовами ДСТУ 2395 3. У цьому випадку слід також передбачити відповідну структуру «Блоку визначення тематики» в описі кожного документа, який буде містити класифікаційні дані та терміни координатного індексування (табл. 2).

Таблиця 2

Блок визначення тематики для опису документів ЧНІФ

Назва елемента запису	Пояснення щодо змісту елемента
Класифікаційні дані	
УДК	Індекс Універсальної десятикової класифікації
Рубрикатор	Індекс «Рубрикатора напрямів наукових досліджень ДНЦЗКСТК»
Координатне індексування	
Тезаурус	Список дескрипторів статей тезауруса
Ключові слова	Додаткові терміни, що розкривають зміст документа та доповнюють пошуковий образ документа, але відсутні в тезаурусі

Джерело: розробка авторів

Класифікаційні дані дають можливість поєднати змістовно пов'язані поняття в групи, упорядковані за певною ієрархічною структурою. Класифікаційні схеми (рубрикатори) дають можливість користувачу: здійснювати навігацію деревом знань інформаційного фонду за допомогою семантичного ієрархічного покажчика, обмежувати сферу пошуку та виокремлювати необхідну тематичну частину колекції документів; отримувати в процесі пошуку тематично пов'язані документи різного характеру (аудіо- та відеоматеріали, музейні предмети, тексти, бібліографію). Наявність індексів «Універсальної десятикової класифікації» створює передумови для подальшої інтеграції інформаційних ресурсів ЧНІФ до міжнародних інформаційно-пошукових систем. Індеси галузевого проблемно-орієнтованого «Рубрикатора напрямів наукових досліджень ДНЦЗКСТК» дають можливість докладно розкрити зміст документів відповідно до дослідницьких завдань збереження та вивчення культурної спадщини постраждалих районів українського Полісся.

Координатне індексування передбачає багатоаспектне подання основного змісту документа або змісту інформаційного запиту безліччю ключових слів і/або дескрипторів, сукупність яких створює пошуковий образ документа. Відповідно виділяється дескрипторна інформаційно-пошукова мова та мова ключових слів. Тезаурус в цьому контексті є універсальним за змістом

практичним інструментом, який можна використовувати для індексування. Завдання, які повинні бути вирішені за допомогою тезаурусів під час індексування документів, – це уніфікація ключових слів, які відбираються з документів. Іншими словами, потрібно створити пошукові образи даних документів у вигляді дескрипторів для подальшого їхнього пошуку. Кожен дескриптор та аскриптор (недескриптор) мають словникові статті, які відрізняються від словникових статей тлумачних словників. В останніх подано пояснення терміна, тоді як у тезаурусах, крім визначення, подано парадигматичні відношення з іншими термінами 36.

Класифікація та координатне індексування є взаємодоповнюваними тематичними пошуковими інструментами, поєднання яких забезпечує користувачам достатню повноту та точність пошуку. Класифікація забезпечує інформування про загальну структуру предметної галузі та обмеження сфери пошуку певним тематичним напрямом. Координатне індексування призначено для цільового пошуку конкретного поняття, вираженого заданим терміном, у всіх його багатогранних аспектах. У науково-довідковому апараті ЧНІФ роль класифікаційної схеми виконує галузевий тематичний рубрикатор, а координатне індексування реалізовано на основі тезауруса.

Наукова новизна. Основні оригінальні здобутки проведеного дослідження полягають у

створені моделі та визначені шліхів її практичної реалізації з метою побудови ефективного науково-довідкового апарату ЧНІФ на основі проблемно-орієнтованого галузевого тезауруса. Для вирішення цього завдання: представлено аналіз та модель предметної галузі, яку має охоплювати науково-довідковий апарат ЧНІФ, з точки зору сучасного консолідаційного підходу до інформаційних ресурсів історико-культурної спадщини на основі концепції БАМ (бібліотека, архів, музей); обґрунтовано, що основними структурними елементами організації тематичного пошуку інформаційних ресурсів є тематичний рубрикатор та термінологічний тезаурус; визначено етапи створення галузевого тезауруса: формування джерельної бази; розробка наукової та класифікаційної схеми; визначення інформаційної архітектури та структури бази даних; створення комп'ютерної моделі як частини інтегрованої інформаційно-пошукової системи; на основі досвіду укладання термінологічних словників у Державному науковому центрі захисту культурної спадщини від техногенних катастроф встановлено, що особливостю досліджуваної предметної галузі стало зазначення географічної приналежності діалектних синонімів; виокремлено шість основних категорій об'єктів, які були представлені в тезаурусі: поняття, топографічний об'єкт (природний або штучний), населений пункт, персоналія, інституція, експедиція; розроблено оригінальну структуру фрейма-прототипу дескрипторної статті галузевого тезауруса етнокультурної спадщини; для того щоб розроблюваний тезаурус став ефективним пошуковим інструментом, для кожного описового запису в інформаційно-пошуковій системі передбачено блок визначення тематики, який задаватиме тематичний пошуковий образ документа класифікаційною (на основі тематичного рубрикатора напрямів наукових досліджень) та дескрипторною (на основі тезауруса) інформаційно-пошуковими мовами.

Висновки. Створення галузевого тематичного тезауруса дасть змогу спеціалістам, які опрацьовують матеріали ЧНІФ, упорядкувати та зберегти накопичені дослідниками та спеціалістами знання про досліджувану предметну галузь; організувати у зручному мережевому режимі спільну роботу експертів з термінологічним фондом, відпрацювати узгоджені науково-методичні засади організації термінологічних матеріалів; уніфікувати та унормувати лексичні одиниці для забезпечення подальшого координатного індексування документів Фонду; забезпечити відображення

історичних та регіональних особливостей формування терміносистеми предметної галузі; удосконалити науково-довідковий апарат ЧНІФ: систематизувати, оптимізувати та визначити семантичні відношення між термінами для забезпечення зручного пошуку та навігації в інформаційних ресурсах; використовувати підготовлений лінгвістичний інструментарій для індексування документів та створення їх оптимального тематичного пошукового образу під час опрацювання документів Фонду; організувати інтелектуальний доступ до інформаційних ресурсів ЧНІФ на основі тезауруса; використовувати тематично упорядкований масив документів ЧНІФ для проведення наукових досліджень.

Для користувачів ЧНІФ тематичний тезаурус надасть дасть можливість ознайомитись зі структурою предметної галузі та її терміносистемою; здобувати з єдиної тематичної точки доступу всі пов'язані з даною темою консолідовані ресурси (музейні, архівні, фото, аудіо, відео, бібліографічні) ЧНІФ; знаходити у певній предметній галузі всі поняття, які цікавлять, та всі терміни, що характеризують їх; формулювати пошуковий запит, уникаючи нечітких властивостей природної мови: синонімія, омонімія, багатозначність; здійснювати через систему гіперпосилань зручну навігацію в термінологічному масиві: уточнювати, розширювати або звужувати пошуковий запит; отримувати доступ до інформації через будь-яку характеристику терміна; проводити багатоаспектний інтелектуальний інформаційний пошук за смисловим змістом, з урахуванням семантичних зв'язків термінів; здобувати знання про регіональну спадщину, проводити історико-культурні та краєзнавчі огляди, розвідки, дослідження, на основі отриманої довідкової та документної інформації.

Розроблена мультидисциплінарна структурна модель предметної галузі та визначені науково-методичні принципи формування лінгвістичного забезпечення ЧНІФ будуть покладені в основу створення інформаційно-пошукової системи з інтелектуальним науково-довідковим апаратом, який забезпечить формування на основі експертних знань вчених та спеціалістів бази знань етнокультурної спадщини та консолідацію за тематичним принципом різноформатних інформаційних ресурсів ЧНІФ, що у підсумку відтворить для користувачів картину етнічного життя ураженого Чорнобильською катастрофою регіону Українського Полісся.

Список використаних джерел

1. Васянович О. Укладання термінологічного словника традиційної нематеріальної культури Правобережного Полісся. Report on scientific research. Звіт про НДР. Київ : Державний науковий центр захисту культурної спадщини від техногенних катастроф, 2020. No. 0221U104976. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0221U104976/> (дата звернення 19.10.2025).
2. Гаврилюк Н. Розробка термінологічного словника культурних традицій Правобережного Полісся. Звіт про НДР. Київ: Державний науковий центр захисту культурної спадщини від техногенних катастроф, 2017. No. 0218U003941. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0218U003941/> (дата звернення 19.10.2025).
3. ДСТУ 2395-2000. ISO 5963-1985. Обстеження документа, встановлення його предмета та відбір термінів індексування. Загальна методика. Київ : Держстандарт України, 2001. 8 с. URL: https://dnrb.gov.ua/wp-content/uploads/2017/06/DSTU_2395-2000.pdf (дата звернення: 19.10.2025).
4. ДСТУ 4032-2001. ISO 2788-1986. Інформація та документація. Одномовний тезаурус. Методика розроблення. Київ : Держстандарт України, 2000. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=70748 (дата звернення: 19.10.2025).
5. Дубровіна Л. А., Лобузіна К. В., Онищенко О. С., Боряк Г. В. Цифрова гуманітаристика та бази даних документальної культурної спадщини в бібліотеках України. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2020. Вип. 25. С. 290-309. DOI: <https://doi.org/10.15407/rksu.25.290> (дата звернення 19.09.2025).
6. Желязкова В. В. Семантика: теорія і практика : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 035 Філологія («Прикладна лінгвістика»). Миколаїв : Іліон, 2018. 180 с. URL: https://fif.nuos.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/Желязкова_Семантика_теорія-і-практика.pdf (дата звернення: 19.10.2025).
7. Коцовський В. Інтелектуальні інформаційні системи : конспект лекцій. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2019. 73 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/25833> (дата звернення 19.10.2025).
8. Лобузіна І. В., Перенесієнко І. П. Електронні колекції україніки у вебсередовищі: організація та технологія формування ресурсів рукописних та книжкових джерел у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2020. Вип. 25. С. 324–336. DOI: <https://doi.org/10.15407/rksu.25.324> (дата звернення: 19.10.2025).
9. Лобузіна К. Бібліотечні класифікації в сучасних інформаційних сервісах : монографія / К. В. Лобузіна ; НАН України, НБУВ. Київ, 2010. 132 с.
10. Лобузіна К. В. Концептуальні засади представлення культурної спадщини України та питання консолідаційних аспектів цифрової конвергенції. *Формування цілісного соціокультурного простору України як складова консолідаційних національних стратегій: монографія*. Київ, 2022. С. 163–192. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/en/en-0004207> (дата звернення: 19.10.2025).
11. Мацюк Г. Інформаційно-пошукові тезауруси: світовий та вітчизняний досвід формування. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2019. № 2. С. 106–115. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2019.175881> (дата звернення 19.10.2025).
12. Омеляшко Р. А., Боровик В. В. Розробка концепції Чорнобильського науково-інформаційного фонду етнокультурної спадщини та створення прототипу інформаційно-пошукової системи архіву аудіовізуальних документів. Звіт про НДР. Київ : Державний науковий центр захисту культурної спадщини від техногенних катастроф. 2017. 261 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0221U100853/> (дата звернення: 19.10.2025).
13. Палагин А. В., Петренко Н. Г. Методологические основы развития, становления и IT-поддержки трансдисциплинарных исследований. *Проблемы управления и информатики*. 2018. № 5. С. 42–58. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001243727> (дата звернення: 19.10.2025).
14. Христова М. Створення та ведення каталогів у державних архівах України : метод. рекомендації / Держкомархів України, УНДІАСД. Київ, 2014. 87 с. URL: <https://undiasd.archives.gov.ua/doc/mr-katalog.pdf> (дата звернення: 19.10.2025).
15. Христова М., Андрієвська Л. В., Бездрабко В. В., Зворський С. Л., Климова К. І., Лозова С. Ф., Павловська Н. П. Схема класифікації документної інформації в систематичних каталогах державних архівів України. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2004. Т. 11. С. 77–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2004_11_9 (дата звернення: 19.10.2025).
16. Botticelli P. Cultural Heritage Informatics: Building an Interdisciplinary Master's Concentration. *Journal of Education for Library and Information Science*. 2021. Vol. 62. № 2, P. 220–231. DOI: <https://doi.org/10.3138/jelis.2019-0055> (дата звернення: 19.10.2025).
17. CIDOC Conceptual Reference Model (CRM). / ICOM/CIDOC. Documentation Standards Group. 2023. URL: <https://cidoc-crm.org/> (дата звернення: 19.10.2025).
18. Doerr M., Gradmann S., Hennicke S., Isaac A., Meghini C., van de Sompel H. The Europeana Data Model (EDM). *Proceedings of World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly*, 10–15 August 2010. Gothenburg, Sweden, 2010. URL: <https://www.ifla.org/past-wlic/2010/149-doerr-en.pdf> (дата звернення: 19.10.2025).
19. Globa L., Ternovoy M., Shtogrina O. An Ontology-Based Integration for Knowledgebases and Relational

Databases use. *11th International Conference – The Experience of Designing and Application of CAD Systems in Microelectronics*, CADSM. IEEE, 2011. P. 289–290. URL: <https://ieeexplore.ieee.org/document/5744470> (дата звернення: 19.10.2025).

20. Ibrihich S., Oussous A., Ibrihich O., Esghir M. A Review on recent research in information retrieval. *Procedia Computer Science*. 2022. № 201, P. 777–782. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.procs.2022.03.106> (дата звернення: 19.10.2025).

21. ISO 15489-1. Information and Documentation – Records Management. Part 1: Concepts and Principles. Geneva, Switzerland : International Standards Organization, 2016. URL: <https://www.iso.org/standard/62542.html> (дата звернення: 19.10.2025).

22. ISO 21127. Information and documentation – A reference ontology for the interchange of cultural heritage information. Edition 3. Geneva, Switzerland : International Standards Organization, 2023. URL: <https://www.iso.org/standard/85100.html> (дата звернення: 19.10.2025).

23. ISO 5127. Information and documentation – Vocabulary. Geneva, Switzerland: International Standards Organization, 2001. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:5127:ed-1:v1:en> (дата звернення: 19.10.2025).

24. Kamal A., Golub K. Subject matters: Metadata standards and subject access for library and museum catalogues: *The Hermeneutics of Bibliographic Data and Cultural Metadata* / J.-M. Hanssen, S. Furuseth (Eds.). Oslo : National Library of Norway, 2025. P. 204–239. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1936349&dswid=5675> (дата звернення: 19.10.2025).

25. Kunanets N., Matsiuk H. Application of Saaty Method While Choosing Thesaurus View Model of the “Smart city” Subject Domain for the Improvement of Information Retrieval Efficiency. *2018 IEEE 13th International Scientific and Technical Conference on Computer Sciences and Information Technologies (CSIT)*. IEEE, 2018. P. 21–25. DOI: <https://doi.org/10.1109/stc-csit.2018.8526656> (дата звернення: 19.10.2025).

26. Libraries, archives and museums: Conceptual issues with focus on their convergence. *Encyclopedia of Knowledge Organization* / B. Hjørland, C. Gnoli (Eds.) ; ISKO - International Society for Knowledge Organization. 2022. URL: <https://www.isko.org/cyclo/lam> (дата звернення: 19.10.2025).

27. Langley P. Integrated Systems for Computational Scientific Discovery. *Proceedings of the AAAI Conference on Artificial Intelligence*. 2024. Vol. 38. № 20. P. 22598-22606. DOI: <https://doi.org/10.1609/aaai.v38i20.30269> (дата звернення: 19.10.2025).

28. Library of Congress Subject Headings. URL: <https://www.loc.gov/aba/publications/FreeLCSH/freelcsh.html> (дата звернення: 19.10.2025).

29. Lypak H., Rzhyskyi A., Kunanets N., Pasichnyk V. Formation of a consolidated information resource by means of cloud technologies. *International Scientific-Practical Conference Problems of Infocommunications. Science and Technology (PIC S&T)*, October 9-12. Kharkiv, Ukraine, 2018. DOI: <https://doi.org/10.1109/INFOCOMMST.2018.8632106> (дата звернення: 19.10.2025).

30. Maranga S., Rousidis D., Gousiopoulos A., Garoufallou E. Practical Application and Material Documentation of CIDOC – CRM (Conceptual Reference Model): A Scoping Review. *Communications in Computer and Information Science*. Springer Nature Switzerland, 2023. P. 95–106. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-39141-5_9 (дата звернення: 19.10.2025).

31. Meghini C., Doerr M. A first-order logic expression of the CIDOC conceptual reference model. *International Journal of Metadata, Semantics and Ontologies*. 2018. Vol. 13. № 2. P. 131. URL: https://www.researchgate.net/publication/331637033_A_first-order_logic_expression_of_the_CIDOC_conceptual_reference_model (дата звернення: 19.10.2025).

32. Records in Contexts – Conceptual Model. Version 1.0. / International Council on Archives. 2023. URL: <https://www.ica.org/resource/records-in-contexts-conceptual-model/> (дата звернення: 19.10.2025).

33. Rogushina J., Gladun A. Task Thesaurus as a Tool for Modeling of User Information Needs. *New Perspectives on Enterprise Decision-Making Applying Artificial Intelligence Techniques* (Studies in Computational Intelligence. Vol. 966) / J. A. Zapata-Cortes, G. Alor-Hernández, C. Sánchez-Ramírez, J. L. García-Alcaraz (Eds.). Cham : Springer, 2021. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-71115-3_17 (дата звернення: 19.10.2025).

34. Subbotin S., Gladkova O., Parkhomenko A. Knowledge-Based Recommendation System for Embedded Systems Platform-Oriented Design. *2018 IEEE 13th International Scientific and Technical Conference on Computer Sciences and Information Technologies (CSIT)*. IEEE, 2018. P. 368–373. DOI: <https://doi.org/10.1109/stc-csit.2018.8526659> (дата звернення: 19.10.2025).

35. UNIMARC Manual Authorities Format. 2nd revised and enlarged edition. München : K. G. Saur, 2001. URL: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/uca/unimarc-authorities-format.pdf> (дата звернення: 19.10.2025).

36. Zbanatska O. Informational retrieval thesaurus of Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine: content, structure, and use. *CEUR Workshop Proceedings*. 2021. Vol. 2870. P. 601-612. URL: <https://ceur-ws.org/Vol-2870/paper45.pdf> (дата звернення: 19.10.2025).

References

1. Vasianovich, O. (2020). Compilation of a terminological dictionary of traditional intangible culture of the Right Bank Polissia. Report on scientific research. State Scientific Centre for the Protection of Cultural Heritage from Technogenic Disasters. No. 0221U104976. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0221U104976/> [in Ukrainian].
2. Havriliuk, N. (2017). Development of a terminological dictionary of cultural traditions of the Right Bank Polissia. Report on research work. State Scientific Center for the Protection of Cultural Heritage from Technogenic Disasters. No. 0218U003941. Retrieved from: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0218U003941/> [in Ukrainian].
3. DSTU 2395. (2001). ISO 5963-1985. Examination of a document, determination of its subject matter, and selection of indexing terms. General methodology. State Standard of Ukraine. Retrieved from: https://dnpgov.ua/wp-content/uploads/2017/06/DSTU_2395-2000.pdf [in Ukrainian].
4. DSTU 4032. (2001). ISO 2788-1986. Information and documentation. Monolingual thesaurus. Development methodology. State Standard of Ukraine. Retrieved from: https://online.budstandart.com.ua/catalog/doc-page.html?id_doc=70748 [in Ukrainian].
5. Dubrovina, L., Lobuzina, K., Onyshchenko, O., & Boriak, H. (2020). Digital humanities and databases of cultural heritage in libraries of Ukraine. Manuscript and book heritage of Ukraine, (25), 290–309. DOI: <https://doi.org/10.15407/rksu.25.290> [in Ukrainian].
6. Zheliazkova, V. (2018). Semantics: Theory and Practice: Teaching Manual for Students Majoring in Philology (Applied Linguistics). Ilion. Retrieved from: https://fif.nuos.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/Желязкова_Семантика_теорія-і-практика.pdf [in Ukrainian].
7. Kotsovskiy, V. (2019). Intelligent Information Systems: Lecture Notes. Uzhhorod National University. Retrieved from: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/25833> [in Ukrainian].
8. Lobuzin, I., & Perenesienko, I. (2020). Electronic collections of Ukrainica in web environment: organisation and technology of formation of resources of manuscript and book sources in V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. Manuscript and book heritage of Ukraine, (25), 324–336. DOI: <https://doi.org/10.15407/rksu.25.324> [in Ukrainian].
9. Lobuzina, K. (2010). Library classifications in modern information services. National Library of Ukraine [in Ukrainian].
10. Lobuzina, K. (2022). Conceptual principles of presenting the cultural heritage of Ukraine and the issue of consolidation aspects of digital convergence. In Formation of integral socio-cultural space of Ukraine as a part of consolidating national strategies, 163–192. Retrieved from: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/en/er-0004207> [in Ukrainian].
11. Matsiuk, H. (2019). Information retrieval thesauri: world and national experience. Library Science. Record Studies. Informology, (2), 106–115. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2019.175881> [in Ukrainian].
12. Omelashko, R., & Borovyk, V. (2017). Development of the concept of the Chernobyl Scientific and Information Collection of Ethnocultural Heritage and creation of a prototype information retrieval system for the archive of audiovisual documents. Report on research work. State Scientific Centre for the Protection of Cultural Heritage from Technogenic Disasters. Retrieved from: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0221U100853/> [in Ukrainian].
13. Palahin, A. V., & Petrenko, N. H. (2018). Methodological foundations for development, formation and IT-support of transdisciplinary researches. Problems of Control and Informatics, 5, 42–58. Retrieved from: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001243727> [in Russian].
14. Khristova, N. (2014). Creation and maintenance of catalogues in state archives of Ukraine: methodological recommendations. State Archival Service of Ukraine, UNDIASD. Retrieved from: <https://undiasd.archives.gov.ua/doc/mr-katalog.pdf> [in Ukrainian].
15. Khristova, N., Andriievskaya, L., Bezdrabko, V., Zvorskyi, S., Klimova, K., Lozova, S., & Pavlovska, N. (2004). General scheme for classifying documentary information in systematic catalogues of state archives of Ukraine. Studies in archival and document studies, 11. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2004_11_9 [in Ukrainian].
16. Botticelli, P. (2021). Cultural Heritage Informatics: Building an Interdisciplinary Master's Concentration. Journal of Education for Library and Information Science, 62(2), 220–231. DOI: <https://doi.org/10.3138/jelis.2019-0055> [in English].
17. CIDOC Conceptual Reference Model (CRM). (2023). ICOM/CIDOC Documentation Standards Group. <https://cidoc-crm.org/> [in English].
18. Doerr, M., Gradmann, S., Henniecke, S., Isaac, A., Meghini, C., & van de Sompel, H. (2010). The Europeana Data Model (EDM). In Proceedings of World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly, 10–15 August 2010. Gothenburg, Sweden. Retrieved from: <https://www.ifla.org/past-wlic/2010/149-doerr-en.pdf> [in English].
19. Globa, L., Ternovoy, M., & Shtogrina, O. (2011). An Ontology-Based Integration for Knowledgebases and Relational Databases use. In 11th International Conference - The Experience of Designing and Application of CAD Systems in Microelectronics, CADSM. (pp. 289–290). Retrieved from: <https://ieeexplore.ieee.org/document/5744470> [in English].
20. Ibrihich, S., Oussous, A., Ibrihich, O., & Esghir, M. (2022). A Review on recent research in information retrieval. Procedia Computer Science, 201, 777–782. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.procs.2022.03.106> [in English].
21. ISO 15489-1. (2016). Information and Documentation – Records Management. Part 1: Concepts and

- Principles. International Standards Organization. Retrieved from: <https://www.iso.org/standard/62542.html> [in English].
22. ISO 21127. (2023). Information and documentation – A reference ontology for the interchange of cultural heritage information. Edition 3. International Standards Organization. Retrieved from: <https://www.iso.org/standard/85100.html> [in English].
 23. ISO 5127. (2001). Information and documentation – Vocabulary. International Standards Organization. Retrieved from: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:5127:ed-1:v1:en> [in English].
 24. Kamal, A., & Golub, K. (2025). Subject matters: Metadata standards and subject access for library and museum catalogues In: Hanssen, J.-M., & Furuseth, S. (Eds.), *The Hermeneutics of Bibliographic Data and Cultural Metadata* (pp. 204–239). National Library of Norway. Retrieved from: <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1936349&dswid=5675> [in English].
 25. Kunanets, N., & Matsiuk, H. (2018). Application of Saaty Method While Choosing Thesaurus View Model of the “Smart city” Subject Domain for the Improvement of Information Retrieval Efficiency. In 2018 IEEE 13th International Scientific and Technical Conference on Computer Sciences and Information Technologies (CSIT), 21–25. IEEE. DOI: <https://doi.org/10.1109/stc-csit.2018.8526656> [in English].
 26. LAM. (2022). Libraries, archives and museums: Conceptual issues with focus on their convergence. In Hjørland, B., & Gnoli C. (Eds.) *Encyclopedia of Knowledge Organization. ISKO – International Society for Knowledge Organization*. Retrieved from: <https://www.isko.org/cyclo/lam> [in English].
 27. Langley, P. (2024). Integrated Systems for Computational Scientific Discovery. *Proceedings of the AAAI Conference on Artificial Intelligence*, 38(20), 22598–22606. DOI: <https://doi.org/10.1609/aaai.v38i20.30269> [in English].
 28. Library of Congress Subject Headings. (n.d.). Retrieved from: <https://www.loc.gov/aba/publications/FreeLCSH/freelcsh.html> [in English].
 29. Lypak, H., Rzeuskyi, A., Kunanets, N., & Pasichnyk, V. (2018). Formation of a consolidated information resource by means of cloud technologies. In *International Scientific-Practical Conference Problems of Infocommunications. Science and Technology (PIC S&T)*, October 9–12. DOI: <https://doi.org/10.1109/INFOCOMMST.2018.8632106> [in English].
 30. Maranga, S., Rousidis, D., Gousiopoulos, A., & Garoufallou, E. (2023). Practical Application and Material Documentation of CIDOC – CRM (Conceptual Reference Model): A Scoping Review. In *Communications in Computer and Information Science* (pp. 95–106). Springer Nature Switzerland. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-39141-5_9 [in English].
 31. Meghini, C., & Doerr, M. (2018). A first-order logic expression of the CIDOC conceptual reference model. *International Journal of Metadata, Semantics and Ontologies*, 13(2), 131. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/331637033_A_first-order_logic_expression_of_the_CIDOC_conceptual_reference_model [in English].
 32. Records in Contexts – Conceptual Model. Version 1.0. (2023). International Council on Archives. Retrieved from: <https://www.ica.org/resource/records-in-contexts-conceptual-model/> [in English].
 33. Rogushina, J., & Gladun, A. (2021). Task Thesaurus as a Tool for Modeling of User Information Needs. In Zapata-Cortes, J.A., Alor-Hernández, G., Sánchez-Ramírez, C., & García-Alcaraz, J. L. (Eds.) *New Perspectives on Enterprise Decision-Making Applying Artificial Intelligence Techniques (Studies in Computational Intelligence, vol 966)*. Springer, Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-71115-3_17 [in English].
 34. Subbotin, S., Gladkova, O., & Parkhomenko, A. (2018). Knowledge-Based Recommendation System for Embedded Systems Platform-Oriented Design. In 2018 IEEE 13th International Scientific and Technical Conference on Computer Sciences and Information Technologies (CSIT), 368–373. IEEE. DOI: <https://doi.org/10.1109/stc-csit.2018.8526659> [in English].
 35. UNIMARC/Authorities. (2001). UNIMARC Manual Authorities Format. 2nd revised and enlarged edition. K.G. Saur. Retrieved from: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/uca/unimarc-authorities-format.pdf> [in English].
 36. Zbanatska, O. (2021). Informational retrieval thesaurus of Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine: content, structure, and use. In *CEUR Workshop Proceedings*. 2870, 601–612. Retrieved from: <https://ceur-ws.org/Vol-2870/paper45.pdf> [in English].

*Стаття надійшла до редакції 03.11.2025
Отримано після доопрацювання 05.12.2025
Прийнято до друку 15.12.2025
Опубліковано 29.12.2025*

УДК 94(477):[069+930.85]:355.01

DOI 10.32461/2409-9805.3.2025.350576

Цитування:

Біловус Л. І. Вплив російсько-української війни на систему збереження та відновлення культурної спадщини України: інституційний та емпіричний вимір. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 3. С. 66–72.

Bilovus L. (2025). The Impact of the Russian-Ukrainian War on the System of Preservation and Restoration of Ukraine's Cultural Heritage: Institutional and Empirical Dimensions. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 66–72 [in Ukrainian].

Біловус Леся Іванівна,

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри інформаційної
та соціокультурної діяльності

Західноукраїнського національного університету
<https://orcid.org/0000-0003-4882-4511>

lesya.kfn@gmail.com

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА СИСТЕМУ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ ТА ЕМПІРИЧНИЙ ВИМІР

Метою роботи є осмислення масштабів і характеру пошкоджень об'єктів культурної спадщини в умовах повномасштабної війни, а також аналіз трансформацій інституційних механізмів їх збереження та відновлення за участі державних, громадських і міжнародних суб'єктів. У статті здійснено комплексний аналіз впливу російсько-української війни на систему збереження та відновлення культурної спадщини України в інституційному та емпіричному вимірах. **Методологія дослідження** ґрунтується на поєднанні аналізу офіційних статистичних та аналітичних даних міжнародних і національних інституцій (UNESCO, UNESCO World Heritage Centre, Міністерства культури та інформаційної політики України), інституційного аналізу управлінських практик, а також узагальненні результатів сучасних наукових досліджень у сфері охорони культурної спадщини в умовах збройних конфліктів. **Наукова новизна** полягає в інтеграції емпіричних даних щодо масштабів пошкодження культурної спадщини України з аналітичним осмисленням змін у системі її управління та відновлення в умовах воєнного стану, а також у виявленні ключових ресурсних, кадрових і координаційних викликів, що визначають ефективність інституційного реагування. У результаті дослідження встановлено, що повномасштабна війна зумовила трансформацію традиційної моделі охорони культурної спадщини в напрямі міжсекторальної взаємодії, у межах якої держава, громадянське суспільство та міжнародні організації виконують взаємодоповнювальні функції. **Висновки** статті засвідчують, що процес післявоєнного відновлення культурної спадщини України має розглядатися не лише як технічне відновлення пошкоджених об'єктів, а і як чинник інституційної модернізації, соціальної згуртованості та відновлення національної ідентичності, що потребує стратегічного планування та інтеграції у загальнодержавні програми відбудови.

Ключові слова: культурна спадщина, національна культурна спадщина, злочини проти культурних цінностей, російсько-українська війна, воєнний стан, збереження культурних цінностей, відновлення культурної спадщини, громадські організації, культурні втрати.

Bilovus Lesia,

Doctor of History, Professor of the Department
of Information and Socio-Cultural Activities,
Western Ukrainian National University

THE IMPACT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR ON THE SYSTEM OF PRESERVATION AND RESTORATION OF UKRAINE'S CULTURAL HERITAGE: INSTITUTIONAL AND EMPIRICAL DIMENSIONS

The purpose of the work is to understand the scale and nature of damage to cultural heritage sites in the context of full-scale war, as well as to analyse the transformations of institutional mechanisms for their preservation and restoration with the participation of state, public, and international actors. The article

*provides a comprehensive analysis of the impact of the Russian-Ukrainian war on the system of preservation and restoration of Ukraine's cultural heritage in institutional and empirical terms. **The research methodology** is based on a combination of analysis of official statistical and analytical data from international and national institutions (UNESCO, UNESCO World Heritage Centre, Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine), institutional analysis of management practices, and a synthesis of the results of contemporary scientific research in the field of cultural heritage protection in conditions of armed conflict. **The scientific novelty** lies in the integration of empirical data on the extent of damage to Ukraine's cultural heritage with an analytical understanding of changes in its management and restoration system in conditions of martial law, as well as in identifying key resource, personnel, and coordination challenges that determine the effectiveness of institutional response. The study found that full-scale war led to the transformation of the traditional model of cultural heritage protection towards cross-sectoral cooperation, within which the state, civil society, and international organisations perform complementary functions. **The conclusions** of the article show that the process of post-war restoration of Ukraine's cultural heritage should be viewed not only as the technical restoration of damaged objects, but also as a factor in institutional modernisation, social cohesion, and the restoration of national identity, which requires strategic planning and integration into nationwide reconstruction programmes.*

Keywords: cultural heritage, national cultural heritage, crimes against cultural values, Russian-Ukrainian war, martial law, preservation of cultural values, restoration of cultural heritage, public organisations, cultural losses.

Актуальність теми дослідження. Повномасштабна російсько-українська війна стала безпрецедентним викликом для системи збереження культурної спадщини України, оскільки бойові дії, ракетні обстріли та тимчасова окупація окремих територій призвели до масштабних пошкоджень і руйнувань об'єктів історико-культурного значення. Емпіричні дані міжнародних і національних інституцій свідчать про системний характер цих втрат, їхню географічну поширеність та різноманітність типів об'єктів, що зазнали ушкоджень, – від архітектурних пам'яток і музейних будівель до бібліотек і сакральних споруд, що засвідчується узагальненими даними UNESCO та UNESCO World Heritage Centre щодо пошкоджених і зруйнованих об'єктів культурної спадщини України внаслідок бойових дій [8; 14].

В умовах воєнного стану традиційні механізми охорони культурної спадщини зазнають суттєвих трансформацій, що проявляється у зміні управлінських пріоритетів, перерозподілі інституційних повноважень та зростанні ролі громадських і міжнародних ініціатив. Водночас актуалізуються проблеми ресурсного забезпечення, дефіциту кваліфікованих кадрів і координації між різними суб'єктами культурної політики, що безпосередньо впливає на ефективність збереження та відновлення пошкоджених об'єктів.

Попри наявність окремих аналітичних звітів і міжнародних оглядів, у вітчизняному науковому дискурсі досі бракує комплексних досліджень, які б поєднували емпіричний аналіз масштабів втрат культурної спадщини з осмисленням інституційних механізмів реагування та перспектив післявоєнного відновлення. У цьому контексті особливої актуальності набуває необхідність наукового узагальнення сучасних даних і

практик збереження культурної спадщини України як важливої складової національної ідентичності та соціальної стійкості в умовах війни.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема збереження культурної спадщини в умовах збройних конфліктів є предметом міждисциплінарних досліджень у сфері культурології, історії, міжнародного права та гуманітарних наук загалом. У міжнародному науковому дискурсі вона розглядається передусім у контексті захисту культурних цінностей під час воєнних дій, ролі міжнародних організацій, а також формування універсальних підходів до збереження й відновлення пошкоджених об'єктів культурної спадщини.

Значний масив аналітичних матеріалів у цій сфері представлений звітами та публікаціями UNESCO, у яких акцент зроблено на фіксації масштабів пошкоджень культурної спадщини, типології зруйнованих об'єктів і оцінці ризиків для пам'яток всесвітнього значення в умовах збройних конфліктів [8]. У цих матеріалах культурна спадщина постає як складова гуманітарного простору, збереження якої безпосередньо пов'язане з питаннями ідентичності, соціальної стійкості та післяконфліктного відновлення.

Окрему групу досліджень становлять публікації та аналітичні матеріали UNESCO World Heritage Centre, присвячені впливу війни на об'єкти всесвітньої спадщини та механізмам міжнародної координації у сфері їх захисту. У зазначених працях увага зосереджується на необхідності поєднання екстрених заходів із довгостроковим стратегічним плануванням відновлення, а також на інтеграції культурної спадщини у ширші програми післявоєнної відбудови [17]. Зазначені підходи ґрунтуються на положеннях Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини

1972 року, яка визначає культурну спадщину як об'єкт міжнародної відповідальності та закладає принципи її збереження незалежно від політичних чи воєнних обставин [4].

Вагомий внесок у вивчення проблем збереження культурної спадщини в умовах криз і воєн зробили також професійні міжнародні організації, зокрема ICOM та ICOMOS. У їхніх рекомендаціях і звітах аналізуються практичні аспекти функціонування музеїв, пам'яткоохоронних інституцій і фахових спільнот у надзвичайних умовах, наголошується на ролі професійної солідарності, міжнародної експертної підтримки та збереження кадрового потенціалу як ключових чинників ефективного реагування на культурні втрати. За оцінками цих організацій, поєднання локального досвіду з міжнародними стандартами є необхідною умовою для якісного й автентичного відновлення об'єктів культурної спадщини [10; 12].

В українському науковому та аналітичному просторі проблема збереження культурної спадщини в умовах російсько-української війни представлена працями, що висвітлюють як загальноісторичні та культурополітичні аспекти, так і правові механізми охорони культурних цінностей, а також діяльність державних і громадських інституцій у цій сфері. Зокрема, О. Реєнт і Г. Денисенко аналізують стан культурної спадщини України в контексті війни 2014-2024 рр., акцентуючи увагу на викликах для нерухомої спадщини та процесах переосмислення культурної політики в умовах збройної агресії [6]. Теоретико-аналітичний вимір проблеми збереження культурної спадщини в умовах воєнних конфліктів представлений, зокрема, дослідженням О. Рішняка, у якому на основі аналізу міжнародного досвіду другої половини XX – початку XXI ст. окреслено ключові ризики для культурної спадщини під час воєн та співвіднесено їх з українською реальністю [7]. У межах досліджень медійного виміру пам'яткоохоронних практик П. Дворянин розглядає особливості висвітлення державних і громадських ініціатив у сфері збереження культурної спадщини в національному інформаційному просторі у 2014-2022 рр. [3]. Правовий і безпековий ракурс проблеми охорони культурної спадщини в умовах війни репрезентований працями М. Акімова та І. Похиленко, у яких проаналізовано інструменти протидії загрозам культурним цінностям і роль інституцій у системі їх збереження [1].

Разом із тим аналіз наявних досліджень засвідчує обмежену кількість комплексних наукових робіт, у яких би поєднувалися узагальнення емпіричних даних щодо масштабів пошкодження культурної спадщини з інституційним аналізом механізмів її збереження та відновлення в умовах воєнного стану. Поза належною увагою

залишається також проблема трансформації системи управління культурною спадщиною та її адаптації до нових викликів, що виникають у процесі післявоєнного відновлення.

Зазначені підходи та результати попередніх досліджень створюють теоретичне й емпіричне підґрунтя для аналізу сучасного стану системи збереження та відновлення культурної спадщини України в умовах повномасштабної війни.

Метою статті є аналіз впливу російсько-української війни на систему збереження та відновлення культурної спадщини України на основі поєднання емпіричних даних щодо масштабів пошкодження культурних об'єктів та інституційного аналізу сучасних механізмів реагування державних, громадських і міжнародних суб'єктів.

Виклад основного матеріалу. Повномасштабна російсько-українська війна, розпочата 24 лютого 2022 року, спричинила масштабні пошкодження та руйнування об'єктів культурної спадщини України, що охоплюють історичні будівлі, музеї, архітектурні пам'ятки, бібліотеки та інші культурні об'єкти (унікальні як з національного, так і міжнародного погляду). За даними UNESCO, станом на 22 вересня 2025 року було верифіковано пошкодження 509 культурних об'єктів, серед яких 152 релігійні споруди, 268 будівель історичного або художнього значення, 34 музеї, 33 монументи, 18 бібліотек, 1 архів та 3 археологічні ділянки. Ці дані регулярно оновлюються у рамках моніторингу ушкодження культурної спадщини під час війни [8].

У попередніх оцінках UNESCO зазначала про щонайменше 152 об'єкти культурної спадщини, що були частково чи повністю зруйновані внаслідок бойових дій, включно з релігійними будівлями, історичними спорудами, культурними центрами, монументами та бібліотеками; значна частина цих ушкоджень була зафіксована у Донецькій, Харківській та Київській областях [14].

Окрім міжнародних оцінок, українські офіційні джерела фіксують ще ширший спектр пошкоджених об'єктів: низка повідомлень зазначала, що значна частина 872 об'єктів культурної спадщини зазнала різного ступеня руйнування від початку повномасштабної агресії, причому 23 об'єкти були повністю знищені, 672 – частково пошкоджені, а ступінь ушкоджень на 177 об'єктах ще уточнюється. Серед найбільш вражених категорій – архітектурні пам'ятки, історичні об'єкти та міські пам'ятки архітектури; найвищий рівень таких пошкоджень зафіксовано у Харківській, Одеській та Донецькій областях [9].

Ці дані підтверджують, що військова агресія має системний і тривалий вплив на культурну спадщину: пошкодження архітектурних пам'яток, руйнування будівель історичного значення та

шкода музейним колекціям відбуваються у різних регіонах України протягом тривалого часу, незалежно від зміни лінії фронту. Крім того, пошкодження об'єктів культурної спадщини часто супроводжується втратою матеріальних і нематеріальних культурних цінностей, що ускладнює подальше відновлення цих об'єктів як частини національної пам'яті та ідентичності.

Показовими у цьому контексті є пошкодження об'єктів музейної інфраструктури, зокрема Харківського літературного музею, який зазнав ушкоджень унаслідок ракетних обстрілів міста. Цей випадок ілюструє вразливість культурних інституцій національного значення та засвідчує, що загроза культурній спадщині поширюється не лише на окремі пам'ятки архітектури, а й на інституції, які забезпечують збереження й репрезентацію культурної пам'яті [5; 17].

Окремий аспект осмислення втрат культурної спадщини в умовах війни пов'язаний із концепцією урбіциду, яка розглядається у працях Ж. Бучка та А. Стецюка. Автори аналізують руйнування об'єктів історико-культурної спадщини як чинник трансформації міського простору та культурного ландшафту, що має довготривалі соціокультурні наслідки [2].

Подібні процеси фіксуються і на рівні історичного міського середовища. Зокрема, внаслідок обстрілів зазнали пошкоджень історичні будівлі центральної частини Чернігова, що належать до пам'яток архітектури місцевого та національного значення. Такі втрати змінюють культурний ландшафт міста й мають довготривалі наслідки для збереження історичної тяглості та ідентичності урбаністичного простору [5; 8].

Окремі випадки підтверджують, що навіть об'єкти всесвітньої спадщини з історичною цінністю зазнавали негативного впливу. Наприклад, у червні 2025 року російські обстріли спричинили пошкодження керамічного декору та фасадних елементів на соборі Святої Софії в Києві, одному з ключових об'єктів ЮНЕСКО, що свідчить про небезпеку для найцінніших культурних пам'яток, навіть якщо без критичних руйнувань у момент фіксації ушкоджень [13].

Крім того, частина емпіричних даних щодо пошкоджених об'єктів підтверджується окремими міжнародними та українськими дослідженнями, що підкреслюють масштаб руйнувань і їхній вплив на соціокультурний простір: так, за оцінкою правозахисних організацій та аналітичних звітів, майже 300 епізодів руйнування культурної спадщини було зафіксовано Міністерством культури та інформаційної політики України як частину системної шкоди, що підкреслює масштаб і тривалий характер втрат культурної спадщини та

їхній вплив на соціокультурний простір України.

Таким чином, емпіричні дані демонструють серйозні масштаби пошкоджень, їхню географічну дифузію та різноманітність типів об'єктів, що ставали жертвами бойових дій або пов'язаних із ними ризиків (наприклад, вибухові ушкодження, удари, руйнування фасадів, втрати колекцій тощо). Ці дані створюють основу для подальшого аналізу інституційних механізмів захисту, відновлення та адаптації системи збереження культурної спадщини України в умовах триваючого воєнного стану.

Наведені емпіричні дані засвідчують не лише масштаб і системність пошкоджень об'єктів культурної спадщини України, а й актуалізують питання ефективності інституційних механізмів реагування на ці втрати. В умовах воєнного стану система збереження культурної спадщини зазнала суттєвих трансформацій, що проявляються у зміні ролей державних органів, активізації громадських ініціатив та посиленні міжнародної взаємодії. Саме ці процеси потребують окремого аналітичного осмислення.

В умовах повномасштабної війни система збереження культурної спадщини України функціонує в режимі надзвичайного реагування, що зумовлює переорієнтацію інституційних повноважень, управлінських рішень та форматів міжсекторальної взаємодії. Провідну роль у цьому процесі відіграють державні органи виконавчої влади, передусім Міністерство культури та інформаційної політики України, яке координує заходи із захисту та збереження об'єктів культурної спадщини в умовах воєнного стану [5].

Інституційна реакція держави полягає насамперед у централізованому моніторингу втрат, організації аварійно-консерваційних робіт, а також у формуванні нормативних і методичних рекомендацій для органів місцевого самоврядування та балансоутримувачів об'єктів культурної спадщини. Водночас реальні можливості державних структур істотно обмежені воєнними ризиками, дефіцитом ресурсів і неможливістю доступу до значної частини пошкоджених об'єктів, особливо на тимчасово окупованих територіях [5].

У цих умовах суттєво зростає роль громадських організацій та професійних ініціатив, які беруть на себе функції оперативного реагування, координації волонтерських зусиль і залучення міжнародної підтримки. Такі ініціативи працюють у тісній взаємодії з міжнародними партнерами, зокрема з UNESCO, ICOM, ICOMOS та іншими профільними організаціями, що надають експертну, методичну та фінансову допомогу у сфері збереження культурної спадщини [10; 11; 12; 16].

Міжнародний вимір інституційної підтримки

проявляється не лише у фінансуванні окремих проєктів, а й у формуванні спільних підходів до захисту культурної спадщини в умовах збройного конфлікту, адаптації міжнародних стандартів до українського контексту та підготовці довгострокових стратегій відновлення. За оцінками UNESCO, саме поєднання державних зусиль із громадськими та міжнародними ініціативами дозволяє забезпечити мінімально необхідний рівень збереження культурних об'єктів навіть за умов триваючих бойових дій [16].

Таким чином, аналіз інституційних механізмів свідчить, що система збереження культурної спадщини України в умовах війни набуває мережевого та міжсекторального характеру, у межах якого держава, громадянське суспільство та міжнародні організації виконують взаємодоповнювальні функції. Ця модель, попри свою вимушену фрагментарність, створює підґрунтя для формування більш стійкої та адаптивної системи збереження культурної спадщини у післявоєнний період.

Сформована в умовах повномасштабної війни модель збереження культурної спадщини України, що поєднує зусилля державних органів, громадських ініціатив та міжнародних організацій, водночас актуалізує комплекс системних викликів, пов'язаних із ресурсним забезпеченням, кадровим потенціалом та управлінською спроможністю у сфері відновлення пошкоджених об'єктів.

Виявлені інституційні трансформації безпосередньо пов'язані з низкою системних викликів, що визначають можливості та обмеження процесу відновлення культурної спадщини.

Однією з ключових проблем відновлення культурної спадщини є обмеженість фінансових і матеріально-технічних ресурсів. За оцінками міжнародних організацій, потреби у відновленні культурної інфраструктури України є складовою загального післявоєнного відновлення, що вимагає значних інвестицій і довгострокового планування [15; 18]. Водночас у період активних бойових дій фінансування заходів зі збереження та реставрації культурної спадщини часто має фрагментарний характер і залежить від зовнішньої допомоги, грантових програм та міжнародної технічної підтримки [15].

Додатковим ускладнювальним чинником є неможливість оперативної оцінки збитків на територіях, що перебувають у зоні бойових дій або тимчасової окупації, що відкладає ухвалення управлінських рішень щодо відновлення та ускладнює формування реалістичних кошторисів реставраційних робіт [5].

Суттєвим викликом для системи відновлення культурної спадщини є дефіцит кваліфікованих кадрів, зокрема фахівців з реставрації, консервації, пам'яткоохоронної діяльності та

управління культурною спадщиною. Частина спеціалістів була вимушена змінити місце проживання або сферу діяльності через війну, що негативно вплинуло на інституційну пам'ять і професійну спадковість у галузі [12].

У цьому контексті важливою стає роль міжнародних освітніх і професійних програм, спрямованих на підвищення кваліфікації українських фахівців, обмін досвідом та залучення зовнішньої експертизи. За оцінками ICOM та ICOMOS, саме поєднання локального досвіду з міжнародними стандартами є необхідною умовою для якісного та автентичного відновлення об'єктів культурної спадщини [10; 12].

Окрему групу викликів становлять управлінські та координаційні проблеми, зумовлені складною багаторівневою структурою управління культурною спадщиною в Україні. У період повномасштабної війни відбувається перерозподіл повноважень між центральними та місцевими органами влади, що не завжди супроводжується належною нормативною та методичною підтримкою [5].

Водночас активна участь громадських організацій і міжнародних партнерів потребує узгоджених механізмів координації, аби уникнути дублювання ініціатив, фрагментації ресурсів та нерівномірного розподілу допомоги між регіонами. Аналітичні матеріали UNESCO підкреслюють, що ефективне відновлення культурної спадщини можливе лише за умови інтеграції її до загальних стратегій післявоєнної відбудови та сталого розвитку [15].

Попри окреслені виклики, сучасна ситуація створює і потенційні можливості для трансформації системи збереження культурної спадщини України. Зокрема, війна актуалізувала необхідність переходу від фрагментарних реставраційних заходів до стратегічного планування відновлення, заснованого на принципах сталості, міжсекторальної взаємодії та прозорого управління.

Міжнародні організації розглядають післявоєнне відновлення культурної спадщини як складову соціальної згуртованості та відновлення національної ідентичності, що підсилює її значення у загальнодержавних програмах відбудови [15; 18]. У цьому контексті інтеграція культурної спадщини у програми регіонального розвитку, туризму та освіти може стати важливим чинником довгострокової стійкості культурної сфери.

Таким чином, перспективи відновлення культурної спадщини України безпосередньо залежать від здатності інституційної системи адаптуватися до нових умов, забезпечити ефективну координацію ресурсів і зберегти професійний потенціал галузі, що є визначальним для успішного післявоєнного розвитку.

Наукова новизна статті полягає в комплексному поєднанні емпіричного аналізу сучасних даних щодо масштабів пошкодження об'єктів культурної спадщини України з інституційним осмисленням механізмів їх збереження та відновлення в умовах повномасштабної війни. У статті уточнено характер трансформацій системи управління культурною спадщиною в умовах воєнного стану та окреслено ключові виклики і перспективи післявоєнного відновлення у контексті міжсекторальної взаємодії державних, громадських і міжнародних інституцій.

Висновки. Проведене дослідження засвідчує, що повномасштабна російсько-українська війна справила комплексний і тривалий вплив на систему збереження та відновлення культурної спадщини України. Узагальнення емпіричних даних міжнародних і національних інституцій підтверджує масштабність і системність пошкоджень об'єктів культурної спадщини, їхню територіальну дифузію та різноманітність типів об'єктів, що зазнали руйнувань або суттєвих ушкоджень.

Аналіз інституційних механізмів реагування свідчить про трансформацію традиційної моделі охорони культурної спадщини в умовах воєнного стану. Відбувається посилення ролі міжсекторальної взаємодії, у межах якої державні органи, громадські ініціативи та міжнародні організації виконують взаємодоповнювальні функції. Така модель, попри свою вимушену фрагментарність, дозволяє забезпечити мінімально необхідний рівень збереження культурної спадщини навіть за умов триваючих бойових дій.

Виявлені ресурсні, кадрові та управлінські

виклики засвідчують обмеженість наявних інструментів відновлення культурної спадщини та необхідність їх подальшого вдосконалення. Зокрема, дефіцит фінансових ресурсів, нестача кваліфікованих фахівців і складність координації між різними суб'єктами культурної політики ускладнюють реалізацію системних відновлювальних заходів і потребують комплексних управлінських рішень.

Водночас результати дослідження дають підстави стверджувати, що процес післявоєнного відновлення культурної спадщини України може стати чинником інституційної модернізації цієї сфери. Інтеграція питань збереження культурної спадщини у стратегії післявоєнної відбудови, регіонального розвитку та соціальної згуртованості відкриває можливості для формування більш стійкої, адаптивної та прозорої системи управління культурною спадщиною в довгостроковій перспективі.

Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані з поглибленим аналізом регіональних особливостей пошкодження та відновлення об'єктів культурної спадщини, вивченням ефективності окремих інституційних моделей управління у післявоєнний період, а також осмислення ролі культурної спадщини у процесах соціальної реінтеграції та відновлення національної ідентичності. Окремої уваги потребують міждисциплінарні дослідження, що поєднують культурологічний, управлінський та соціальний підходи до проблеми збереження культурної спадщини України в умовах тривалої постконфліктної трансформації.

Список використаних джерел

1. Акімов М., Похиленко І. Захист культурної спадщини України в умовах агресивної війни проти її ідентичності. *Law & Society*. 2025. № 11. С. 13–20. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/lsp/article/download/9636/9424/30458> (дата звернення: 01.11.2025).
2. Бучко Ж., Стецюк А. Об'єкти історико-культурної спадщини України в умовах війни: урбіцид та його наслідки. *Історико-політичні проблеми сучасного світу* : збірник наукових статей. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2023. Т. 47. С. 20–27.
3. Дворянин П. Державні і громадські ініціативи у сфері збереження культурної спадщини в умовах російсько-української війни: мас-медійний дискурс 2014–2022 рр. *Zaporizhzhia Historical Review*. 2024. Т. 9. № 61. С. 128–136. URL: <https://history.znu.edu.ua/index.php/journal/article/view/2534> (дата звернення: 01.11.2025).
4. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини 1972 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text (дата звернення: 01.11.2025).
5. Міністерство культури та інформаційної політики України. Офіційні повідомлення та звіти щодо збереження культурної спадщини в умовах воєнного стану. URL: <https://mkp.gov.ua> (дата звернення: 01.11.2025).
6. Ресент О., Денисенко Г. Культурна спадщина України в умовах російсько-української війни: виклики та наслідки збройної агресії. *Український історичний журнал*. 2024. № 6. С. 44–65. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/uhj/article/view/13008> (дата звернення: 01.11.2025).
7. Рішняк О. Культурна спадщина у воєнному конфлікті: міжнародний досвід другої половини XX – початку XXI ст. та українська дійсність. *Український історичний журнал*. 2022. Число 4. С. 159–173.
8. Damaged cultural sites in Ukraine verified by UNESCO. UNESCO. 22 Sep. 2025. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/damaged-cultural-sites-ukraine-verified-unesco?hub=180145> (дата звернення: 01.11.2025).
9. 872 cultural heritage sites suffered from Russian military aggression in Ukraine. war.ukraine.ua. 12 Jan. 2024.

- URL: <https://war.ukraine.ua/war-news/872-cultural-suffered-russian-military-aggression/> (дата звернення: 01.11.2025).
10. International Council on Monuments and Sites (ICOMOS). Ukraine – Heritage at Risk. URL: <https://www.icomos.org/en/what-we-do/focus/heritage-at-risk/ukraine> (дата звернення: 01.11.2025).
11. International Council of Museums (ICOM). Support for Ukrainian museums. URL: <https://icom.museum/en/resources/> (дата звернення: 01.11.2025).
12. International Council of Museums (ICOM). ICOM actions in support of Ukraine. URL: <https://icom.museum/en/resources/ukraine/> (дата звернення: 01.11.2025).
13. Russian attack damages Kyiv's world heritage cathedral, says culture minister. Reuters. 10 Jun. 2025. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/russian-attack-damages-kyivs-world-heritage-cathedral-says-culture-minister-2025-06-10/> (дата звернення: 01.11.2025).
14. Ukraine: over 150 cultural sites partially or totally destroyed. UNESCO World Heritage Centre. 24 Jun. 2022. URL: <https://whc.unesco.org/en/news/2453> (дата звернення: 01.11.2025).
15. UNESCO. Culture, heritage and recovery in Ukraine. URL: <https://www.unesco.org/en/culture-and-emergencies/ukraine> (дата звернення: 01.11.2025).
16. UNESCO. Culture in emergencies: Ukraine. URL: <https://www.unesco.org/en/ukraine-war> (дата звернення: 01.11.2025).
17. UNESCO World Heritage Convention. <https://whc.unesco.org/en/> (дата звернення: 01.11.2025).
18. World Bank. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA). URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/brief/rdna2> (дата звернення: 01.11.2025).

References

1. Akimov, M., & Pokhylenko, I. (2025). Protection of Ukraine's cultural heritage in the context of an aggressive war against its identity. *International Journal 'Law & Society'*, (11), 13–20. Retrieved from: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/lsp/article/download/9636/9424/30458> [in Ukrainian].
2. Buchko, Z., & Stetsiuk, A. (2023). Objects of historical and cultural heritage of Ukraine in wartime: Urbicide and its consequences. *Istoryko-politychni problemy suchasnoho svitu*, 47, 20–27 [in Ukrainian].
3. Dvorianyn, P. (2024). State and public initiatives in the field of cultural heritage preservation during the Russian-Ukrainian war: Media discourse (2014-2022). *Zaporizhzhia Historical Review*, 9 (61), 128–136. Retrieved from: <https://history.znu.edu.ua/index.php/journal/article/view/2534> [in Ukrainian].
4. Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage. (n.d.). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text [in Ukrainian].
5. Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. (n.d.). Official reports and statements on the preservation of cultural heritage under martial law. Retrieved from: <https://mkp.gov.ua> [in Ukrainian].
6. Reient, O., & Denysenko, H. (2024). Cultural heritage of Ukraine during the Russian-Ukrainian war: Challenges and consequences of armed aggression. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, (6), 44–65. Retrieved from: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/uhj/article/view/13008> [in Ukrainian].
7. Rishniak, O. (2022). Cultural heritage in armed conflict: International experience of the second half of the 20th – early 21st century and Ukrainian reality. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, (4), 159–173 [in Ukrainian].
8. UNESCO. (2025, September 22). Damaged cultural sites in Ukraine verified by UNESCO. Retrieved from: <https://www.unesco.org/en/articles/damaged-cultural-sites-ukraine-verified-unesco?hub=180145> [in English].
9. War in Ukraine. (2024, January 12). 872 cultural heritage sites suffered from Russian military aggression in Ukraine. Retrieved from: <https://war.ukraine.ua/war-news/872-cultural-suffered-russian-military-aggression/> [in English].
10. ICOMOS. (n.d.). Ukraine – Heritage at risk. Retrieved from: <https://www.icomos.org/en/what-we-do/focus/heritage-at-risk/ukraine> [in English].
11. International Council of Museums. (n.d.). Support for Ukrainian museums. Retrieved from: <https://icom.museum/en/resources/> [in English].
12. International Council of Museums. (n.d.). ICOM actions in support of Ukraine. Retrieved from: <https://icom.museum/en/resources/ukraine/> [in English].
13. Reuters. (2025, June 10). Russian attack damages Kyiv's world heritage cathedral, says culture minister. Retrieved from: <https://www.reuters.com/world/europe/russian-attack-damages-kyivs-world-heritage-cathedral-says-culture-minister-2025-06-10/> [in English].
14. UNESCO. (2022, June 24). Ukraine: Over 150 cultural sites partially or totally destroyed. UNESCO World Heritage Centre. Retrieved from: <https://whc.unesco.org/en/news/2453> [in English].
15. UNESCO. (2024). Culture, heritage and recovery in Ukraine. Retrieved from: <https://www.unesco.org/en/culture-and-emergencies/ukraine> [in English].
16. UNESCO. (n.d.). Culture in emergencies: Ukraine. Retrieved from: <https://www.unesco.org/en/ukraine-war> [in English].
17. UNESCO World Heritage Convention. (n.d.). Retrieved from: <https://whc.unesco.org/en/> [in English].
18. World Bank. (n.d.). Ukraine rapid damage and needs assessment (RDNA). Retrieved from: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/brief/rdna2> [in English].

*Стаття надійшла до редакції 07.11.2025
Отримано після доопрацювання 10.12.2025
Прийнято до друку 18.12.2025
Опубліковано 29.12.2025*

УДК 352/354:[005.92:004.63

DOI 10.32461/2409-9805.3.2025.350577

Цитування:

Чередник Л. А. Цифрові сервіси та системи електронного документообігу в органах публічного управління. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 3. С. 73–78.

Cherednyk L. (2025). Digital Services and Electronic Document Circulation Systems in Public Administration Bodies. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 73–78 [in Ukrainian].

Чередник Людмила Анатоліївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства,
культури та документознавства
Національного університету «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»
<https://orcid.org/0000-0002-0960-8464>
ludmila.cherednik@gmail.com

ЦИФРОВІ СЕРВІСИ ТА СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Мета роботи. У статті розглянуто актуальні питання впровадження цифрових сервісів та систем електронного документообігу в органах публічного управління. У науковій розвідці проаналізовано практичне застосування в органах державної влади сучасних українських систем електронного документообігу «MASTER: Документообіг», «М.Е.Дос», «АСКОД». Також запропоновано модель інтеграції класичних СЕД із сучасними технологіями блокчейн та штучного інтелекту, що передбачає формування гібридного середовища управління документами, здатного забезпечувати підвищений рівень прозорості, захищеності, трасованості та автоматизації управлінських процедур. **Методологія дослідження** включає застосування системного і структурно-функціонального підходів, методів аналізу й синтезу, порівняльного аналізу сучасних цифрових сервісів, а також елементи експертного оцінювання практик органів публічної влади. **Наукова новизна** роботи полягає в систематизації ключових цифрових сервісів, що використовують в органах публічного управління, та визначення їх функціонального значення для підвищення ефективності електронного документообігу. Крім того, запропоновано модель інтеграції СЕД із технологіями блокчейн, ШІ та OCR/NLP, а також систематизовано ключові сервіси й визначено їх значення для підвищення ефективності електронного документообігу. **Висновки.** Цифрові сервіси та системи електронного документообігу (MASTER, М.Е.Дос, АСКОД тощо) сьогодні є ключовими інструментами в роботі органів публічного управління України. Інтеграція традиційних СЕД із технологіями блокчейн та штучного інтелекту створює умови для підвищення прозорості, ефективності та швидкості надання державних послуг. Водночас результативність таких рішень визначається не лише вибором програмного забезпечення, а й рівнем кібербезпеки, підготовкою персоналу, якістю системної інтеграції та належним правовим супроводом. Слід підкреслити, що інформаційна безпека в електронному документообігу не зводиться лише до використання захищених програм. Вона передбачає комплекс технічних (шифрування, блокчейн, ШІ), організаційних (регламенти доступу, навчання, аудит), інфраструктурних (VPN, резервне копіювання) тощо. Важливо, щоб ці заходи були підкріплені сучасним правовим регулюванням, яке сьогодні потребує уточнення та удосконалення відповідно до викликів цифрової держави.

Ключові слова: електронний документообіг, системи електронного документообігу, блокчейн, ШІ, органи публічного управління.

Cherednyk Lyudmila,

PhD, Associate Professor of Philology, Associate Professor of Ukrainian Studies, Culture and Documentation Department, National University 'Poltava Yuri Kondratyuk Polytechnic'

DIGITAL SERVICES AND ELECTRONIC DOCUMENT CIRCULATION SYSTEMS IN PUBLIC ADMINISTRATION BODIES

Purpose of the work. The article considers the current issues of implementing digital services and electronic document management systems in public administration bodies. The scientific research analyses the practical application of modern Ukrainian electronic document management systems MASTER: Document

*Management, M.E.Doc, ASKOD in public authorities. A model of integration of classical ERM with modern blockchain and artificial intelligence technologies is also proposed, which involves the formation of a hybrid document management environment capable of providing an increased level of transparency, security, traceability and automation of management procedures. **The research methodology includes** the use of systemic and structural-functional approaches, methods of analysis and synthesis, comparative analysis of modern digital services, as well as elements of expert assessment of the practices of public authorities. **The scientific novelty** of the work lies in the systematisation of key digital services used in public administration bodies and the determination of their functional significance for increasing the efficiency of electronic document management. In addition, a model for integrating EDS with blockchain, AI, and OCR/NLP technologies has been proposed, and key services have been systematized and their significance for increasing the efficiency of electronic document management has been determined. **Conclusions.** Digital services and electronic document management systems (MASTER, M.E.Doc, ASKOD, etc.) are today key tools in the work of public administration bodies in Ukraine. The integration of traditional EDS with blockchain and artificial intelligence technologies creates conditions for increasing transparency, efficiency, and speed of public service provision. At the same time, the effectiveness of such solutions is determined not only by the choice of software, but also by the level of cybersecurity, personnel training, the quality of system integration, and proper legal support. It should be emphasised that information security in electronic document management is not limited to the use of secure programmes. It involves a complex of technical (encryption, blockchain, AI), organisational (access regulations, training, audit), infrastructure (VPN, backup). It is important that these measures are supported by modern legal regulation, which today requires clarification and improvement in accordance with the challenges of the digital state.*

Keywords: *electronic document management, electronic document management systems, blockchain, AI, public administration bodies.*

Актуальність теми дослідження. Сучасна модель публічного управління поступово переходить від традиційної бюрократичної до інноваційної цифрової форми організації управлінських процесів. Це зумовлено зростанням ролі інформаційно-комунікаційних технологій у забезпеченні ефективності державного управління, прозорості діяльності органів влади, підвищенні рівня доступності адміністративних послуг та участі громадян у процесах ухвалення рішень.

Наразі електронний документообіг є одним із ключових компонентів цифрової трансформації публічного сектору. Він забезпечує автоматизацію процесів створення, погодження, зберігання та архівування управлінських документів, а також значно скорочує витрати часу і ресурсів. В умовах реформування державного управління в Україні, впровадження систем електронного документообігу стає стратегічним завданням, спрямованим на підвищення ефективності роботи державних установ.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема впровадження електронного документообігу в систему державного правління на тепер є надзвичайно актуальною і цікавить багатьох дослідників, які розглядають його у застосування у різних сферах.

Зокрема, у посібнику Ю. Палехи «Управлінське документування» окреслено загальні питання управлінського документування «з урахуванням нових тенденцій розвитку діловодства» у тісному зв'язку з «культурою новітніх операційних управлінських технологій» [6, 7].

Тема інформаційних технологій була і в полі зору науковців В. Гришина та Л. Філіпової, які у своїй статті «Тенденції розвитку цифровізації систем документообігу та послуг в органах державної влади» наголошують на тому, що «інформаційні технології надають нові можливості, які не можна реалізувати в традиційних адміністративних процесах. Це гарантована можливість доступу суспільства до інформації, контролю за діяльністю органів державної влади» [5, 70].

У статті О. Білика «Сучасні підходи до впровадження електронного документообігу у систему державного управління» не лише висвітлює теоретичні й практичні аспекти щодо реалізації сучасних інформаційних технологій у державний сектор України, а й аналізує переваги й недоліки їхнього використання, пропонує варіанти для оптимізації роботи з документами. На думку автора, «електронний документообіг виявить свою ефективність за умови професійних підходів та узгодженої взаємодії різних галузей знань. Важливо при цьому надавати увагу раціоналізації роботи з документами, вирішенню питань щодо розвитку взаємин, підвищенню якості співпраці у сучасних умовах» [2, 39].

Проблеми використання інформаційних технологій у публічному управлінні розглядаються і в науковій розвідці В. Арутюняна «Сучасні тенденції використання ІТ у публічному управлінні», у якій дослідник зосереджується на аналізі «інтегрованого підходу до цифровізації держуправління, акцентуючи на важливості впровадження інноваційних ІТ-рішень, таких як блокчейн та

штучний інтелект, для забезпечення ефективності, прозорості та доступності публічних послуг» [1, 54].

У науковому дослідженні О. Сяська, О. Поліщука, О. Савченка «Нові інформаційні технології в публічному управлінні: проблеми та перспективи» учені вивчають перспективи застосування у сфері публічного управління електронного урядування, блокчейну та штучного інтелекту, що «створює нові можливості для трансформації системи публічного управління, забезпечення взаємодії та співпраці органів державної влади, громадян та бізнесу» [9].

Мета дослідження – визначити роль і потенціал цифрових сервісів та сучасних систем електронного документообігу в підвищенні ефективності публічного управління та обґрунтувати напрями їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Перехід органів публічного управління на цифрові сервіси й електронний документообіг (СЕД) є одним із ключових складників модернізації державного управління, оскільки ефективна СЕД знижує адміністративні витрати, пришвидшує обмін інформацією, підвищує прозорість роботи установ і створює фундамент для електронного урядування (e-government).

Відомо, що найголовнішими вимогами до впровадження для державних і установ СЕД має забезпечувати: повний життєвий цикл документів (реєстрація, експертиза, погодження, зберігання й архівування), інтеграцію з електронним підписом (КЕП), захищений обмін із зовнішніми контрагентами та можливість масштабування для територіально-розподілених структур. Крім того, СЕД у державі повинна відповідати вимогам кібербезпеки та нормативно-правовим актам про електронні документи і довірчі послуги.

Прикметно, що натеper в органах публічного управління ефективно застосовуються українські системи електронного документообігу. Зокрема, це стосується такої відомої платформи, як «MASTER: Документообіг», яка безпосередньо призначена для посилення ефективності обігу документів в державному секторі. Варто зазначити, що ця система уможлиблює не тільки швидко переходити на електронний формат створення ділових паперів, їх реєстрацію, підписування та зберігання відповідно до чинного законодавства, а й включати функції обробки звернень громадян, розробляти маршрути погодження тощо.

Продовжують користуватися і СЕД «М.Е.Дос» – відомим українським комплексом для подання звітності, обміну юридично значущими електронними документами та роботи з КЕП, який широко використовують у бізнесі й державних установах

для обміну фінансовою та податковою інформацією. Через масштаби застосування «М.Е.Дос» також присутній у держзакупівлях та обслуговуванні звітності установ. Однак варто зауважити, що у цій системі були випадками, пов'язані з інформаційною безпекою, що підкреслює важливість постійного оновлення і удосконалення.

Ще одна популярна українська платформа для корпоративного та державного електронного документообігу, яка пропонує інструменти для внутрішнього і зовнішнього документообігу, вебінтерфейси, модулі для керівника та інтеграцію з базами даних – це «АСКОД». Необхідно наголосити, що цю СЕД широко застосовують у регіонах як основу єдиного інформаційного простору. До прикладу, «АСКОД» була обрана і впроваджена як система електронного документообігу для низки органів у Полтавській області, оскільки ще в 2016 році в нашому регіоні стартував пілотний проєкт єдиного інформаційного простору на базі СЕД «АСКОД». Крім того, було прийнято «Регіональну програму інформатизації «Цифрова Полтавщина» на 2021–2023 роки», що передбачає «забезпечення доступу громадян до процесів цифрового розвитку суспільства через впровадження цифрових технологій в повсякденну життєдіяльність, спрощення процесів отримання електронних послуг, організації та впровадження зручних форм комунікації органів влади та місцевого самоврядування з населенням та суб'єктами господарювання» [7]. Зараз СЕД «АСКОД» успішно використовується в Полтавській обласній військовій адміністрації та обласній раді, Кобеляцькій, Кременчуцькій, Миргородській територіальних громадах.

Ефективність і зручність СЕД посадовці вже відчули на собі і в деяких інших областях України, зокрема Київській, Дніпропетровській, Волинській, Одеській і державних установах, таких як: Національне антикорупційне бюро, Національний банк України, Міністерство економічного розвитку та ін.

Поряд із платформою «АСКОД» у закупівлях і використанні пакетів ліцензій в установах Полтави й інших міст продовжує використовуватися і «М.Е.Дос», що красномовно свідчить про його практичне застосування для звітності та обміну документами в місцевих комунальних закладах.

В умовах дигіталізованого суспільства класичні системи електронного документообігу можуть бути підсилені новітніми технологіями блокчейну та штучного інтелекту шляхом інтеграції механізмів незмінності та прозорості записів (через блокчейн) із розумною автоматизацією процесів (завдяки ШІ).

Варто зазначити, що блокчейн, або технологія розподіленого реєстру, має кілька привабливих властивостей для держсектору щодо використання СЕД та е-урядування. На думку фахівців, можна окреслити такі:

1. Непідробність і прозорість. Блокчейн уможливорює зберігання транзакції та реєстрів так, щоб забезпечити незмінність записів. Звісно, що це корисно для публічних реєстрів, ланцюжків погоджень, електронних реєстрів договорів тощо. Зазначимо, що блокчейн забезпечує більш надійний контроль версій і захист від підроблення документів.

2. Розподілена довіра. Ця можливість є потрібною у тому випадку, коли у якомусь питанні є багато зацікавлених сторін чи різних відомства. У цьому разі знижується потреба в одному централізованому «довірчому» фронтенді.

3. Смартконтракти, тобто автоматичне виконання умов. До прикладу, оплата після підтвердження виконання робіт [2; 4; 9].

Водночас впровадження блокчейну в держуправлінні вимагає правового врегулювання, визначення моделей розмежування даних (не всі дані мають бути у публічному реєстрі) й оцінювання продуктивності та енерговитрат. Прикметно, що в Україні вже ведеться наукове й прикладне вивчення можливостей блокчейну в e-government. Зокрема, блокчейн забезпечує надійний контроль версій і захист від підроблення документів,

В усі сфери суспільного життя уже декілька років поспіль увійшов штучний інтелект. Не є винятком і документообіг. Наведемо приклади практичного застосування низки кейсів, що використовуються в різних системах електронного документообігу.

Насамперед це розпізнавання і класифікації документів (OCR + NLP), що застосовується для автоматичного витягування полів (дата, номер, контрагент). Поєднання OCR (Optical Character Recognition – це технологія, яка дозволяє «зчитати» текст із зображень (наприклад, фото або скану паперового документа чи відсканованої сторінки), і перетворити його у машинозчитуваний, редагований текст) і NLP (Natural Language Processing – обробка природної мови) — це набір технологій і методів, які дозволяють комп'ютеру «розуміти», аналізувати, інтерпретувати і структурувати текст: виділяти ключові дані, іменовані сутності, витягувати структури (дата, імена, суми, адреси тощо), класифікувати документи, знаходити сенс і залежності) дає змогу швидко «оцифрувати» старі архіви, паперові справи, листи, заяви, перетворити їх у пошукові, аналізовані документи; спрощує обробку звернень громадян, актів, довідок, звітів, договорів — від ручного введення до автоматичного витягнення й збереження

метаданих (дата, прізвище, тип документа, дати, терміни тощо); підвищує ефективність, швидкість і точність документообігу, зменшуючи навантаження на персонал та ймовірність помилок, що особливо важливо в держсекторі, де документообіг великий і формалізований; дозволяє СЕД стати більш «розумною» – документи не просто зберігаються, а стають даними, які можна шукати, фільтрувати, аналізувати, інтегрувати з іншими системами[8].

По-друге, це маршрутизація й пріоритизація документів. Система пропонує, хто і в якій послідовності має підписати документ, що є надзвичайно зручним.

Крім того, ШІ безпроблемно можна застосовувати під час автозаповнення, автопідготовки чернеток і генерації резюме довгих звітів, аналітики та прогнозування, виявлення вузьких місць у бізнес-процесах.

Натепер усі ці інструменти демонструють, що інтелектуальна обробка прискорює оброблення вхідної кореспонденції й підвищує точність метаданих у СЕД. Для державного сектору це означає набагато швидше обслуговування громадян і кращий контроль виконання рішень. Водночас потрібно ретельно перевіряти якість моделей, уникати упереджень і захищати персональні дані.

Нині для електронного документообігу надважливими є питання кібербезпеки, оскільки в умовах російсько-української війни державні органи дедалі частіше стають мішенню кібератак. Від надійності систем залежить збереження державної інформації, персональних даних громадян, безперервність роботи установ і довіра суспільства до цифрової держави. Саме війна оприявила низку значущих проблем щодо захисту інформації в органах публічного управління. На думку дослідників, основними з-поміж них можна назвати такі, як:

1. Слабкий рівень захисту внутрішніх мереж і застарілі інфраструктури, оскільки частина державних установ працює на обладнанні старих версій, які вже не підтримуються виробниками та мають невиправлені вразливості. Це відкриває можливості для несанкціонованого доступу та поширення шкідливого програмного забезпечення.

2. Нерегулярне оновлення СЕД і допоміжного програмного забезпечення. Приклад інциденту з «М.Е.Дос», який стався ще у 2017 році, продемонстрував ризики використання застарілих версій програм та недотримання рекомендацій щодо кібербезпеки. Системи без регулярних оновлень стають вразливими до відомих атак, шкідливих скриптів і троянських модулів.

3. Дотепер залишається важливою проблема низької цифрової грамотності персоналу.

Значна частина кібератак здійснюється методом фішингу, соціальної інженерії та компрометації електронних підписів. Недостатня підготовка працівників підвищує ймовірність помилок, що можуть спричинити витоки або блокування даних.

4. Проблеми із захистом каналів передачі даних. Не всі установи застосовують захищені VPN (віртуальні приватні мережі), криптографічні протоколи, сучасні алгоритми шифрування. Часто документи передаються неконтрольованими каналами, що створює загрозу перехоплення інформації.

5. Недостатня інтеграція систем кіберзахисту з СЕД. У низці органів відсутні централизовані SIEM-системи, журналювання дій користувачів ведеться частково, а моніторинг підозрілої активності проводиться вручну [8; 9].

Саме тому важливим завданням на перспективу є перехід на сучасні захищені платформи СЕД. Зокрема, для органів публічного управління важливо обирати такі СЕД, що мають: сертифікацію в сфері технічного захисту інформації; підтримку двофакторної автентифікації; інтегровані механізми журналювання; регулярні оновлення. Показово, що такі українські СЕД, як «АСКОД» і «Мастер» уже пропонують модулі кіберзахисту, сумісні з державними стандартами, що дає змогу створювати єдиний безпечний інформаційний простір на рівні обласних державних адміністрацій та Об'єднаних територіальних громад.

Крім того, в захисті даних можна використовувати і блокчейн та штучний інтелект. Так, штучний інтелект може аналізувати аномалії, виявляти підозрілі сценарії в роботі користувачів, автоматично блокувати підозрілі процеси, прогнозувати можливі атаки. А блокчейн забезпечити незмінність записів, що унеможливує приховане редагування або підміну документів. Це важливо для підписаних наказів, рішень, протоколів, договорів.

На нашу думку, важливим аспектом діяльності органів публічного управління щодо цього питання була б централізація кіберзахисту на рівні області та громади. Так, обласні адміністрації, і зокрема Полтавська ОВА, могли б впроваджувати єдині регіональні центри кіберзахисту, забезпечувати муніципальні установи ліцензійними засобами криптографічного захисту, контролювати оновлення та супровід СЕД на рівні райдержадміністрацій та громад.

Важливими б мали бути регулярні тренінги з протидії фішингу, навчання правильній роботі з

КЕП, перевірка політик доступу до документів, запровадження правил «мінімально необхідних дозволів».

Це критично важливо для державних установ є запровадження резервного копіювання та планів відновлення, використання хмарних державних платформ, подвійне резервування (локальне й віддалене), автоматичне тестування працездатності резервних копій.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні концептуального змісту цифрових сервісів у публічному управлінні через виокремлення їхньої ролі у трансформації традиційних СЕД у комплексні цифрові екосистеми обміну, обробки й збереження управлінської інформації. Систематизовано та класифіковано ключові цифрові сервіси, що використовуються в органах публічного управління із визначенням їх функціонального значення для електронного документообігу та коротко проаналізовано практики впровадження цифрових сервісів у публічному управлінні на прикладі Полтавського регіону. Також запропоновано модель інтеграції класичних СЕД із сучасними технологіями блокчейн та штучного інтелекту, що передбачає формування гібридного середовища управління документами, здатного забезпечувати підвищений рівень прозорості, захищеності, трасованості та автоматизації управлінських процедур.

Висновки. Цифрові сервіси й СЕД («MASTER», «М.Е.Дос», «АСКОД» та ін.) вже стали невід'ємною частиною роботи органів публічного управління в Україні. Поєднання класичних СЕД із технологіями блокчейн і ШІ відкриває можливості для підвищення прозорості, ефективності та оперативності державних послуг. Проте успіх залежить не лише від вибору програмного продукту, а й від уваги до кібербезпеки, навчання працівників, інтеграції систем та відповідного правового супроводу.

Варто наголосити, що захист інформації в електронному документообігу – це не лише питання використання безпечного програмного забезпечення. Це комплекс заходів, що включає: технологічні рішення (шифрування, блокчейн, ШІ), організаційні політики (доступ, навчання, аудит), інфраструктурні елементи (VPN, резервування), правове забезпечення, яке потребує удосконалення й більш глибокого опрацювання на державному рівні.

Список використаних джерел

1. Арутюнян В. Сучасні тенденції використання ІТ у публічному управлінні. *Аспекти публічного управління*, 2024. № 1. Т. 12. С. 49–56.
2. Білик О. Сучасні підходи до впровадження електронного документообігу у систему державного управління. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Екологія. Публічне управління та адміністрування*. 2023. Вип. 4. С. 38–45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-5681-2023-4.06> (дата звернення: 29.10.2025).
3. Ващенко Сергій, Гагаріна Ірина, Ярошук Ярослав. Впровадження та удосконалення системи електронного документообігу в публічному управлінні. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2024. Вип. 10. С. 18–25.
4. Герасимюк Л. С., Тарасюк Л. М. Використання сучасних ІКТ у публічному управлінні: проблеми та перспективи. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Державне управління*. 2021. Т. 32 (71). № 4. С. 34–39.
5. Гришин В. В., Філіпова Л. Я. Тенденції розвитку цифровізації систем документообігу та послуг в органах державної влади. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 3. С. 70–75.
6. Палеха Ю. І. Управлінське документування : навчальний посібник для вищих навчальних закладів : у 2 ч. Європейський університет. Київ : Видавництво Європейського університету. 2001. 184 с.
7. Прокт Полтавська обласна рада. Рішення. URL: https://oblrada-pl.gov.ua/sites/default/files/field/docs/8_20.pdf<https://www.softserveinc.com/uk-ua/industries/solutions/intelligent-document-processing-solutions> (дата звернення: 26.10.2025)
8. Рішення для інтелектуальної обробки документів (IDP). URL: <https://www.softserveinc.com/uk-ua/industries/solutions/intelligent-document-processing-solutions> (дата звернення: 29.10.2025).
9. Сяська О. В., Поліщук О. Ю., Савченко О. Р. Нові інформаційні технології в публічному управлінні: проблеми та перспективи. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Публічне управління та адміністрування*. 2024. Т. 35 (74). №1. Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17532747741109.pdf> (дата звернення: 29.10.2025).

References

1. Arutiunian, V. (2024). Current trends in the use of IT in public administration. *Aspects of Public Administration*, 1 (12), 49–56 [in Ukrainian].
2. Bilyk, O. (2023). Modern approaches to the implementation of electronic document management in the public administration system. *Scientific Bulletin of the Vinnytsia Academy of Continuing Education. Series 'Ecology. Public Management and Administration'*, 4, 38–45. <https://doi.org/10.32782/2786-5681-2023-4.06> [in Ukrainian].
3. Vashchenko, S., Haharina, I., & Yaroshchuk, Ya. (2024). Implementation and improvement of the electronic document management system in public administration. *Public administration: concepts, paradigm, development, improvement*, 10, 18–25 [in Ukrainian].
4. Herasymuk, L.S., & Tarasiuk, L.M. (2021). The use of modern ICT in public administration: problems and prospects. *Scientific notes of V.I. Vernadsky Ternopil National University. Series: Public Administration*, 32 (71) (4), 34–39 [in Ukrainian].
5. Hryshyn, V. V., & Filipova, L. Ya. (2023). Trends in the development of digitisation of document management systems and services in public authorities. *Library science. Document science. Informology*, 3, 70–75 [in Ukrainian].
6. Palekha, Yu.I. (2001). *Management Documentation: In 2 parts*. European University Publishing House [in Ukrainian].
7. Draft of the Poltava Regional Council. Resolution. (n.d.). Retrieved from: https://oblrada-pl.gov.ua/sites/default/files/field/docs/8_20.pdf<https://www.softserveinc.com/uk-ua/industries/solutions/intelligent-document-processing-solutions> [in Ukrainian].
8. Intelligent Document Processing (IDP) Resolution. (n.d.). Retrieved from: <https://www.softserveinc.com/uk-ua/industries/solutions/intelligent-document-processing-solutions> [in Ukrainian].
9. Siaska, O. V., Polishchuk, O. Yu., & Savchenko, O. R. (2024). New information technologies in public administration: problems and prospects. *Scientific notes of V.I. Vernadsky Ternopil National University. Series: Public Management and Administration*, 35 (74) (1). Retrieved from: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17532747741109.pdf> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 03.11.2025
 Отримано після доопрацювання 04.12.2025
 Прийнято до друку 15.12.2025
 Опубліковано 29.12.2025

ІНФОРМОЛОГІЯ. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

УДК (004+316.33) 65

DOI 10.32461/2409-9805.3.2025.350578

Цитування:

Філіпова Л. Я., Корчукова Д. І. Інтеграція інформаційних і медійних комунікацій в умовах електронного бізнесу. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 3. С. 79–86.

Filipova L., Korchukova D. (2025). Integration of Information and Media Communications in the Conditions of Electronic Business. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 79–86 [in Ukrainian].

Філіпова Людмила Яківна,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри цифрових комунікацій
та інформаційних технологій
Харківської державної академії культури
<http://orcid.org/0000-0003-0273-7922>
flyak@ukr.net

Корчукова Дарина Ігорівна,

магістр з інформаційної,
бібліотечної та архівної справи
Харківської державної академії культури
<https://orcid.org/0009-0003-5480-8574>
zuuubarieva.d@gmail.com

ІНТЕГРАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ І МЕДІЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ В УМОВАХ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ

Мета роботи – комплексний аналіз процесів інтеграції інформаційних та медійних комунікацій у контексті електронного бізнесу у сфері послуг, а також окреслення основних тенденцій і можливостей їх подальшого розвитку. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, зокрема методів порівняльного аналізу, статистичного, термінологічного, хронологічного й ін., серед яких особливе місце посідає аналітичний моніторинг в інтернет-мережі. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що простежено особливості сучасного розвитку інтеграційних процесів між інформаційними та медійними комунікаціями в контексті електронного бізнесу, зокрема у сфері послуг. Комплексно проаналізовано питання інтеграції інформаційно-медійних технологій у єдину систему комунікацій, що є стратегічним напрямом розвитку як бізнесу, так і державних інституцій, освітніх закладів, культурних організацій. **Висновки.** Інформаційні та медійні комунікації стали основою функціонування електронного бізнесу в умовах цифрового суспільства. Вони інтегрують технологічні, організаційні, маркетингові та соціальні елементи, формуючи єдину систему обміну інформацією між учасниками бізнес-процесів. Штучний інтелект, блокчейн, хмарні сервіси та аналітика даних відкривають нові горизонти для персоналізації, ефективності й безпеки. Проте технологічні інновації мають супроводжуватися розвитком людського капіталу, етичних стандартів і цифрової культури. Інформаційно-медійні комунікації стають не просто інструментом поширення інформації, а основою для формування тривалих відносин між організацією та суспільством у новій цифровій реальності.

Ключові слова: інформаційні комунікації, медійні комунікації, інтеграційні процеси, електронний бізнес, сфера послуг, туристичні заклади.

Filipova Liudmyla,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department
of Information Technology, Kharkiv State Academy of Culture

Korchukova Daryna,

Master in Information, Library and Archival Studies, Kharkiv State Academy of Culture

INTEGRATION OF INFORMATION AND MEDIA COMMUNICATIONS IN THE CONDITIONS OF ELECTRONIC BUSINESS

The purpose of the article is to comprehensively analyse the processes of integration of information and media communications in the context of electronic business in the service sector, as well as to outline the main trends and opportunities for their further development. Methodology of the research consists in the use of general scientific and special methods of cognition, in particular, methods of comparative analysis, statistical, terminological and other research methods, as well as methods of analytical Internet monitoring. Scientific novelty of this paper lies in the fact that the features of the modern development of integration processes between information and media communications in the context of electronic business, in particular in the service sector. The issue of integrating information and media technologies into a single communications system, which is a strategic direction for the development of both business and state institutions, educational institutions, and cultural organisations, has been comprehensively analysed. Conclusions. Information and media communications have become the basis for the functioning of electronic business in the digital society. They integrate technological, organisational, marketing and social elements, forming a single system of information exchange between participants in business processes. Artificial intelligence, blockchain, cloud services and data analytics open up new horizons for personalisation, efficiency and security. However, technological innovations must be accompanied by the development of human capital, ethical standards and digital culture. Information and media communications are becoming not just a tool for disseminating information, but the basis for forming long-term relationships between the organisation and society in the new digital reality.

Keywords: information communications, media communications, integration processes, e-business, service sector, tourist establishments.

Актуальність теми дослідження. Сучасні часи характеризуються динамічним прогресом цифрових технологій, глобальною інформатизацією суспільства та переходом до нової – цифрової економічної моделі, в якій ключову роль відіграють інформаційні ресурси, медійні комунікації та інноваційні технології. Електронний бізнес (е-бізнес) в цьому контексті стає головним напрямом розвитку підприємництва, оскільки він інтегрує технологічні, інформаційні та комунікаційні інструменти в єдину систему управління. Інформаційні та медійні комунікації стали невід'ємною складовою організації бізнес-процесів, комунікаційної політики компаній, маркетингових стратегій та взаємодії з клієнтами. Вони забезпечують можливість швидкого обміну даними, створення індивідуалізованих послуг, формування позитивного іміджу бренду та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Актуальність теми зумовлена тим, що в умовах глобальної цифровізації ринку ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) стає ключовим фактором успіху для компаній різного масштабу – від малих стартапів до великих транснаціональних корпорацій. Особливо під впливом таких глобальних викликів, як геополітична нестабільність та активна цифровізація, більшість організацій змушені були адаптуватися до дистанційних форм роботи, онлайн-обслуговування клієнтів та електронних моделей взаємодії. Україна активно включається в ці процеси. Зокрема, такі ініціативи, як «Дія», «Дія.Бізнес»,

«Дія.City», а також національні проекти в сфері цифрової освіти та електронного врядування, свідчать про стратегічний курс держави на розвиток цифрової економіки. У цих умовах питання ефективної інтеграції інформаційних і медійних комунікацій у систему бізнес-управління набуває особливої ваги для усіх підприємств, зокрема і для тих, що працюють у сферах послуг, освіти, туризму та культури.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та їх впливу на розвиток бізнес-процесів присвячено значна кількість наукових публікацій, серед яких О. Воронкін [2], Л. Городенко [3], Р. Гуревич [4], М. Кравченко, В. Салабай [9] та ін. Концепції цих авторів базуються на важливості ефективного використання інформаційних комунікацій в різних установах різних галузей суспільства. Так, на думку Р. Кожухівської, у сучасних умовах конкуренції та бурхливого розвитку інформаційних технологій, ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності туристичних підприємств та підприємств індустрії гостинності, як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку, стає ефективна система комунікацій. [8]. Авторем Городенко Л. [3] аналізуються проблеми використання нових цифрових засобів масової інформації за окремими науковими напрямками, характеристиками та можливостями, в межах інформаційно-комунікаційних ресурсів. Значним внеском в дослідження цифрових (або диджитал) медіа стала колективна монографія «Digital media:

становлення новітньої комунікації» [5], де охоплено широкий спектр розвитку комунікаційних процесів, питання, присвячені проблемам формування нових підходів до відбору, формулювання і поширення інформації, яка б сприяла їхньому позитивному іміджу; розвиток міжнародної комунікації та міждержавної взаємодії, що є важливим аспектом іміджу та репутації.

Серед багатьох публікацій за окремими темами та напрямками розвитку цифрових комунікацій, інформаційних ресурсів та медійних комунікацій недостатня увага приділяється їх значенню та комплексному використанню, зокрема в сфері послуг.

Метою роботи є комплексний аналіз процесів інтеграції інформаційних та медійних комунікацій у контексті електронного бізнесу в сфері послуг, а також окреслення основних тенденцій і можливостей їх подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Початок ХХІ століття визначається як етап інформаційного суспільства, у якому спостерігається інформатизація всіх аспектів виробництва, науки та освіти. Інформатизація є глобальним соціальним явищем, яке характеризується тим, що у сфері суспільного виробництва основним видом діяльності стає накопичення, збори, створення, зберігання, обробка, передача та застосування інформації. Ці процеси реалізуються за допомогою сучасних засобів обчислювальної та процесорної техніки, а також різноманітних інструментів інформаційного обміну [2].

Сучасні дослідження у сфері комунікацій дозволяють виділити кілька основних підходів до розуміння цього поняття: управлінський (комунікації сприймаються як засіб управління організацією); функціональний (комунікації розглядаються як система елементів, які забезпечують ефективне функціонування організації); ціннісний (в контексті формування корпоративної культури); гуманістичний (комунікація аналізується з точки зору розвитку потенціалу співробітника); маркетинговий (у рамках встановлення зв'язків із ринковим середовищем та зацікавленими сторонами для забезпечення прибутковості організації) [5].

Серед основних функцій комунікації визначають такі, як: інформативна; інтерактивна; інтегративна, інформаційна та інші. Класифікація комунікаційних процесів дозволяє систематизувати різні форми та методи взаємодії в бізнес-середовищі [5].

Узагальнюючи, підкреслимо значення інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), як засоби, що сприяють створенню, збереженню, передачі, обробці та управлінню інформацією; що охоплює всі технології, які застосовуються для

комунікації та роботи з інформаційними даними [4]. Основною метою ІКТ є генерація інформації, що служить основою для аналізу та ухвалення рішень, необхідних для реалізації певних дій. Нові інформаційні технології відзначаються присутністю глобальної мережі Інтернет та її сервісами, такими як електронна пошта і телекомунікації, які відкривають широкі можливості. Жива комунікація є невід'ємною частиною інформаційних технологій, тому на сучасному етапі розвитку технічних і програмних засобів ці технології охоплюють також інформаційно-комунікаційні аспекти [15]. Тому поняття ІКТ не є однозначним і охоплює різноманітні технологічні інструменти та ресурси, що використовуються для підтримки комунікації, а також для створення, розповсюдження, зберігання та управління інформацією.

На думку фахівців, сучасна економіка переживає стрімку цифрову трансформацію, яка впливає на всі аспекти підприємницької діяльності. Успіх електронного бізнесу значною мірою залежить від використання інформаційних ресурсів, які є основою для створення ефективного бізнес-середовища. Електронний бізнес розглядається, як форма ведення підприємницької діяльності, яка базується на використанні цифрових технологій для управління бізнес-процесами, взаємодії з клієнтами та партнерами, а також проведення комерційних операцій. Основні аспекти електронного бізнесу включають: електронну комерцію; цифровий маркетинг; аналітику даних та інші. Тож, електронний бізнес значно спрощує традиційні процеси, дозволяючи компаніям скоротити витрати, підвищити оперативність і розширити географію своєї діяльності [6].

Інформаційні ресурси стають основою для розвитку електронного бізнесу, забезпечуючи автоматизацію процесів, доступ до глобальних ринків і можливість створення інноваційних продуктів та послуг. Успішне використання цих ресурсів дозволяє компаніям не лише оптимізувати свою діяльність, але й отримати конкурентну перевагу в умовах цифрової трансформації економіки. Сучасні інформаційні ресурси розглядаються як сукупність даних, технологій та інструментів, які використовуються для забезпечення функціонування електронного бізнесу [7].

Особливого значення в умовах розвитку електронного бізнесу набувають поряд з інформаційними комунікаціями та ресурсами – медійні комунікації, які стають основним інструментом взаємодії між підприємствами та їхньою цільовою аудиторією. Медійні канали виконують ключову функцію у формуванні сучасного електронного бізнесу, адже саме через них відбувається основна комунікація з клієнтами та потенційними

партнерами. Вони дозволяють створювати комплексні маркетингові стратегії, які поєднують інформування, просування, залучення та утримання аудиторії. Зростання популярності соціальних мереж, мобільних застосунків та онлайн-платформ зумовило зміну парадигми бізнес-комунікацій: від одностороннього інформування до інтерактивного діалогу з користувачами [10].

Соціальні мережі стали одним із головних медійних інструментів сучасних компаній. Facebook, Instagram, TikTok і LinkedIn дозволяють бізнесу здійснювати не лише таргетовану рекламу, а й будувати власні онлайн-спільноти, що сприяє формуванню лояльності та створює умови для постійної взаємодії. Контекстна реклама, зокрема за допомогою Google Ads, забезпечує точність у досягненні цільової аудиторії, адже ґрунтується на реальних пошукових запитах користувачів. У свою чергу, email-маркетинг залишається одним із найефективніших каналів завдяки персоналізації повідомлень та можливості підтримувати довготривалі відносини з клієнтами. Важливим є й розвиток блогінгу та відеоконтенту: YouTube, Twitch та інші відеоплатформи перетворюють рекламу на форму розваги чи навчання, що робить її більш ефективною.

Отже, роль медійних каналів полягає не лише у просуванні товарів чи послуг, але й у створенні ціннісної пропозиції, яка формує довіру, підтримує діалог і забезпечує конкурентні переваги бізнесу. Медійні канали суттєво впливають на спосіб, у який споживачі приймають рішення. Якщо раніше користувач орієнтувався переважно на традиційну рекламу та особисті рекомендації, то сьогодні його вибір значною мірою визначається інформацією, отриманою з інтернету. Важливу роль відіграє інтерактивність, адже сучасний споживач прагне не лише споживати контент, але й взаємодіяти з ним [14].

Дослідження багатьох фахівців показують, що відеоогляди, інтерактивні презентації чи доповнена реальність набагато ефективніше формують довіру, ніж статичні оголошення. Відеоконтент здатний викликати емоційний відгук, що посилює запам'ятовуваність бренду. Персоналізація контенту стає ще одним ключовим фактором: сучасні алгоритми дозволяють показувати користувачам лише ті повідомлення, які відповідають їхнім інтересам і поведінці. Це значно підвищує ефективність комунікацій, адже людина отримує відчуття, що до неї звертаються індивідуально. У результаті медійні канали не просто інформують, а формують певний стиль життя, систему цінностей і поведінкові моделі, що прямо впливають на купівельні рішення.

У сучасному електронному бізнесі аналітика стала невід'ємною складовою успіху. Без

системного збору й аналізу даних використання медійних каналів втрачає ефективність. Саме аналітика дозволяє підприємствам виявити, які інструменти працюють найкраще, які аудиторії реагують активніше та які витрати можна оптимізувати. Такі інструменти, як Google Analytics, Facebook Insights чи TikTok Analytics забезпечують доступ до детальних даних про взаємодію користувачів з контентом: перегляди, кліки, час взаємодії, коефіцієнт конверсії. Це дозволяє бізнесу оперативно змінювати стратегію, орієнтуючись на фактичні результати. Використання штучного інтелекту (ШІ, AI) в аналізі великих даних відкриває нові можливості: AI здатний прогнозувати поведінку користувачів, рекомендувати оптимальні формати реклами та навіть автоматизувати процеси персоналізації. Таким чином, аналітика є основою прийняття стратегічних рішень у сфері медійних комунікацій, адже вона перетворює хаотичний потік інформації на конкретні інсайти, що безпосередньо впливають на прибутковість бізнесу.

Тож медійні комунікації стають одними з найважливіших інструментів розвитку електронного бізнесу. Вони забезпечують бізнесу доступ до цільової аудиторії, дозволяють формувати позитивний імідж бренду, впливати на споживчу поведінку та створювати довготривалі стосунки з клієнтами. Використання аналітики й новітніх технологій робить комунікацію більш ефективною, а контент — більш персоналізованим. Попри існуючі виклики, медійні канали залишаються ключовим драйвером розвитку електронної комерції, а їхнє майбутнє пов'язане з інтеграцією інновацій, що ще більше підвищить їхню ефективність. Уже сьогодні інтегруються технології доповненої та віртуальної реальності, які дозволяють створювати унікальний споживчий досвід. У найближчому майбутньому е-бізнес отримає ще більше можливостей завдяки розвитку автоматизації, чат-ботів, систем штучного інтелекту, що самостійно адаптують контент під кожного клієнта. Важливим трендом стає омніканальність, яка передбачає поєднання різних каналів у єдину систему для максимально комфортної взаємодії споживача з брендом.

Отже, сучасний бізнес важко уявити без застосування інтегрованих інформаційних та медійних комунікацій. Ці інструменти стали невід'ємною частиною управлінських процесів, маркетингових стратегій та корпоративного розвитку. Вони забезпечують компаніям можливість ефективної комунікації з клієнтами, розширення ринків збуту та підвищення конкурентоспроможності. Водночас, активне впровадження зазначених технологій супроводжується численними ризиками та викликами, які можуть істотно вплинути на стабільність та ефективність бізнесу.

Використання новітніх технологій також збільшує ризик витоку конфіденційних даних. Корпоративні інформаційні системи, внутрішні документи та фінансова інформація стають імовірними об'єктами для кібератак. Для українського бізнесу ця проблема є особливо важливою через збільшення кількості кіберзагроз. Втрата критично важливих даних може призвести до значних фінансових втрат, судових розглядів і зниження довіри з боку клієнтів. З метою зменшення цього ризику компанії змушені вкладати значні ресурси в системи інформаційної безпеки. Це передбачає впровадження сучасного програмного забезпечення для захисту даних, регулярне резервне копіювання інформації та навчання працівників основам кібербезпеки. Медійні комунікації також супроводжуються певними ризиками. Наприклад, невдала рекламна кампанія або помилковий пост у соціальних мережах можуть спровокувати хвилю негативної реакції серед споживачів. Українські компанії часто стикаються з подібними викликами, що підкреслює необхідність ретельного планування медійних стратегій. Крім того, порушення етичних та правових норм у медіапросторі може мати серйозні наслідки [17].

Сучасний бізнес у великій мірі залежить від функціонування онлайн-сервісів, хмарних платформ, а також електронних систем управління. Однак, збоїв в роботі цих технологій можуть мати катастрофічні наслідки для компаній. Наприклад, технічні несправності або кібератаки здатні паралізувати діяльність підприємства на тривалий період. Ще однією серйозною проблемою є недостатній рівень цифрової грамотності співробітників. Невміння працювати з інформаційними системами може призводити до помилок, втрати даних або їх неналежного використання. Для багатьох українських компаній це є актуальним викликом через обмежені ресурси для навчання працівників у галузі ІТ та медійних технологій.

У сфері послуг, де важлива взаємодія з клієнтами та швидкість комунікації, саме цифрові інструменти відіграють ключову роль. Провідні компанії активно впроваджують інформаційні комунікації у всі сфери своєї діяльності — від маркетингу до бухгалтерії, управління кадрами та стратегічного планування. Це сприяє зростанню ефективності, підвищенню якості сервісу та розширенню клієнтської бази. Цифровізація бізнес-процесів у сфері послуг є не лише інструментом підвищення продуктивності, а стала необхідною умовою для забезпечення конкурентоспроможності. Впровадження ІКТ дозволяє компаніям забезпечувати прозорість управлінських процесів, гнучкість у прийнятті рішень і стабільний розвиток у динамічному економічному середовищі [10, 9].

Одним із прикладів ефективного впровадження інформаційних комунікацій є туристичний сектор. У цій галузі інтегровані інформаційно-медійні технології стали ключовим інструментом формування клієнтського досвіду. Туристичні компанії, готелі та транспортні організації активно використовують CRM-системи, аналітичні платформи, системи бронювання та мобільні додатки для організації подорожей і взаємодії з клієнтами. Компанії, такі як Booking.com, TripAdvisor та Airbnb, демонструють високий рівень інтеграції аналітики даних та персоналізації послуг. Завдяки використанню алгоритмів машинного навчання вони формують індивідуалізовані рекомендації для користувачів, ґрунтуючись на їхніх уподобаннях і попередніх замовленнях. У межах українського ринку аналогічні підходи реалізують туроператори Join UP!, TPG та Mouzenidis Travel, які створюють мобільні додатки для бронювання, онлайн-консультацій і продажу пакетів послуг [9].

Інноваційним напрямом розвитку є системи супроводу подорожі (in-Trip systems) — автоматизовані платформи, що сприяють туристам у навігації маршрутами, наданні рекомендацій та замовленні послуг у реальному часі. Застосування геолокації, доповненої реальності та мультимедійних технологій дозволяє формувати «інтелектуальні маршрути» без участі живих гідів, що підвищує доступність та зручність сервісів.

Для бібліотек і наукових установ ІКТ створили нові можливості для взаємодії з користувачами. Виникають електронні каталоги, віртуальні репозитарії, бази даних і цифрові колекції. Ініціативи, такі як Національна електронна бібліотека України, підтверджують, що інформаційні комунікації стали не тільки інструментом передачі знань, а й важливим засобом збереження культурної спадщини [20].

Аналіз практики провідних компаній у сфері послуг вказує на те, що інтеграція інформаційних та медійних комунікацій є критично важливим фактором для забезпечення конкурентних переваг. Запровадження ІКТ сприяє підвищенню ефективності бізнес-процесів, зменшенню витрат, оптимізації клієнтоорієнтованості та створенню позитивного іміджу організації [20; 21]. Однак процес цифровізації вимагає значних фінансових вкладів, організаційних реформ та підготовки кадрів. Успішні підприємства демонструють, що основою результативності є стратегічне мислення, систематична інтеграція інформаційних рішень та розвиток цифрової культури серед співробітників.

Отже, інформаційні комунікації в контексті сфери послуг перетворюються не тільки на технологічний засіб, а й на показник зрілості управлінських

процесів, що свідчить про здатність компанії реагувати на виклики цифрової економіки та розвивати інноваційні моделі.

Швидке поширення цифрових технологій, поява соціальних мереж, аналітичних платформ і алгоритмів оброблення великих даних зумовили формування нової системи комунікацій, у якій ключову роль відіграє інтерактивність, персоналізація та швидкість реакції. Від ефективності використання технологій інтернет-маркетингу та цифрового PR безпосередньо залежить конкурентоспроможність організації, її стійкість у кризових ситуаціях і рівень довіри з боку громадськості [11].

Так, інтернет-маркетинг стає невід'ємним компонентом комунікаційної інфраструктури будь-якої сучасної організації. Його основна мета полягає у створенні, просуванні та підтримці бренду в цифровому середовищі, забезпеченні прямого діалогу між компанією та споживачем.

Основними інструментами інтернет-маркетингу виступають пошукова оптимізація (SEO), контекстна та таргетована реклама, контент-маркетинг, e-mail-маркетинг, відеомаркетинг, маркетинг у соціальних мережах (SMM) та вебаналітика. Сьогодні їх застосування базується на принципах точності, персоналізації й гнучкості комунікацій. Провідні компанії світу використовують інтернет-маркетинг як комплексну систему впливу на клієнта. Так, корпорація Nike інтегрує власні мобільні додатки (Nike Run Club, SNKRS) у маркетингову стратегію, формуючи спільноти користувачів та підвищуючи залучення через гейміфікацію.

В Україні приклади ефективного інтернет-маркетингу демонструють компанії Rozetka, Comfy, Watsons та інші. Вони поєднують SEO-просування, контекстну рекламу та соціальні мережі, використовуючи системи аналітики (Google Analytics, Meta Insights) для моніторингу результативності кампаній. Такий підхід дає змогу оцінювати поведінку користувачів, прогнозувати попит і підвищувати конверсію продажів [12; 15; 18].

Важливою тенденцією є розвиток омніканального маркетингу (omnichannel marketing) — коли компанії об'єднують усі комунікаційні канали (вебсайти, мобільні додатки, соціальні мережі, електронну пошту, фізичні точки продажу) в єдину систему. Це дозволяє забезпечити безперервну взаємодію з клієнтом на всіх етапах споживчої подорожі (customer journey). Сучасний PR (зв'язки з громадськістю) трансформувався з традиційної моделі комунікації, що базувалася на односторонній передачі інформації, у двосторонню інтерактивну взаємодію. Цифровий PR (digital PR) спрямований не лише на інформування громадськості, але й на формування довготривалих відносин, управління репутацією та підтримку довіри

до бренду в онлайні.

Цифрові медіа є ядром інформаційно-комунікаційної інфраструктури, що забезпечують гнучке, динамічне та інтерактивне поширення інформації. Вони об'єднують інтернет-ресурси, мобільні додатки, соціальні мережі, мультимедійні платформи, блоги, подкасти та відеосервіси. На відміну від традиційних медіа, цифрові платформи дозволяють здійснювати двосторонню комунікацію, створюючи ефект діалогу між організацією та її аудиторією. Соціальні мережі — Facebook, Instagram, LinkedIn, TikTok, Telegram, X (Twitter) — перетворилися на потужні канали для просування ідей, налагодження партнерств, залучення клієнтів і проведення суспільно важливих кампаній. Важливою перевагою цифрових медіа є можливість вимірювання ефективності комунікацій у режимі реального часу. За допомогою інструментів аналітики (Google Analytics, Hootsuite, SEMrush, Brandwatch) організації отримують доступ до показників охоплення, залучення, трафіку та тональності відгуків. Ці дані слугують основою для прийняття управлінських рішень, вдосконалення контенту й адаптації комунікаційних стратегій.

Сучасним трендом є використання відеоконтенту та стрімінгових сервісів як головного формату донесення інформації. За даними аналітичної компанії Statista, у 2024 році понад 85 % світового інтернет-трафіку припадало на відео. Це свідчить про зміну парадигми сприйняття інформації та потребу організацій адаптувати свої повідомлення під нові формати [16].

Найефективніші організації сьогодні не розглядають маркетинг, PR і цифрові медіа як окремі напрями діяльності. Вони створюють інтегровану комунікаційну систему, у якій усі цифрові канали працюють синхронно, забезпечуючи єдине інформаційне поле. Така інтеграція дозволяє: формувати цілісну комунікаційну політику; координувати дії між підрозділами маркетингу, PR, HR і технічної підтримки; забезпечувати прозорість аналітики; підтримувати послідовність брендингу в усіх каналах.

Також актуальною є проблема етичного використання цифрових технологій — захисту приватності, дотримання принципів достовірності та соціальної відповідальності контенту. Саме тому сучасні організації формують внутрішні політики цифрової етики, що визначають межі допустимого інформаційного впливу [19].

Наукова новизна роботи полягає в тому, що простежено особливості сучасного розвитку інтеграційних процесів між інформаційними та медійними комунікаціями в контексті електронного бізнесу, зокрема в сфері послуг.

Висновки. Інтеграція інформаційно-

медійних технологій у єдину систему комунікацій є стратегічним напрямом розвитку як бізнесу, так і державних інституцій, освітніх закладів, культурних організацій. Їх ефективне використання потребує не лише технічних інвестицій, а й розвитку інформаційної культури, комунікаційної етики та професійних компетентностей працівників. Отже, цифрові комунікації стають не просто інструментом поширення інформації, а фундаментом для побудови довготривалих відносин між організацією та суспільством у новій цифровій реальності.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що інформаційні та медійні комунікації стали основою функціонування електронного бізнесу в

умовах цифрової економіки. Вони інтегрують технологічні, організаційні, маркетингові та соціальні елементи, формуючи єдину систему обміну інформацією між учасниками бізнес-процесів. Штучний інтелект, блокчейн, хмарні сервіси та аналітика даних відкривають нові горизонти для персоналізації, ефективності й безпеки. Проте технологічні інновації мають супроводжуватися розвитком людського капіталу, етичних стандартів і цифрової культури. Саме поєднання технологічної гнучкості з соціальною відповідальністю стане запорукою сталого розвитку електронного бізнесу, зокрема у сфері послуг в Україні та у світі.

Список використаних джерел

1. Васильченко М. І., Гришко В. В. Комунікативний менеджмент : навч. посіб. Полтава : ПолтНТУ, 2018. 208 с.
2. Воронкін О. Класифікація інформаційно-комунікаційних технологій навчання. *Вища освіта України*. 2015. № 2. С. 95–102.
3. Городенко Л. Новітні медіа: мережеві інформаційно-комунікаційні ресурси : монографія. Київ : Академія Української Преси, 2010. 172 с.
4. Гуревич Р. С. Розвиток інформаційних технологій в освіті – важливий чинник розвитку суспільства. *Наукові праці : науково-методичний журнал*. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. Вип. 141. Т. 153. С. 20–24.
5. Digital media: становлення новітньої комунікації : колективна монографія / за ред. М. М. Поплавського, Л. О. Кочубей. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2020. 244 с.
6. Жалдак М. І. Професійна підготовка та інформаційні технології. *Освіта*. 2004. №11 (3–10 березня). С. 5.
7. Карпінська Г. В. Інформаційно-комунікаційні технології як домінанта адаптації управління бізнес-процесами підприємств. *Youth, education and science through today's challenges. The XII International Scientific and Practical Conference (Bordeaux, November 04-06, 2023)*. Bordeaux, France, 2023. Р. 58–63.
8. Кожухівська Р. Б. Напрями застосування інформаційних технологій в комунікаційних стратегіях українських туристичних підприємств та підприємств індустрії гостинності. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/4695/1/Napriamy%20zastosuvannya%20informatsiinykh%20tekhnologii.pdf> (дата звернення: 14.09.2025).
9. Кравченко М. О., Салабай В. О. Роль цифрових трансформацій бізнес-процесів підприємств. *Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут"*. 2023. № 26. С. 148–153.
10. Міністерство цифрової трансформації України. Цифрова економіка та суспільство України : аналітична доповідь. Київ : Мінцифри, 2024. 112 с.
11. Мозгова Г. В., Ляшевська В. І., Білоконь В. А. Сутність і моделі електронного бізнесу та електронної комерції. *Бізнес Інформ*. 2022. № 1. С. 123–131.
12. Monobank. Річний звіт про інноваційні цифрові сервіси 2024. Київ : Universal Bank, 2024. URL: <https://monobank.ua/> (дата звернення: 14.09.2025).
13. Назаренко С., Матюшенко Н. Вплив внутрішніх комунікацій на ефективність діяльності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-92> (дата звернення: 15.09.2025).
14. Нова пошта. Звіт про сталий розвиток і цифрову трансформацію 2023–2024. Київ : Nova Group, 2024. URL: <https://novaposhta.ua/> (дата звернення: 15.09.2025).
15. Новітні інформаційно-комунікаційні технології в освіті (ІСТЕ- 2014) : матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та студ. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : Астроя, 2014. 200 с.
16. Діджиталізація бізнесу: сфери і необхідність для торговельного підприємства. URL: <https://conf.management-proc.kpi.ua/article/view/230448> (дата звернення: 15.09.2025).
17. Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції : Закон України від 16.10.2012 № 5450-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5450-17#Text> (дата звернення: 15.09.2025).
18. Rozetka. Digital Strategy 2025 : звіт про впровадження аналітики даних і маркетингових інструментів. Київ : Rozetka Group, 2025. URL: <https://rozetka.com.ua/> (дата звернення: 11.12.2025).
19. Слободяник А. М., Могилевська О. Ю., Романова Л. В., Салькова І. Ю. Digital-маркетинг: теорія і практика : навчальний посібник. Київ : КиМУ, 2022. 228 с.
20. OECD. Digital Transformation in the Service Sector: Opportunities and Challenges. Paris : OECD Publishing, 2023. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/digital-transformation.html> (дата звернення: 11.09.2025).

21. UNCTAD. Digital Economy Report 2024: Development through Data and Connectivity. Geneva: United Nations, 2024. URL: <https://unctad.org/> (дата звернення: 11.12.2025).

Referens

1. Vasylenko, M. I., & Hryshko, V. V. (2018). Communicative management. PoltNTU [in Ukrainian].
2. Voronkin, O. (2015). Classification of information and communication technologies of education. Higher education of Ukraine, 2, 95–102 [in Ukrainian].
3. Horodenko, L. (2010). New media: network information and communication resources: monograph. Academy of the Ukrainian Press [in Ukrainian].
4. Hurevych, R. S. (2010). The development of information technologies in education is an important factor in the development of society. Scientific works, 141 (153), 20–24 [in Ukrainian].
5. Poplavskiy, M. M., & Kochubei, L. O. (Ed.). (2020). Digital media: the formation of modern communication. Publishing house KNUKiM [in Ukrainian].
6. Zhaldak, M. I. (2004). Professional training and information technologies. Education, 11 (March 3–10), 5 [in Ukrainian].
7. Karpinska, H. V. (2023). Information and communication technologies as a dominant factor in the adaptation of business process management of enterprises. The XII International Scientific and Practical Conference 'Youth, education and science through today's challenges' (November 04–06, 2023, Bordeaux, France), 58–63 [in Ukrainian].
8. Kozhukhivska, R. B. (n.d.). Directions for the application of information technologies in the communication strategies of Ukrainian tourist enterprises and hospitality industry enterprises. Retrieved from: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/4695/1/Napriamy%20zastosuvannya%20informatsiinykh%20tekhnolohii.pdf> [in Ukrainian].
9. Kravchenko, M. O., & Salabai, V. O. (2023). The role of digital transformations of business processes of enterprises. Economic Bulletin of NTUU 'Kyiv Polytechnic Institute', 26. DOI: <https://doi.org/10.20535/23075651.26.2023.286988> [in Ukrainian].
10. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. Digital Economy and Society of Ukraine: Analytical Report. (2024). Mintsyfy [in Ukrainian].
11. Mozhovaia, H. V., Liashevskaya, V. I., & Bilokon V. A. (2022). The essence and models of electronic business and electronic commerce. Business Inform, 1, 123–131 [in Ukrainian].
12. Monobank. Annual report on innovative digital services 2024. (2024). Universal Bank. Retrieved from: <https://monobank.ua/> [in Ukrainian].
13. Nazarenko, S., & Matiushenko, N. (2023). The impact of internal communications on the efficiency of enterprises. Economy and Society, 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-92> [in Ukrainian].
14. Nova Poshta. (2024). Report on sustainable development and digital transformation 2023–2024. Nova Group. Retrieved from: <https://novaposhta.ua/> [in Ukrainian].
15. Latest information and communication technologies in education (ІІСТЭ- 2014). Proceedings of the II All-Ukrainian scientific and practical conference of young scientists and students (Poltava, 2014). Astraia [in Ukrainian].
16. Business digitalisation: areas and necessity for a trading enterprise. (n.d.). Retrieved from: <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/230448> [in Ukrainian].
17. On state support for the development of the software industry: Law of Ukraine of October 16, 2012 No. 5450-VI. (2012). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5450-17#Text> [in Ukrainian].
18. Rozetka. (2025). Digital Strategy 2025: report on the implementation of data analytics and marketing tools. Rozetka Group. Retrieved from: <https://rozetka.com.ua/> [in Ukrainian].
19. Slobodanyk, A.M., Mohilevska, O.Yu., Romanova, L.V., & Salkova, I.Yu. (2022). Digital marketing: theory and practice. KyMU [in Ukrainian].
20. OECD. (2023). Digital Transformation in the Service Sector: Opportunities and Challenges. Paris: OECD Publishing. Retrieved from: <https://www.oecd.org/en/topics/digital-transformation.html> [in English].
21. UNCTAD. (2024). Digital Economy Report 2024: Development through Data and Connectivity. United Nations. Retrieved from: <https://unctad.org/> [in English].

Стаття надійшла до редакції 07.11.2025
Отримано після доопрацювання 08.12.2025
Прийнято до друку 17.12.2025
Опубліковано 29.12.2025

УДК 004.738.5:316.7(477)
DOI 10.32461/2409-9805.3.2025.350579

Цитування:

Збанацька О. М. Сучасні цифрові тренди та їхній вплив на соціокультурну сферу України. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 3. С. 87–95.

Zbanatska O. (2025). Modern Digital Trends and Their Impact on Socio-Cultural Sphere of Ukraine. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 87–95 [in Ukrainian].

Збанацька Оксана Миколаївна,
докторка наук з соціальних комунікацій,
професорка, професорка кафедри інформаційної
діяльності та зв'язків з громадськістю
Київського національного університету
культури і мистецтв, головна бібліотекарка
відділу лінгвістичного забезпечення
інформаційно-пошукових систем
Національної бібліотеки України
імені Ярослава Мудрого
<https://orcid.org/0000-0003-0413-7576>,
ZbanatskaO@i.ua

СУЧАСНІ ЦИФРОВІ ТРЕНДИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА СОЦІОКУЛЬТУРНУ СФЕРУ УКРАЇНИ

Мета статті – представити деякі сучасні цифрові тренди та показати їхній вплив на соціокультурну сферу України. **Методологія дослідження** базується на застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, зокрема соціокультурного підходу, аналізу, синтезу, узагальнення, логічного та статистичного методів. Також використано порівняльний та аналітичний моніторинг Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO; World Intellectual Property Organization) – Глобальний інноваційний індекс (GII; Global Innovation Index) та Індекс хорошої країни (Good Country Index). **Наукова новизна** статті полягає в розширенні уявлень про сучасний стан цифрових технологій та узагальненні досвіду їхньої інтеграції в соціокультурну сферу України. **Висновки**. Сучасні цифрові тренди мають значний вплив на соціокультурну сферу, створюючи нові форми взаємодії між митцями, інституціями та споживачами культурних продуктів і послуг. Збільшується доступність культурних ресурсів, підвищується рівень культурно-мистецької освіти та активізується участь у соціокультурному житті. Використання цифрових платформ для проведення онлайн-подій, робить культурне надбання України більш доступним, що створює нові можливості для взаємодії та співпраці в онлайн-середовищі. Використання стримінгових платформ для перегляду культурних подій, а також взаємодія з іншими учасниками події через чати та соціальні мережі сприяють міжособистісній комунікації та змінюють спосіб сприйняття та обговорення культурної події. Використання аналітики та штучного інтелекту для аналізу статистики та стратегій у реальному часі надають більше можливостей для вдосконалення культурно-мистецького заходу та стратегічного планування. Використання цифрових систем для організації та управління культурно-мистецькими заходами, квитками, реєстрацією учасників та взаємодією з митцями сприяють більш ефективному використанню ресурсів, підвищують доступність та привабливість заходу, а також впливають на спосіб взаємодії між всіма учасниками події. Використання цифрових технологій при створенні електронних бібліотек, архівів, музеїв та представлення їх вмісту в інтернеті актуалізують потребу у захисті авторських прав в онлайн-середовищі.

Ключові слова: Індекс хорошої країни, культурні події, культурно-мистецькі заходи, онлайн-середовище, цифрова економіка, цифрова культура, цифрові професії, цифрові трансформації, цифрові тренди.

Zbanatska Oksana,
Doctor of Sciences in Social Communications, Professor,
Professor, Department of Information Activities and Public Relations,
Faculty of PR, Journalism and Information Policy,
Kyiv National University of Culture and Arts,
Chief Librarian, Department of Linguistic Support of Information Search Systems,
Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine

MODERN DIGITAL TRENDS AND THEIR IMPACT ON SOCIO-CULTURAL SPHERE OF UKRAINE

The purpose of the article is to present some modern digital trends and show their impact on the socio-cultural sphere of Ukraine. The research methodology is based on the application of general scientific and special methods of cognition, in particular the socio-cultural approach, analysis, synthesis, generalization, logical and statistical methods. Comparative and analytical monitoring of the World Intellectual Property Organisation (WIPO) – Global Innovation Index (GII) and Good Country Index – was also used. The scientific novelty of the article lies in expanding the ideas about the current state of digital technologies and generalising the experience of their integration into the socio-cultural sphere of Ukraine. Conclusions. Modern digital trends have a significant impact on the socio-cultural sphere, creating new forms of interaction between artists, institutions and consumers of cultural products and services. The accessibility of cultural resources is increasing, the level of cultural and artistic education is increasing, and participation in socio-cultural life is becoming more active. The use of digital platforms for holding online events makes Ukraine's cultural heritage more accessible, which creates new opportunities for interaction and collaboration in the online environment. The use of streaming platforms for viewing cultural events, as well as interaction with other event participants through chats and social networks, promotes interpersonal communication and changes the way a cultural event is perceived and discussed. The use of analytics and artificial intelligence for analysing statistics and strategies in real time provides more opportunities for improving a cultural and artistic event and strategic planning. The use of digital systems for organising and managing cultural and artistic events, tickets, participant registration and interaction with artists contribute to a more efficient use of resources, increase the accessibility and attractiveness of the event, and also affect the way all event participants interact. The use of digital technologies in creating electronic libraries, archives, museums and presenting their content on the Internet actualises the need for copyright protection in the online environment.

Keywords: Good Country Index, cultural events, cultural and artistic events, online environment, digital economy, digital culture, digital professions, digital transformations, digital trends.

Актуальність теми дослідження. Сьогодні цифровізація охопила всі сфери життєдіяльності держави, у тому числі й соціокультурну сферу. У 2020-х роках, під впливом пандемії, було започатковано нові тренди, які спричинили низку змін. Більшість компаній почали впроваджувати електронний документообіг, CRM (управління відносинами з клієнтами), онлайн продажі. На думку фахівців, до 2026 року ці IT-рішення переростуть у цілісні цифрові системи і охоплять фінанси, досвід клієнтів, комунікацію і управління командою. Завдяки системному підходу створиться єдиний контур прийняття рішень на основі аналітики.

Цифрових трансформацій зазнала й соціокультурна сфера. З'явилися нові можливості для самовираження, – стримінгові платформи, віртуальні виставки, цифрові бібліотеки, архіви, онлайн-події. Цифрові технології є одним із вагомих посередників між соціокультурними інституціями та споживачами культурних продуктів і послуг, а також просувають такі інституції в інтернеті. Особливістю є те, що практичний досвід використання цифрових інструментів в соціокультурній сфері значно випереджає теоретичне узагальнення цих процесів. Цифрові технології породжують нові напрями, що потребує вивчення і є актуальним проблемним полем досліджень у соціокультурній сфері.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання

цифровізації, цифрових технологій, стратегій, трендів ставали об'єктом досліджень багатьох українських та зарубіжних науковців. Цифрова держава, це перш за все цифрова економіка. Цифрову економіку вивчали зарубіжні дослідники – Д. Тапскотт [34], Н. Негропonte [32], Т. Месенбург [31], українські – П. Пуцентейло, О. Гуменюк [18; 19], М. Хаустов, Д. Бондаренко [23; 24], О. Завитий [7].

В соціокультурній сфері об'єктами досліджень були: цифрова культура (В. Волинець [4] А. Кабанець [9; 10]. К. Федорова [22] Д. Чернух [27]), цифрова культурна спадщина (О. Андрєєва [1], М. Петрова [13], Л. Приходько [15; 16]), цифрове мистецтво (С. Давимука [6], М. Пальчинська [12]) цифровий театр (Т. Хвостова [25]), цифрові спільноти (Я. Яцевський) [29], блоги (О. Бугайова, М. Бугайов) [2].

Вагомими є проєкти «Цифрова адженда України – 2020 (Цифровий порядок денний – 2020)» та «Україна 2030Е – країна з розвинутою економікою» [26; 21], у яких окреслено сценарії та основні положення розвитку цифрової економіки, цифрових перетворень в державі.

Мета дослідження – представити сучасні цифрові тренди та показати їхній вплив на соціокультурну сферу України.

Виклад основного матеріалу. Термін «цифрова економіка» вперше вжив у 1994 р канадський

економіст і консультант з бізнесу Дон Тапскотт у публікації *Digital Economy* («Цифрова економіка») [34]. Подальше поширення термін набув у 1995 р. завдяки американському інформатику Массачусетського університету Ніколасу Негропonte, який визначив ідеологію цифрової економіки, як «перехід від обробки атомів, складову матерії фізичних речовин, до обробки бітів, складову матерію програмних кодів» [32]. На думку Томаса Месенбурга цифрова економіка має три основних компоненти: інфраструктуру електронного бізнесу; електронний бізнес (процеси, які здійснюються через комп'ютерні мережі); електронну комерцію (онлайн продажі) [31].

Цифрова економіка – це тип економіки, де ключовими факторами (засобами) виробництва є цифрові дані: числові, текстові тощо. Цифрова економіка охоплює бізнес у всіх галузях економічної діяльності, не тільки у у секторі інформації та телекомунікацій, а й базових галузях промисловості, в сільському господарстві, будівництві тощо.

Цифрова економіка базується на використанні цифрових комп'ютерних технологій і є доступною через такі платформи як Інтернет, мобільні та сенсорні мережі [19, с. 5]. Вона охоплює технології великих масивів даних (Big data), індустріальний Інтернет речей та Інтернет речей (IIoT/IIoT), хмарні обчислення, квантові та NBIC-технології, адитивне виробництво, роботизацію та інші наскрізні інформаційні технології і технології інформаційної безпеки [23, с.50].

Системний перехід України до цифрової економіки пов'язаний зі складним комплексом перетворень, і охоплює п'ять основних напрямків:

- перший – використання вищезгаданих технологій для створення інфраструктури, заснованої на мобільному Інтернеті та повсюдне поширення на території країни оптоволоконного зв'язку;
- другий – формування відповідної нормативної бази;
- третій – створення технологічних заділів, цифрових платформ, що обслуговують операції з оцифрованими даними;
- четвертий – формування адекватного кадрового потенціалу;
- п'ятий – забезпечення інформаційної безпеки [7, с. 56-57].

Розвиток цифрової економіки України може відбуватися за двома сценаріями: інерційним (еволюційним) та цільовим (форсованим). У разі реалізації першого сценарію українська економіка залишиться неефективною, а Україна – на задвірках цивілізації. Другий сценарій передбачає перехід української економіки до цифрової за 3–5 років, і до 2030 року Україна «стане європейським

лідером у галузі інновацій та нових технологій, перетвориться на інтелектуальний хаб, де буде створено найпривабливіші в регіоні умови для розвитку потенціалу людей» [21].

Для цього держава має взяти на себе ролі: лідера та експериментатора; регулятора і захисника; популяризатора. Уряд України разом із бізнесом мають: реалізувати проєкти побудови твердої інфраструктури (широкосмуговий доступ до мережі Інтернет, мобільний Інтернет, громадський доступ до Wi-Fi, хмарна інфраструктура, кібербезпека); створити м'які інфраструктури (ідентифікації та довіри (mobile ID, bank ID), відкритих даних, державних послуг (e-government), інтероперабельності, е-комерції та е-бізнесу, транзакційно-процесингову, геоінформаційну, життєзабезпечення, блокчейн); ініціювати та реалізувати проєкти цифрової трансформації. Останні мають бути інтегровані в локальні, регіональні та національні проєкти розвитку [21].

У «Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки» та «Цифровій адженді України» сформульовано основні принципи цифровізації: рівний доступ до послуг, інформації та знань; створення переваг у різних сферах повсякденного життя; підвищення ефективності, продуктивності, конкурентоздатності; сприяння розвитку інформаційного суспільства; інтеграція України до ЄС; стандартизація; підвищення рівня довіри та безпеки; фокусне та комплексне державне управління [21].

В основі цифрових трансформацій – цифрові тренди, – напрямки розвитку цифрових технологій (штучний інтелект, роботехніка, 3D друк та ін.). Аналізуючи їх можна прогнозувати конкретні економічні, технологічні та соціальні явища в майбутньому [21].

Україна дотримується світових цифрових трендів, і бізнес-стратегія, закладена в «Цифровій адженді України – 2020», поступово реалізовується.

Провідну роль у цифровізації країни відіграє Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифри) – центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування, розвитку цифрових навичок, національних електронних інформаційних ресурсів, електронної комерції, електронних довірчих послуг, надання електронних та адміністративних послуг, розвитку IT-індустрії та ін. [14]. Мінцифри створено 2 вересня 2019 р. шляхом перетворення Державного агентства з питань електронного урядування України. Мінцифра створює «державу у смартфоні», його місія – побудувати найзручнішу

цифрову державу у світі для громадян та технологічного бізнесу [11].

Сьогодні Міністерство цифрової трансформації України реалізовує такі проекти: Дія – державні послуги онлайн; Дія. Цифрова освіта; Дія. Бізнес; Дія. Центр; Безпека дітей в Інтернеті; Е-резидентство; Дія. City тощо [11].

На сайті Мінцифри представлено «Проекти цифрової трансформації» [17]. Станом на 01 грудня 2025 р. їхня кількість – 94. Пошук потрібного проекту можна здійснювати за назвою або ключовими словами. Є можливість обрати конкретний напрям (юстиція; соціальна політика; захист довкілля та природних ресурсів; розвиток громад та територій; охорона здоров'я; економіка та торгівля; фінанси; освіта і наука; реінтеграція; культура та інформаційна політика; оборона; ветерани; енергетика; закордонні справи; внутрішні справи; сільське господарство; інфраструктура; молодь і спорт; державне майно; антимонопольний; статистика; кіберзахист; цифрова трансформація) [8, 31].

За напрямом «Культура та інформаційна політика» наявні 4 проекти:

- Цифрова трансформація мистецтва (е-Мистецтво). Створення репозитарію методичних документів навчально-методичної літератури для викладачів закладів освіти та автоматизація отримання галузевих премій, стипендій, грантів та їх присудження;

- Цифрова трансформація туризму та курортів (е-Туризм). Створення реєстру туристичної діяльності та запровадження туристичного порталу як повного та актуального джерела інформації для потенційних туристів;

- Цифрова трансформація охорони культурної спадщини (е-Спадщина). Цифровізація інфраструктури музеїв, створення реєстрів культурної і нематеріальної спадщини, народних художніх промислів, електронної системи музейного фонду України;

- Цифрова трансформація бібліотек та книговидавничої справи (е-Книга). Впровадження автоматизованої бібліотечної інформаційної системи, української цифрової бібліотеки, автоматизація подання документів для отримання грантової підтримки, ведення електронного каталогу з інформацією про доступні книжки на національному ринку тощо [17].

Названі проекти мають підпроекти. Більшість з них стартували ще у 2021–2022 роках, та їх реалізація відбувається дуже повільно. Крім того, змінились і відповідальні особи за заявлені проекти.

На думку С. Гололобова та С. Шуляка формування державної політики у сфері культури має охоплювати такі аспекти:

1. Цифрове збереження та доступ до культурної спадщини (оцифровування фондів бібліотек, архівів, музеїв за єдиними стандартами з метою удоступнення міжнародному співтовариству).

2. Інтеграція цифрових технологій у культурно-мистецьку освіту (розробка та впровадження різноманітних освітніх ресурсів, онлайн-курсів, віртуальних екскурсій з метою підвищення культурного рівня населення).

3. Створення цифрових платформ для соціокультурних та культурно-мистецьких ініціатив (розробка державних та недержавних онлайн-платформ, краудфандингу та соціальних ініціатив з метою просування соціокультурних та культурно-мистецьких проектів, залучення до культурного процесу широкого кола учасників та забезпечення їхнього фінансування).

4. Захист авторських прав у цифровому середовищі (розробка ефективних механізмів захисту авторських прав і боротьби з піратством з метою стимулювання творчості та культурного виробництва).

5. Розвиток цифрового артмаркету (підтримка та розвиток платформ для продажу та розповсюдження цифрового мистецтва, включаючи музику, літературу, візуальне мистецтво з метою зростання економічного потенціалу культурно-мистецької сфери та створення нових робочих місць).

6. Сприяння міжкультурному діалогу через цифрові технології (використання інформаційних технологій з метою просування міжкультурного діалогу та співпраці між країнами, що може значно посилити міжнародне культурне співробітництво та сприяти взаєморозумінню і миру).

7. Використання штучного інтелекту та великих даних у сфері культури (інтеграція штучного інтелекту та аналітики великих даних з метою сприяння аналізу культурних трендів, оптимізації управління соціокультурними та культурно-мистецькими проектами та персоналізації культурного контенту для кінцевих користувачів) [5].

Цифровізація освітніх послуг реалізується шляхом проведення онлайн-курсів та вебінарів, онлайн-конференцій та Інтернет-тестування. Найбільшою освітньою українською платформою професійного розвитку є Prometheus, яка за 10 років на основі співпраці з провідними компаніями України, міжнародними організаціями та науковцями створила понад 450 онлайн-курсів, які прослухали 3 250 000 слухачів та отримали 2 920 000 сертифікатів [33].

В останнє десятиліття набула популярності STEM-освіта. Аббревіатура є акронімом, що поєднує чотири ключові сфери знань:

- S – Science (Наука) – глибоке вивчення

та розуміння світу через дослідження, спостереження та експерименти в хімічних, фізичних та біологічних лабораторіях;

- Т – Technology (Технології) – штучний інтелект, робототехніка, цифрові інструменти;

- Е – Engineering (Інженерія) – проектування, розробка та будівництво різних об'єктів та систем (наприклад, створення макета багатоповерхівки);

- М – Mathematics (Математика) – точний аналіз, моделювання, прогнозування як основа для розвитку логічного та абстрактного мислення [3].

Якщо STEM-освіта – це фокус на науці, технологіях, інженерії та математиці – більш точних предметах, то STEAM додає ще й Arts (Мистецтво) – гуманітарні науки та медіа.

Глобальна мережа інтернет стала ефективним способом комунікації та поширення культурної інформації, адже тут розміщено блоги про культуру, анонси, здійснюється email розсилка, є можливість брати участь у навчальних вебінарах. Соціокультурна сфера України поступово переходить у цифровий вимір. Складовою сучасного життя стають інтерактивні артпроекти, віртуальні екскурсії, 3D тури, онлайн концерти, вистави, виставки.

Залучення штучного інтелекту, доповненої реальності, голосових асистентів, робить взаємодію зі споживачами більш персоналізованою, а роботу молодих митців, українську культуру більш видимою для міжнародної аудиторії.

Враховуючи вищевикладене, виникає потреба у професіях, які «раніше не асоціювалися з культурою: UX-дизайнери, відеоредактори, продюсери контенту та фахівці зі стратегічних комунікацій» [20].

Національне агентство кваліфікацій з'ясувало, які професії будуть актуальними в Україні в найближчому майбутньому. Ось деякі з них:

- розробник інтернет-контенту (знає як знайти аудиторію в інстаграмі, фейсбуку, тік-току чи твіттері – і як правильно з нею комунікувати);

- UX-дизайнер (створює дизайн, спираючись на досвід користувача; робить так, аби людям було комфортно користуватися сервісами, а всі функції вебсторінок відповідали потребам користувачів);

- 3D-архітектор та інженер (поєднує у собі навички інженера, архітектора та урбаніста; проектує простори у форматі 3D, аби можна було отримати реалістичніший вигляд нових проектів);

- аналітик соціальних мереж (проводить експертизу контенту, і на основі своїх досліджень уміє створювати нові та ефективні стратегії розвитку).

Цифрові технології є основою добробуту України і покращують життя, роботу, творчість, навчання, відпочинок українців. Відбувається формування національного брендингу – способу звернути увагу на позитивні сторони, якість життя і успішний розвиток країни. З досягненнями України можна ознайомитись на сайті Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO; World Intellectual Oroperty Organization), переглянувши Глобальний інноваційний індекс (GII; Global Innovation Index) – щорічний рейтинг, що оцінює інноваційний потенціал країн на основі близько 80 показників, серед яких заходи щодо політичного середовища, освіти, інфраструктури, створення знань. Так, у 2025 р. Україна посіла 66-те місце серед 139 країн, у той час як у 2020 – 45, 2021 р. – 49, 2022 р. – 57, 2023 р. – 55, 2024 р. – 60 [36].

Індекс хорошої країни (Good Country Index) – це складова статистика з 35 одиниць даних, здебільшого створених Організацією Об'єднаних Націй. Ці дані об'єднуються в систему, яка дає загальну оцінку та рейтинг у семи категоріях: наука і технології; культура; міжнародний мир і безпека; світовий порядок; планета і клімат; процвітання та рівність; здоров'я та благополуччя [35]. Результати вибірки щодо місця України серед 174 країн світу в загальному рейтингу та окремих категоріях представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Рейтинг України за 2020–2024 роки

Рік	Місце в загальному рейтингу	Наука і технології	Культура	Міжнародний мир і безпека	Світовий порядок	Планета і клімат	Процвітання і рівність	Здоров'я та благополуччя
2020	54	1	62	108	57	128	72	55
2021	76	1	55	131	41	133	87	103
2022	72	1	61	133	46	127	100	82
2023	57	1	90	153	17	137	47	55
2024	48	4	46	168	41	114	60	34

Як показує табл. 1, у 2024 р. Україна посіла 48 місце в загальному рейтингу серед 174 країн

світу. Протягом 2020–2023 рр. вона утримувала перше місце в категорії «наука і технології»,

проте у 2024 р. посіла 4-те місце, поступившись Угорщині, Латвії та Великобританії. Просунулась на кращі позиції в категоріях «культура», «планета і клімат», «здоров'я та благополуччя». У рейтингу в категорії «культура» враховуються:

- кількість міжнародних заходів, що проводилися (за даними Союзу міжнародних асоціацій), залежно від розміру економіки;
- експорт культурних продуктів і послуг (з урахуванням Організації торгівлі і розвитку ООН) відносно розміру економіки;
- заборгованість внесків ЮНЕСКО у відсотках від внеску (негативний індикатор);
- свобода пересування: кількість країн і територій, куди громадяни можуть в'їхати без візи (за даними Henley & Partners).
- свобода преси: свобода преси (за даними Світового індексу свободи Репортери без кордонів як негативний індикатор).

Міністр цифрової трансформації М. Федоров зауважив, що у цифровому рейтингу ООН Online Service Index Україна за останні 5 років зі 102 місця піднялася на 5. За категорією «відкриті дані» – третя у Європі, а по залученості громадян у використання цифрових технологій, – перша у світі [28].

Незважаючи на триваючий конфлікт з Російською Федерацією, Україна досягла вражаючого прогресу у цифровому розвитку. Уряд переніс усі публічні дані та послуги на публічні хмарні платформи за кордоном, забезпечуючи безпеку та доступність критично важливої інформації та цифрову стійкість. Супутникове з'єднання забезпечило безперебійне підключення до Інтернету [30, 125].

Державно-приватне партнерство відіграло вирішальну роль у цифровій трансформації країни. Співпраця з великими цифровими постачальниками, такими як Microsoft, Amazon Web Services, SpaceX та Palantir Technologies дозволила Україні використовувати передові технології та інфраструктуру. Стратегічний підхід України захищає цифрові активи та підтримує економічну діяльність і державні послуги під час конфлікту,

позиціонуючи країну як стійкого та перспективного цифрового лідера [30, 125].

Наукова новизна статті полягає в розширенні уявлень про сучасний стан цифрових технологій та узагальненні досвіду їхньої інтеграції в соціокультурну сферу України.

Висновки. Сучасні цифрові тренди мають значний вплив на соціокультурну сферу, створюючи нові форми взаємодії між митцями, інституціями та споживачами культурних продуктів і послуг. Збільшується доступність культурних ресурсів, підвищується рівень культурно-мистецької освіти та активізується участь у соціокультурному житті.

Використання цифрових платформ для проведення онлайн-подій, робить культурне надбання України більш доступним, що створює нові можливості для взаємодії та співпраці в онлайн-середовищі. Використання стримінгових платформ для перегляду культурних подій, а також взаємодія з іншими учасниками події через чати та соціальні мережі сприяють міжособистісній комунікації та змінюють спосіб сприйняття та обговорення культурної події. Використання аналітики та штучного інтелекту для аналізу статистики та стратегій у реальному часі надають більше можливостей для вдосконалення культурно-мистецького заходу та стратегічного планування. Використання цифрових систем для організації та управління культурно-мистецькими заходами, квитками, реєстрацією учасників та взаємодією з митцями сприяють більш ефективному використанню ресурсів, підвищують доступність та привабливість заходу, а також впливають на спосіб взаємодії між всіма учасниками події. Використання цифрових технологій при створенні електронних бібліотек, архів, музеїв та представлення їх вмісту в інтернеті актуалізують потребу у захисті авторських прав в онлайн-середовищі.

Дана розвідка відкриває нові шляхи для подальших досліджень, що дозволять глибше зрозуміти вплив цифрових технологій на соціокультурну сферу України та сприятимуть цифровому міжкультурному діалогу.

Список використаних джерел

1. Андреева О. М. Сучасні наукові тренди дослідження цифрового розвитку охорони культурної спадщини. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 4. С. 197–203. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3046> (дата звернення: 02.05.2025).
2. Бугайова О. І., Бугайов М. В. Блоги як пізнавальний ресурс у контексті сучасної цифрової культури // *Вісник Національної Академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2025. № 2. С. 46–51. DOI: 10.32461/2226-3209.2.2025.338818.
3. Від STEM до STEAME: розберімося у відмінностях освітніх моделей. *Школа Афіни*. 2024, 14 груд. URL: https://www.athens.kiev.ua/vid-stem-do-steame/?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=22455675523&utm_term=&utm_content=&utm_position=&utm_matchtype=&utm_placement=&utm_network=x&gad_source=1&gad_campaignid=22455679387&gbraid=0AAAAA_XWZb2g6mLNvM6oMCxbPI3H16Bt3&gclid=CjwKCAjw

3MXBBhAzEiwA0vLXQbNrZ1NqOYHbC6GGsT95AgQK9xVtvY6LKL8h5cepuDQrJhOzzzIACxoCuYMQAvD_BwE (дата звернення: 24.05.2025).

4. Волинець В. Цифрові технології у сфері культури: теоретизація проблеми цифрових даних і культурної спадщини. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2021. Т. 4. № 2. С. 195–205. URL: <http://infotech-soccult.knukim.edu.ua/article/view/247481/244942> (дата звернення: 24.05.2025).

5. Гололобов С. М., Шуляк С. О. Синергія цифрового та культурного просторів у формуванні державної політики у сфері культури. *Проблеми сучасних трансформацій. Право публічне, управління та адміністрування*. 2024. № 11. URL: https://www.researchgate.net/publication/379584090_Sinergia_cifrovogo_ta_kulturnogo_prostoriv_u_formuvanni_derzavnoi_politiki_u_sferi_kulturi (дата звернення: 24.05.2025).

6. Давимука С. Цифровізація мистецтва як вагомий тренд формування нової моделі культури: ретроспективний аналіз. *Народознавчі зошити*. 2025. № 1. С. 95–109. URL: <https://nz.lviv.ua/2025-1-11/> (дата звернення: 24.05.2025).

7. Завитій О. Інституційне середовище функціонування цифрової економіки. *Розвиток цифровізації обліку, оподаткування, аналізу і контролю в управлінні підприємствами*: колектив. монографія. Тернопіль, 2021. С. 50–59.

8. Збанацька О. М. Проекти цифрової трансформації (напрям «Культура та інформаційна політика»). *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття*: матер. XVI Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 13–15 вересня 2023 р.). Одеса, 2023. С. 29–33.

9. Кабанець А. Система оцінювання рівнів розвитку цифрової культури у Великій Британії. *Педагогічні науки: теорія, історія. Інноваційні технології*. 2025. № 1. С. 256–267. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/04/%D0%9A%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C-1.pdf> (дата звернення: 23.05.2025).

10. Кабанець А. Формування змістового контенту розвитку цифрової культури. *Педагогічні науки: теорія, історія. Інноваційні технології*. 2024. № 5. С. 427–439. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/04/%D0%9A%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C.pdf> (дата звернення: 23.05.2025).

11. Міністерство цифрової трансформації України: офіц. вебсайт. 2025. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 25.04.2025).

12. Пальчинська М. В. Цифрове мистецтво як складова сучасної культури в інформаційному суспільстві. *Перспективи*. 2023. № 1. С. 82–88. URL: http://perspektivy.pdpu.od.ua/1_2023/11.pdf (дата звернення: 25.04.2025).

13. Петрова М. Культурна спадщина: оцифрувати і збагнути. *Антиквар*. 2023. № 1/2. С. 68–75.

14. Питання Міністерства цифрової трансформації: постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 № 856. *Урядовий портал*: єдиний вебпортал органів виконавч. влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pitannya-ministerstva-cifrovoyi-tl80919> (дата звернення: 07.04.2025).

15. Приходько Л. Ф. Збереження цифрової культурної спадщини – імператив XXI століття (за документами ЮНЕСКО і Європейського Союзу). *Архіви України*. 2019. № 2. С. 67–92. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/57> (дата звернення: 07.04.2025).

16. Приходько Л. Оцифрування об'єктів культурної спадщини за нормативно-правовими документами Європейського Союзу у сфері авторського права і суміжних прав. *Архіви України*. 2020. № 1. С. 104–131. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/29> (дата звернення: 07.04.2025).

17. Проекти цифрової трансформації. *Міністерство цифрової трансформації України*: офіц. вебсайт. 2025. URL: <https://plan2.dia.gov.ua/projects> (дата звернення: 25.04.2025).

18. Пуцентайло П. Р., Гуменюк О. О. Цифрова економіка як новітній вектор реконструкції традиційної економіки. *Інноваційна економіка*. 2018. № 5–6. С. 131–143.

19. Пуцентайло П., Гуменюк О. Цифрова економіка як новітня економіка сучасного розвитку глобального суспільства. *Розвиток цифровізації обліку, оподаткування, аналізу і контролю в управлінні підприємствами*: колективна монографія. Тернопіль, 2021. С. 4–19.

20. Савенко І. Українська культура в цифрову епоху: зростання попиту на креативні професії. *Lucky Ukraine*, 2025. URL: <https://luckyukraine.in.ua/ukrainska-kultura-v-tsyfrovu-epokhu-zrostannia-popytu-na-kreatyvni-profesii/> (дата звернення: 07.04.2025).

21. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою / Укр. ін-т майбутнього. 2018. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-12> (дата звернення: 23.05.2025).

22. Федорова К. Г. Цифрова культура як візуальна практика. *Перспективи*. 2022. № 1. С. 109–114. URL: http://perspektivy.pdpu.od.ua/1_2022/15.pdf (дата звернення: 23.05.2025).

23. Хаустов М. М., Бондаренко Д. В. Цифровізація: здобутки та загрози для суспільства. *Scientific collection «Interconf»*. 2021. № 51. С. 49–58. URL: https://ndc-ipr.org/media/publications/files/11577-Текст_статті-20571-1-10-20210430_Хаустов_Бондаренко.pdf (дата звернення: 24.05.2025).

24. Хаустов М. М., Бондаренко Д. В. Цифрові технології майбутнього в розвитку суспільства. *Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, листоп. 2020 р.). Харків: ФОП Лібуркіна Л.М., 2020. С. 338–347.

25. Хвостова Т. Становлення та тенденції розвитку цифрового театру в сучасній інтернет-культурі. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2023. № 2. С. 69–74. URL: <https://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/286878> (дата звернення: 24.05.2025).

26. Цифрова адженда України – 2020 (Цифровий порядок денний – 2020). 2016. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3e3922.pdf> (дата звернення: 12.02.2025).
27. Чернух Д. В. Сучасні виклики розвитку цифрової культури: європейська практика. *Перспективи та інновації*. 2024. № 33. С. 61–66. URL: <http://www.ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/713> (дата звернення: 24.05.2025).
28. Ялівець Г. Україна за п'ять років піднялася в цифровому рейтингу ООН зі 102 на 5 місце, – Федоров. *Бізнес Цензор*. 2025. URL: <https://censor.net/biz/news/3528290/ukrayina-za-p-yat-rokiv-pidnyalasya-v-tsyfrovomu-reytingu-onn-zi-102-na-5-mistse> (дата звернення: 23.05.2025).
29. Яцевський Я. В. Цифрові спільноти як середовище креативних соціокультурних практик. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2025. № 2. С. 200–211. URL: <https://journals.uran.ua/visnyknakkim/article/view/338928> (дата звернення: 23.05.2025).
30. E-Government Survey 2024. New York, 2024. 178 p. URL: https://desapublications.un.org/sites/default/files/publications/2024-10/Print%20Version%20_E-Government%20Survey%202024%2011_10_2024.pdf (дата звернення: 23.05.2025).
31. Mesenbourg T.L. Measuring the Digital Economy. U.S. Bureau of the Census. 2025. URL: https://www.academia.edu/35710663/MEASURING_THE_DIGITAL_ECONOMY (дата звернення: 23.05.2025).
32. Negroponte N. Being Digital. New York: Knopf, 1995. 256 p.
33. Prometheus. 2025. URL: <https://prometheus.org.ua/> (дата звернення: 24.05.2025).
34. Tapscott Don. Digital Economy. New York : McGraw-Hill. 1994. 368 p.
35. The Good Country. 2025. URL: <https://index.goodcountry.org> (дата звернення: 23.05.2025).
36. WIPO. 2025. URL: <https://www.wipo.int/en/web/global-innovation-index> (дата звернення: 23.05.2025).

References

1. Andrieieva, O. M. (2024). Modern scientific trends in research on the digital development of cultural heritage protection. Investments: practice and experience, 4, 197–203. Retrieved from: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3046> [in Ukrainian].
2. Buhaiova, O. I., & Buhaiov, M. V. (2025). Blogs as a cognitive resource in the context of modern digital culture. Herald of the National Academy of Culture and Arts Management, 2, 46–51. DOI: 10.32461/2226-3209.2.2025.338818 [in Ukrainian].
3. From STEM to STEAME: let us understand the differences in educational models (2024, December 14). School of Athens. Retrieved from: https://www.athens.kiev.ua/vid-stem-do-steame/?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=22455675523&utm_term=&utm_content=&utm_position=&utm_matchtype=&utm_placement=&utm_network=x&gad_source=1&gad_campaignid=22455679387&gbraid=0AAAAA_XWZb2g6mLNvM6oMCxbPI3H16Bt3&gclid=CjwKCAjw3MXBBhAzEiwA0vLXQbNr1NqOYHbC6GGsT95AgQK9xVtvY6LKL8h5cep uDQrJhOzzzIACxoCuYMQAvD_BwE [in Ukrainian].
4. Volynets, V. (2021). Digital technologies in the field of culture: theorizing the problem of digital data and cultural heritage. Digital platform: information technologies in the socio-cultural sphere, 4 (2), 195–205. Retrieved from: <http://infotech-soccult.knukim.edu.ua/article/view/247481/244942> [in Ukrainian].
5. Hololobov, S.M., & Shuliak, S.O. (2024). Synergy of digital and cultural spaces in the formation of state policy in the sphere of culture. Problems of modern transformations. Series: public law, management and administration, 11. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/379584090_Sinergia_cifrovogo_ta_kulturnogo_prostoriv_u_formuvanni_derzavnoi_politiki_u_sferi_kulturi [in Ukrainian].
6. Davymuka, S. (2025). Digitalisation of art as a significant trend in the formation of a new model of culture: a retrospective analysis. Ethnographic notebooks, 1, 95–109. Retrieved from: <https://nz.lviv.ua/2025-1-11/> [in Ukrainian].
7. Zavytii, O. (2021). Institutional environment of functioning of the digital economy. Development of digitalisation of accounting, taxation, analysis and control in enterprise management. Ternopil, 50–59 [in Ukrainian].
8. Zbanatska, O. M. (2023). Digital transformation projects (area ‘Culture and information policy’). Information education and professional and communicative technologies of the 21st century: materials of the XVI International Scientific and Practical Conference (Odesa, September 13–15, 2023), 29–33 [in Ukrainian].
9. Kabanets, A. (2025). System for assessing the levels of development of digital culture in Great Britain. Pedagogical Sciences: Theory, History. Innovative Technologies, 1, 256–267. Retrieved from: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/04/%D0%9A%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C-1.pdf> [in Ukrainian].
10. Kabanets, A. (2024). Formation of the semantic content of the development of digital culture. Pedagogical sciences: theory, history. Innovative technologies, 5, 427–439. Retrieved from: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/04/%D0%9A%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C.pdf> [in Ukrainian].
11. Ministry of Digital Transformation of Ukraine: official website (2025). Retrieved from: <https://thedigital.gov.ua/> [in Ukrainian].
12. Palchynska, M. V. (2023). Digital art as a component of modern culture in the information society. Perspectives, 1, 82–88. Retrieved from: http://perspektyvy.pdp.od.ua/1_2023/11.pdf [in Ukrainian].
13. Petrova, M. (2023). Cultural heritage: digitise and understand. Antiquarian, 1/2, 68–75 [in Ukrainian].
14. Cabinet of Ministers of Ukraine (18.09.2019). Ministry of Digital Transformation issues: resolution, № 856. Government portal: the only web portal of the executive authorities of Ukraine. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/>

gov.ua/npas/pitannya-ministerstva-cifrovoyi-t180919 [in Ukrainian].

15. Prykhodko, L. F. (2019). Preservation of digital cultural heritage is an imperative of the 21st century (according to UNESCO and European Union documents). Archives of Ukraine, 2, 67–92. Retrieved from: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/57> [in Ukrainian].

16. Prykhodko, L. (2020). Digitisation of cultural heritage objects according to the regulatory documents of the European Union in the field of copyright and related rights. Archives of Ukraine, 1, 104–131. Retrieved from: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/29> [in Ukrainian].

17. Digital transformation projects (2025). Ministry of Digital Transformation of Ukraine: official website. <https://plan2.dii.gov.ua/projects> [in Ukrainian].

18. Putsenteilo, P. R., & Humeniuk, O. O. (2018). Digital economy as the newest vector of reconstruction of traditional economy. Innovative economy, 56, 131–143 [in Ukrainian].

19. Putsenteilo, P., & Humeniuk, O. (2021). Digital economy as a new economy of modern development of global society. Development of digitalization of accounting, taxation, analysis and control in enterprise management. Ternopil, 4–19 [in Ukrainian].

20. Savenko, I. (2025). Ukrainian culture in the digital age: growing demand for creative professions. Lucky Ukraine. Retrieved from: <https://luckyukraine.in.ua/ukrainska-kultura-v-tsyfrovy-epokhu-zrostantia-popytu-na-kreatyvni-profesii/> [in Ukrainian].

21. Ukraine 2030E – a country with a developed digital economy (2018). Ukrainian Institute of the Future. Retrieved from: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-12> [in Ukrainian].

22. Fedorova, K. H. (2022). Digital culture as a visual practice. Perspectives, 1, 109–114. Retrieved from: http://perspektyvy.pdpu.od.ua/1_2022/15.pdf [in Ukrainian].

23. Khaustov, M. M., & Bondarenko, D. V. (2021). Digitalisation: achievements and threats to society. Scientific collection 'Interconf', 51, 49–58. Retrieved from: https://ndc-ipr.org/media/publications/files/11577-Текст_статті-20571-1-10-20210430_Хаустов_Бондаренко.pdf [in Ukrainian].

24. Khaustov, M. M., & Bondarenko, D. V. (November 2020). Digital technologies of the future in the development of society. Competitiveness and innovation: problems of science and practice: materials of the International Scientific and Practical Conference. Kharkiv, 338–347 [in Ukrainian].

25. Khvostova, T. (2023). Formation and development trends of digital theater in modern Internet culture. Herald of the National Academy of Culture and Arts Management, 2, 69–74. Retrieved from: <https://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/286878> [in Ukrainian].

26. Digital Agenda of Ukraine – 2020 (Digital Agenda – 2020) (2016). Retrieved from: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> [in Ukrainian].

27. Chernukh, D. V. (2024). Modern challenges of digital culture development: European practice. Perspectives and innovation, 33, 61–66. Retrieved from: <http://www.ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/713> [in Ukrainian].

28. Yalivets, H. (2025). Ukraine has risen from 102nd to 5th place in the UN digital ranking in five years, – Fedorov. Business Censor. Retrieved from: <https://censor.net/biz/news/3528290/ukrayina-za-p-yat-rokiv-pidnyalasya-v-tsyfrovyomu-reytingu-on-z-102-na-5-mistse> [in Ukrainian].

29. Yatsevskiy, Ya. V. (2025). Digital communities as an environment for creative socio-cultural practices. Herald of the National Academy of Culture and Arts Management, 2, 200–211. Retrieved from: <https://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/338928> [in Ukrainian].

30. E-Government Survey 2024 (2024). Retrieved from: https://desapublications.un.org/sites/default/files/publications/2024-10/Print%20Version%20_E-Government%20Survey%202024%2011_10_2024.pdf [in English].

31. Mesenbourg, T. L. (2025). Measuring the Digital Economy. U.S. Bureau of the Census. Retrieved from: https://www.academia.edu/35710663/MEASURING_THE_DIGITAL_ECONOMY [in English].

32. Negroponte, N. (1995). Being Digital. Knopf [in English].

33. Prometheus (2025). Retrieved from: <https://prometheus.org.ua/> [in Ukrainian].

34. Tapscott, D. (1994). Digital Economy. McGraw-Hill [in English].

35. The Good Country (2025). Retrieved from: <https://index.goodcountry.org> [in English].

36. WIPO (2025). Retrieved from: <https://www.wipo.int/en/web/global-innovation-index> [in English].

*Стаття надійшла до редакції 30.10.2025
Отримано після доопрацювання 01.12.2025
Прийнято до друку 12.12.2025
Опубліковано 29.12.2025*

УДК 316.77:659.4:005.73:008(477)

DOI 10.32461/2409-9805.3.2025.350580

Цитування:

Охріменко Г. В., Костюченко О. М. Система внутрішніх комунікацій у репутаційному менеджменті закладу культури в Україні: вимір корпоративної культури. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 3. С. 96–101.

Okhrimenko H., Kostiuchenko O. (2025). Internal Communications System in Reputation Management of a Cultural Institution in Ukraine: A Dimension of Corporate Culture. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 96–101 [in Ukrainian].

Охріменко Ганна Валеріївна,

кандидат історичних наук, доцент
кафедри інформаційно-документних комунікацій
Національного університету «Острозька академія»
<https://orcid.org/0000-0001-6739-9501>
anna.okhrimenko@oa.edu.ua

Костюченко Олексій Миколайович,

кандидат психологічних наук, доцент
кафедри журналістики та PR-менеджменту
Національного університету «Острозька академія»
<https://orcid.org/0000-0001-7640-8406>
oleksii.kostiuchenko@oa.edu.ua

СИСТЕМА ВНУТРІШНІХ КОМУНІКАЦІЙ У РЕПУТАЦІЙНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ ЗАКЛАДУ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ: ВИМІР КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ

Мета статті полягає в репрезентації ролі внутрішніх комунікацій на формування репутаційного менеджменту для закладів культури в Україні через призму корпоративної культури. **Методологія дослідження** передбачає застосування загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: аналізу, синтезу, кейсового методу, інформаційного моніторингу на основі метрик корпоративної культури, узагальнення, систематизації матеріалів. **Наукова новизна** дослідження є однією з перших синтезованих праць у питанні окреслення ролі внутрішніх комунікацій для репутаційного менеджменту закладу культури крізь призму визначення рівня корпоративної культури. На основі здійсненого кейсового аналізу апробовано використання метрик визначення рівня корпоративної культури на прикладі Комунального закладу «Державний історико-культурний заповідник м. Острога» Рівненської обласної ради для визначення репутаційного потенціалу цього закладу культури. **Висновки.** На основі проаналізованих метрик констатуємо, що корпоративна культура Комунального закладу «Державний історико-культурний заповідник м. Острога» Рівненської обласної ради перебуває на етапі активної трансформації. Відбувається перехід від ієрархічної культури (характерної для держустанов з чіткими інструкціями, стабільністю) до типу змішаної кланової (згуртованість колективу, відданість традиціям) та адхократичної культур (орієнтація на інновації, гранти, творчість). Серед сильних сторін корпоративної культури виокремимо високу ціннісну орієнтацію на збереження спадщини та патріотизм, що дозволяє утримувати ядро колективу попри низькі фінансові заохочення, а також готовність до змін та відкритість (дигіталізація, інклюзія). Головним викликом є утримання балансу між високим навантаженням та ризиком емоційного вигорання персоналу. Також критичним є збереження кадрового потенціалу в умовах обмеженого фінансування та загальнонаціональних викликів. Таким чином, для зміцнення корпоративної культури варто формалізувати нематеріальні стимули та посилити внутрішні комунікації. Адже кожен стейкхолдер (від науковця до доглядача) має розуміти свою роль у досягненні стратегічних цілей закладу культури.

Ключові слова: внутрішні комунікації, заклад культури, репутаційний менеджмент, корпоративна культура.

Okhrimenko Hanna,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department
of Information and Document Communications, National University of Ostroh Academy

Kostiuchenko Oleksii,

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor of the Department
of Journalism and PR Management, National University of Ostroh Academy

INTERNAL COMMUNICATIONS SYSTEM IN REPUTATION MANAGEMENT OF A CULTURAL INSTITUTION IN UKRAINE: A DIMENSION OF CORPORATE CULTURE

The purpose of the article is to represent the role of internal communications in shaping reputation management for cultural institutions in Ukraine through the prism of corporate culture. The research methodology is based on the general scientific and special research methods: analysis, synthesis, case method, information monitoring based on corporate culture metrics, generalisation, systematisation of materials. The scientific novelty of the study is as follows: this issue is one of the first synthesised works, which determine the role of internal communications for the reputation management of a cultural institution through the prism of the level of corporate culture. Based on the case analysis, the authors use the metrics of level to corporate culture and test the reputational potential of the cultural institution, using the example of the State Historical and Cultural Reserve of the City of Ostroh in Rivne region. Conclusions. Based on the analysed metrics, it can be stated that the corporate culture of the State Historical and Cultural Reserve of the City of Ostroh of the Rivne Regional Council is at the stage of active transformation. There is a transition from a hierarchical culture (typical of state institutions with clear instructions, stability) to a mixed clan type (team cohesion, devotion to traditions) and adhocracy cultures (orientation on innovation, grants, creativity). Among the strengths of corporate culture, we can highlight a high value orientation towards preserving heritage and patriotism, which allows us to maintain the core of the team despite low financial incentives, as well as readiness for change and openness (digitalisation, inclusion). The main challenge is to maintain a balance between high workload and the risk of emotional burnout of staff. It is also critical to maintain human resource potential in the face of limited funding and nationwide challenges. Thus, to strengthen corporate culture, it is worth formalising intangible incentives and strengthening internal communications. After all, every stakeholder (from scientist to caretaker) must understand their role in achieving the strategic goals of the cultural institution.

Keywords: internal communications, cultural institution, reputation management, corporate culture.

Актуальність теми дослідження. Комунікаційна діяльність закладів культури наразі стає визначальним чинником стійкості та впливу на суспільство. Одним з інструментів формування системної комунікаційної моделі є репутаційний менеджмент, який не лише сприяє підвищенню впізнаваності чи довіри до інституції, а й стратегує її функціонування в умовах динамічних соціокультурних трансформацій. У контексті повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році, здатність культурних інституцій ефективно керувати власною репутацією отримало новий етап розвитку та поглибило питання національної ідентичності, психологічної стійкості та міжнародного представлення держави.

Водночас, через відсутність інноваційних підходів до формування антикризових комунікаційних стратегій, невідповідності кадрових ресурсів у роботі з інструментами вимірювання комунікаційної ефективності у взаємодії зстейкхолдерами, заклади культури виявились вразливими до репутаційних втрат.

Додаткової ваги надає той факт, що українська наука зі соціальних комунікацій поки не має достатньо комплексних праць, присвячених управлінню репутацією саме у сфері культури. Більшість наукових розвідок орієнтовані на комерційний сектор, тоді як публічні культурні інституції функціонують за іншими ціннісними орієнтирами – відкритість, довіра, соціальна значущість та суспільне благо. Саме тому дослідження особливостей корпоративних комунікацій та репутаційного

менеджменту в українських закладах культури є своєчасним, науково й практично значущим, оскільки воно сприяє професіоналізації комунікаційної діяльності, підвищенню прозорості та довгостроковій сталості культурної сфери.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема репутаційного менеджменту й корпоративних комунікацій у сфері культури перебуває на перетині декількох наукових напрямів – комунікології, менеджменту соціокультурної діяльності, інформології. Її міждисциплінарний характер зумовлює потребу у синтезі різних теоретичних підходів, що дозволяють осмислити специфіку управління репутацією не лише як інструменту соціальних комунікацій, а як складової стратегічного розвитку культурних інституцій. У зарубіжній науковій літературі питання репутаційного менеджменту висвітлене у працях таких дослідників, як Г. Девіс, Р. Фернандес-Ернандес які розглядають корпоративну репутацію як стратегічний актив організації, що формується на основі довіри, прозорості та соціальної відповідальності. В українському науковому дискурсі тема управління репутацією та комунікаціями розробляється переважно у контексті бізнесу. Втім є низка аналітичних досліджень українських дослідників, які активно займаються питанням репутаційного менеджменту в закладах культури, з акцентацією на комунікаційну політику. Зокрема, це напрацювання М. Рутинського, Л. Чукарової, О. Шевченко. Однак репутаційний менеджмент у закладах культури через призму корпоративної культури

залишається малодослідженим напрямом, що створює наукову нішу для подальшого осмислення.

Мета дослідження полягає у презентації ролі внутрішніх комунікацій у формуванні репутаційного менеджменту для закладів культури в Україні через призму корпоративної культури.

Виклад основного матеріалу. Репутаційний менеджмент вибудовується на фундаменті декількох теоретичних підходів. По перше, закладам культури, як інституціям, важливо відповідати соціальним нормам та стандартам, щоб отримати легітимність. По друге, управління репутацією – це системний процес, який включає імідж, соціальну відповідальність та можливість формування нематеріальних ресурсів організації. Відповідно, важливим аспектом є узгодження комунікаційної ідентичності та внутрішньої організаційної культури закладу. Так, зокрема, у дослідженнях Г. Девіс пропонує концепцію «ланцюга репутації», що поєднує імідж, ідентичність, здатність утримувати персонал та загальну ефективність організації. Водночас, ця модель має радше теоретичний характер, оскільки в реальності всі її складові «рідко поєднуються одночасно» [1, 101].

Попри зростання уваги до проблеми іміджу та комунікацій, репутаційний менеджмент у сфері культури досі залишається «terra incognita». Так, на думку Р. Фернандес-Ернандес присутність закладу культури на онлайн-платформах із контентом, створеним споживачами, не забезпечує конкурентної переваги, тоді як онлайн-репутація та рівень залученості відвідувачів є критично важливими [2, с. 555]. Це можливе через забезпечення тренінгових програм для фахівців-менеджерів у сфері культури з питань управління репутацією з акцентацією на онлайн-присутність закладу культури. Наступною важливою функцією є налагодження комунікації зі стейкхолдерами. Як відзначає М. Рутинський, «PR-програма закладу культури (бібліотека, музей) має будуватися на постійній комунікації зі спільнотою та формуванні партнерських відносин» [6, 164]. Це підтверджує дослідник О.Шевченко: «репутація культурної організації пряму впливає на її здатність формувати сталі відносини з громадськістю, оскільки саме вона визначає готовність аудиторії долучатися до культурних практик» [12, 46]. Окрім того, репутаційний менеджмент є одним із інструментів антикризового управління, що дозволяє знизити рівень репутаційних ризиків та своєчасно реагувати на загрози.

Отже, репутаційний менеджмент у закладах культури охоплює чотири базові функції: формування довіри, ефективну комунікацію зі стейкхолдерами, запобігання кризам і легітимізацію діяльності.

Репутаційний менеджмент у цифрових середовищах вимагає інтеграції прикладних соціально-комунікаційних та інформаційних інструментів, що дозволяє одночасно підтримувати довіру

та формувати стійкі відносини з цільовими аудиторіями. Дослідниця Л. Чуканова підкреслює: «сучасна репутація більше не є монополією організації – вона постає як результат мережевої взаємодії з численними стейкхолдерами» [11, 56].

Водночас, кістяк репутаційного потенціалу закладу культури, як організаційної структури, залишається під координуванням внутрішньої комунікаційної системи. Підґрунтям для неї є сформований рівень корпоративної культури.

Корпоративна культура – це складний комплекс узгоджень, що бездоказово приймаються всіма членами конкретної організації. Зазвичай виявляється у філософії та ідеології управління, ціннісних орієнтаціях, віруваннях, очікуваннях, нормах поведінки [3].

Основними компонентами корпоративної культури є [5]:

1. Цінності та принципи, які підтримує організація. Цінності керують поведінкою людей в організації та допомагають визначити ідентичність організації.

2. Переконавання, що є припущеннями та уявленнями, які люди в організації мають щодо світу. Переконавання формують поведінку працівників та впливають на прийняття рішень в організації.

3. Норми як неписані правила та очікування, яких дотримуються люди в організації. Норми керують поведінкою та допомагають підтримувати порядок в організації.

4. Символи – це матеріальні репрезентації культури організації, – логотипи, гасла та артефакти. Символи допомагають визначити ідентичність організації та сприяють почуттю причетності серед працівників.

Рівень корпоративної культури безпосередньо залежить від інтегрованої внутрішньої комунікації, які формують показники. Зокрема, до таких ключових показників належать: рівень розуміння персоналом організаційних цілей; ступінь залучення персоналу до прийняття управлінських рішень; ступінь відкритості інформації для працівників про поточний стан справ та про стратегію розвитку установи; релевантність ціннісних орієнтацій працівників цілям організації та рівень інтеграції цінностей і норм поведінки; наявність в організації корпоративних свят, традицій; ідентифікація персоналу зі своєю установою.

Вимірювання показників культури компанії мають превентивну функцію щодо врегулювання репутаційного потенціалу, адже є своєрідним антикризовим планом, який виявляє проблемні моменти та усуває їх до того, як вони переходять у стан ескалації. Для кращого розуміння ролі метрик корпоративної культури, розглянемо практичний кейс, на прикладі визначення рівня організаційної культури Комунального закладу «Державний історико-культурний заповідник м. Острога» Рівненської обласної ради (далі – Заповідник). Місія закладу: служіння громаді та державі шляхом

збереження, популяризації і представлення колекцій та архітектурних пам'яток.

Сам Заповідник було створено 11 вересня 1981 р. постановою уряду на базі Острозького краєзнавчого музею, що функціонує з 1916 р. Заповідник об'єднує 11 історико-архітектурних пам'яток, розташованих на 9 окремих земельних ділянках у м. Острозі: 9 пам'яток мають статус пам'яток національного значення; 2 пам'ятки – місцевого значення. До складу закладу входять 2 музеєфіковані об'єкти, що використовуються для експозиційної та екскурсійної діяльності: Краєзнавчий музей (розміщений у Замку князів Острозьких XIV ст.) і Музей книги та друкарства (функціонує у Луцькій надбрамній вежі XVI ст.). Музейний фонд налічує понад 78 000 експонатів, що належать до державної частини Музейного фонду України. Щодо кадрового потенціалу: загальна чисельність штату становить 63,5 штатних одиниць, з яких: науковий персонал – 18,5 од.; адміністративний персонал – 8,5 од.; технічний персонал – 36,5 од. [7, 3].

Для аналізу рівня корпоративної культури, були відібрані п'ять метрик, вибір яких обумовлено специфікою бюджетної музейної установи, що перебуває в процесі трансформації від традиційного зберігача старовини до сучасної культурно-туристичної платформи.

1. Метрика рівня залучення персоналу (Employee Engagement).

Описова частина: метрика дозволяє визначити ступінь емоційного та інтелектуального зв'язку працівників з організацією. Згідно зі Стратегією розвитку, співробітники закладу отримують заробітну плату нижче середньої в Україні, що є суттєвим демотивуючим чинником. У бюджетній сфері, де фінансові стимули обмежені тарифною сіткою, саме емоційна залученість є головною рушійною силою продуктивності. Вимірювання цього показника визначає пріоритетність місії закладу («оберігати, популяризувати та демонструвати») щодо бажання працівників працювати ефективно без високої монетарної винагороди.

Аналітична частина: Рівень залучення персоналу Заповідника оцінюється як високий, але з ризиком вигорання. Це підтверджується тим, що попри визнану слабку сторону – «невідповідність рівня заробітної плати ринковим умовам», колектив демонструє високу продуктивність у понаднормовій проєктній роботі. Приклади: реалізація грантових проєктів від Українського культурного фонду щороку, починаючи з 2021 р., Goethe-Institut (у 2022 та 2024 рр.), Польського Інституту у Києві (2024 р.) та інших [8, 11]. Така діяльність вимагає ініціативності, яка виходить за межі посадових інструкцій бюджетної установи. Корпоративна культура закладу базується на місії служіння та усвідомлення надрівневої високої мети.

Співробітники часто працюють не «за гроші», а за ініціативу та ідею, що характерно для «кланового» типу культури. Проте, така залученість не може бути тривалою та є крихкою без покращення фінансової мотивації.

2. Метрика коефіцієнта плинності кадрів (Staff Turnover Rate).

Описова частина. Метрика стане промовистим кількісним показником, що відображає частку працівників, які звільнилися за певний період, відносно середньої чисельності персоналу. Для музею втрата наукового співробітника – це критичний ризик, оскільки втрачаються унікальні знання про фонди та експонати, які неможливо швидко відновити. Моніторинг цієї метрики дозволить оцінити «здоров'я» колективу та здатність культури утримувати цінні кадри.

Аналітична частина. Організація перебуває в зоні ризику. Хоча у закладі, відповідно до штатного розпису, працює 63,5 штатних одиниць, стратегічні документи фіксують загрозу «відтоку кадрів» та «дефіциту висококваліфікованих спеціалістів» через економічні причини. Організація має високий ризик втрати інституційної пам'яті. Відхід навіть одного-двох ключових науковців (з 18,5 наявних), з будь-яких можливих причин, може критично вплинути на наукову складову діяльності. Тому, саме корпоративна культура має компенсувати цей момент і ризик через створення умов для професійного розвитку та «навчання впродовж життя».

3. Метрика за індексом відповідності цінностям (Values Alignment Index).

Описова частина. Дасть змогу отримати показник, що визначає, наскільки реальна поведінка працівників збігається з офіційно задекларованими цінностями організації. У Стратегії розвитку м. Острога до 2028 року [9], Заповідник офіційно задекларував нові цінності: «збереження культурної спадщини, свобода, відкритість, доступність, комплексний підхід» [9, 14]. Перехід до цінностей «відкритості» та «доступності» вимагає зміни менталітету персоналу (від закостенілого розуміння «музей – це сховище» до більш сучасного і гнучкого «музей – це сервіс для відвідувача»). Ця метрика доречна для перевірки трансформації сприйняття щодо того чи стали ці нові цінності реальною частиною культури, чи залишилися лише гаслами.

Аналітична частина. Спостерігається позитивна динаміка інтеграції нових цінностей. Заклад успішно долає стереотип «закритого музею», стаючи клієнтоорієнтованим.

Цінність «Доступність» забезпечується впровадженням аудіогіда та інклюзивного контенту, що зафіксовано як сильна сторона.

Цінність «Відкритість» транслюється активним веденням соціальних мереж (Facebook, Instagram, YouTube), що робить заклад видимим

для цифрової аудиторії. На цьому етапі, можемо констатувати приємні зрушення, так званий «культурний зсув» від консерватизму до сучасної сервісної моделі. Персонал приймає нові правила, де відвідувач є партнером, а не відстороненим спостерігачем.

4. Метрика рівня сприйняття інновацій (Innovation Adoption Readiness).

Описова частина. Метрика забезпечить оцінку готовності колективу до впровадження нових технологій, методів роботи та змін в доволі установлених процесах. Стратегія закладу передбачає амбітні завдання: «підвищення рівня впровадження діджитальних рішень» (оцифрування фондів, 3D-тури) та «розвиток проєктної діяльності» (подача грантових заявок). Для консервативного музейного середовища це є справжнім викликом. Аналіз цієї метрики покаже, чи є в корпоративній культурі бар'єри (страх змін, бюрократія), що гальмують модернізацію та перехід до проєктного менеджменту.

Аналітична частина. Рівень сприйняття інновацій визначимо як середній. Значною мірою він стримується матеріальною базою, але стимулюється управлінськими рішеннями. Культура закладу стає більш «адхократичною» (гнучкою і творчою). Так, стратегія передбачає створення «цифрового архіву документації» та впровадження «діджитальних рішень». Вже реалізовано квести для школярів з використанням інтерактивних методів (квест Замковою горою «В пошуках скарбів князів Острозьких») [10, 17]. Водночас, слабкою стороною є застаріла матеріально-технічна база, яка не завжди дозволяє реалізувати заплановані інновації швидко. На жаль, готовність персоналу до інновацій випереджає технічні можливості закладу. Корпоративна культура сприяє змінам, але має ресурсні обмеження.

5. Метрика ефективності внутрішніх комунікацій (Internal Communication Effectiveness).

Описова частина. Вона забезпечить якісну оцінку того, наскільки вчасно, у повній мірі та прозоро інформація циркулює між різними підрозділами та рівнями управління. Заповідник має складну структуру: 63,5 штатних одиниць, які розділені на адміністративний, науковий та технічний персонал. Окрім того, об'єкти закладу територіально розкидані в межах міста. Ефективна комунікація критично важлива для координації роботи цих розрізнених частин, особливо при організації спільних подій чи реалізації грантових

проєктів. Розриви в комунікації можуть призвести до ізоляції відділів та зниження загальної ефективності.

Аналітична частина. Комунікація всередині колективу потребує постійного менеджменту. Складна структура, зокрема розгалуженість відділів і розпорошеність об'єктів містом, створює фізичні бар'єри для обміну інформацією. Для ефективної роботи необхідна чітка система внутрішнього інформування, щоб технічний персонал розумів важливість наукових заходів, а науковці певні господарські обмеження. Необхідно переходити від ситуативної комунікації (під конкретну подію чи захід) до системної. Внутрішня комунікація має стати інструментом об'єднання колективу навколо спільних цілей (стратегічна ціль №2 в Стратегії розвитку Заповідника: «Розвиток людського капіталу») [8, 4].

Наукова новизна дослідження є однією з перших синтезованих праць у питанні визначення ролі внутрішніх комунікацій для репутаційного менеджменту закладу культури крізь призму визначення рівня корпоративної культури.

Висновки. На основі проаналізованих метрик можна зробити висновки, що корпоративна культура Комунального закладу «Державний історико-культурний заповідник м. Острога» Рівненської обласної ради перебуває на етапі активної трансформації. Відбувається перехід від ієрархічної культури (характерної для держустанов з чіткими інструкціями, стабільністю) до типу змішаної кланової (згуртованість колективу, відданість традиціям) та адхократичної культур (орієнтація на інновації, гранти, творчість). Серед сильних сторін корпоративної культури виокремимо високу ціннісну орієнтацію на збереження спадщини та патріотизм, що дозволяє утримувати ядро колективу попри низькі зарплати, а також готовність до змін та відкритість (діджиталізація, інклюзія). Головним викликом є утримання балансу між високим навантаженням та ризиком емоційного вигорання персоналу. Також критичним є збереження кадрового потенціалу в умовах обмеженого фінансування та загальнонаціональних викликів. Отже, для зміцнення корпоративної культури варто формалізувати нематеріальні стимули та посилити внутрішні комунікації, щоб кожен працівник (від науковця до доглядача) розумів свою роль у досягненні стратегічних цілей.

Список використаних джерел

1. Davies G., Chun R., DaSilva R., Roper S. Corporate Reputation and Competitiveness. London and New York : Routledge, 2003. P. 99–135.
2. Fernández-Hernández R., Vacas-Guerrero T., García-Muiña F. E. Online reputation and user engagement as strategic resources of museums. *Museum Management and Curatorship*. 2020. Vol. 36, № 6. P. 553–568. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09647775.2020.1803114> (дата звернення: 02.10.2025).
3. Глива С., Передало Х. (2024). Корпоративна культура: значимість, функції та цінності. *Економіка та*

сусільство. № 60. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3870> (дата звернення: 16.10.2025).

4. Загорулько Є.О., Олтаржевський Д.О. Корпоративні комунікації : монографія. Київ : АртЕкономі, 2023. 360 с.

5. Метрики оцінювання корпоративної культури. URL: <https://ukr.pritula.academy/tpost/57glytyb21-metriki-otsnyuvannya-korporativno-kultur> (дата звернення: 08.10.2025).

6. Рутинський М. Й., Стецюк О.В. PR-програма музею як некомерційної організації. *Музеєзнавство*. 2008. С. 161-168 URL: <https://ukrtextbook.com/muzeyeznavstvo-rutinskij-m-j/muzeyeznavstvo-rutinskij-m-j-3-3-nalagodzheniya-pr-komunikacij-mizh-muzejem-ta-suspilstvom.html> (дата звернення: 02.10.2025).

7. Статут Комунального закладу «Державний історико-культурний заповідник м. Острога» Рівненської обласної ради (нова редакція). Острог, 2012. 17 с.

8. Стратегія розвитку Комунального закладу «Державний історико-культурний заповідник м. Острога» Рівненської обласної ради. Острог, 2022. 17 с. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/> (дата звернення: 12.10.2025).

9. Стратегія розвитку територіальної громади міста Острог до 2028 року. 22 с. URL: <https://ostroh-rada.gov.ua/strategy2028.html> (дата звернення: 12.10.2025).

10. Стратегія сталого розвитку туризму Острозької територіальної громади на 2025–2029 роки. 22 с. URL: <https://ostroh-rada.gov.ua/kultura.html> (дата звернення: 12.10.2025).

11. Чуканова Л. М. Репутація в умовах мережевої взаємодії: нові підходи до оцінки. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Соціальні комунікації*. 2019. № 14. С. 54–60. URL: <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/14568> (дата звернення: 09.10.2025).

12. Шевченко О. Репутація як чинник комунікаційної стратегії культурних інституцій. *Соціальні комунікації: теорія і практика*. 2021. № 12. С. 45–53. URL: http://journals.uran.ua/sr_ch/article/view/240979 (дата звернення: 07.12.2025).

References

1. Davies, G., Chun, R., DaSilva, R., & Roper, S. (2003). *Corporate Reputation and Competitiveness*. Routledge, 99–135 [in English].

2. Fernández-Hernández, R., Vacas-Guerrero, T., & García-Muiña, F. E. (2020). Online reputation and user engagement as strategic resources of museums. *Museum Management and Curatorship*, 36 (6), 553–568. Retrieved from: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09647775.2020.1803114> [in English].

3. Hlyva, S., & Peredalo, H. (2024). Corporate culture: significance, functions and values. *Economy and society*, 60. Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3870> [in Ukrainian].

4. Zahorulko, E.O., & Oltarzhevskiy, D.O. (2023). *Corporate Communications*. ArtEconomy [in Ukrainian].

5. Metrics for assessing corporate culture. (n.d.). Retrieved from: <https://ukr.pritula.academy/tpost/57glytyb21-metriki-otsnyuvannya-korporativno-kultur> [in Ukrainian].

6. Rutynskiy, M. Y., & Stetsiuk, O. V. (2008). PR-programme of the museum as a non-profit organisation. *Museology*, 161–168. Retrieved from: <https://ukrtextbook.com/muzeyeznavstvo-rutinskij-m-j/muzeyeznavstvo-rutinskij-m-j-3-3-nalagodzheniya-pr-komunikacij-mizh-muzejem-ta-suspilstvom.html> [in Ukrainian].

7. Charter of the Municipal Institution ‘State Historical and Cultural Reserve of the City of Ostroh’ of the Rivne Regional Council (new edition). (2012). Ostroh [in Ukrainian].

8. Strategy of the Development of the Municipal Institution ‘State Historical and Cultural Reserve of the City of Ostroh’ of the Rivne Regional Council. (2022). Ostroh. Retrieved from: <https://ostrohcastle.com.ua/> [in Ukrainian].

9. Strategy for the development of the territorial community of the city of Ostroh until 2028. (n.d.). Retrieved from: <https://ostroh-rada.gov.ua/strategy2028.html> [in Ukrainian].

10. Strategy for sustainable tourism development of the Ostroh territorial community for 2025–2029 (n.d.). Retrieved from: <https://ostroh-rada.gov.ua/kultura.html> [in Ukrainian].

11. Chukanova, L. M. (2019). Reputation in the context of network interaction: new approaches to assessment. *Bulletin of the V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Social Communications*, 14, 54–60. Retrieved from: <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/14568> [in Ukrainian].

12. Shevchenko, O. (2021). Reputation as a factor in the communication strategy of cultural institutions. *Social communications: theory and practice*, 12, 45–53. Retrieved from: http://journals.uran.ua/sr_ch/article/view/240979 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 07.11.2025

Отримано після доопрацювання 08.12.2025

Прийнято до друку 19.12.2025

Опубліковано 29.12.2025

ПОДІЇ ТА ФАКТИ НАУКОВОГО ЖИТТЯ

Міністерство культури України
 Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
 Київський національний університет культури і мистецтв
 Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
 Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
 Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
 Донецький національний університет імені Василя
 Національний університет «Львівська політехніка»
 Національний університет «Одеська політехніка»
 Маріупольський державний університет
 Національна спілка документознавців України
 Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
 Кафедра артменеджменту та інформаційних технологій

Шановні колеги!

Запрошуємо науковців, освітян, дослідників, здобувачів наукових ступенів, студентів,
 представників державних органів влади та місцевого самоврядування,
 представників підприємницьких структур та бізнес-спільноти взяти участь у

II Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю

«КУЛЬТУРА, ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ДІАЛОГ»

9–10 квітня 2026 року

Тематичні напрями роботи конференції:

Секція 1. Бібліотечна, інформаційна та архівна справа: теоретичні та практичні аспекти.

Секція 2. Медіа, інформація, комунікація: нові парадигми та міждисциплінарні зв'язки.

Секція 3. Документознавство та інформаційна діяльність у контексті сучасних наукових досліджень.

Секція 4. Інформаційні технології та соціальні комунікації: інновації і перспективи.

Секція 5. Менеджмент культурних та креативних індустрій.

Секція 6. Актуальні проблеми теоретичної і практичної культурології в глобальному процесі цифровізації.

Секція 7. Культура як чинник формування освітнього середовища: стратегії, технології, практики.

Секція 8. Артменеджмент та інновації: сучасні підходи в управлінні та адмініструванні.

Офіційні мови конференції – українська, англійська, мови країн Європейського Союзу.

Формат роботи конференції – змішаний.

Участь у роботі конференції – безкоштовна.

Умови участі

Для участі в конференції просимо подати тези доповіді та заяву-анкету учасника (форма заявки додається) до 01 квітня 2026 р. на електронну адресу: **conferenceNAKKKIM@ukr.net** (наприклад: **1 Бондаренко І. П. тези (у назві файлу має бути № секції, прізвище, ініціали учасника конференції та містити слово «тези»; 1 Бондаренко І. П. анкета).**

Здобувачі освіти обов'язково вказують наукового керівника.

Редколегія не розглядатиме тези, оформлені з порушенням вимог або ті, що не відповідають тематиці конференції.

Всім учасникам конференції буде надіслано електронний збірник (PDF) матеріалів конференції. Також матеріали конференції будуть розміщені на сайті Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв окремим збірником.

Адреса доступу: <https://nakkkim.edu.ua/nauka/vydannia-akademii>

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Контактні особи:

Добровольська Вікторія Василівна: +38 (067) 264-43-35;

Ткаченко Наталія В'ячеславівна: +38 (096) 585-95-98

Електронна пошта: **conferenceNAKKKIM@ukr.net**

Адреса оргкомітету

01015, Україна, м. Київ, вул. Лаврська, 9, корп. 11, каб. 102 (кафедра АМІТ)

Вимоги до оформлення тез

1. Обсяг тез наукової доповіді – 3–5 сторінок формату А-4 (зі списком використаних джерел).

2. Технічні параметри: електронна версія має бути файлом версії Microsoft Word (розширення *.doc, .docx). Гарнітура – Times New Roman, кегль – 14 pt; береги: верхній, нижній, лівий, правий – 20 мм; міжрядковий інтервал – 1,5; абзацний відступ – 1,25 см; сторінки без нумерації; переносів і приміток не застосовувати. Тези проходять перевірку на плагіат.

3. Послідовність розміщення інформації у тезах доповіді:

- напрям конференції відповідно до тематики доповіді (секція);
- прізвище, ім'я, по батькові автора (шрифт – курсив, жирний);
- науковий ступінь, вчене звання (курсив);
- місце роботи (посада, назва ЗВО) (курсив);
- місто, держава (курсив);
- назва тез (великі літери, шрифт – жирний);
- текст тез;
- список використаних джерел укладається відповідно до ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Посилання на джерела подаються у квадратних дужках, наприклад: [6, с. 56]. Приклади оформлення бібліографічних посилань: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytut/Akademiia/Vydannia/Pryklady_oformlennia_bibliohrafi_z DSTU-2015.pdf

Тези доповідей подаються в електронному форматі до 01.04.2026 р.

та будуть опубліковані в авторській редакції!

Тези здобувачів вищої освіти надсилають наукові керівники!

Зразок оформлення тез

Секція 1. Бібліотечна, інформаційна та архівна справа: теоретичні та практичні аспекти

Добровольська Вікторія Василівна

*докторка наук з соціальних комунікацій, професорка,
завідувачки кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

НАЗВА ТЕЗ (ВЕЛИКІ ЛІТЕРИ, ШРИФТ – ЖИРНИЙ)

Автори відповідають за точність викладених фактів, цитат і покликань, а також за дотримання академічної доброчесності та авторських прав. Оригінальність тексту має бути не менше 80%. Усі матеріали будуть опубліковані в авторській редакції, без редагування. Матеріали, які не відповідають зазначеним вимогам та подані пізніше вказаного терміну, оргкомітет розглядати не буде.

Список використаних джерел

1. Бережна С. В., Коробкіна О. Г. Цифровізація наукової бібліотеки ХНПУ імені Г. С. Сковороди. *Цифрова трансформація освіти та науки* : матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Харків, 2–3 берез. 2023 р.). Харків, 2023. С. 12–20. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/10952> (дата звернення: 15.10.2024).
2. Палеха Ю. І., Горбань Ю. І. Інформаційна культура : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2020. 400 с.
3. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.01.2025).

Анкета-заява

**на участь у II Всеукраїнській науково-практичній конференції
з міжнародною участю
«Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог»**

Прізвище, ім'я, по батькові	
Науковий ступінь, учене звання	
Місце роботи (навчання), посада	
Група, курс (для здобувачів), рік навчання (для аспірантів)	
Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, учене звання наукового керівника (для здобувачів освіти)	
Назва доповіді	
Назва секції, до якої належить доповідь	
Електронна адреса	
Номер телефона для контакту	
Форма участі в конференції	

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА АРТМЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА АРТМЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
оголошує набір**

Галузь знань – В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»

Галузь знань – Д «Бізнес, адміністрування та право»

Освітній ступінь – «бакалавр», «магістр», «доктор філософії»

Форми навчання: денна, заочна

БАКАЛАВР

1 курс; 2 курс (добір)

Спеціальність – **В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа»**

Освітньо-професійна програма «Інформаційна діяльність та медіакомунікації»

Спеціальність – **Д3 «Менеджмент»**

Освітньо-професійна програма «Артменеджмент, інновації та підприємництво»

МАГІСТР

Спеціальність – **В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа»**

Освітньо-професійна програма

«Інформаційна діяльність та документаційне забезпечення управління»

Спеціальність – **Д3 «Менеджмент»**

Освітньо-професійна програма «Менеджмент підприємницької діяльності»

ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ

Спеціальність – **В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа»**

Освітньо-наукова програма «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Терміни навчання:

- **за освітнім ступенем «бакалавр»:** на базі повної загальної освіти – 3 роки 10 місяців;
на базі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста, фахового молодшого бакалавра,
молодшого бакалавра – 2 рік 10 місяців;
- **за освітнім ступенем «магістр»** – за наявності освітнього ступеня бакалавра, магістра
(освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста) – 1 рік 4 місяці.
- **за освітньо-науковим ступенем «доктор філософії»** – за наявності освітнього ступеня магістра,
(освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста) – 4 роки.

КОНТАКТИ

Більш детальну інформацію можна отримати за адресою:

01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9, корп. 11, ауд. 102

Добровольська Вікторія Василівна тел.: (067) 264 43 35

E-mail: vika_dobrovolska@ukr.net, vdobrovolska@dakkkim.edu.ua

Наші спільноти у Facebook: <https://www.facebook.com/groups/namsca/>

Instagram: https://www.instagram.com/nakkkim_academy/

YouTube: <https://www.youtube.com/channel/UCZo7CWDp2QrA0ekKtVQMhaw>

ЯК НАС ЗНАЙТИ

Від станції метро «Арсенальна» їхати в бік Києво-Печерської лаври:
автобус – №24 або №25; тролейбус – №38 до зупинки «Церква Спаса на Берестові»

Наукове видання
Scientific publication

**Бібліотекознавство.
Документознавство.
Інформологія**

Library Science. Record Studies. Informology

*Науковий журнал
Виходить щоквартально
Quarterly Scientific Journal*

**№ 3
2025**

Редактор – *Оксана Бугайова*
Редагування англomовних статей,
анотацій і транслітерації – *Ольга Рубчак*
Комп'ютерна верстка – *Аріадна Терещенко*
Дизайн обкладинки – *Олександр Саприкін*

Editor – *Oksana Buhaieva*
English-language article editing,
annotations, and transliteration – *Olga Rubchak*
Computer layout – *Ariadna Tereshchenko*
Cover design – *Oleksandr Saprykin*

Адреса редакції:
01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9, корп. 11, каб. 210 *Editorial address:*
01015, Kyiv, Lavrska St., 9, Bldg. 11, Office 210

nauka@dakkkim.edu.ua, vika_dobrovolska@ukr.net

Вимоги до публікацій на сайті:

Publication requirements on the website:

https://nakkkim.edu.ua/images/Instytut/default/Vymohy_2025.pdf

Підп. до друку 25.12.2025. Формат 60x84 1/8.
Папір др. апарат. Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 6,16.
Облік.-вид. арк. 11,64. Тираж 100 прим.

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9